fondată în 1895
bpt
serie nouă

upton sinclair

regele cărbune

bpt
pentru toti

upton sinclair
regele cărbune

ROMAN

TRADUCERE DE
ANY ŞI VIRGIL FLOREA

PREFAŢĂ ŞI TABEL CRONOLOGIC DE
NICOLAE MINEI

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

KING COAL UPTON SINCLAIR
PUBLISHED BY UPTON SINCLAIR

1930

Copyright 1917 by Upton Sinclair

PREFAȚĂ

89 de romane, 20 de piese de teatru, cîteva mii de nuvele, schițe, studii, pamflete și articole — toate acestea în 90 de ani de viață, dintre care 65 dedicați scrisului. Iată bilanțul cu care, la sfîrșitul lui noiembrie 1968, și-a încheiat socotelile lumești Upton Sinclair. Cu mult înainte de moarte dobîndise o faimă pe care nu i-o contesta nimeni — aceea de campion absolut al prolificității literare și publicistice în Statele Unite. În alte privințe, aprecierile au fost mai puțin categorice sau unanime. După ce l-a decretat *„dacă nu un Balzac, cel puțin un Zola american“* [1], după ce, în primele decenii ale secolului nostru i-a salutat fiecare lucrare cu un entuziasm poate excesiv, critica din patria sa a trecut la extrema cealaltă, dîndu-l uitării sau tratîndu-l fie cu o ironică indulgență, fie cu un implacabil dispreț. O singură excepție : prestigiosul premiu *Pulitzer*, acordat în 1942 romanului *Dragon's Teeth (Dinții balaurului)*.

Publicul, indiferent la versatilitatea marilor preoți ai literaturii, s-a dovedit mult mai constant decît ei față de un autor care le aducea unele răspunsuri la problemele de stringentă actualitate. Generațiile de cititori care s-au succedat în cursul lungii sale existențe au continuat să-i cumpere cărțile, mai vechi sau mai recente, determinînd pe editori să-l retipărească mereu, în tiraje masive.

---

[1] H. L. Mencken : *Prejudices*, seria a II-a, New York, 1920, p. 112.

De altfel, dobîndirea unei aureole artistice nu figura printre ambiţiile lui Upton Sinclair. *„Dacă vreţi să ştiţi ceva despre mine, atunci aflaţi că sînt un propagandist"* [1], declara el încă pe vremea cînd barca sa scriitoricească naviga pe creasta valului. Definiţia e justă, chiar dacă păcătuieşte printr-o exagerată umilitate. Sinclair a fost într-adevăr un propagandist, dar nu numai atît. Condeiul era doar una dintre armele lui : ori de cîte ori a considerat necesar, a coborît în stradă (în cel mai propriu sens al acestei expresii) şi s-a angajat în luptă fără rezerve, înfruntînd cu egală temeritate contondenta matracă a agentului de poliţie, sarcasmul strivitor al confratelui din turnul de fildeş, furia răsunătoare a puternicului zilei.

Temperament de militant prin excelenţă, Upton Sinclair s-a pus, ca scriitor şi ca om, în slujba multor cauze. Unele meritau din plin dăruirea lui de sine : dezvăluirea inechităţilor sociale din viaţa Americii contemporane, a exploatării în formele ei nu numai aparente ci şi oculte, a caracterului parţial, de clasă, al justiţiei ; chemarea la o vigilenţă veşnic trează faţă de pericolul fascist ; stigmatizarea politicianismului şi a clericalismului. Alte ori, însă, Sinclair s-a bătut cu ardoare în favoarea unor concepţii sau pentru adoptarea unor măsuri discutabile. Astfel, deşi nutrea o profundă admiraţie faţă de Franklin Roosevelt, l-a criticat cu multă asprime pentru abolirea prohibiţiei, în care scriitorul vedea *„o pavăză împotriva sălbăticiei beţivilor"* şi pe care ar fi dorit-o *„înscrisă pe veci în legislaţia americană"*. Cu acelaşi zel de reformator a propovăduit generalizarea obligatorie a aşa-ziselor *„regimuri dietetice raţionale"*, în cadrul cărora fierturilor de burueni le revenea nobila misiune de *„a asigura un perfect echilibru psihomatic, capabil să garanteze o atitudine raţională şi corectă în faţa vieţii"* [2]. Telepatia i s-a părut de asemenea un domeniu de care merita să se ocupe cu toată pasiunea, ca fiind *„o ramură ştiinţifică din-*

[1] Citat de *Sunday Telegraph*, Londra, 1 decembrie 1968.
[2] *Health Food for All*, în *Saturday Evening Post*, New York, 16 octombrie 1936.

tre cele mai riguroase... lăsată în paragină din cauza unor inexplicabile prejudecăți" [1].

Dar dacă viața publică și literară a Statelor Unite din prima jumătate a secolului nostru rezervă a pagină din cronica lor lui Upton Sinclair, meritul nu revine extravaganțelor sale. Însăși biografia lui este tipic americană, biografia unui *self made man* sau, după expresia cunoscutului gazetar Walter Lippman, *self remade man* [2]. Familia i-a trezit pofta de învățătură, fără a-i oferi însă mijloacele să și-o potolească. Pentru a avea cu ce să-și plătească taxele la Colegiul municipal din New York, Upton a început să scrie romane senzaționale încă de la vîrsta de cincisprezece ani. Mai tîrziu, ca student la Universitatea Columbia, a publicat alte șase romane, ceva mai ambițioase, dar tot teme vandabile : amoruri contrariate, răzbunări perpetuate de-a lungul cîtorva generații, idealuri elevate care se realizează în ciuda tuturor obstacolelor. Primele trei volume erau semnate cu numele lui, ultimele însă foloseau pseudonime : Clarke Fitch, Frederick Garrison, Arthur Stirling. Capodopera menită să-l facă celebru se lăsa însă așteptată...

Într-o dimineață de primăvară a anului 1906, președintele Theodore Roosevelt își lua micul dejun la Casa Albă, frunzărind alene o carte. Pe neașteptate, el se ridică în picioare și începu să arunce mezelurile pe fereastră, strigînd *„Am fost otrăvit!"* [3].

Cartea care provocase această explozie purta ca titlu *Jungla (The Jungle)* și era semnată de Upton Sinclair. Pentru a se documenta, el făcuse o amănunțită investigație prealabilă în abatoarele din Chicago. Folosind ca fir conducător dramatica existență a muncitorului imigrant Jurgis Rudkus și a soției sale, Ana, autorul zugrăvea un cutremurător tablou al mizeriei fizice și morale care constituiau modul de viață al proletariatului american. Punîndu-și eroul să parcurgă un lung și întortocheat

---

[1] *Mental Radio*, New York, 1948, p. 11.

[2] *Time*, New York, 9 decembrie 1968.

[3] Richard Current, T. Harry Williams, Frank Freidel : *American History*, 1964, p. 622.

drum al căutărilor, lăsîndu-l să cadă pradă temporar tentațiilor corupției și banditismului, Sinclair îl conducea în cele din urmă, cu ineluctabilă logică, spre unica soluție demnă — lupta organizată de clasă împotriva exploatării.

„*Romanul a frapat atît conștiința cititorilor, cît și stomacul americanilor*", remarca un comentator contemporan [1]. Descriind, de pildă, modul de preparare a mezelurilor, Upton Sinclair arăta că în compoziția lor intră carne veche și alterată, adusă din Europa, carne tăvălită pe jos, în praf și noroi, carne murdărită de șoareci și șobolani, ba chiar stîrvurile acestor rozătoare — toate aruncate claie peste grămadă în mașina de tocat. Trebuie spus că stomacul americanilor a reacționat incomparabil mai prompt decît conștiința lor. La două luni de la apariția *Junglei*, Congresul adopta două legi : una prevedea inspecția sanitară obligatorie a animalelor sacrificate în abatoare, o alta, cu titlul interminabil de „Măsuri pentru prevenirea fabricării, vînzării sau transportului de alimente, droguri, medicamente și băuturi alterate sau toxice sau defectuos ambalate sau necorespunzătoare cerințelor igienice" [2], a rămas în vigoare pînă astăzi.

Nici o lucrare literară nu se bucurase de un asemenea succes pe planul legislativ. Grație ei, Upton Sinclair intra, pe poarta beletristicii, tagma *muckraker-ilor*[3], alcătuită pînă atunci în exclusivitate din publiciști. Înainte de Sinclair, magazine populare de tipul *Mc Clure's* sau *Harper's Weekley*, recent apărute în arena presei periodice, găzduiseră în coloanele lor anchetele efectuate de Lincoln Steffens, Ida Tarbell, George Lloyd și alți reporteri de talent și curaj, care atacau corupția din aparatul

[1] *Ibidem*, p. 605.

[2] Charles și Mary Beard : *Making of a Civilization*, New York, 1949, pp. 312—313.

[3] *Muckraker :* tradus ad-literam, termenul înseamnă „scormonitor de gunoi". Folosit pentru prima oară la figurat de John Bunyan în *Pilgrim's Progress*, cuvîntul a cunoscut o nouă vogă la începutul secolului nostru, căpătînd sensul de demascator al turpitudinilor din viața politică, economică sau socială a unei țări.

de stat şi administraţiile municipale, metodele brutale utilizate de marile monopoluri petroliere în acapararea de noi surse de materii prime, teroarea rasială dezlănţuită de Ku-Klux-Klan în sudul S.U.A. şi alte aspecte dureroase sau sordide ale societăţii americane. Upton Sinclair aducea în lumea *muckraker*-ilor prestigiul scriitorului de succes (scoasă în tirajul, cu totul neobişnuit pentru acea vreme, de 100.000 de exemplare, ediţia I-a a *Junglei* se epuizase în cîteva săptămîni) şi elanul constructiv al omului care nu se mulţumeşte să critice o stare de lucruri, ci oferă şi soluţii de schimb, experimentate de el însuşi.

Formula găsită era oarecum naivă, dar impregnată de tipica sa generozitate : după ce se declarase influenţat, printre alţii, de Hamlet şi Shelley, Upton Sinclair, cîştigat de ideile socialismului, le-a pus în practică investind toate onorariile *Junglei* în achiziţionarea unui teren lîngă Englewood (New Jersey) şi înfiinţînd acolo o „*gospodărie comunistă*", *Helicon Home Colony*. Membrii acestui neofalanster, în număr de vreo patruzeci, lucrau laolaltă, trăiau laolaltă şi îşi împărţeau veniturile după criterii strict egalitariste. Reeditarea tentativei lui Owen a stîrnit interesul unei mari părţi din intelectualitatea americană şi colonia a primit vizita multor oaspeţi de seamă, de talia filozofilor John Dewey şi William James sau a anarhistei Emma Goldman. Iar printre membrii confreriei se afla şi un tînăr scriitor, pe care nimeni nu prea îl lua în serios, nebănuind că peste cîteva decenii avea să devină laureat al premiului Nobel : Sinclair Lewis.

Aşa cum era şi de aşteptat, colonia nu s-a dovedit viabilă, din cauza greutăţilor economice pe care le întîmpina. Dar însăşi materializarea ideii comunitare a stîrnit o veritabilă panică în cercurile marelui capital monopolist : presa de dreapta a dezlănţuit un violent tir de injurii şi calomnii la adresa celor care lucrau în „*gospodărie*" (nu lipsea nici măcar clasica acuzaţie de „*comunizare*" a femeilor), iar răufăcători rămaşi neidentificaţi au provocat un incendiu care a distrus clădirea principală a coloniei. Aceste atacuri au avut însă şi darul să atragă atenţia opiniei publice asupra unui om pentru care socialismul nu constituia un

simplu subiect pentru discuții de salon, ci o călăuză în acțiuni concrete și inovatoare.

Eșecul înregistrat de *Helicon Home Colony* nu l-a demoralizat pe Upton Sinclair. Stabilindu-se în California cu începere din 1915, el a candidat de cîteva ori la diverse funcții publice elective, în calitate de reprezentant al curentelor progresiste din acest stat. Înfrînt de fiecare dată, dar cu dificultăți din ce în ce mai mari pentru adversarii săi, scriitorul a înființat în 1934 *Liga E.P.I.C. (End Poverty in California — Puneți capăt sărăciei în California)*. Organizația grupa în sînul său pe membrii de stînga ai partidului democrat, alături de sute de mii de muncitori industriali și agricoli, care mai sufereau încă de urmările marii crize economice declanșate în 1929. Cu un îndrăzneț program de reforme sociale, Upton Sinclair a candidat la postul de guvernator al Californiei, fără a lua în seamă furibundele atacuri cu care l-au întîmpinat ziarele stipendiate de bancherii, industriașii și latifundiarii locali. S-a mers pînă acolo încît, cu ajutorul unor figuranți de la Holywood, s-a înscenat un subiect de jurnal cinematografic, înfățișînd sinistrele chipuri ale *„huliganilor"* pe care programul lui Sinclair i-ar fi atras în California de pe tot cuprinsul Statelor Unite. În ciuda acestui fals grosolan, peste un milion de alegători au acordat încrederea lor autorului *Junglei* și numai tenebroasele manipulări ale urnelor l-au privat de cele cîteva zeci de voturi necesare pentru a deveni guvernator.

Să nu încheiem această sumară trecere în revistă a activității politice a lui Upton Sinclair fără a menționa că a fost printre primii intelectuali americani care s-au sesizat de primejdia agenturii naziste din S.U.A., împotriva căreia a luptat cu toată energia, încă cu mult înainte de izbucnirea celui de al doilea război mondial. În anii postbelici, însă, scriitorul s-a lăsat tîrît de isteria anticomunistă declanșată de investigațiile faimosului comitet pentru cercetarea activităților antiamericane și a permis *„vînătorilor de vrăjitoare"* să facă uz de numele său în executarea ignobilei lor misiuni.

Dar principalele bătălii ale lui Upton Sinclair s-au desfăşurat pe frontul literar. La doi ani după *Jungla*, vedea lumina tiparului *Metropola (The Metropolis)*, o usturătoare satiră la adresa imoralităţii unei societăţi dominate de marile averi. Printre principalele opere pe care le publică apoi la intervale destul de scurte, se numără volumul de faţă, *Regele Cărbune (King Coal ; Beneficiile religiei (The Profits of Religion)* demonstrează în mod convingător, deşi de o manieră poate excesiv de publicistică, avantajele pe care le trag clasele exploatatoare de pe urma credinţei celor exploataţi în justiţia divină şi viaţa de apoi; *Jimmie Higgins*, al cărei erou este un muncitor persecutat pentru opiniile sale pacifiste, dovedeşte, prin cîteva pagini de o cruzime aproape insuportabilă, că torturile din lagărele de concentrare naziste s-au mărginit să imite unele din metodele folosite la sfîrşitul primului război mondial de către poliţia new-yorkeză ; *Pasul de gîscă (The Goose-Step)* şi *Ginsacii (The Goslings)*, ambele abordînd aspecte din învăţămîntul mediu şi superior din S.U.A. etc.

Petrol ! (Oil !), inspirat din scandalurile financiare izbucnite în timpul preşedinţiei lui Warren Gamaliel Harding (1921—1923), este un roman cu cheie, în care aproape fiecare nume fictiv corespunde unei persoane autentice, amestecată într-una sau alta dintre murdarele afaceri. Ca şi în alte lucrări ale lui Upton Sinclair, latura documentară (în cazul de faţă, imposibilitatea capitalistului mic şi mijlociu de a face faţă concurenţei marilor monopoluri, exploatarea muncitorilor de la sondele de ţiţei, uşurinţa cu care se lasă corupte oficialităţile, rivalitatea pe plan internaţional dintre firmele producătoare de petrol etc.) precumpăneşte asupra meritelor literare. Bunny Koss şi tatăl lui, în ipostază de capitalişti oneşti şi plini de compasiune pentru suferinţele proletariatului, sînt personaje artificiale, servind drept simple vehicule pentru indignarea *muckraker*-ului.

Mult mai realizat pe plan artistic este *Boston*, deşi (sau poate pentru că) aci autorul nu-şi mai deghizează eroii : Sacco şi Vanzetti îşi poartă numele lor adevărat, ca şi cei care i-au trimis pe scaunul electric — începînd cu guvernatorul statului

Massachussets şi sfîrşind cu judecătorii Curţii supreme. Cornelia Thornwall; prin intermediul căreia aflăm cele întîmplate şi luăm contact cu făptaşii acestui dublu asasinat juridic, este şi ea o capitalistă pocăită, care, în loc să se retragă la mînăstire, devine muncitoare într-o fabrică la vîrsta de 60 de ani. Dar neverosimilul niţeluş cam comic al acestei situaţii fantazate este înecat de tragica realitate a deceniului 1920—1930 : *„...era o adevărată orgie a reacţiunii, ca şi cum patronii ar fi vrut să-şi arate dispreţul faţă de lozinca* asigurarea democraţiei în lume, *proclamată de ei... în timpul războiului*" [1].

Dintre scrierile sale ulterioare, merită a fi amintite mai ales cele consacrate unor industrii tipic americane — filmul *(Upton Sinclair Presents William Fox)* şi automobilul *(Regele tărăboanţelor — The Flivver King)* —, ambele străbătute de aceeaşi causticitate la adresa magnaţilor şi a metodelor folosite de ei în agonisirea milioanelor de dolari. Zece volume publicate la rînd în zece ani (şi un al unsprezecelea, în chip de post-scriptum, apărut după un interval de patru ani), alcătuiesc ciclul care s-ar putea intitula *Lanny Budd Saga :* fiu ilegitim al unui fabricant de muniţii şi superman al frumuseţii virile, al curajului şi al dibăciei politico-diplomatice, Lanny Budd traversează perioada 1913—1946 cutreierînd globul şi intervenind activ în mai toate evenimentele de seamă ale istoriei contemporane, de la semnarea tratatului de pace la Versailles pînă la capitularea Germaniei naziste, de la crahul bancar din 1929 pînă la încheierea acordului de la München, de la războiul civil din Spania pînă la debutul războiului rece. De valoare inegală, volumele se încadrează în genul relativ nou al literaturii documentar-istorice, din care fac parte *Căderea Parisului* de Ilia Ehrenburg sau, la un nivel considerabil mai ridicat, *Vicarul* lui Rolf Hochhuth sau *Procesul* de Peter Weiss.

Upton Sinclair îşi sărbătoreşte cea de a optzecea aniversare publicînd romanul *I s-a întîmplat lui Didymus (It Happened to*

[1] William Z. Foster : *Schiţă a istoriei politice a celor două Americi*, Bucureşti, 1954, p. 384.

Didymus), iar patru ani mai tîrziu își completează autobiografia pe care a publicat-o cu trei decenii în urmă[1].

*

Regele Cărbune, pe care-l veți citi acum, este definit de autor drept *„un tablou al vieții muncitorilor... din multe părți ale Americii... (al vieții) care este trăită astăzi de sute de mii de bărbați, femei și copii din această țară a omului liber"*. În sprijinul afirmației sale, Upton Sinclair citează pe larg în postfața ediției originale, documente purtînd antetul și ștampila diverselor autorități guvernamentale sau comisii ale Congresului, sentințe ale instanțelor judiciare, declarații ale candidaților în alegeri pentru funcții publice.

Argumentația nu pare indispensabilă. Impresia care se formează din simpla lectură este una de puternică și convingătoare autenticitate. Și, chiar dacă nu se știe că punctul de plecare al autorului l-au format grevele din industria carboniferă a statului Colorado în anii 1913—1914, cititorul simte la fiecare pagină prezența apăsătoarei realități. Singurele note discordante sînt cele din partitura eroului principal: Hal Warner, tînărul bogat care se travestește în proletar și împărtășește traiul minerilor, este fratele (spiritual) mai mare al lui Bunny Ross, al Corneliei Thornwall sau al lui Lanny Budd. Dar parcă aci existența lui este mai puțin incredibilă, ba chiar întrucîtva justificată, dacă nu prin logica interioară a romanului, măcar pe planul procedeelor scriitoricești; cu sensibilitatea cam răsfățată a plantei de seră, crescută la adăpost de intemperii, cu naivitatea și lipsa de experiență caracteristice liberalilor proveniți din clasa lui socială, Hal ne face și pe noi mai atenți, mai receptivi și mai vulnerabili la crîncenul cotidian hărăzit dezmoșteniților soartei într-o lume a exploatării și arbitrarului fără limite.

---

[1] Vezi și James D. Hart: *The Oxford Companion for American Literature*, New York, 1965, pp. 771—772.

Modest dar atașant Vergiliu în infernul minerilor americani, Hal ne călăuzește printre cercurile inocenților damnați, scoțînd în relief lipsa lor de resemnare, strădania lor mereu vie de a cuceri nu numai ameliorări de ordin material, ci mai cu seamă dreptul la demnitatea umană. Simbolul acestei nebiruite stăruințe în luptă este Mary Burke, tînăra irlandeză căreia nici combativitatea, nici privațiunile nu i-au știrbit cu nimic din feminitate. Mary *„cea roșcată"* care nu pare a fi, așa cum susține cunoscutul critic danez Georg Brandes în prefața la ediția originală, *„o madonă muncitoare"*, ci *și* o madonă, *și* o Walkirie, cele două ipostaze ale sale potențîndu-se reciproc.

În jurul lui Hal și Mary freamătă Babelul de limbi, moravuri, tradiții și caractere ale imigranților care trudesc în măruntaiele pămîntului pentru a smulge de acolo prețiosul combustibil negru și solid. Originile lor — național diferite — îi îndepărtează pe unii de ceilalți, dar condițiile de viață și muncă îi strîng laolaltă, cimentul solidarității lor întărindu-se în lupta împotriva exploatării. Unul dintre meritele principale ale romanului este tocmai urmărirea unui fascinant proces : ștergerea treptată a frontierelor transportate în mentalitatea individuală în țara de adopțiune și închegarea — înceată, ezitantă, dar ineluctabilă — a spiritului colectiv, de clasă.

În mare măsură *Regele Cărbune* este o carte concludentă pentru întreaga operă a lui Upton Sinclair. Predecesor imediat al strălucitei constelații de prozatori Dos Pasos-Faulkner-Hemingway-Steinbeck, el este ținut în umbră de isteriile literare de astăzi, care îi scot în evidență mai ales slăbiciunile : lipsă de inventivitate și de suflu poetic, copiere servilă a modelului împrumutat de la mediul sau circumstanțele înconjurătoare, stil neîngrijit, ton de reportaj sec și plat... Dar asemenea cusururi nu devin oare brusc calități, atunci cînd critica contemporană le invocă drept probe ale geniului inovator demonstrat de un Truman Capote, în *Cu sînge rece?* Oare nu adoptă tinerii *„furioși"* tonul sec și plat al reportajului, atît în proza cît și în dramaturgia lor? Oare nu protestează Ionescu și Arrabal împotriva stilului *„îngrijit"* ? Oare nu afișează *„noul roman"* un

suveran dispreț față de *„inventivitate"* și *„suflu poetic"*? Oare nu copiază *„servil"* modelul oferit de mediu și circumstanțe americanii Jerome Lawrence și Robert Lee cînd scriu piesa *Procesul maimuțelor*, englezul Peter Brook cînd montează spectacolul *US* sau italianul Dino Rissi cînd realizează filmul *Cu mîinile pe oraș?*

Oare tezismul insistent și mărturisit — alt reproș ce i se aduce lui Sinclair — să nu mai fie la ordinea zilei? Dar în ce altceva rezidă vigoarea unui Brecht *(Arturo Ui)*, Sartre *(Sechestrații din Altona)*, Frisch *(Andorra)* sau Dürenmatt *(Vizita bătrînei doamne)?* Oare situațiile vremii noastre să fie atît de fundamental diferite de cele ale epocii lui Upton Sinclair? Dar realitatea copiilor născuți schilozi de pe urma conterganului depășește în oroare metodele practicate în abatoarele *Junglei*, avînd aceeași sursă — setea de profituri, iar execuția soților Rosenberg nu a fost cu nimic mai justificată decît cea a lui Sacco și Vanzetti. Folosirea imigranților la munci grele și necalificate, în condiții destul de similare celor din *Regele Cărbune*, s-a păstrat în Statele Unite [1], extinzîndu-se și în Europa occidentală, unde *bidonville*-urile acestor paria desfigurează modernele peisaje urbane. Asemenea lui Hal Warner, dar în număr mult mai mare, copii ai posedanților își părăsesc clasa și îngroașă rîndurile celor ce se ridică împotriva societății capitaliste, denunțînd un învățămînt accesibil doar privilegiaților, refuzînd participarea la războaie colonialiste, militînd pentru egalitatea rasială și replicînd prin violență violenței autorităților. Pînă și destoinicul Lanny Budd, despre care pontifii critici preferă să nici nu vorbească, are în James Bond un urmaș degenerat, care stîrnește entuziasmul acelorași severi arbitri.

Nu, Upton Sinclair, căruia revista socialiștilor români, *Viitorul social*, îi publica, încă înainte de primul război mondial, *Discursul unui agitator*, nu este un autor depășit, nici prin scrisul său, nici prin tematica sa. Ceea ce a fost de la început

[1] Mai ales în agricultură, unde mîna de lucru este furnizată cu precădere de mexicanii intrați clandestin pe teritoriul Statelor Unite (așa numitele „spinări umede").

valoros în opera lui rămîne valoros și astăzi. Iubindu-și țara cu o dragoste exigentă, i-a făcut un portret fără retuș, tocmai pentru a o ajuta să-și îndrepte defectele. Vasta lui frescă își păstrează vioiciunea culorilor și exactitatea contururilor. Un scormonitor în gunoi ? Da, dar nu pentru a se delecta cu mirosurile lui fetide, ci pentru a-l înlătura.

Un *muckraker* — așa cum a fost, la urma urmelor, și Hercule, cînd a curățat grajdurile lui Augias.

NICOLAE MINEI

TABEL CRONOLOGIC

1860—1900 Populaţia Statelor Unite creşte de la 31 la 76 milioane de locuitori. Numărul imigranţilor se ridică în aceste patru decenii la 14 milioane de oameni — sursă practic inepuizabilă de mînă de lucru extrem de ieftină pentru industria americană în impetuoasă dezvoltare. În acelaşi interval, producţia de cărbune creşte de la 11,9 la 212,3 milioane de tone, cea de petrol de la 605 la 9 540 mii de tone, cea de oţel de la 13,2 la 32.151 milioane de tone, numărul muncitorilor din fabrici şi uzine sporind de la 1.300.000 la 5.500.000. Pe scena economică îşi fac apariţia marii magnaţi: Andrew Carnegie (oţel), John D. Rockefeller (petrol), Cornelius Vanderbilt (căi ferate), John Pierpont Morgan (bănci de investiţie), Philip Armour, Nelson Morris şi Gustavus Swift (industria cărnii şi a conservelor). În 1900, se lucrează încă zece ore pe zi în covîrşitoarea majoritate a întreprinderilor. Salariul mediu al muncitorilor este de 400—500 de dolari pe an, cu 100—200 de dolari sub nivelul de unde, conform sociologilor, „începe cea mai neagră mizerie". Peste 1.700.000 de copii lucrează în fabrici şi uzine. În filaturile din sudul S.U.A., o treime din muncitoare sînt fete sub 16 ani, care lucrează minimum 66 de ore pe săptămînă. În 1877 au loc mari greve ale feroviarilor, considerate drept primul conflict grav de muncă din istoria S.U.A. În 1881 primele sindicate se grupează într-o uniune care se va numi, din 1886, *American Federation of Labour* (A.F.L. — *Federaţia americană a muncii*), cu peste 500.000 de membri. La 1 mai, în acelaşi an, au loc sîngeroasele evenimente din piaţa Haymarket a oraşului Chicago, unde poliţia trage în greviştii adunaţi la un

miting. În 1893—1894 o criză economică provoacă numeroase concedieri şi reducerea salariilor cu 20—25 la sută, ceea ce duce la o grevă generală, cu peste 900.000 de participanţi.

1878 La 20 septembrie, se naşte Upton Beall Sinclair, într-o familie de vază a oraşului Baltimore, ruinată după unii de speculaţiile la bursă ale unuia dintre bunicii scriitorului, după alţii de Războiul de secesiune.

În acelaşi an văd lumina zilei poetul Carl Sandburg şi umoristul Don Marquis.

1893 Upton Sinclair începe să scrie romane senzaţionale, pentru a putea plăti taxele şcolii medii.

1898 Statele Unite declară război Spaniei care, înfrîntă, cedează Cuba, Porto Rico şi insula Guam, „vînzînd" totodată Filipinele cu 20 milioane de dolari.

1901 Sinclair publică *Primăvară şi seceriş Springtime and Harvest*), roman al cărui titlu se modifică, la ediţia a II-a în Regele Midas (King Midas).

Asasinarea preşedintelui Mc Kinley aduce la Casa Albă pe Theodore Roosevelt.

1902 Prima mare grevă a muncitorilor din minele de cărbune.

1903 Apar *Prinţul Hagen (Prince Hagen)*, o lucrare cu caracter semifantastic, ai cărei eroi sînt recrutaţi din lumea marii finanţe şi *The Journal of Arthur Stirling*, avînd ca personaj principal un poet talentat, dar neînţeles.

S.U.A. debarcă trupe în Columbia, căreia îi smulg o porţiune din teritoriu, pentru a crea un nou stat — Panama —, unde americanii încep construcţia canalului dintre oceanele Atlantic şi Pacific.

David Graham Philip publică un ciclu de articole, *Trădarea Senatului*, în care dovedeşte că înaltul corp legis-

lativ nu este accesibil decît bogăţaşilor. Th. Roosevelt îl stigmatizează ca *muckraker,* introducînd acest termen în circulaţia generală.

1904 În romanul *Manassas,* Sinclair abordează — la modul romantic — tematica Războiului de secesiune şi începe ancheta sa personală în abatoarele din Chicago.

Th. Roosevelt este reales la preşedinţie.

1905 În cadrul unui val crescînd de imigraţie, sosesc în Statele Unite peste 1.250.000 de europeni, originari mai ales din sudul şi răsăritul continentului. Invocînd argumentul „libertăţii individuale", Curtea supremă a S.U.A. anulează o lege a statului New York, prin care se stabilea un plafon maxim de zece ore pentru ziua de lucru.

1906 Apare *The Jungle.* Upton Sinclair înfiinţează *Helicon Home Colony.*

Congresul adoptă două legi referitoare la igiena alimentaţiei (vezi prefaţa).

1907 În lipsa unei legislaţii de protecţie a muncii, accidentele sînt foarte numeroase (numai în rîndul feroviarilor se înregistrează 12 cazuri mortale pe săptămînă), fără nici o compensaţie pentru victime sau familiile lor.
O puternică criză economică provoacă panică pe Wall Street.

1908 Apare *The Metropolis.*

William Taft este ales preşedinte al S.U.A.

1911 Un incendiu la o fabrică de cămăşi din New York provoacă în cîteva minute moartea a 148 de tinere muncitoare, ceea ce determină Congresul să adopte primele măsuri de protecţie a muncii.

1912 Woodrow Wilson este ales preşedinte al S.U.A.

1913 Greve în industria cărbunelui din statul Colorado.

1914 Izbucneşte primul război mondial. Statele Unite rămîn neutre.

Luptele minerilor din Colorado se intensifică. O nouă depresiune se face resimțită în toate ramurile economiei.

1915 Un submarin german torpilează pachebotul american *Lusitania*, provocînd moartea a 1.198 de persoane.

1916 Wilson este reales la președinție, după ce a făgăduit că va continua să păstreze neutralitatea țării.
Congresul votează o lege împotriva folosirii copiilor în fabrici, dar Curtea supremă o va anula în 1918.

1917 La 6 aprilie, urmînd îndemnul lui Wilson, Congresul declară război Germaniei. O lege specială mărește prețul de vînzare a cărbunelui, fără a ridica în mod corespunzător salariile minerilor. Sub pretext de combatere a celor ce sabotează efortul de război, se adoptă măsuri antimuncitorești de o violență fără precedent.
În Rusia au loc revoluția din februarie și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

1917 Apare *Regele Cărbune (King Coal)*.

1918 La sfîrșit primul război mondial.
Liderul socialist Eugene Debs, care s-a situat pe poziții pacifiste, e condamnat ca „spion" la zece ani închisoare.

1918 Upton Sinclair publică *The Profits of Religion*.

1919 La Versailles se semnează tratatul de pace cu Germania, pe care Congresul S.U.A. îl ratifică cu rezerve, respingînd printre altele participarea țării la Societatea Națiunilor.
În Sud, este în toi teroarea Ku-Klux-Klanului și se înregistrează 70 de linșaje „oficiale". La grevele care au loc în tot cursul anului participă patru milioane de muncitori. Greviștii sînt atacați cu sălbăticie de către forțele polițienești. Procurorul general al S.U.A. (ministrul Justiției) A. Mitchell Palmer dă în judecată pe liderii minerilor greviști.
Pe teritoriul Statelor Unite intră în vigoare prohibiția.

1919 Apar *Jimmy Higgins* și *The Brass Chick (Puiul de alamă)*, pamflet în care Sinclair veș-

tejește atitudinea retrogradă a unor organe de presă americane.

1920 William Harding este ales președinte al Statelor Unite. Palmer dezlănțuie un val de isterie anticomunistă, căreia îi cad victime progresiști și liberali de toate nuanțele. Muncitorii Nicola Sacco și Bartolomeo Vanzetti, acuzați pe nedrept de comiterea unui atac banditesc, sînt judecați și condamnați la moarte, în ciuda vehementelor proteste din S.U.A. și de pe întreg cuprinsul globului. Execuția va avea loc în 1927.
Începe o criză a agriculturii care va persista în tot cursul deceniului.

1920 Upton Sinclair publică *Povestea unui patriot (The Story of a Patriot)* și candidează fără succes pentru un loc în Camera reprezentanților.

1922 Din ce în ce mai multe scandaluri financiare scot la iveală corupția administrației Harding. Fascismul mussolinian acaparează puterea în Italia.

1922 Apare *Mi se spune dulgherul (They Call Me a Carpenter).*
Candidatura lui Upton Sinclair se soldează cu un eșec.

1923 Președintele Harding moare în condiții misterioase. Locul lui e luat de Calvin Coolidge, care, în anul următor, va cîștiga și alegerile prezidențiale. Ministrul Finanțelor, multimiliardarul Andrew Mellon, apără interesele marelui capital iar ministrul Comerțului, Herbert Hoover, pe cele ale businessmanului mijlociu. În cursul deceniului peste 8.000 de firme industriale sînt „înghițite" de monopoluri. 503 bancheri și industriași cîștigă exact cît cei 615.000 de muncitori din industria automobilului.

1923 Apare *Pasul de gîscă (The Goose-Step).*

1924 Prohibiția favorizează dezvoltarea gangsterismului pe scară largă. Celebrul Al. Capone realizează beneficii de 60 milioane de dolari pe an. Crimele și delictele de toate felurile ating niveluri record.

Vede lumina tiparului romanul *Gînsacii (The Goslings).*

1926 Upton Sinclair candidează la postul de guvernator al Californiei, dar e înfrînt în alegeri.

1927 Apare *Petrol! (Oil!).*

1928 După o campanie electorală purtată sub lozinca „O găină în fiecare oală, două automobile în fiecare garaj", Herbert Hoover este ales președinte al S.U.A.

1928 Upton Sinclair publică *Boston.*

1929 Se declanșează cea mai mare criză economică din istoria capitalismului, care va dura mai bine de patru ani. În Statele Unite, mii de firme dau faliment, numărul șomerilor ajunge la 17 milioane, oamenii se sting literalmente de foame pe străzi, o veritabilă epidemie de sinucideri face ravagii mai ales printre intelectuali.

1930 Din nou Sinclair își pune candidatura la postul de guvernator al Californiei și din nou e înfrînt. Apare *Oraș de munte (Mountain City),* povestea unui tînăr hotărît să devină magnat cu orice preț.

1931 Japonia militaristă atacă China, inaugurînd un război care va dura 14 ani.

1931 *Parada umedă (The Wet Parade)* este o pledoarie în favoarea prohibiției.

1932 Obținînd majoritatea în 44 de state ale S.U.A., Franklin Delano Roosevelt devine președinte. În *Avanpost american (American Outpost)* Upton Sinclair își face autobiografia la împlinirea vîrstei de 54 de ani.

1933 Roosevelt ia o serie de măsuri pentru combaterea urmărilor crizei, elaborînd treptat programul care poartă numele de *New Deal.*
Hitler devine cancelar al Germaniei.

1933 *Upton Sinclair prezintă pe William Fox* este un studiu despre rolul marii finanțe în producția de filme a Hollywoodului.

1935 Spiritul conservator al liderilor Federației americane a muncii duce la formarea unei uniuni sindicale rivale, *Commitee for Industrial Organization* (C.I.O. — *Comitetul pentru organizarea industrială).*
Hitler ocupă zona demilitarizată a Rhenaniei. Mussolini invadează Etiopia.

1935 În numeroase articole, publicate în diferite ziare și reviste, Sinclair atrage atenția concetățenilor săi asupra primejdiei ca fascismul german și italian să dezlănțuie un nou război mondial.

1936 Muncitorii oțelari obțin victoria în greva organizată la cea mai mare companie siderurgică americană, *U. S. Steel.*
Roosevelt este reales președinte, recoltînd majoritatea voturilor în 46 de state.
Reichul nazist anunță oficial trecerea la un program de reînarmare. În Spania izbucnește războiul civil. În Franța vine la putere Frontul Popular.

1936 Upton Sinclair militează pentru cauza republicanilor spanioli și face o ultimă tentativă (eșuată și ea) de a deveni guvernator al Californiei.

1937 Poliția ucide zece greviști de la compania *Republic Steel.*
Pe scena politică americană se agită imitatori ai Führerului Germaniei naziste : doctorul Francis Townsend, preotul Charles Coughlin, senatorul Huey Long etc. Situația economică a Statelor Unite este încă grea : numărul șome-

rilor se ridică la 7.500.000, cărora în 1938 li se vor adăuga alte patru milioane.

1937 Apare *Regele tărăboanţelor (The Flivver King).*

1938 În martie, Hitler anexează Austria iar în septembrie semnează împreună cu Chamberlain, Daladier şi Mussolini acordul de la München, prin care Cehoslovacia este mutilată în favoarea Reichului.
Statele Unite sînt dominate de mentalitatea izolaţionistă care afişează indiferenţă completă faţă de ceea ce se întîmplă în Europa şi, într-o măsură ceva mai mică, în Asia.

1938 Upton Sinclair cumpără o pagină de publicitate în *New York Times*, în care şi tipăreşte articolul *Vom plăti pentru München.* El avertizează că politica de conciliere a dictatorilor fascişti va duce curînd la un nou război, mai groaznic decît toate.

1939 În martie, Hitler cotropeşte restul Cehoslovaciei şi proclamă „independenţa" statului marionetă slovac. La 1 septembrie, trupele germane atacă Polonia şi, peste două zile, Franţa şi Anglia intră şi ele în conflict. Începe cel de al doilea război mondial.
Roosevelt dă o proclamaţie în care arată : „Această ţară va rămîne neutră, dar nu pot cere fiecărui american să rămînă neutru şi în sentimentele sale".

1939 Sinclair publică articole şi ţine conferinţe în care demască activitatea subterană a agenturii naziste din S.U.A. şi, în primul rînd, a organizaţiei profasciste *America First Commitee.*

1940 Călcînd tradiţia inaugurată de Washington şi respectată de toţi predecesorii lui, Roosevelt se prezintă la alegerile preşedinţiale şi este ales pentru a treia oară. După victoriile lui Hitler în Polonia şi Europa occidentală, Roosevelt trece de la neutralitate la o nonbeligeranţă favorabilă Angliei, căreia îi vinde armament şi vase vechi de război.

1940 Continuînd să-şi desfăşoare campania antihitleristă, Sinclair publică primul roman din ciclul „Lanny Budd" — *Sfîrşitul lumii (World's End)*, care tratează perioada 1913—1919.

1941 Statele Unite dau un ajutor din ce în ce mai făţiş Angliei, considerîndu-se „arsenalul democraţiei".
La 22 iunie, Hitler invadează Uniunea Sovietică. La 7 decembrie, flota şi aviaţia japoneză atacă prin surpriză baza navală americană de la Pearl Harbour. S.U.A. intră în război.

1941 Apare al doilea roman din ciclul „Lanny Budd" *Între două lumi (Between Two Worlds)*, acoperind deceniul 1919—1929.

1942 *Dinţii balaurului (Dragon's Teeth)*, al treilea volum al ciclului, începe în 1940 şi sfîrşeşte în 1944. Romanul e distins cu premiul *Pulitzer*.

1943—1944 Ciclul continuă cu *Largă este poarta (Wide Is the Gate)* şi *Presidential Agent*, care-l duc pe Lanny pînă în 1938.

1944 Roosevelt primeşte din partea alegătorilor cel de al patrulea mandat de preşedinte.
1945 În februarie, moare Roosevelt, locul lui fiind luat de Harry Truman.
La 9 mai ia sfîrşit războiul din Europa, la 15 august — cel din Asia şi Pacific.

1945 În *Recolta balaurului (Dragon Harvest)*, Lanny îşi continuă activitatea pînă la căderea Parisului.

1946—1949 Apar ultimele patru volume ale ciclului — *O lume de cîştigat (A World to Win)*, *Presidential Mission*, *O chemare limpede (One Clear Call)* şi *Vorbeşte, păstorule! (O, Shepherd, Speak!* — în care sînt narate desfăşurarea şi încheierea ostilităţilor. Lanny Budd trece la organizarea lumii postbelice.

1953 Un al unsprezecelea volum (neașteptat) al ciclului — *Întoarcerea lui Lanny Budd (The Return of Lanny Budd)* — plătește tribut „vînătorii de vrăjitoare" declanșate de Comisia pentru cercetarea activităților antiamericane și de faimosul Comitet de anchetă, prezidat de senatorul Joseph McCarthy. Este una dintre rarele manifestări de conformism din partea lui Upton Sinclair.

1958 Romanul *S-a întîmplat lui Didymus (It Happened to Didymus)*, reamintind oarecum de *Mi se spune dulgherul*, este o fantezie brodată pe tema reîncarnării unui apostol în zilele noastre. Regăsim aci, în ciuda vîrstei înaintate, o bună parte din vîna satirică a anilor de tinerețe a lui Sinclair.

1960 *Viața mea în scrisori (My Lifetime in Letters)* este o selecție din imensa corespondență purtată de Sinclair cu diferite personalități ale vieții publice și culturale din S.U.A. sau alte țări.

1962 O *Autobiography* vine să completeze cu încă trei decenii *Avanpostul american*, publicat în 1932.

1968 La 25 noiembrie, Upton Sinclair se stinge din viață, în locuința sa din statul New Jersey.

REGELE CĂRBUNE

Lui
Mary Craig Kimbrough

Perseverenței pe care a dovedit-o în primejdioasa sarcină de a rupe manuscrisele soțului ei, cititorul îi datorează absența celor mai multe greșeli din această carte.

Cartea întîia

DOMENIUL REGELUI CĂRBUNE

§ 1. Orașul Pedro se întindea la marginea regiunii muntoase ; era o adunătură alandala de prăvălii și cîrciumi de la care porneau spre trecători o seamă de ramificații de cale ferată, deservind așezările de mineri. Toată săptămîna orașul dormea dus, dar sîmbătă seară, cînd minerii dădeau buzna iar crescătorii de vite veneau călări sau cu mașinile, așezarea se trezea la o viață clocotitoare.

Într-o zi, pe la sfîrșitul lui iunie, în gară coborî din tren un tînăr. Avea vreo douăzeci și unu de ani, trăsături delicate și un păr castaniu, ușor ondulat. Era îmbrăcat într-un costum ponosit și decolorat, cumpărat din orașul lui de baștină, într-un cartier unde negustorii evrei stau pe trotuare și își oferă marfa ; purta o cămașă albastră murdară, fără cravată, și o pereche de bocanci grei care-și făcuseră de mult slujba. Ducea în spinare o boccea cu un schimb de haine și o pătură, iar în buzunare un pieptăn, o perie de dinți și o oglinjoară.

Instalat în vagonul de fumători al trenului, tînărul ascultase discuțiile minerilor încercînd să-și corecteze accentul. Cînd se dădu jos în gară, o porni pe linia ferată și se frecă pe mîini cu zgură, mîn-

jindu-se puțin și pe obraz. După ce studie în oglindă efectul acestei operații, o luă pe strada principală a orașului Pedro și intră într-o mică tutungerie. Cu o voce cît putu de arogantă o întrebă pe proprietăreasă :

— Poți să-mi spui cum să ajung la mina Pine Creek ?

Femeia îi aruncă o privire lipsită de orice bănuială și îi dădu informația pe care i-o cerea. Tînărul se urcă într-o drezină și coborî la poalele cheilor Pine Creek de-a lungul cărora mai avea de urcat din greu încă treisprezece mile. Era o zi însorită, cu un cer de cristal și un aer de munte înviorător. Tînărul părea fericit și pe drum cîntă un cîntec cu multe strofe :

Vesel tip era Regele-cărbune
Vesel mai era
Își făcuse-o școală cum nu-i alta-n lume
Pentru noi, hura !

Hai cu mine-n noapte sub raze de lună,
Haide, Liza-Ann
Și-o să-ți cînt un cîntec ce-l știu eu anume
Despre Harrigan !

Tipul ăsta vesel își punea-n mișcare
Mina, ce lucra
Zi de zi, să-i umple pipa și castronul,
Pentru școala sa !

Hai pe cîmp, sub nucul luminat de lună
Haide Mary-Jane ;
Ce păcat că nu vrei s-asculți al meu cîntec
Despre Harrigan.

Hura, să trăiască regele cărbune
Şi cu mina sa!
Hura pentru pipă, fie-i plin castronul,
Pentru noi hura!

Hai cu mine-n noapte sub raze de lună,
Haide, Liza-Ann...

Şi o ţinu aşa într-una — cît era clar de lună deasupra terenurilor universităţii. Era un amestec de cuvinte vesele şi fără rost şi de întrebări din cele cu care tineretul modern începuse să-şi chinuie părinţii. Ca marş, melodia era puţin prea vioaie pentru panta abruptă a unor chei, dar Hal Warner putea să se oprească, să strige înspre pereţii trecătorii, să le asculte răspunsul şi s-o pornească iar la drum. Avea inima tînără, plină de dragoste şi curiozitate; avea pe deasupra ceva mărunţiş în buzunarele pantalonilor şi o hîrtie de zece dolari, cusută la cingătoare, menită să fie folosită în cazuri deosebit de grave. Dacă un fotograf de la Compania Generală de Combustibil „Peter Harrigan" i-ar fi făcut o poză în dimineaţa aceea, ea ar fi putut servi drept „portret al unui miner" în orice publicaţii de propagandă.

Dar urcuşul era abrupt şi înainte de a ajunge sus călătorul începu să simtă greutatea bocancilor şi încetă să mai cînte. Tocmai cînd soarele apunea dincolo de trecătoare, ajunse la destinaţie — o poartă de-a curmezişul drumului cu o pancartă agăţată de ea:

Compania Carboniferă „PINE CREEK"
Proprietate particulară
Trecerea oprită

Hal se apropie de zăbrelele de fier ale porţii încuiate cu lacăt. După ce îşi trase răsuflarea o clipă

pentru a-şi potrivi un ton arogant, izbi cu piciorul în poartă şi un om ieşi dintr-o gheretă.

— Ce doreşti ? întrebă el.

— Vreau să intru. Caut de lucru.

— De unde vii ?

— Din Pedro.

— Unde-ai mai lucrat ?

— N-am mai lucrat în mină.

— Da unde ai lucrat ?

— Într-o băcănie.

— Ce băcănie ?

— La „Peterson & Co". în Western City.

Paznicul se apropie de poartă şi îl studie printre zăbrele.

— Hei, Bill ! strigă el şi un alt bărbat ieşi din gheretă. Uite un tip, zice că a lucrat într-o băcănie şi caută o slujbă.

— Un' ţi-s hîrtiile ? întrebă Bill.

Toată lumea îi spusese lui Hal că minele duc lipsă de braţe de muncă şi companiile se dau în vînt după oameni ; crezuse că un muncitor nu trebuia decît să bată ca să i se deschidă.

— Nu mi-au dat nici un fel de hîrtii, spuse el şi adăogă în grabă : M-au dat afară. Era convins că beţia nu-i o piedică pentru a lucra în mină.

Dar cei doi nu se clintiră să deschidă poarta. Al doilea paznic îl cercetă cu băgare de seamă, din cap pînă în picioare şi Hal se simţea stînjenit la gîndul că ar fi putut exista motive de bănuială.

— Sînt în regulă, declară el. Daţi-mi drumu înăuntru şi o să vedeţi.

Totuşi cei doi nu făcură nici o mişcare. Se uitară unul la altul şi apoi Bill răspunse.

— N-avem nevoie de muncitori.

— Bine, dar am văzut un anunţ jos în vale... exclamă Hal.

— E un anunț vechi, spuse Bill.
— Am făcut tot drumul ăsta pînă sus!
— O să-ți fie mai ușor la înapoiere.
— Dar e noapte!
— Ți-e frică de întuneric, băiețaș? întrebă Bill, luîndu-l în zeflemea.
— Dă-o încolo de treabă! spuse Hal. Lăsați-mă măcar să încerc! N-ar fi rost să-mi plătesc pentru casă și masă, sau baremi pentru un prici la noapte?
— N-avem nimic pentru tine, spuse Bill și răsucindu-se pe călcîie se întoarse în gheretă.

Celălalt aștepta și se uită la el cu o privire vădit dușmănoasă. Hal încercă să-l înduplece dar el îi repetă de trei ori:
— Cară-te înapoi!

În cele din urmă Hal se dădu bătut, coborî o bucățică de drum și se așeză să se gîndească.

Era într-adevăr un procedeu absurd și ilogic să pui la vedere pe marginea șoselei afișe *„Se caută muncitori"* și să-i faci pe oameni să urce treisprezece mile printr-o trecătoare, numai ca să-i trimiți înapoi fără nici o explicație. Hal era convins că ar găsi de lucru dincolo de îngrăditură și că, dacă ar răzbi pînă la patroni, ar fi în stare să-i înduplece. Se ridică și coborî încă un sfert de milă pînă la calea ferată care tăia drumul urcînd în serpentine prin chei. O garnitură de vagoane goale, zornăind și hurducîndu-se, trase de o locomotivă care trudea din greu, croindu-și drum spre așezarea minieră, tocmai trecea pe acolo. Asta îi dădu o idee pentru a ieși din încurcătură.

Se întunecase. Aplecîndu-se puțin, Hal se apropie de vagoane și cînd se află în umbra lor, sări într-unul din ele. Nu-i trebui mai mult de o clipă ca să se cațere, apoi se trînti pe podea și așteptă cu inima bătîndu-i ca un ciocan.

Nu trecu nici un minut şi auzi un strigăt. Uitîndu-se îl văzu pe cerberul de la poartă alergînd pe o cărare spre calea ferată iar colegul său Bill venea în urma lui.

— Hei, ieşi de-acolo ! urlau ei : iar Bill sări şi se agăţă de vagonul în care se afla Hall.

Văzînd că totul e în zadar, Hal sări în partea cealaltă a liniei ferate şi o porni spre ieşirea din aşezarea minieră. Bill îl urmări şi după ce trecu trenul celălalt alergă pe cărare să-l ajungă. Hal mergea repede, fără să spună nici un cuvînt, dar cerberul avea multe vorbe de zis, cele mai multe imposibil de tipărit : îl apucă pe Hal de guler şi îmbrîncindu-l cu putere îi dădu un picior în acea parte a trupului pe care natura a creat-o pentru încasarea loviturilor. Hal îşi recăpătă echilibrul şi cum omul continuă să-l urmărească, se răsuci şi îi dădu o lovitură în piept, făcîndu-l să se rostogolească.

Fratele mai mare al lui Hal avusese grijă să-l înveţe cum să-şi folosească pumnii ; se îndreptă pregătindu-se să-l primească pe cel de al doilea agresor. Se pare însă că în aşezările miniere lucrurile nu se rezolvă atît de primitiv. Omul se opri şi sub nasul lui Hal îşi făcu apariţia ţeava unui revolver.

— Hopa, sus ! spuse omul.

Era un limbaj pe care Hal nu-l auzise niciodată, dar înţelesul era clar ; ridică mîinile. În aceeaşi clipă, primul atacant se repezi la el şi cu un pumn îl trînti pe spate, peste pietre.

§ 2. Cînd Hal îşi reveni, era întuneric ; îşi dădea seama că avea dureri în cap şi în tot trupul. Zăcea pe o podea de piatră şi se răsuci, dar reveni imediat, căci nu avea nici măcar un singur locşor pe tot spatele care să nu-l doară. Mai tîrziu, cînd fu în stare să se

analizeze, numără peste o duzină de urme lăsate de bocancii grei ai agresorilor.

Stătu culcat o oră sau două, dîndu-şi seama că era închis undeva deoarece vedea stelele prin zăbrele. Cineva sforăia şi Hal strigă de cîteva ori, din ce în ce mai tare, pînă cînd auzind un mormăit, întrebă :

— Poţi să-mi dai puţină apă ?

— Dacă mă mai trezeşti, dai de dracu, spuse vocea ; după care Hal zăcu tăcut pînă dimineaţă.

La cîteva ore după ce se lumină, un bărbat intră în celulă.

— Scoală, spuse, şi îl lovi cu piciorul. Hal crezu că n-o să fie în stare, dar reuşi să se ridice.

— Să nu mai faci pe nebunul acum — spuse temnicerul şi apucîndu-l de mînecă îl împinse afară din celulă şi-l duse de-a lungul unui coridor pînă la un birou unde stătea o persoană cu obrazul roşu şi o insignă de argint pe reverul hainei. Cei doi agresori ai săi de aseară erau de faţă.

— Ei, băiete ? spuse persoana de la birou. Ai avut timp să meditezi ?

— Da, spuse Hal scurt.

— Ce-a făcut ? întrebă persoana pe cei doi paznici.

— Încălcarea proprietăţii particulare şi rezistenţă la arestare.

— Ciţi bani ai, tinere ? fu întrebarea următoare.

Hal ezită.

— Vorbeşte ! spuse bărbatul.

— Doi dolari şi 67 de cenţi după cît îmi amintesc, spuse Hal.

— Haida de ! Crezi că ne duci ? Apoi către cei doi paznici : Căutaţi-l.

— Scoate-ţi haina şi pantalonii şi ghetele, spuse Bill grăbit.

— Păi ! protestă Hal.

— Scoate ! spuse omul şi îşi strînse pumnii. Hal se dezbrăcă iar ei începură să caute în buzunare scoţînd o pungă cu suma declarată, un ceas ieftin, un briceag, o perie de dinţi, un pieptăn, o oglindă şi două batiste albe, la care se uitară cu dispreţ şi le aruncară pe podeaua udă de scuipat.

Desfăcură bocceaua şi aruncară rufele curate. Apoi deschizînd briceagul începură să taie talpa şi tocurile bocancilor precum şi căptuşeala hainelor. Găsiră cei zece dolari la brîu şi îi puseră pe masă alături de celelalte obiecte. Personajul cu insigna îl anunţă :

— Te amendez cu doisprezece dolari şi şaizeci şi şapte de cenţi, ceasul şi briceagul. Adăugă cu un zîmbet : Poţi să-ţi păstrezi hainele.

— Ascultă, spuse Hal supărat. E prea de tot !

— Pune-ţi boarfele, tinere, şi întinde-o de aici cît poţi de iute că altfel pleci în izmene.

Hal era destul de furios ca să accepte să plece în pielea goală.

— Spune-mi, cine eşti şi ce autoritate ai ca să procedezi astfel.

— Sînt şeriful minei.

— Eşti deci funcţionar al Companiei Carbonifere ? Şi vrei să mă jecmăneşti...

— Bill, dă-l afară, spuse şeriful. Hal îl văzu pe Bill că-şi strînge pumnii.

— Bine, aşteptaţi să mă îmbrac, spuse el, înghiţindu-şi indignarea. Şi începu să-şi pună hainele pe el cît putu de repede ; îşi adună pătura şi rufele de schimb şi o porni spre uşă.

— Ţine minte, coboară imediat în vale şi dacă îţi mai arăţi mutra pe aici o să fii găurit de un glonte, spuse şeriful.

Şi Hal ieşi afară, la lumină, escortat de ambele părţi de cîte un paznic. Se afla pe acelaşi drum de munte, dar în centrul orăşelului Companiei. La dis-

tanță văzu clădirea concasorului și auzi uruitul continuu al mașinilor și al cărbunelui care se prăvălea. Trecu pe lîngă o alee dublă de case și barăci ale societății. Femei șleampăte care se ațineau pe la uși și copii murdari care se jucau în praful de pe drum se opreau și rînjeau la el — deoarece șchiopăta și se vedea cît de colo ce pățise.

Hal venise mînat de dragoste și curiozitate. Dragostea slăbise mult — dar evident nu aceasta este forța care face să se învîrtească roțile industriei. Curiozitatea însă era mai mare ca oricînd. Ce se ascundea oare cu atîta grijă în spatele porții acestui orășel minier ?

Hal se întoarse și se uită la Bill care în ajun avusese unele nuanțe de umor.

— Ascultă, spuse el, mi-ați luat banii, mi-ați învinețit un ochi și m-ați bătut măr, cred că sînteți mulțumiți. Dar înainte de a pleca, spune-mi și mie un lucru, vrei ?

— Ce să-ți spun ? mormăi Bill.

— De ce mi-ați făcut asta ?

— Pentru că ești prea vesel, băiete. Nu știai că n-aveai de ce să-ți bagi nasul pe aici ?

— Da, dar nu asta voiam să știu, spuse Hal. De ce nu mi-ați dat drumul de la început ?

— Dacă voiai un serviciu la mină, de ce nu ai mers pe calea obișnuită ? întrebă omul.

— N-am știut care-i calea obișnuită.

— Asta-i buba. Iar noi n-am vrut să riscăm cu tine. Ni s-a părut ceva în neregulă.

— Cine credeți că sînt ? De ce vă temeți ?

— Vezi-ți de drum. Pe mine nu mă poți trage de limbă, spuse omul.

Hal merse cîțiva pași în tăcere, gîndindu-se cum să-i dezlege limba.

— Văd că n-ai încredere în mine, spuse el. Dacă îmi dai voie, am să-ţi spun adevărul. Cum celălalt nu-l opri, continuă. Sînt student şi am vrut să cunosc viaţa şi să mă descurc singur un timp. M-am gîndit că aici ar fi o escapadă interesantă.

— Păi, aici nu-i teren de fotbal. E o mină de cărbuni, spuse Bill.

Hal văzu că povestea lui a fost acceptată.

— Spune-mi sincer, spuse el, drept cine m-aţi luat ?

— Asta pot să-ţi spun, mormăi Bill. Există agitatori sindicali care încearcă să organizeze minele şi n-avem nevoie de ei. Compania angajează oameni prin agenţii şi dacă ai fi trecut pe acolo şi ei au fost mulţumiţi de tine, înseamnă că ai mers pe calea obişnuită. Sau dacă te-ai fi dus la biroul din Pedro şi ei ţi-ar fi dat un bilet de liberă trecere, ai fi fost în regulă. Dar dacă un cetăţean vine la poartă, arată ca un fante şi vorbeşte ca un profesor, nu-l lăsăm să treacă, ai înţeles ?

— Am înţeles, spuse Hal. Şi apoi : Am să-ţi fiu recunoscător dacă îmi dai din banii mei atît cît să iau gustarea de dimineaţă.

— A trecut gustarea de dimineaţă, spuse Bill. Aşteaptă... pîn-o face plopul pere. Rîse, dar îmblînzit de propria lui glumă, scoase din buzunar o monedă de 25 de cenţi şi i-o întinse lui Hal. Deschise lacătul şi îi dădu drumul pe poartă rînjind. Aşa a luat sfîrşit prima întîlnire a lui Hal cu mecanismul industriei.

§ 3. Hal Warner începu să se tîrîie, la vale, pe şosea, dar nu fu în stare să ajungă pînă jos. Ajunse doar pînă la un izvor care cobora din munte din care putea bea fără să se teamă de febră tifoidă şi zăcu acolo toată ziua, nemîncat. Spre seară se porni

o furtună și el se piti sub o stîncă, deși aceasta nu-l adăpostea de loc. Unica lui pătură se udă imediat și petrecu o noapte la fel de îngrozitoare ca și cea precedentă. Nu putu să doarmă dar putu să se gîndească și medită la cele întîmplate. Bill spusese că o mină de cărbuni nu este un teren de fotbal, dar lui Hal i se părea că loviturile de picioare ale celor doi aminteau de așa ceva.

Se felicită că nu era de profesie organizator sindical.

În zori se ridică cu greu și își continuă drumul, slăbit de frig și de foame, lucru cu care nu era obișnuit. În cursul zilei, ajunse la o uzină electrică, la poalele muntelui. Nu avea bani pentru o masă și se temea să cerșească ; dar într-un grup de clădiri, lîngă șosea, era o prăvălie, unde intră și ceru prune uscate, care costau 25 de cenți jumătate de kilogram. Prețul era ridicat, la fel ca și altitudinea, și, după cum descoperi Hal mai tîrziu, exista o legătură între acestea — deși nu se explica de ce prețul era întotdeauna mai ridicat decît altitudinea la care se găsea prăvălia. Deasupra tejghelei văzu un afiș : „Cumpărăm bonuri cu 10% rabat". Auzise vorbindu-se că există o lege care interzice plata salariilor în „bonuri" dar nu puse nici o întrebare, își luă punga de prune care i se părea foarte ușoară, se așeză pe marginea drumului și le înfulecă.

Imediat după uzina electrică, lîngă linia ferată, se afla o gheretă mică cu o grădină în spate. Se îndreptă într-acolo și găsi un bătrîn paznic olog. Îi ceru voie să petreacă o noapte pe podea, în gheretă ; văzîndu-l pe bătrîn că se uita la ochiul lui vînăt, îi explică :

— Am încercat să găsesc de lucru la mină dar au crezut că sînt organizator sindical.

— N-am nevoie de organizatori sindicali pe aici, spuse omul.

— Dar nici nu sînt, pledă Hal.

— De unde să ştiu eu ce eşti ? Poate eşti un spion al Companiei.

— Nu vreau decît un loc uscat unde să dorm, spuse Hal. N-o să ţi se întîmple nimic rău pentru atîta lucru.

— Nu sînt atît de sigur. Totuşi, poţi să-ţi întinzi pătura în colţ. Dar să-nu-mi vorbeşti de chestii sindicale, răspunse celălalt.

Hal n-avea chef de vorbă. Se înfăşură în pătură şi adormi ca un om care nu e tulburat nici de dragoste, nici de curiozitate. Dimineaţa bătrînul îi dădu o felie de pîine de mălai şi cîteva cepe verzi din grădină, care aveau un gust mai delicios decît orice masă care îi fusese servită vreodată. Cînd Hal îi mulţumi la plecare celui care-l găzduise, acesta îi spuse :

— Lasă, tinere, cu un singur lucru poţi să mă răsplăteşti, să nu pomeneşti nimic de toate astea. Cînd un om are păr cărunt şi un singur picior, mai bine să se înece în rîu decît să-şi piardă slujba.

Hal îi făgădui să facă întocmai şi îşi văzu de drum. Vînătăile îl dureau mai puţin şi putea umbla. În zare se vedeau conace — ca şi cînd s-ar fi întors brusc în America.

§ 4. Hal avea acum înaintea lui o săptămînă aventuroasă de vagabond : era un vagabond adevărat, fără cei zece dolari cusuţi la brîu care să înlăture realitatea din experienţele lui. Îşi făcu inventarul bunurilor lumeşti şi se întrebă dacă mai arată ca un fante. Îşi aminti că avea un zîmbet care fascina femeile ; dar va mai avea oare efect alături de un ochi vînăt ? Neavînd alte mijloace de trai, îşi în-

cercă farmecele asupra gospodinelor cu înfățișare de femei sensibile și găsi metoda atît de rodnică încît fu gata să nu se mai încreadă în înțelepciunea muncii cinstite. Nu mai fredona cîntecul lui Harrigan ci un cîntec al vagabonzilor pe care-l auzise cîndva :

„Ce rost are să muncești cînd sînt atîtea femei pe lume ?"

În ziua următoare, făcu cunoștință cu alți doi cavaleri rătăcitori care stăteau lîngă calea ferată prăjind slănină la un foc. Îl poftiră lîngă ei și, după ce îi ascultară povestea, fu primit în tagma lor și îi explicară modul lor de viață. Curînd îl cunoscu pe unul care fusese miner și îi putea da informațiile necesare, înainte de a lua din nou calea muntelui. Persoana respectivă se numea „Mike olandezul" din motive pe care nu le explica. Era un pungaș cu ochi negri și o mutră fioroasă, iar cînd se aduse vorba despre mine și mineri dădu drumul unui uimitor torent de injurii. Se săturase pînă-n gît de treaba asta — Hal sau orice alt nebun n-avea decît să ia, dacă voia, slujba lui. Minele astea puteau continua să funcționeze numai pentru că pe lume există destui nebuni din născare. „Mike olandezul" continuă să povestească întîmplări îngrozitoare din viața din mină, invocînd una după alta fantomele unor șefi de abataj pe care îi trimitea să ardă în focul veșnic al gheenei.

— Cînd eram tînăr, voiam să muncesc, spuse el, dar acum m-am lecuit de-a binelea.

Lumea i se părea un loc creat anume pentru a-l obliga pe el să lucreze așa că își folosea toate forțele pentru a se opune acestui complot. Stînd la un foc de tabără, lîngă un pîrîu ce curgea în vale, Hal se amuza demonstrîndu-i lui „Mike olandezul" că, ferindu-se de muncă, muncea de fapt mai mult decît o făceau cei angajați la lucru. Vagabondului însă nu-i

păsa de asta — la el era o chestiune de principiu și era gata să facă sacrificii pentru convingerile sale. Chiar și atunci cînd fusese trimis la o casă de corecție, refuzase să muncească ; fusese închis într-o celulă și a preferat riscul de a muri de foame, la regim de pîine și apă, decît să muncească. Dacă toată lumea ar face la fel, spunea el, „s-ar dărîma șandramaua".

Lui Hal îi căzu cu tronc acest revoluționar spontan și călători împreună cu el vreo două zile, în care timp stoarse amănunte cu privire la viața de miner. Majoritatea companiilor foloseau, după cum spusese și paznicul, agențiile de plasare ; nenorocirea era că aceste agenții îți reținea mult timp o cotă din salariu — patronii erau „în combinație" cu ele. Cînd Hal îl întrebă dacă aceasta nu însemna o încălcare a legii, tovarășul său de drum îi spuse :

— Las-o moartă ! După ce vei avea o slujbă cîtăva vreme, ai să vezi că într-o mină legea o face patronul.

Vagabondul continuă să-și expună convingerea că atunci cînd un om are în mînă slujbele și alți oameni trebuie să se lupte pentru a le obține, legea nu va avea un cuvînt prea greu de spus în acest tîrg. Hal consideră aceasta ca o observație adîncă și ar fi dorit ca ea să poată fi comunicată profesorului de economie politică de la Harrigan.

A doua noapte după ce-l cunoscuse pe „Mike olandezul", în „jungla" lor făcură razie un polițai cu cele șase ajutoare ale sale. Se depuneau eforturi serioase spre a îndepărta vagabonzii de prin împrejurimi sau de a-i duce la muncă în mină. Prietenul lui Hal, care dormea iepurește, reuși să fugă prin întuneric și Hal îl urmă, strecurîndu-se printre polițiști și driblîndu-i ca la fotbal. Își lăsară acolo mîncarea și păturile, dar „Mike olandezul" nu se prea sinchisi de asta, și șterpeli o găină dintr-un coteț ca să le ție de urît noaptea iar în ziua următoare fură un schimb de rufe de pe

o frînghie unde stăteau la uscat. Hal mîncă din găină şi purtă rufăria, începîndu-şi astfel cariera de delincvent.

Despărţindu-se de „Mike olandezul", se întoarse la Pedro. După cum îi spusese vagabondul, cîrciumarii aveau aproape întotdeauna prieteni prin aşezările miniere şi puteau să-i ajute pe oameni să obţină o slujbă. Aşa că Hal începu să se intereseze ici-colo, şi cel de al doilea individ căruia i se adresă, îi spuse că îi va da o scrisoare către cineva din North Valley, iar dacă primea slujba, prietenul respectiv urma să-i reţină din salariu un dolar pe lună. Hal acceptă şi porni să urce un nou munte, întărîndu-şi puterile doar cu un sandviş „şparlit" de la o fermă la intrarea în vale. La o altă poartă ferecată a Companiei Generale de Combustibil, el prezentă scrisoarea, adresată unei persoane numite O'Callahan, care se dovedi a fi şi el tot cîrciumar. Paznicul nici măcar nu deschise scrisoarea şi îi dădu drumul înăuntru numai la vederea ei, iar Hal îşi căută omul şi îi ceru de lucru. Omul îi spuse că îl va ajuta dar va trebui să-i ia un dolar pe lună pentru el şi un dolar pentru prietenul său Pedro. Hal se împotrivi şi începură să se tocmească. În cele din urmă, cînd Hal dădu să plece şi ameninţă că se va adresa direct „şefului", cîrciumarul se învoi cu un dolar.

— Ştii să lucrezi în mină ? îl întrebă el.

— De cînd mama m-a făcut, spuse Hal, care învăţase acum cum merg lucrurile.

— Unde ai mai lucrat ?

Hal numi cîteva mine despre care aflase cîte ceva de la vagabonzi. Îşi dădu numele de Joe Smith fiind sigur că un asemenea nume se afla pe statele de plată ale oricărei mine. Avea o barbă de peste o săptămînă care îl deghiza şi învăţase şi cîteva înjurături.

Proprietarul birtului îl duse să stea de vorbă cu domnul Alec Stone, şef de galerie la Mina nr. 2, care îl întrebă scurt :

— Te pricepi la catîri ?

— Am lucrat la un grajd, mă pricep la cai, spuse Hal.

— Ei, catîrii sînt altceva, spuse bărbatul. Unul din grăjdarii mei are colici de ieri şi nu ştiu dacă se mai face bine.

— Lasă-mă să încerc, spuse Hal. Mă voi descurca.

Şeful îl privi cu atenţie.

— Pari un băiat deştept, spuse el. Îţi dau 45 pe lună, şi dacă faci treabă, îţi dau 50.

— E-n regulă, domnule. Cînd încep lucrul ?

— Cu cît mai repede cu atît mai bine. Unde-ţi sînt boarfele ?

— Asta-i tot ce am, spuse Hal, arătînd spre boccaua de rufe furate pe care o avea în mînă.

— Bine ! Azvîrle-o colo în colţ, spuse el ; apoi deodată se opri şi îl privi pe Hal încruntîndu-se : — Faci parte din vreun sindicat ?

— Nu ! Doamne fereşte !

— Ai făcut parte vreodată dintr-un sindicat ?

— Nu, domnule. Niciodată.

Privirea omului părea să spună că Hal minte şi că el îi va citi adevărul în ochi.

— Bagă de seamă, trebuie să juri că este aşa, înainte de a putea lucra aici.

— Foarte bine, spuse Hal, sînt gata s-o fac.

— O să mai discutăm mîine despre asta, spuse celălalt. N-am hîrtia la mine. Apropo, ce religie ai ?

— Adventist de ziua a şaptea.

— Doamne sfinte ! Asta ce mai e ?

— Nu-i nimic rău, spuse Hal. Ar trebui să nu lucrez sîmbăta, dar eu lucrez.

— Ia vezi, să nu te-apuci să predici asta pe aici. Avem predicatorul nostru — o să verşi cincizeci de cenţi pe lună din salariu pentru el. Şi acum hai să te duc jos.

Şi astfel începu noua viaţă a lui Hal.

§ 5. Catîrul este cunoscut ca o creatură profană, fără Dumnezeu; un eşec al Naturii ca să spunem aşa, o greşeală de care aceasta se ruşinează şi căreia nu-i permite să se reproducă. Cei treizeci de catîri aflaţi în grija lui Hal fuseseră crescuţi în condiţii care nu au făcut decît să întărească cele mai rele tendinţe ale firii lor. El descoperi curînd că acele „colici" ale predecesorului său fuseseră provocate de o copită în stomac, şi îşi dădu seama că, dacă voia să se păzească de această periculoasă boală, nu trebuia să-şi slăbească atenţia nici măcar pentru o clipă.

Catîrii îşi duceau zilele în întunecimea de sub pămînt; doar cînd se îmbolnăveau, erau duşi sus la lumina soarelui; să se tăvălească prin iarbă. Unul din ei, pe care îl chema Dago Charlie, învăţase să mestece tutun şi să scotocească prin buzunarele minerilor şi ale „ortacilor" lor. Dar nepricepîndu-se să scuipe zeama, se îmbolnăvea şi atunci se jura că nu mai face. Vizitiii şi îngrijitorii însă, cunoscîndu-i meteahna, îl ispiteau pe Dago Charlie pînă cînd acesta cedă. Hal descoperi repede această tragedie morală şi avea o strîngere de inimă tot timpul lucrului.

Coborî în galerie cu prima colivie, foarte devreme dimineaţa. Îşi hrăni şi-şi adăpă animalele şi ajută la înhămat. Apoi, cînd ultimele zgomote de copite se îndepărtară, curăţă grajdul, repară hamuri şi ascultă de ordinele oricărei persoane mai în vîrstă care se întîmpla să fie pe acolo.

În afara catîrilor, îl mai chinuiau băieţii care conduceau animalele şi alţi tineri cu care venea în con-

tact. El era nou venit şi îl sîcîiau ; în plus, avea o slujbă inferioară — în mintea lor, îngrijirea cațîrilor era ceva umilitor şi caraghios. Puştii ăştia erau originari din diferite ţări ale Europei de sud şi Asiei ; erau tătari cu faţa lătăreaţă, greci măslinii şi japonezi mărunţi cu ochi şireţi. Vorbeau un limbaj alcătuit în majoritate din înjurături şi cuvinte obscene englezeşti : porcăriile născocite de mintea lor erau de neînchipuit pentru un om născut şi crescut la lumina zilei. Proferau obscenităţi la adresa mamelor şi bunicelor lor, ba chiar şi a fecioarei Maria, singurul personaj mitologic de care auziseră. Biete creaturi neînsemnate ale întunericului, sufletele li se mînjeau şi li se murdăreau irevocabil, mai repede chiar decît feţele lor.

Şeful îl sfătuise pe Hal să-şi caute pensiune la Reminitsky. Sosi pe înserat, cu ultima maşină, şi fu îndrumat spre o casă din tablă ondulată, slab luminată, unde îl întîmpină o namilă de rus care îi spuse că putea fi primit în schimbul a 27 dolari pe lună, în acest preţ intrînd şi un pat într-o cameră cu încă opt bărbaţi. Dacă scădea un dolar şi jumătate pe lună pentru circiumari, cincizeci de cenţi pentru preotul societăţii şi un dolar pentru medic, cincizeci de cenţi pentru a avea dreptul la baie şi cincizeci de cenţi pentru fondul de boală şi accidente, îi mai rămîneau paisprezece dolari pe lună din care să se îmbrace, să-şi întemeieze o familie, să-şi cumpere bere şi tutun şi să frecventeze bibliotecile şi şcolile înzestrate de proprietarii de mine filantropi.

Cînd ajunse la Reminitsky, masa de seară era pe sfîrşite ; duşumeaua părea scena unui picnic de canibali iar resturile de mîncare erau reci. Îşi dădu seama că aşa se vor petrece lucrurile mereu şi neavînd încotro, se împăcă cu gîndul acesta. Sufrageria acestei pensiuni, care aparţinea Companiei Generale de Combustibil şi era condusă de aceasta, îi aminti de închi-

soarea de stat pe care o vizitase odată — cu şirurile de oameni şezînd tăcuţi şi mîncînd în farfurii de tablă un fel de pap de făină cu grăsime. Aici farfuriile erau de faianţă groasă, dar papul cu grăsime era nelipsit ; se pare că formula bucătarului lui Reminitsky era următoarea : Cînd nu ştii ce să faci, adaugă grăsime. Cît era Hal de flămînd, după îndelungatul său vagabondaj şi după munca de sub pămînt, cu greu putu să înghită mîncarea asta. Duminica, singura zi cînd lua masa pe lumină, muştele roiau peste tot şi îşi aminti de vorbele unui medic, care spunea că un om luminat ar trebui să se teamă mai mult de o muscă decît de un tigru bengal.

Pensiunea îi puse la dispoziţie un pat de campanie din care nu lipseau păduchii dar lipsea pătura, atît de necesară în regiunile muntoase. Aşa că, după masă, fu nevoit să-şi caute şeful şi să aranjeze să obţină un credit de la magazinul Companiei. Erau dispuşi să-i acorde un oarecare credit, întrucît aceasta dădea posibilitate şerifului minei să-l împiedice s-o şteargă. Nu exista o lege prin care să poţi reţine un om pentru datorii, dar Hal ştia deja cît de mult se sinchiseşte de lege un şerif.

§ 6. Timp de trei zile Hal munci în măruntaiele minei, luă masa şi omorî păduchii la Reminitsky. Veni apoi sfînta zi de duminică şi el avu cîteva ore libere să vadă lumina soarelui şi să dea o raită prin aşezarea minieră North Valley. Era un orăşel care se întindea pe o lungime de mai bine de o milă, prin cheile muntelui. În centru se aflau marile concasoare, casa puţului şi uzina electrică cu coşurile ei înalte ; în apropiere se mai găseau magazinul companiei şi cîteva localuri. Mai erau nişte pensiuni ca cea a lui Reminitsky şi un şir lung de barăci cu cîte două pînă la patru camere, unele fiind locuite de mai multe fami-

lii. Ceva mai sus, era o şcoală şi o clădire mică, cu o singură încăpere, care servea drept biserică ; preotul era salariatul Companiei. I se dăduse dreptul să folosească clădirea, ceea ce reprezenta o favoare faţă de alte localuri pentru care se plătea Companiei o chirie mare ; faptul că, în ciuda acestui avantaj, în orăşelul minier cerul pierdea în lupta cu iadul era o dovadă a perversităţii înnăscute a naturii umane.

Parcurgînd orăşelul, prima impresie era cea de dezolare. Munţii se înălţau, golaşi şi singuratici, purtînd cicatricele lăsate de epocile geologice. În aceste defileuri, soarele apunea după amiază de vreme, zăpada cădea toamna de timpuriu ; pretutindeni mîna Naturii părea a fi împotriva omului iar omul căzuse sub puterea ei. În interiorul orăşelului se făcea şi mai simţită această dezolare crudă, de murdărie şi de animalism. Se vedeau cîteva încercări jalnice de a înjgheba grădini de zarzavaturi, dar zgura şi fumul ucideau totul, culoarea predominantă era cenuşiul. Privelişte era presărată cu mormane de cenuşă, sîrme vechi, cutii de conserve de roşii şi copii zdrenţăroşi şi murdari care se jucau.

O parte a aşezării se numea „oraşul barăcilor", unde, printre movile de zgură, cîţiva dintre străinii cei mai săraci, proaspăt sosiţi, primiseră dreptul să-şi construiască singuri cocioabe din scînduri vechi, cutii de conserve şi foi de carton asfaltat. Aceste locuinţe erau mai nenorocite decît coteţele de găini, totuşi în unele din ele se înghesuiau cîte o duzină de oameni, femei şi bărbaţi, care dormeau pe zdrenţe şi pături pe podeaua de zgură. Acolo copiii mişunau ca viermii. Cei mai mulţi dintre ei purtau o cămaşă ruptă şi stăteau cu fundul gol întors cu nerușinare spre cer. La fel se jucaseră probabil şi copiii oamenilor din caverne, gîndi Hal ; şi valuri de dezgust îl năpădeau. Venise mînat de dragoste şi curiozitate, dar aici am-

bele motive dădeau greș. Cum ar fi putut un om sensibil, care cunoștea rafinamentul și bucuriile vieții, să învețe să-i iubească pe acești oameni care constituiau un afront pentru fiecare din simțurile sale — un miros urît în nări, un huruit în urechi, un șir nesfîrșit de diformități la vedere? Ce le oferise lor civilizația? Ce ar fi putut să facă? De fapt pentru ce ar fi fost ei mai potriviți în afară de munca aceea murdară pe care o făceau? Așa gîndea mîndrul anglo-saxon, conștient de rasa lui, în timp ce contempla hoardele acelea de mediteranieni, la care pînă și forma capului era dezagreabilă.

Dar Hal se debarasă de astfel de gînduri și încetul cu încetul începu să-și formeze o altă viziune. Mai presus de toate era fascinația minelor. Erau niște mine vechi — adevărate orașe săpate sub munți — cu galerii lungi ce se întindeau pe mile întregi. Într-o zi, Hal o șterse de la treburile lui și dădu o raită cu un vagonetar, dîndu-și el însuși seama cît de imens, cît de straniu și pustiu era acel labirint al întunericului. În mina numărul doi, filonul urca formînd o pantă de aproximativ cinci grade; acolo, vagonetele goale erau trase în șiruri lungi de un cablu fără sfîrșit, iar cînd se întorceau încărcate, alunecau singure prin forța gravitației. Toate astea cereau multă muncă din partea „frînarilor", a băieților care frînau vagonetele; uneori asta putea să însemne vagonete pornite aiurea și astfel noi primejdii se adăugau pericolelor obișnuite din minele de cărbuni.

Grosimea filonului varia între patru și cinci picioare [1]; o cruzime a naturii care cerea ca oamenii de la „abataj" — locul unde se tăia cărbunele — să fie nevoiți să se facă mai mici. După ce stătu puțin pe vine și îi privi lucrînd, Hal înțelese de ce mergeau cu

[1] Aproximativ 1,25—1,50 m (n.t.).

capul și umerii lăsați iar mîinile le atîrnau în jos; văzîndu-i ieșind din mină pe înserat, aveai impresia că sînt uñ șir de babuini. Metoda de extragere a cărbunelui era de a-l hava cu un tîrnăcop; și de a-l desprinde apoi aruncîndu-l în aer cu o încărcătură de dinamită. Așa dar minerul era nevoit să stea pe brînci în timp ce lucra și să mai țină seama și de alte ciudățenii fizice.

Ca de obicei, cînd ai ajuns să înțelegi viața oamenilor, începe să-ți fie milă de ei în loc să-i disprețuiești. Erau creaturi de o rasă aparte, pitici subpămînteni, închiși aici de societate pentru propriile ei interese. Afară, prin trecătorile scăldate în soare, șiruri lungi de vagoane coborau cu încărcătura lor de cărbune; cărbune care va ajunge pînă în celălalt capăt al pămîntului, în locuri de care minerul nici n-a auzit vreodată, pentru a pune în mișcare industrii ale căror produse minerul nu le va vedea niciodată. El va face mătase fină pentru doamne elegante, va șlefui pietre prețioase care să le împodobească, va trage trenuri lungi cu vagoane capitonate, prin deșerturi și peste munți; va purta prin furtuni vapoare mărețe spre însoritele mări calde. Iar doamnele elegante, îmbrăcate în mătăsuri fine și cu bijuterii, vor mînca și vor dormi, vor rîde și vor lenevi fără să știe nimic despre făpturile acelea chircite. Hal reflectă la toate acestea și își înfrînse mîndria lui anglo-saxonă, iertînd acestor oameni latura lor respingătoare — limbajul lor barbar, incoerent, casele pline de paraziți, copiii lor zdrențăroși.

§ 7. Nu trecu mult și Hal avu noroc de o vacanță, care îl scăpă de monotonia muncii lui de grăjdar: o vacanță accidentală, neprevăzută în contractul lui cu patronul. Se defectase ceva la sistemul de ventilație din mina numărul doi, și el începuse să simtă că-l

doare capul, iar oamenii bombăneau că lămpile le ard slab. Așa că, întrucît situația începea să devină serioasă, se ordonă scoaterea catîrilor la suprafață.

A fost o întîmplare nostimă. Bucuria favoriților lui Hal cînd văzură lumina fu de un comic irezistibil. Era imposibil să-i oprești să se trîntească pe jos și să se tăvălească pe strada acoperită cu zgură ; iar cînd fură închiși într-un ocol la marginea orășelului, unde creștea iarbă, se lăsară pradă veseliei întocmai ca un grup de copii de școală la un picnic.

Hal avu astfel cîteva ore libere ; și fiindcă era încă tînăr și nu lipsit de curiozitate, se cățără pe peretele trecătorii pentru a vedea munții. În timp ce cobora, spre seară, o pată vie de culoare apăru pe tabloul vieții miniere care i se înfățișa ; se trezi în curtea cuiva și era privit cu atenție de o fată, care strîngea rufele familiei. Era o tînără superbă, înaltă și voinică, cu un păr căruia în cercurile bine crescute i se spune castaniu roșcat, și cu acea rumeneală în obraji cu care natura îi răsplătește pe cei care trăiesc în locurile unde plouă mereu. Era prima priveliște frumoasă care i se oferea lui Hal de cînd se urcase în trecătoare și era foarte firesc să-l intereseze. Considera că, atîta vreme cît fata îl privea, avea și el dreptul să facă la fel. Nu-i trecu prin minte că și el era o apariție plăcută — că aerul de munte îi colorase obrajii și dădea strălucire ochilor lui căprui, iar vîntul de munte îi zburlise părul șaten, ondulat.

— Noroc, spuse ea în cele din urmă, cu o voce caldă, cu accent irlandez.

— Noroc bun — spuse Hal în dialectul obișnuit pe acolo ; apoi adăugă cu mai multă eleganță : Iartă-mă că am trecut printre rufe.

Fata făcu ochii mari.

— Treci, spuse ea.

— Parcă aș mai sta, spuse Hal. E un apus de soare atît de frumos.

— O să mă dau la o parte, să vezi mai bine. Luă un braț de rufe și le aruncă în coș.

— Nu, spuse Hal, acum nu mai e chiar așa de frumos. Culorile au pălit.

Ea se întoarse și îl măsură din nou cu privirea.

— Hai, lasă-te. M-au cicălit pentru părul ăsta de pe vremea cînd nici nu știam să vorbesc.

— Din invidie, spuse Hal, încercînd să o imite la vorbă ; și se apropie cîțiva pași ca să-i poată privi părul mai de aproape. Părul i se lăsa deasupra frunții în niște ondulații plăcute la vedere, iar pe umeri îi cădea o coadă groasă împletită strîns, care atîrna pînă la talie. El îi observă umerii, care erau robuști, obișnuiți de bună seamă cu munca grea ; fără să corespundă clișeelor romantice ale feminității, aveau totuși o grație atletică proprie. Erau acoperiți de o rochie de stambă albastră decolorată, din păcate nu prea curată ; pe unul din umeri, tînărul mai observă o gaură prin care se vedea un petec de piele. Ochii fetei, care îi urmărea privirea, deveniră sfidători ; își aruncă o rufă pe umăr și o lăsă atîrnată acolo tot timpul discuției.

— Cine ești ? întrebă ea deodată.

— Mă cheamă Joe Smith. Grăjdar la mina doi.

— Și ce cătai colo sus, fie-mi cu iertare întrebarea ? Își ridică ochii cenușii spre panta uscată, golașă a muntelui, de-a lungul căreia alunecase el stîrnind o ploaie de pietricele și praf.

— Mi-am privit imperiul, spuse el.

— Ce-ai privit ?

— Imperiul. Terenul aparține Companiei, dar privelișteа aparține celui pe care îl interesează.

Ea clătină ușor din cap.

— Unde-ai învățat să vorbești așa ?

— În altă viață, înainte de a deveni grăjdar. Nu în uitare am venit ci-nconjurat de glorie.

O clipă fata se străduí să înțeleagă. Apoi pe chip îi apăru un zîmbet.

— Le zici ca dintr-o carte cu poezii. Hai mai spune ceva !

— O, *singe fort, so suess und fëin !*[1] citá Hal și văzu privirea ei uimită.

— Nu cumva ești american ? întrebă ea ; el rîse. În North Valley, a vorbi într-o limbă străină nu era un semn de cultură.

— Asta am auzit-o la cei de la Reminitsky, spuse el parcă scuzîndu-se.

— Aha ! Mănînci acolo ?

— Mă duc de trei ori pe zi. N-aș putea să spun că mănînc prea mult. Ai putea să trăiești din fasole cu grăsime ?

— Sigur, mîncărurile astea-s destul de bune pentru mine, spuse fata rîzînd.

— Aș fi spus că trăiești cu petale de trandafiri ! remarcă el.

— Hai, lasă-te ! Ai sărutat pietrele din castelul Blarney [2] ?

— Nu pe pietre îmi dau eu sărutările.

— Devii cam îndrăznet, domnule Smith. N-am de gînd să te ascult. Și se întoarse cu spatele începînd să-și scoată cu hărnicie rufele de pe frînghie. Dar Hal nu voia să fie trimis la plimbare. Se mai apropie cu un pas.

— Coborînd de pe munte am găsit ceva minunat, spuse el. Acolo sus totul e gol și cenușiu, dar ajungînd într-un colțișor adăpostit, luminat de soare, am găsit

[1] *O, cîntă, atît de dulce și frumos !* (Germ.).

[2] Expresie irlandeză : se spune că cei care sărută pietrele din castelul Blarney, din Irlanda, devin maeștri în a rosti cuvinte lingușitoare, mieroase, seducătoare.

un trandafir sălbatic. Numai unul ! M-am gîndit în sinea mea : Aşadar trandafirii cresc chiar şi în cele mai pustii colţuri ale lumii !

— Sigur că şi asta-i dintr-o carte cu poezii ! strigă ea. De ce n-ai adus trandafirul ?

— Este o carte cu poezii care ne învaţă să lăsăm trandafirul sălbatic pe ramura lui. Acolo va înflori ; dar dacă îl rupe cineva, se vestejeşte în cîteva ceasuri.

Spunînd acestea, nu voise decît să prelungească conversaţia. Dar răspunsul ei schimbă cursul întîlnirii lor.

— Băiete, nu se ştie niciodată. Poate la noapte vine o furtună şi îl smulge. Poate că tocmai asta era menirea trandafirului, să-l rupi şi să te facă fericit.

Sprijinul, chiar şi inconştient al poetului, se pierdea acum în misterul cel veşnic.

Fie că îşi dădea sau nu seama, fata cîştigase prima victorie a femeii. Reţinuse atenţia bărbatului şi îi stîrnise curiozitatea. Ce însemnătate avea oare acest trandafir sălbatic al aşezării miniere ?

Trandafirul sălbatic, parcă fără să-şi dea seama că a spus ceva deosebit, se ocupa de rufe ; între timp, Hal îi studia trăsăturile şi îi cîntărea cuvintele. Din partea unei doamne rafinate, acestea ar fi însemnat doar un singur lucru, o invitaţie ; dar în ochii limpezi şi cenuşii ai fetei nu era nici o urmă de desfrîu, ci numai suferinţă. Dar care să fi fost această suferinţă ce se citea pe chipul şi în vorbele unei tinere atît de pline de viaţă şi vioaie ? Era oare melancolia rasei sale, care apărea în vechile balade populare ? Sau era o melancolie nouă, deosebită, născută în aşezările miniere din vestul îndepărtat al Americii ?

Expresia feţei era la fel de isteaţă ca şi vorbele pe care le rostea. Ochii ei cenuşii erau aşezaţi sub nişte sprîncene negre, aspru desenate, care nu se potriveau la culoare cu părul. Buzele îi erau de asemeni aspru desenate, drepte, aproape fără curbe, ca şi cum gura

i-ar fi fost pictată cu carmin pe obraz. Cînd te privea, aceste trăsături îi dădeau un aspect viu, surprinzător și mîndru, cu o ușoară nuanță de sfidare. Cînd zîmbea însă, buzele-i roșii se rotunjeau, căpătînd linii mai moi, ochii cenușii deveneau galeși părînd mai închiși la culoare. Cît de atrăgătoare era fata asta irlandeză, fără să fie totuși simplă !

§ 8. Hal o întrebă pe noua sa cunoștință cum o cheamă și ea îi răspunse că se numește Mary Burke.

— Nu ești de mult pe aici, după cîte văd, altfel ai fi auzit de Mary roșcata. Asta-i tot din pricina părului ăsta, spuse ea.

— Nu sînt de mult pe aici, dar acum sper să stau — tot din pricina părului ăsta ! răspunse el. Pot să viu să te mai vizitez din cînd în cînd, domnișoară Burke ?

Ea nu răspunse, dar privi spre casa în care locuia. Era o cabană nevăruită, cu trei camere, mai dărăpănată decît celelalte, iar împrejurul ei numai murdării și zgură, precum și rămășițele unui gard dărîmat, care era folosit acum ca lemn de foc. Ferestrele erau sparte și crăpate iar pe acoperiș se vedeau urme de găuri care fuseseră cîrpite grosolan.

— Pot să viu ? se grăbi el să întrebe din nou — ca să nu se pară că-i privește casa cu un ochi prea critic.

— Poate că da, spuse fata ridicînd coșul cu rufe. El păși înainte oferindu-se să i-l ducă, dar ea nu i-l dădu. Ținîndu-și coșul strîns și privindu-l sfidător drept în față, spuse :

— Poți să vii, domnule Smith, dar ai să vezi că nu-i un loc prea vesel pentru vizite. Ai s-o auzi în curînd de la vecini.

— Nu cred să-ți cunosc vecinii, spuse el.

În glasul său se simțea simpatie ; dar privirea ei era tot atît de sfidătoare.

— Ai să auzi asta, domnule Smith, dar ai să mai auzi că-mi ţin fruntea sus. Şi asta nu-i un lucru aşa simplu în North Valley.

— Nu-ţi place aici? întrebă el; şi fu uimit de efectul acestei întrebări pe care o pusese doar din politeţe. Parcă un nor de furtună trecu peste obrazul fetei.

— Urăsc locul ăsta! E locul groazei şi al diavolilor!

El şovăi o clipă, apoi zise:

— O să-mi explici ce vrei să spui cu asta cînd o să vin?

Dar Mary roşcata devenise din nou cuceritoare.

— Cînd o să vii, domnule Smith, n-o să te plictisesc cu amărăciunile mele. O să mă port ca în societate şi o să facem o plimbare frumoasă, dacă îţi face plăcere.

Tot drumul, întorcîndu-se la Reminitsky pentru masa de seară, Hal se gîndi la fată; nu numai la aspectul ei plăcut, atît de neaşteptat în acest loc pustiu, dar şi la personalitatea ei care izbucnea la cel mai mic semn de compătimire, felul în care se luminase cînd îi vorbise în metafore, oricît ar fi fost ele de banale. De unde auzise oare de cărţi de poezii? Dorea să ştie mai multe despre această minune a Naturii — despre acest trandafir sălbatic care înflorea pe o coastă golaşă de munte.

§ 9. Curînd, Hal se lămuri în privinţa uneia din observaţiile lui Mary Burke — aceea că North Valley este un loc al groazei. Auzi atîtea povestiri ale acestor oameni ai lumii subpămîntene încît începu să tremure de teamă de fiecare dată cînd cobora cu colivia.

În partea de mină în care lucra Hal, se afla un coreean, cu păr sîrmos şi ochi migdalaţi, pe nume Cho, care manevra vagonetele. El era unul din aceia care

avea în grijă garniturile de vagonete denumie „trenuri" care erau împinse prin galeriile principale. Îl chemă pe Hal odată să stea cu el și acesta acceptă, punîndu-și în pericol atît slujba cît și oasele. Cho prinsese un limbaj pe care îl considera cu mîndrie a fi englezesc, din care însă abia puteai înțelege din cînd în cînd cîte un cuvînt. Arătă spre podea și strigă atît de tare, încît să acopere zgomotul vagonetelor :

— Praf mare !

Hal observă că pe jos pulberea de cărbune era de șase inci, în timp ce pe zidurile învechite îți puteai scrie numele în praf.

— Explozie, multe ! spuse vagonetarul ; și în timp ce ultimul vagonet gol era manevrat spre abataje iar el aștepta întoarcerea trenului plin, se străduí să-și explice cuvintele prin gesturi. Vagonete încărcate. Bang. Explozie ca în iad !

Hal știa că aerul de munte din această regiune era renumit prin uscăciunea lui ; el află acum că această calitate care însemna viață pentru bolnavii din toate colțurile lumii, însemna moartea pentru cei ce munceau să le asigure căldura. Mînat în rafale prin mine, acest aer absorbea fiecare picătură de umezeală și lăsa praful de cărbune atît de uscat și de gros încît producea explozii ucigătoare numai prin frecarea cu lopețile de încărcare. Aceste mine ucideau astfel de cîteva ori mai mulți oameni decît toate celelalte mine din regiune.

Seara, după întîlnirea cu Cho, Hal îl întrebă pe unul din conducătorii de cațîri, Tim Rafferty, dacă nu există vreo soluție pentru a evita asemenea situații. Există o soluție, îi spuse Tim — legile prevăd ca minele să fie presărate cu lut ; își aminti că această lege fusese aplicată o singură dată, de cînd se știa el. Veniseră niște „tipi importanți" în inspecție și, înainte de vizita lor, avusese loc o mare campanie în acest

sens. Dar asta se întîmplase cu cîțiva ani în urmă, iar acum tot aparatajul era pus la păstrare, nu se știa unde, și nu se mai auzea nimic de presărare.

La fel se întîmpla cu măsurile de prevedere împotriva gazelor. După cît se părea, minele din North Valley erau deosebit de bogate în gaze. În vechile galerii întortocheate se simțea o asemenea putoare de parcă ar fi fost adunate toate ouăle stricate din toate hambarele lumii; iar acest hidrogen sulfurat era cel mai puțin periculos dintre gazele cu care trebuiau să se obișnuiască minerii. Mai era mult temutul gaz asfixiant, fără miros și mai greu decît aerul. Lovind în cărbunele moale și gras, puteai deschide o pungă plină cu un asemenea gaz, aflată acolo de veacuri în așteptarea victimei predestinate. Omul putea să cadă în adormire așa cum stătea culcat la locul său de muncă, iar dacă se întîmpla ca „ortacul" lui sau ajutorul să nu fie prin apropiere și să întîrzie un minut sau două mai mult, se termina cu el. Mai era un gaz și mai temut, cel „exploziv", care putea distruge o mină întreagă omorînd zeci sau chiar sute de oameni.

Pentru prevenirea acestor pericole exista un „pompier" care avea datoria să meargă prin mină să controleze dacă nu cumva sînt gaze, să se asigure că sistemul de aerisire nu e defect și că ventilatoarele funcționează. Pompierul era obligat să-și facă rondul dis de dimineață, iar legea prevedea că nimeni nu putea începe lucrul înainte ca el să fi anunțat că totul este în ordine. Dar ce se întîmpla cînd pompierul se scula tîrziu sau se îmbăta? Nu te puteai aștepta să se piardă mii de dolari din asemenea motive. Așa că uneori, chiar în asemenea cazuri, oamenii erau trimiși la muncă și coborau mormăind și înjurînd. După cîteva ore, unii erau amețiți de dureri de cap și cereau să fie scoși afară; și se putea întîmpla ca supraveghetorii

să nu-i lase pentru că, dacă ieşeau cîţiva, ceilalţi erau cuprinşi de teamă şi voiau să iasă şi ei.

Abia cu un an în urmă avusese loc un accident de soiul ăsta. Un tînăr croat, conducător de catîri, îi povesti lui Hal despre asta în timp ce-şi luau prînzul adus de acasă. Prima colivie, plină de oameni care protestau supăraţi, coborîse în mină, peste cîtva timp, cineva duse jos o lampă fără apărătoare ; şi se produse o explozie atît de asurzitoare de parcă ar fi sărit în aer măruntaiele pămîntului. Opt oameni au fost ucişi, iar forţa exploziei a fost atît de puternică încît unele trupuri s-au înfipt între colivie şi peretele minei şi a fost nevoie să fie ciopîrţite pentru a putea fi scoase de acolo. Informatorul lui Hal se jură că japonezii ăia erau de vină. N-ar trebui să fie lăsaţi să se învîrte prin minele de cărbuni fiindcă nici dracu nu-i poate opri pe japonezi să se fofileze pe undeva şi să tragă un fum.

Astfel Hal înţelese de ce North Valley era un loc al groazei. Ce de întîmplări ar fi putut povesti zidurile astea vechi dacă ar fi avut glas ! Hal privi şuvoiul de oameni năvălind la lucru şi se gîndi că, după cum afirmă statisticienii guvernului, opt sau nouă la mie erau sortiţi să moară de moarte violentă înainte de sfîrşitul anului şi încă vreo treizeci să fie răniţi grav. Îi ştiau acest lucru, îl ştiau mai bine decît toţi statisticienii guvernului ; şi totuşi se duceau la munca lor ! Gîndindu-se la acestea, Hal era uimit. Ce forţă îi ţinea pe oameni la o asemenea muncă ? Să fi fost oare un simţ al datoriei ? Înţelegeau ei oare că societatea avea nevoie de cărbune şi că cineva trebuia să facă munca aceasta „murdară" pentru a i-l procura ? Întrevedeau oare un viitor măreţ şi minunat care avea să se nască din truda lor nerăsplătită ? Sau erau pur şi simplu nişte nebuni sau laşi care se supuneau orbeşte pentru că nu aveau inteligenţa sau voinţa de a se

opune ? Îl stăpînea curiozitatea, voia să înţeleagă secretele sufletului acestor armate tăcute şi răbdătoare care de-a lungul veacurilor şi-au abandonat soarta în mîinile altor oameni.

§ 10. Hal începea să-i cunoască pe aceşti oameni ; nu-i mai privea ca o masă ce poate fi dispreţuită sau compătimită în bloc, ci ca individualităţi, cu temperamente şi probleme individuale, aidoma celor din lumea aflată la lumina soarelui. Mary Burke şi Tim Rafferty, Cho coreeanul şi Madvik croatul — se conturau unul cîte unul în prim plan în imaginea pe care şi-o forma Hal, transformînd-o în ceva real care îl îndemna la simpatie şi camaraderie. Desigur, unii dintre aceşti oameni erau limitaţi şi prostiţi, urîţiţi la suflet şi la trup — dar pe de altă parte, unii din ei erau tineri şi purtau în inimă lumina speranţei şi scînteia revoltei.

Mai era „Andy", grec de origine ; numele lui adevărat era Androkulos — dar era greu să-ţi închipui că într-o mină de cărbuni ar fi putut cineva să-l pronunţe corect. Hal îl observase la prăvălie şi fusese frapat de trăsăturile lui frumoase, de privirea tristă din ochii săi negri, mari. Începură o discuţie şi Andy descoperi că Hal nu-şi petrecuse toată viaţa în aşezări miniere ci colindase lumea largă. Ţi se făcea milă văzînd emoţia ce i se simţea în glas ; dorea să-şi trăiască viaţa intens, cu bucuriile şi întîmplările ei — iar soarta lui era să stea zece ore pe zi lîngă încărcător, cu huruitul cărbunelui în urechi, şi praful de cărbune în nări, şi să scoată cu mîna bucăţi de ardezie. Era unul dintre zecile de „sfărmători".

— De ce nu pleci ? îl întrebă Hal.

— Dumnezeule ! Cum să plec ? Am mamă, două surori.

— Dar taică-tău? și Hal descoperi astfel că tatăl lui Andy a fost unul din cei al căror trup a trebuit să fie ciopîrțit pentru a putea fi scos din puț. Acum fiul era ținut în lanțuri în locul tatălui, pînă avea să-i sune și lui ceasul.

— Nu vreau să fiu miner! Nu vreau să fiu ucis! se plînse băiatul.

Începu să-l întrebe, timid, pe Hal ce ar putea face dacă și-ar părăsi familia și și-ar încerca norocul în lume. Hal, străduindu-se să-și amintească unde mai văzuse greci cu pielea măslinie și ochi mari negri în frumoasa țară a celor liberi, nu putu să-i prezinte alte perspective decît o lustragerie sau curățatul spălătoarelor în cabinetele de toaletă ale vreunui hotel, unde bacșișurile trebuiau predate unui patron gras.

Andy frecventase școala și învățase să citească englezește, iar profesorul îi împrumuta cărți și reviste cu poze minunate; acum el dorea ceva mai mult decît niște poze, dorea lucrurile pe care acestea le reprezentau. Astfel Hal fu pus în fața uneia din greutățile pe care le întîmpină proprietarii de mine. Ei au adunat o mulțime de șerbi umili, aleși din douăzeci sau treizeci de rase de sclavi ereditari; dar datorită absurdului obicei american de a avea școli publice, copiii acestei populații au învățat să vorbească englezește și chiar să citească. În felul acesta, s-au ridicat mai presus decît soarta ce le fusese hărăzită în viață; iar apoi apare cine știe ce agitator pribeag și totul devine deodată un iad. Din această pricină, în fiecare centru minier este necesar un alt soi de „pompier" a cărui sarcină este să facă de pază împotriva unui alt fel de explozii nu aceia a monoxidului de carbon, ci a sufletului omenesc.

Asemenea sarcini îi reveneau în North Valley lui Jeff Cotton, șeriful minei. El nu arăta de fel așa cum te-ai fi așteptat să fie o persoană cu o asemenea

ocupație, — era slab și distins, un om care în haine de seară ar fi putut fi luat drept diplomat. Gura însă i se schimonosea, cînd era nemulțumit, și purta un revolver cu șase crestături pe el ; mai purta o insignă de ajutor de șerif care îi dădea imunitate pentru alte crestături pe care ar fi dorit să le adauge. Cînd se apropia Jeff Cotton, orice om care era pe punctul de a exploda, se liniștea de la sine. Astfel că era „ordine" în North Valley. Dar numai sîmbăta și duminica seara cînd bețivii trebuiau potoliți și în diminețile de luni cînd trebuiau să fie tîrîți cu forța și îmbrînciți la muncă, îți puteai da seama pe ce bază se menținea această „ordine".

În afară de Jeff Cotton și ajutorul său, „Bob-cul" Adams, care purtau insigne și erau cunoscuți, mai existau și alte ajutoare care nu purtau insigne și se presupunea că nu sînt cunoscuți. Într-o seară, urcînd cu colivia, Hal făcu niște observații cu privire la prețurile ridicate ale mărfurilor din prăvălia companiei și fu surprins că Madvik, croatul conducător de catîri, căruia i se adresase, îl pocni peste gleznă. Mai tîrziu, în drum spre cină, Madvik îl lămuri.

— Gus, ăla cu fața roșie. Ai grijă — spion pentru companie.

— Nu zău ! De unde știi ? spuse Hal curios.

— Știu eu. Toți știe.

— Nu arată să fie prea deștept, spuse Hal care își formase părerile despre detectivi după Sherlock Holmes.

— Nu trebuie prea deștept. Mergi șeful minei, spui : Joe vorbește prea mult. Spune prăvălia fură pe el. Orice nebun blestemat face asta. Nu ?

— Bineînțeles, aprobă Hal. Și compania îl plătește pentru asta ?

— Șefu îl plătește. Poate îi dă să bea, poate ceva bănuți. Apoi șef vine la tine : Îți cam dai drumu la gură, băiete. Marș afară ! Ai înțeles ?

Hal înțelesese.

— Atunci cobori în vale. Poate te duci la altă mină. Șefu întreabă : Unde-ai lucrat ? Tu spui : La North Valley. El spune : Cum te cheamă ? Tu spui : Joe Smith. El spune : Așteaptă. Se duce înăuntru, se uită la o hîrtie ; vine afară și spune : Nu-i slujbă. Tu spui : De ce ? El spune : Dai drumu la gură, băiete. Marș afară ! Ai înțeles ?

— Vrei să spui că este o listă neagră ? întrebă Hal.

— Sigur, lista neagră. Poate telefonează, află tot despre tine. Faci ceva rău, vorbești de sindicat — Madvik rosti în șoaptă cuvîntul „sindicat" — trimit fotografia ta — nu mai capeți slujbă nicăieri în stat. Ce zici de asta ?

§ 11. Nu peste multă vreme, Hal avu prilejul să vadă la lucru acest sistem de spionaj și începu să înțeleagă cîte ceva din forța care ținea în frîu aceste armate mute și răbdătoare. Într-o duminică dimineața se plimba cu prietenul său, conducătorul de catîri Tim Rafferty, un băiat blînd, cu niște ochi albaștri visători pe obrazul murdărit de zgură. Ajunseră în dreptul casei lui Tim și acesta îl invită pe Hal să intre să-i cunoască familia. Tatăl era un om încovoiat, trudit de atîta efort, dar cu o forță uriașă în trupul solid, un produs a numeroase generații de muncă în minele de cărbuni. Era cunoscut sub numele de „bătrînul Rafferty" în ciuda faptului că avea mult sub cincizeci de ani. De la vîrsta de 9 ani fusese ajutor de miner, și îi arătă lui Hal un album de piele îngălbenit cu fotografii ale strămoșilor săi din „țara veche" — bărbați cu fețe triste cu riduri adînci,

stînd foarte bățoși și solemni, ca să-și lase chipurile ca amintire pentru posteritate.

Mama era o femeie istovită, cu părul cărunt, fără dinți, dar cu o inimă caldă. Hal o îndrăgi pentru că avea o casă curată ; el se așeză pe prispă, înconjurat de o mulțime de mici Rafferty cu fețe spălate ca de duminică, și pe care îi fermeca cu fel de fel de povești aventuroase luate de prin *Clark Russel* și *Căpitanul Mayne Reid*. Drept răsplată, fu invitat la masă, primi un cuțit și o furculiță curate, și o farfurie curată cu cartofi fierbinți aburind și două felii de carne de porc sărată alături. Totul era atît de minunat încît întrebă imediat dacă n-ar putea părăsi pensiunea Companiei și să vină să locuiască la ei.

Doamna Rafferty făcu ochii mari.

— Desigur, exclamă ea, dar crezi c-au să te lase ?

— De ce nu ? întrebă Hal.

— Ar fi un exemplu rău pentru ăilalți.

— Vreți să spuneți că sînt obligat să stau la Reminitsky.

— Sînt șase pensiuni ale Companiei, spuse femeia.

— Și ce-ar putea să-mi facă dacă viu aici ?

— Mai întîi îți vor da de înțeles, iar apoi te vor alunga jos în vale și poate și pe noi după tine.

— Dar sînt o mulțime de oameni care au gazde în orășel, obiectă Hal.

— A ! macaronarii ăia ! Nimeni nu-i pune la socoteală — trăiesc pe unde nimeresc. Dar tu de la început ai fost la Reminitsky, și n-ar fi sănătos pentru cei care te-ar lua de acolo.

— Înțeleg, rîse Hal. Se pare că sînt cam multe lucruri nesănătoase pe aici.

— Sigur că sînt ! L-au expediat pe Nick Ammons pentru că nevasta lui a cumpărat lapte din vale. Aveau un copil bolnav și zeama asta chioară de la

prăvălie nu-i bună de nimic. Cred că pun cretă în el ; oricum, se vede ceva alb pe fund.

— Aşadar, şi voi trebuie să cumpăraţi tot de la prăvălie !

— Mi s-a părut c-ai spus c-ai mai lucrat în mine de cărbuni, interveni bătrînul Rafferty care pînă atunci ascultase în linişte.

— Da, dar nu era chiar aşa rău, spuse Hal.

— Dacă-i aşa, aş vrea să ştiu şi eu pe unde-o fi asta aici în ţară. Că eu şi bătrînul meu am umblat ani în şir căutînd.

Pînă aici conversaţia se desfăşurase firesc dar dintr-o dată parcă o acoperi o umbră — o umbră de teamă. Hal îl văzu pe bătrînul Rafferty privind spre soţia lui, încruntîndu-se şi făcîndu-i semne. În fond ce ştiau ei despre acest tînăr străin, frumuşel, care vorbeşte cu atîta uşurinţă şi care fusese în atîtea locuri în lume ?

— Noi nu ne plîngem, spuse bătrînul.

Şi soţia lui se grăbi să adauge :

— Îmi închipui că, dacă ar lăsa negustori ambulanţi şi alţii de soiul ăsta să pătrundă aici, nu s-ar mai termina cu asta. Eu găsesc că se poartă cu noi la fel de bine ca oriunde.

— Viaţa de muncitor nu-i o joacă, oriunde o duci, adăugă bărbatul ; iar cînd tînărul Tim începu să-şi spună şi el părerea, îl opriră cu atîta vădită îngrijorare, încît pe Hal îl duru inima pentru ei şi se grăbi să schimbe subiectul.

§ 12. În seara aceleeaşi duminici, Hal se duse să-i facă vizita promisă lui Mary Burke. Ea deschise uşa cabanei ca să-i dea drumul înăuntru şi, chiar la lumina slabă a lămpiţei de gaz, fu izbit de o impresie de veselie.

— Noroc, spuse ea — la fel cum îi spusese atunci cînd coborîse de pe munte printre rufele ei.

O urmă în cameră şi îşi dădu seama că impresia de veselie venea chiar de la Mary. Arăta atît de luminoasă şi proaspătă ! Vechea rochie de stambă albastră, care nu fusese prea curată, era acum proaspăt spălată, iar pe umăr, unde fusese gaura, se vedea acum un petic albastru nedecolorat.

Casa lui Mary avea numai trei camere, din care două serveau drept dormitoare, aşa că îşi pofti oaspetele în bucătărie. Hal văzu că odaia era goală — n-avea nici măcar un ceas în chip de ornament. Pregătindu-se de oaspeţi, fata nu putuse să o împodobească decît cu curăţenia. Podeaua de scîndură fusese frecată proaspăt cu nisip ; frecate fuseseră şi masa de bucătărie, şi ibricul de pe sobă, şi ceainicul crăpat şi ceştile de pe raft. Frăţiorul şi surioara lui Mary erau în odaie ; Jennie, o fetiţă cu ochi negri, păr negru, slăbuţă, cu un obraz trist, cam speriat ; şi Tommie, un băieţel cu capul rotund, ca mii de alţi băieţi cu capul rotund şi pistrui pe faţă. Amîndoi stăteau foarte băţoşi pe scaune, zgîindu-se la oaspete, oarecum supăraţi, după cum i se păru lui. Bănuia că şi ei fuseseră incluşi în curăţenia generală. Probabil că asta se repetase seară de seară, întrucît nu se ştia cînd va veni musafirul ; îşi închipuia emoţiile familiare şi discuţiile poate nu prea politicoase la adresa noului „tip" al lui Mary.

În aer plutea o oarecare stinghereală. Mary nu-şi invită oaspetele să şadă şi rămase nehotărîtă ; după ce Hal făcu cîteva aprecieri amabile despre copii, ea spuse brusc :

— Facem plimbarea despre care am vorbit, domnule Smith ?

— Cu plăcere ! spuse Hal ; şi în timp ce ea îşi punea pălăria uitîndu-se în oglinda spartă de pe raft,

el le zîmbi copiilor și le recită două versuri din cîntecul lui Harrigan :

Hai pe cîmp sub nucul luminat de lună,
Haide, Mary Jane...

Tommie și Jennie erau prea timizi ca să răspundă ceva dar Mary exclamă :

— La noi luna luminează cutiile de conserve !

Ieșiră. În noaptea caldă de vară era plăcut să te plimbi sub clar de lună — mai ales cînd ajunseră în partea mai îndepărtată a orășelului, unde nu mai erau atîția oameni obosiți pe prispe și nici copii care să se joace gălăgioși. Mai erau și alte perechi de tineri care se plimbau sub același clar de lună ; nici cea mai grea trudă de peste zi nu putea să le soarbă într-atît energia încît să nu mai simtă vraja acestei nopți calde de vară.

Hal, fiind obosit, era mulțumit să se plimbe și să se bucure de liniște ; dar Mary Burke voia să afle cît mai multe despre misteriosul tînăr care o însoțea.

— N-ai lucrat mult ca miner, domnule Smith, observă ea.

Hal fu puțin mirat.

— De unde știi ?

— Nici nu arăți, nici nu vorbești ca ei. Nu te asemeni cu nimeni și cu nimic de pe aici. Nu știu cum să spun, dar mă faci să mă gîndesc mai degrabă la cărțile cu poezii.

Deși era flatat de această mărturisire naivă, Hal nu voia să vorbească despre secretele sale personale. Se eschivă printr-o întrebare cu privire la „cărțile cu poezii".

— Am citit cîteva, poate ceva mai multe decît ți-ai închipuit, spuse fata. Și îl săgetă cu privirea-i sfidătoare.

îi puse mai multe întrebări şi află că şi ea, la fel ca tînărul grec „Andy", ajunsese sub influenţa acelei tulburătoare instituţii americane, şcoala publică; învăţase să citească, iar tînăra şi drăguţa profesoară o ajutase împrumutîndu-i cărţi şi reviste. I se dăduse astfel cheia unui palat plin de comori, un covor fermecat cu care să plutească prin lume. Chiar Mary folosise aceste imagini — O *mie şi una de nopţi* fiind una din cărţile ce îi fuseseră împrumutate. În zilele ploioase se ascundea în spatele canapelei citind într-un loc unde pătrundea lumina, ca să scape de frăţiorii şi surorile ei!

Joe Smith citise şi el aceleaşi cărţi după cît se vede; şi acest lucru i se părea deosebit lui Mary deoarece cărţile costă bani şi sînt greu de căpătat. Ea îi povesti cum a căutat prin toată aşezarea minieră alte covoare fermecate, găsind o „carte cu poezii" de Longfellow, o carte de istorie a Americii, o povestire intitulată *David Copperfield* şi ultimul şi cel mai straniu din toate, o altă povestire intitulată *Mîndrie şi prejudecată*[1]. Curios capriciu al soartei — Jane Austen cea afectată şi sentimentală într-o aşezare minieră în sălbăticia Far Westului! Ce aventură, atît pentru Jane cît şi pentru Mary!

Hal se întreba ce înţelesese oare Mary din această carte. Se amuzase oare, ca fetele de prăvălie, la scenele de plăcere lipsită de strălucire? Află că ea reţinuse doar disperarea. Lumea aceasta exterioară, cu libertatea şi curăţenia ei, cu oamenii ei care duc o viaţă frumoasă, demnă de a fi trăită, nu era pentru ea; ea era înlănţuită lîngă o covată într-o aşezare minieră. Lucrurile au mers tot mai rău după moartea mamei, după cum spunea ea. Vocea îi devenise po-

[1] *Mîndrie şi prejudecată* (1813), roman de Jane Austen. În sufletul eroinei principale, Elizabeth Bennet, dragostea se luptă cu prejudecata.

somorîtă şi aspră — Hal gîndi că nu mai auzise o voce tînără care să exprime atîta disperare.

— N-ai fost niciodată prin alte locuri? întrebă el.

— Am mai fost în alte două aşezări miniere, mai întîi la Gordon şi pe urmă la East Run. Toate-s la fel.

— Dar jos, în oraşe, n-ai fost?

— Odată sau de două ori pe an pentru o zi. Odată am fost la Sheridan şi am ascultat o doamnă cîntînd într-o biserică.

Se opri o clipă, pierdută în această amintire. Apoi, deodată, vocea i se schimbă — şi el putu să-şi dea seama, prin întuneric, că ea ridicase capul sfidătoare.

— N-am de gînd să-mi plictisesc oaspetele cu necazurile mele! Ştiu cît e de obositor cînd le auzi de la altcineva — ca vecina mea de alături, doamna Zamboni. O ştii?

— Nu, spuse Hal.

— Săraca bătrînă, Dumnezeu ştie; are destule necazuri. Bărbat-su nu prea-i de treabă — bea; şi are unsprezece copii, asta-i prea mult pentru o singură femeie. Nu crezi?

Întrebă asta cu atîta naivitate încît îl făcu pe Hal să rîdă.

— Ba da, spuse el.

— Cred că oamenii ar ajuta-o mai mult dacă nu s-ar plînge atît. Şi spune jumătate din toate astea în limba slavă, de n-o înţelege nimeni!

Mary începu să povestească lucruri nostime despre doamna Zamboni şi ceilalţi vecini ai ei, poligloţi, imitînd felul cum masacrau ei dialectul irlandez. Hal aprecie naivitatea umorului ei încîntător şi o îmboldi să bîrfească vesel tot timpul cît mai ţinu plimbarea lor.

§ 13. Dar, în drum spre casă, o nenorocire se abătu peste capetele lor. Auzind paşi în urma lor, Mary se întoarse şi se uită ; apoi apucîndu-l pe Hal de braţ, îl trase într-o parte în umbră şoptindu-i să tacă. Silueta unui bărbat încovoiat trecu pe lîngă ei, bălăbănindu-se dintr-o parte în alta.

Cînd acesta o coti şi intră în casă, Mary spuse :

— E tata. Şi e îngrozitor cînd e aşa.

Hal auzi în întuneric răsuflarea ei scurtă.

Deci acesta era necazul lui Mary — povara vieţii ei casnice la care se referise cînd s-au întîlnit prima dată ! Hal înţelese multe lucruri într-o clipită — de ce casa ei nu avea nici o podoabă şi de ce nu şi-a invitat oaspetele să ia loc. Stătea tăcut, neştiind ce să spună. Înainte de a reuşi să-şi găsească cuvintele, Mary izbucni :

— Cît de mult îl urăsc pe O'Callahan care îi vinde porcăria asta tatei ! Casa lui e îndestulată cu de-ale gurii, nevasta lui se îmbracă în mătase, se duce în fiecare duminică de vale la slujbă şi se consideră mai ceva ca fata unui minier obişnuit ! Cîte odată parcă-mi vine să-i omor pe-amîndoi !

— N-ar fi de mare folos, se hazardă Hal.

— Nu ştiu — s-ar găsi poate altcineva în locul lui. Ar trebui făcut mai mult decît atît pentru a schimba lucrurile pe aici. Ar trebui să-i urmăreşti pe ăia care fac bani de pe urma lui O'Callahan.

Aşadar, în mintea ei, Mary căuta cauze ! Hal crezuse că emoţia ei se datora umilinţei sau fricii de o scenă violentă la întoarcerea acasă, dar ea se gîndea la laturile profunde ale acestei probleme îngrozitoare, beţia.

Inconştient, Hal mai era încă dominat de un snobism destul de puternic ca să fie surprins de existenţa acestui fenomen la fiica unui miner oarecare ; şi astfel,

ca şi la prima lor întîlnire, mila se transformă într-o curiozitate intelectuală.

— Într-o zi o să se termine cu povestea asta cu beţia, spuse el. Habar n-avea că e adept al prohibiţiei ; devenise dintr-o dată !

— Ar face bine să termine mai repede, dacă nu vor să fie prea tîrziu. Ţi se rupe inima cînd îi vezi pe tineri venind acasă pe trei cărări, atît de beţi încît nici măcar nu pot să se bată.

Hal nu avusese încă timp să vadă prea mult acest aspect în North Valley.

— Vînd şi băieţilor ? întrebă el.

— Desigur, cui îi pasă ? Banii unui băiat sînt tot atît de buni ca şi ai unui bărbat.

— Dar credeam că Compania...

— Compania închiriază clădirea cîrciumii — altceva n-o interesează.

— Ba trebuie s-o intereseze capacitatea de muncă a oamenilor.

— N-avea grijă, mai sînt destui acolo de unde vin. Cînd nu mai poţi să lucrezi, te dă afară, şi cu asta basta !

— Şi e aşa uşor să găseşti oameni pricepuţi ?

— Nu-i nevoie de prea multă pricepere ca să scoţi cărbuni. Pricepere îţi trebuie ca să-ţi păstrezi oasele întregi — dacă-ţi convine să ţi le rupi, atunci şi Companiei îi convine.

Ajunseră la micuţa cabană. Mary tăcu o clipă.

— Iar am început să vorbesc cu năduf ! exclamă ea brusc. Şi doar ţi-am promis că mă voi purta frumos ! Dar mereu se întîmplă ceva care mă întoarce pe dos.

Se răsuci deodată şi alergă în casă. Hal stătu o clipă întrebîndu-se dacă se va mai întoarce, apoi, hotărînd că spusese toate acestea în chip de rămas bun, o porni încet în susul străzii.

Se luptă împotriva unei stări de adevărată depresiune, prima pe care o simțea de cînd venise la North Valley. Pînă atunci, reușise să se mențină oarecum la o anumită distanță care să-i permită să observe lumea aceasta industrială cu un ochi lipsit de prejudecată. Dar astăseară mila pentru Mary îl făcuse să pătrundă mai adînc în această lume. Desigur, ar fi putut-o ajuta, găsindu-i de lucru într-un mediu mai puțin zdrobitor ; dar gîndul lui merse mai departe, punîndu-și întrebarea : cîte fete or fi în așezările miniere, tinere și vioaie, însetate de viață, dar zdrobite de sărăcie și de povara pe care o constituia problema beției ?

Un om trecu pe lîngă Hal, salutîndu-l în semiîntuneric cu o înclinare a capului și o mișcare a mîinii. Era reverendul Spragg, omul însărcinat în mod oficial să lupte împotriva diabolicului rom în North Valley. Duminica trecută, Hal fusese la micuța biserică albă și îl ascultase pe reverendul Spragg ținînd o predică după toate canoanele, în care sîngele Domnului era răspîndit cu generozitate și cei din congregație au aflat unde și în ce fel își vor primi răsplata pentru nenorocirile pe care le-au îndurat în această vale a plîngerii.

Ce bătaie de joc i se păruse ! Cîndva, fără îndoială, oamenii crezuseră în asemenea idei ; se urcau de bună voie pe rug pentru ele. Dar acum, nimeni nu se mai urca pe rug pentru ele — dimpotrivă, Compania obliga pe fiecare muncitor să dea ceva din micul său cîștig pentru a le auzi predicate. Cum ar fi putut chiar și cel mai ignorant fanatic să privească un asemenea aranjament fără a se îndoi de propria sa credință ? Undeva, în fruntea acestei mașinării producătoare de dividende care se numea „Compania Generală de Combustibil", trebuie să fie un cap diabolic care

s-a gîndit la toate astea şi a ordonat preoţilor aflaţi în serviciul său :

— Noi avem nevoie de prezent — vă lăsăm vouă viitorul ! Noi avem nevoie de trup — vă lăsăm vouă sufletul ! Spune-ţi-le ce vreţi despre cer — atît timp cît ne lăsaţi pe noi să-i jefuim pe pămînt !

Conform acestui plan diabolic, reverendul Spragg putea demasca demonul romului fără să spună însă nimic despre dividendele pe care le aducea chiria pentru localul cîrciumilor, nici despre politicienii locali susţinuţi din contribuţiile Companiei, sau de profiturile obţinute din vînzarea alcoolului. Nu a pomenit nimic despre concluziile higienei moderne care considera munca istovitoare ca o cauză a nevoii de alcool ; fraza „beţie industrială" se pare că nu era cunoscută în teologia Companiei Generale a Combustibilului. De fapt, ascultînd o asemenea predică, n-ai fi ghicit niciodată că auditorii erau fiinţe în carne şi oase ; n-ai fi ghicit niciodată că predicatorul avea şi el un trup care era hrănit cu alimente produse de sclavii salariaţi, istoviţi de muncă şi subnutriţi, cărora le vorbea !

§ 14. În cea mai mare parte, victimele acestui sistem erau intimidate şi vorbeau de ngdreptăţi doar în şoaptă ; dar Hal descoperi că exista un loc în aşezarea minieră unde nu mai puteau păstra tăcerea, unde sentimentul de jignire înfrunta teama. Acest loc era inima organismului minier, centrul sistemului său nervos ; sau, folosind o altă figură de stil, era banca acuzaţilor, unde minerul îşi aştepta sentinţa ; fie bunăstarea, fie foametea şi disperarea.

Locul acela era „culbutorul", unde cărbunele scos din mină era cîntărit şi înregistrat. Fiecare miner, cum ieşea din colivie, se îndrepta spre locul respectiv. Acolo, pe o tablă, era scris numărul fiecăruia

şi greutatea vagonetelor pe care le scosese în ziua aceia. Şi fiecare om, oricît de ignorant ar fi fost, învăţase destul ca să poată citi acele cifre.

Hal înţelese treptat că acolo se desfăşura drama. Majoritatea oamenilor priveau cifrele şi apoi, fără să scoată un sunet sau să arunce o privire în jur, plecau încovoiaţi, cu umerii lăsaţi. Alţii mormăiau în sinea lor sau, ceea ce era de fapt acelaşi lucru, mormăiau unul către celălalt în dialecte barbare. Dar abia unul din cinci putea vorbi englezeşte ; şi aproape că nu trecea o seară fără ca vreunul din ei să nu izbucnească ridicînd pumnul spre cer sau ameninţînd pe la spate pe şeful de la cîntar. Se putea aduna în jurul lui un grup de nemulţumiţi ; trebuie spus că la acea oră şeriful minei se afla de obicei pe acolo.

Într-o asemenea împrejurare l-a observat Hal pentru prima oară pe Mike Sikoria, un bătrîn slovac cu părul cărunt, care îşi petrecuse douăzeci de ani de viaţă în minele din aceste regiuni. Toată amărăciunea nedreptăţilor îndurate în aceşti ani izbucni cînd bătrînul Mike îşi citi cu glas tare cifrele :

— Nouăsprezece, douăzeci şi doi, douăzeci şi patru, douăzeci ! Atît am scos, dom'le ? Vreţi să cred că atît am scos ?

— Atît ai scos, spuse cu răceală şeful de la cîntar.

— Pe naiba, ţi s-a stricat cîntarul, dom'le ! Uite la vagonetele alea — e mari ! Măsoară-le, dom'le — şapte picioare lungime, trei jumate înălţime, patru picioare lărgime. Şi-mi spui că nu trag decît douăzeci ?

— Nu le încarci cum trebuie, spuse şeful.

— Nu le încarc cum trebuie ? repetă bătrînul miner ca un ecou ; devenise dintr-odată rugător, ca şi cînd ar fi fost mai mult jignit decît indignat de o asemenea insinuare. Ştii de cîţi ani lucrez şi-mi spui că nu ştiu să încarc ? Cînd încarc un vagon îl încarc ca

un miner, nu-l încarc ca un japonez care nu ştie ce-i aia mină ! Îl umplu vîrf — îl stivuiesc ca pe o căpiţă de fîn. Îl încarc pe cinste — aşa ! Bătrînul ilustra prin gesturi cele ce spunea. Uite colea ! O tonă e deasupra şi o tonă jumate la fund — şi-mi spui că am doar nouăsprezece, douăzeci !

— Atîta ai scos, spuse implacabil şeful.

— Dar, dom'le, ţi-e stricat cîntarul. Ştiu eu bine cît scot, ascultă ce-ţi spun. Avem patruzeci şi cinci, patruzeci şi şase pe vagonetele astea. Uite-l pe ajutorul meu — întreabă-l dacă nu-i aşa. Cum e Bo ?

— Îhî, îhî, spuse Bo care era negru — deşi nu puteai fi prea sigur de asta din cauza prafului de cărbune de pe el.

— Nu mai pot cîştiga nici baremi cît să-mi duc zilele ! exclamă bătrînul slovac cu vocea tremurîndă şi ochii negri rugători. Cît credeţi că fac ? Pentru cincisprezece zile, cincizeci de cenţi ! Plătesc pensiunea şi aşa să-mi ajute Dumnezeu dom'le — să nu mă mişc de aici — jur pe ce am mai sfînt că nu fac decît cincizeci de cenţi. Sap cărbunele şi nu-mi iese la greutate, nu-mi iese nimic ! Ţi-e stricat cîntarul.

— Ieşi afară ! spuse şeful întorcîndu-i spatele.

— Dar, dom'le, striga bătrînul Mike ţinîndu-se după el şi descărcîndu-şi în cuvinte tot amarul din suflet. Ce fel de viaţă mai e şi asta, dom'le ? Munceşti ca un catîr şi nu primeşti nimic în schimb ! Foloseşti exploziv cumpărat cu banii tăi — o jumate de dolar pe zi, — ce zici de asta ? Tai de-a curmezişul dar nu scoţi nimic ! Iei chibla [1] şi stîlpii, dar nu iese nimic. Zgîrîi — şi nu iese nimic ! La dracu, om sărac, munceşti pînă nu mai poţi, pînă ţi se scurge sîngele din vine ! Mă lăsaţi să mor de foame ! Trebuie să am şi eu ceva de mîncare, nu ?

[1] Vas în care se adună materialele extrase din mină.

Dintr-odată, şeful se răsuci spre el.

— Ieşi dracului afară de-aici ! strigă el. Dacă nu-ţi convine, ia-ţi plata şi pleacă. Tacă-ţi gura sau ţi-o închid eu.

Bătrînul se dădu bătut şi tăcu. Mai stătu o clipă muşcîndu-şi nervos buzele şi mustaţa apoi umerii i se lăsară în jos, se întoarse şi se furişă afară urmat de ajutorul său negru.

§ 15. Bătrînul Mike locuia la Reminitsky, iar după ce se termină masa de seară, Hal îl căută. Era uşor să-l găseşti şi se dovedi a fi o cunoştinţă interesantă. Datorită iscusinţei la vorbă a acestuia, Hal peregrină printr-o serie de aşezări miniere din regiune. Bătrînul avea un temperament pe care nu şi-l putea stăpîni din care cauză se afla mereu pe drumuri ; dar peste tot era la fel, spunea el — întotdeauna exista o şmecherie prin care minerul era înşelat la cîştig. Minerul este un mic întreprinzător, un antreprenor care se angajează la o muncă cu toate cheltuielile ei şi cu toate riscurile de cîştig sau de pierdere. Şeful îi repartizează un „loc" şi el se apucă să scoată cărbunele de acolo, fiind plătit cu cincizeci şi cinci de cenţi tona de cărbune curat. În unele „locuri" se puteau cîştiga bani buni dar în altele puteai lucra săptămîni în şir fără măcar să-ţi poţi plăti datoriile la prăvălie.

Totul depindea de cantitatea de steril şi de şist care se găsea laolaltă cu cărbunele. Dacă filonul era mic, omul trebuia să scoată unul sau două picioare de piatră din tavan, şi aceasta se încărca în vagonete separate şi era scoasă afară. O asemenea muncă se numeşte „curăţire" şi minerul nu este plătit pentru aceasta. Se putea să fie nevoie să tai o nouă trecere şi să dai afară piatra ; sau poate să „nivelezi podeaua" şi să aşezi traversele şi şinele pe care se aduc vagonetele la încărcat ; sau poate filonul ajungea într-o „fa-

lie", o ruptură unde era piatră în loc de cărbune — şi minerul trebuia să-şi croiască drum prin stîncă înainte de a ajunge la cărbune. Toată treaba asta se numea „muncă moartă" şi era pricina unui război neîntrerupt. În trecut, Compania plătea separat pentru asta ; acum, după ce puseseră mîna pe oameni, refuzau să plătească. Aşa că pentru miner era important să i se repartizeze un „loc" unde nu avea prea multă muncă moartă. Iar „locul" pe care-l primea fiecare miner, depindea de şef ; deci, de la bun început, erau nenumărate posibilităţi de favoritism şi corupţie, de certuri sau de „înţelegeri" cu şeful. Ce şansă avea un om sărac, bătrîn şi pocit, care nu ştia nici engleza bine, întreba Mike cu amărăciune. Şeful i-a furat vagonetele şi le-a trecut altora ; i-a luat lui din greutate şi a trecut-o acelora care stăteau în gazdă la el sau îi ofereau de băut sau îi cuceream favorurile într-un fel sau altul.

— Am lucrat cinci zile în Southeastern, spuse Mike, şi după ce am lucrat alea cinci zile, aşa să-mi ajute Dumnezeu, să nu mă ridic de pe scaun, frate, dacă nu-i adevărat, am rămas dator zece cenţi. Paisprezece inci de steril ! Îi spun domnului Bishop — supraveghetorul : „Plătiţi ceva pentru piatra asta ?" „Mhî ?" zice el. „Păi, zic eu, dacă nu plătiţi nimic pentru piatră, nu merg mai departe." „N-am unde să pun piatra asta ! Cară-te la naiba", zice el şi cînd am încercat să mă împotrivesc, m-a ameninţat cu revolverul. Pe urmă m-am dus la muntele Cedar, unde şeful mi-a dat de lucru şi mi-a zis : „Te duci la numărul patru", şi a mai zis : „şinele şi traversele sînt la numărul trei". Şi a zis : „Am să-ţi plătesc cînd eşti gata ! " Le-am luat, le-am băgat înăuntru şi am lucrat pînă la douăsprezece. Am cărat toate trei perechile de şine şi traversele şi am scos toate crampoanele.

— Ai scos crampoanele ? întrebă Hal.

— N-aveam crampoane bune. Trebuia să le folosesc pe alea pe care le scoți din traversele vechi. Atunci îi spun: „Ce-mi dai pe jumătate de zi, așa cum mi-ai făgăduit?" El zice: „Încă n-ai scos cărbune!" „Dar, domnule, mi-ați făgăduit că-mi plătiți să scot crampoanele și să le bat în traverse!" zic eu. „Compania nu plătește munca moartă — știi asta", zice el, și asta-i tot ce-am căpătat.

— Și n-ai primit plata pentru jumătatea de zi?

— Desigur, n-am luat nimic. În mină șeful face numai ce vrea el.

§ 16. Bătrînul Mike îi explică și un alt mijloc prin care minerul era lăsat la bunul plac al altora și anume furtul de vagonete. Fiecare miner avea niște plăcuțe de alamă cu numărul lui și cînd trimitea sus un vagonet încărcat, atîrna pe un cui interior o asemenea plăcuță. În timpul drumului lung pînă la cîntar, cineva putea să schimbe plăcuța și vagonetul era pierdut. În unele mine, numărul se scria cu cretă pe vagonet; era nespus de ușor ca cineva să-l șteargă și să-l schimbe. Hal era de părere că cel mai simplu ar fi fost să se pună un lacăt numerotat pe vagonet, în locul plăcuței; dar asemenea ustensile ar fi costat Compania, după cum i s-a spus, una sau două sute de dolari, așa că furturile continuau an de an.

— Crezi că șefii sînt cei ce fură vagonetele astea? întrebă Hal.

— Uneori șefii, alteori prietenii lor, uneori le fură chiar Compania.

În North Valley, Compania era aceea care fura, insista bătrînul slovac. N-avea rost să trimiți sus mai mult de șase vagonete pe zi, declara el; nu te credea nimeni că ai dat atît. Nu merita nici să încarci mai mult de o tonă într-un vagonet; de fapt, nici nu cîntărea vagonetele, șeful le mîna repede peste cîntar dar

avea ordine să nu treacă peste un anumit barem. Mike povesti despre un italian care a încărcat un vagonet de probă, atît de plin încît de abia a putut trece pe sub poarta de la intrare şi s-a dus sus la cîntar să vadă cum se cîntăreşte, avea şase mii cinci sute de funzi. I-au trecut trei mii cinci sute şi cînd a început să facă scandal, l-au arestat. Mike n-a văzut cînd l-au arestat, dar la ieşirea din mină omul plecase şi nimeni nu l-a mai zărit vreodată. După asta au pus o uşă la camera de cîntărit aşa încît nimeni nu mai putea să vadă balanţa.

Pe măsură ce îi asculta pe oameni şi reflecta la toate acestea, Hal îşi dădea seama tot mai mult că minerul încheia un contract fără a avea însă posibilitatea să fixeze condiţiile contractului înainte de a-l încheia şi fără să poată măcar, la sfîrşit, să afle cît a lucrat. În plus, era obligat să folosească materiale al căror preţ şi a căror cantitate nu le putea controla. Folosea exploziv şi i se imputa la sfîrşitul lunii o anumită cantitate, iar dacă această cantitate nu era cea reală, n-aveai cum să o corectezi. I se percepea o anumită sumă pentru „reparaţii la fierărie" — întreţinerea uneltelor — şi constata în fiecare lună că i s-a reţinut un dolar sau doi chiar dacă nici nu trecuse măcar pe lîngă fierărie.

Care om de afaceri ar accepta asemenea condiţii şi ar încheia un contract cu astfel de clauze ! — se gîndi Hal. S-ar apuca, de pildă, cineva să construiască un dig fără să aibă posibilitatea să măsoare terenul dinainte sau fără să calculeze cîţi metri cubi de beton are de turnat ? Ar vinde oare vreun băcan ceva unui client care i-ar propune să intre el în prăvălie şi să-şi cîntărească singur marfa iar în timpul ăsta băcanul să stea afară ? Numai punînd asemenea întrebări îţi dădeai seama de absurditatea situaţiei ; şi totuşi, în acest

district, cincisprezece mii de oameni lucrau exact în asemenea condiții.

Conform legii statului, minerul avea dreptul să ceară un controlor care să-i apere interesele la cîntar, și pe care să-l plătească din cîștigul său. Ori de cîte ori se criticau în public condițiile din minele de cărbuni, această lege era citată solemn de funcționari ; îți trebuia o mare experiență ca să-ți dai seama ce bătaie de joc însemna ea pentru miner.

În sala de mese, Hal se așează lîngă o namilă de suedez, blond, care se numea Iohannson, și care, zece ore pe zi, încărca grinzi. Acest individ era unul din cei ce-și permiteau luxul de a vorbi deschis, dat fiind că era tînăr cu mușchi puternici și nu avea familie care să-l rețină. Era ceea ce se numea un „flotant" care trecea de la mină la culesul grînelor și de la culesul grînelor la un șantier forestier. Cineva începuse să discute cu el despre controlul la cîntar și toată masa i-a auzit rîsul batjocoritor : Să încerce cineva să ceară un controlor !

— Vrei să spui că l-ar concedia ? întrebă Hal.

— Poate ! Dar poate că-l fac să se concedieze el singur ! a fost răspunsul.

— Ce vrei să spui ?

— O să-i facă viața amară pînă o ia din loc.

Așa stăteau lucrurile cu controlorul de la cîntar — ca și cu reținerile din salariu, cu prăvăliile Companiei și cu toate prevederile legii pentru protecția minerilor împotriva accidentelor. Puteai să-ți ceri drepturile legale, dar dacă o făceai stîrneai mînia șefului. Putea să-ți facă viața amară pînă plecai de bună voie. Sau te puteai alege cu o ploaie de înjurături și cu un ordin : „Cară-te în vale !" — și aproape sigur cu un bocanc în fund sau cu o țeavă de revolver sub nas.

§ 17. Asemenea condiții făceau ca districtul cărbunelui să fie un loc al disperării. Și cu toate acestea, erau oameni care reușeau să se descurce într-un fel, să întrețină o familie și să aibă o casă modestă. Dacă cineva avea norocul să scape de accidente, dacă nu se căsătorea prea tînăr și nu avea prea mulți copii ; dacă reușea să scape de tentația alcoolului spre care îi trăgea pe atîția munca istovitoare și monotonia ; dacă, mai presus de toate, reușea să fie în relații bune cu șeful — atunci putea să aibă un cămin și chiar și ceva bani depuși la Companie.

Un asemenea om era Jerry Minetti, care deveni unul din cei mai buni prieteni ai lui Hal. Era din Milano și se numea Gerolamo, devenit Jerry la „cazan". Avea vreo douăzeci și cinci de ani și, lucru neobișnuit la italieni, era înalt de statură. Întîlnirea lor — ca de altfel toate experiențele sociale ale lui Hal — a avut loc într-o duminică. Jerry tocmai trăsese un somn, se spălase, își îmbrăcase o salopetă albastră nouă, așa încît avea un aspect plăcut în lumina soarelui. Mergea cu capul sus și umerii drepți și se putea vedea că n-are prea multe griji pe lumea asta.

Dar lui Hal îi atrase atenția nu atît Jerry, cît cel ce se ținea după el ; o copie fidelă a acestuia, dar pe sfert în mărime, cu fața tot proaspăt spălată și tot cu o salopetă albastră nouă. Și el își purta capul sus și umerii drepți, un obiect irezistibil săltînd din călcîie și străduindu-se să țină pasul. Dar chiar făcînd pașii cît putea de mari, tot rămînea în urmă și atunci o lua la fugă pînă ce ajungea lîngă tatăl său și se străduia din nou să țină pasul.

Hal mergea în aceeași direcție și cele de mai sus aveau asupra lui efectul unei muzici militare ; se străduia și el să meargă cu capul sus și umerii drepți și să țină pasul. Ceilalți oameni, văzîndu-i zîmbetul de pe obraz, se întorceau să privească și zîmbeau și ei. Dar

Jerry mergea grav fără să-şi dea seama de circul din spatele lui.

Intrară într-o casă, iar Hal neavînd ce face altceva decît să se bucure de viaţă, rămase aşteptîndu-i să iasă. Se întoarseră în aceeaşi procesiune, doar că acum bărbatul avea un sac încărcat în spinare în timp ce băiatul, ca să-l imite, avea şi el o greutate mai mică. Hal zîmbi din nou şi cînd trecură prin faţa lui, le spuse : „Noroc !"

— Noroc, zise Jerry şi se opri. Văzîndu-l pe Hal zîmbind, zîmbi şi el ; Hal îl privi pe băiat şi zîmbi, iar acesta zîmbi şi el. Jerry văzînd la cine zîmbeşte Hal, zîmbi şi mai tare ; stăteau toţi trei în mijlocul drumului şi-şi zîmbeau unul altuia fără nici un motiv aparent.

— Ei, dar ăsta-i un băiat mare, spuse Hal.

— Te cred, spuse Jerry ; şi-şi lăsă jos sacul. Dacă cineva dorea să-i admire băiatul, era dispus să zăboveaască oricît.

— E al dumitale ? întrebă Hal.

— Te cred ! spuse din nou Jerry.

— Noroc, uriaşule ! spuse Hal.

— Noroc bun, spuse copilul. Se vedea cît de colo că era leit taică-său.

— Cum te cheamă ? întrebă Hal.

— Jerry, fu răspunsul.

— Şi pe el cum îl cheamă ? Hal arătă spre bărbat.

— Jerry cel mare.

— Mai ai fraţi acasă ?

— Unul, spuse Jerry cel mare. Bebeluşul.

— El nu-i ca mine, spuse Jerry cel mic. E mititel.

— Şi tu eşti mare ? spuse Hal.

— El nici nu poate să meargă !

— Parcă tu poţi ! rîse Hal şi îl ridică aşezîndu-l călare pe umerii săi. Hai să călărim !

Jerry cel mare își ridică din nou sacul și o porniră ; numai că de data asta Hal era cel ce mergea în urmă și ținea pasul, îndreptîndu-și umerii și săltînd din călcîie. Micului Jerry îi plăcea joaca, rîdea și dădea din picioare încîntat. Jerry cel mare privea în jur, neînțelegînd jocul, dar se bucura și el.

Ajunseră la cabana cu trei camere care era casa celor doi Jerry ; îi întîmpină din ușă doamna Jerry, o tînără siciliană cu ochi negri, care parcă n-ar fi avut anii care să-i îngăduie să aibe chiar și un singur copil. Schimbară din nou zîmbete, după care Jerry cel mare spuse : „Vii înăuntru ?"

— Desigur, răspunse Hal.

— Stai să cinezi cu noi, avem macaroane, adăugă celălalt.

— Oo ! Bine, stau, dar să plătesc, spuse Hal.

— La naiba ! spuse Jerry. Nu plătești !

— Nu ! Nu plătești ! strigă doamna Jerry, scuturîndu-și energic capul frumos.

— Bine ! spuse Hal repede, dîndu-și seama că i-ar putea jigni. Stau dacă sînteți sigură că aveți mîncare destulă.

— Nici o grijă, e destulă ! spuse Jerry. Nu-i așa, Rosa ?

— Destulă, mai încape vorbă ? spuse doamna Jerry.

— Atunci rămîn. Îți plac macaroanele, băiețaș ?

— Doamne sfinte, ba bine că nu ! strigă Jerry cel mic.

Hal își roti privirile prin această casă de latini. Era o casă tot atît de drăguță ca și cei ce o locuiau. Avea perdele de dantelă la ferestre, mai strălucitoare și mai albe decît cele ale familiei Rafferty ; pe jos era un covor în culori neobișnuit de vesele, iar pe pereți tablouri luminoase cu muntele Vezuviu și Garibaldi. Era și o mică vitrină cu o mulțime de obiecte preți-

oase, interesante, la care te puteai uita — o bucăţică de coral şi o scoică, un dinte de rechin şi un vîrf de săgeată indiană şi un cînepar împăiat pus sub sticlă. Cu cîtva timp în urmă, Hal n-ar fi găsit că asemenea obiecte puteau stimula imaginaţia, dar asta înainte de a fi început să-şi petreacă cea mai mare parte a zilei în măruntaiele pămîntului.

Cină, o cină cu adevărat italienească ; macaroanele, au fost macaroane italieneşti veritabile, aburind de fierbinţeală, cu sos de roşii şi o puternică aromă de suc de carne. Tot timpul mesei, Hal îşi lingea buzele şi îi zîmbea micului Jerry care îşi lingea şi el buzele şi îi răspundea cu un zîmbet. Totul era atît de deosebit faţă de troaca de porci de la Reminitsky, încît lui Hal i se păru că nu mai mîncase în viaţa lui aşa de bine. Cît despre domnul şi doamna Jerry, erau nespus de încîntaţi de copilul lor minune, care ştia să înjure în engleză la fel de bine ca un adevărat american, încît erau în al şaptelea cer.

Cînd se termină masa, Hal se lăsă pe spate şi exclamă la fel cum făcuse la familia Rafferty :

— Doamne, cît de mult aş dori să stau aici !

Îşi văzu gazda privind către soţie.

— Bine. Vino aici. Te găzduiesc. Nu, Rosa ? spuse el.

— Desigur, spuse Rosa.

Hal îi privi mirat.

— Sînteţi siguri că au să vă dea voie ? întrebă el.

— Să-mi dea voie ? Cine mă opreşte ?

— Nu ştiu. Poate Reminitsky. Ai putea avea neplăceri.

Jerry zîmbi.

— Nu mi-e teamă. Am prieteni aici. Carmino e vărul meu. Îl ştii pe Carmino ?

— Nu, spuse Hal.

— E şef la puţul numărul unu. El mă sprijină. Bătrînul Reminitsky n-are decît să se spînzure. Vino aici, îţi dau un pat în camera asta, îţi dau mîncare bună. Cît plăteşti la Reminitsky ?

— Douăzeci şi şapte pe lună.

— Bine, îmi plăteşti douăzeci şi şapte şi capeţi totul cum se cuvine. Nu se prea găsesc multe pe aici, dar Rosa e bucătăreasă bună, le aranjează ea.

Noul prieten al lui Hal — pe lîngă că era un favorit al şefului — era „puşcător" ; sarcina lui era să meargă noaptea prin mină şi să dea foc încărcăturilor de exploziv pregătite în timpul zilei de mineri. Era o muncă periculoasă, cerea îndemînare şi se plătea bine ; astfel că Jerry se descurca pe lumea asta şi nu se temea să spună ce gîndea, în anumite limite. Nu-i trecea prin minte că Hal ar putea fi un spion al Companiei şi îl uimi cu cuvintele sale de revoltă împotriva diferitelor forme de corupţie din North Valley şi din alte locuri, pe unde mai lucrase de cînd venise, tînăr băiat în America. Hal află că Minetti era socialist ; el primea un ziar italian socialist şi funcţionarul de la poştă ştia ce fel de ziar e şi îşi „bătea joc" de el din pricina asta. Mai interesant era că şi doamna Minetti era socialistă ; după cum îi explică Jerry, asta are mare importanţă pentru un bărbat deoarece în felul acesta ea nu se mai afla sub influenţa unui preot.

§ 18. Hal se mută de îndată, renunţînd la o parte din cota lunară pe care Reminitsky i-o reţinea din salariu. Dar era dispus să plătească pentru privilegiul de a avea o casă curată şi o masă bună. Spre mirarea lui, constată că ducîndu-se să locuiască la familia Minetti îşi pierduse prestigiul în ochii prietenilor săi irlandezi. Se pare că în North Valley existau delimitări sociale foarte rigide. Americanii, englezii şi scoţienii îi priveau de sus pe cei din Ţara Galilor şi pe irlandezi ; cei

din Țara Galilor și irlandezii îi priveau de sus pe italieni și francezi ; italienii și francezii îi priveau de sus pe polonezi și unguri, aceștia la rîndul lor îi priveau de sus pe greci, pe bulgari și pe muntenegreni, și lanțul continua mai departe cu alte națiii din Europa răsăriteană, lituanieni, slovaci și croați, armeni, români, rumeli, ruteni — pînă la mexicani, negri și terminînd cu cei mai de jos, japonezii.

Hal făcu această remarcă cu prilejul unei alte vizite la familia Rafferty. Întîmplător, Mary Burke se afla acolo, iar cînd îl zări, ochii ei cenușii străluciră cu răutate.

— Ce mai faci, domnule Minetti ? strigă ea.

— Ce mai faci domnișoară Rosseti ? ripostă el.

— Place la tine *spagheti ?*

— La tine nu place *spagheti ?*

— Ți-am zis odată, rîse fata — cartofii sînt destul de buni pentru mine !

— Și-ți amintești ce ți-am răspuns ? spuse el.

Da, își amintea ! Obrajii ei luară culoarea petalelor de trandafiri care, după părerea lui, formau hrana ei.

Apoi, copiii familiei Rafferty, care îl cunoșteau bine pe Hal, intrară și ei în joc.

— Domnu' Minetti ! Îi place *spagheti !*

Cînd își dădu seama despre ce era vorba, Hal fu tentat să riposteze amintindu-le că dorise să fie găzduit la irlandezi și fusese refuzat ; dar se temu că bătrînul Rafferty nu va gusta această glumă, așa încît pretinse că tot timpul avusese impresia că cei din familia Rafferty erau italieni. El se adresă pe un ton grav bătrînului Rafferty, pronunțîndu-i numele cu accentul pe cea de a doua silabă — *signor* Rafférti — și aceasta îl amuză atît pe bătrîn încît timp de o oră, de cîte ori își aducea aminte, izbucnea în rîs. Tînărul îi cîștigase simpatia ; uită unele din suspiciunile sale și

după ce copiii fură trimiși la culcare, vorbi mai mult sau mai puțin deschis despre viața lui de miner.

„Bătrînul Rafferty" fusese cîndva în ascensiune. Fusese numit șef de cîntar la mina San José dar își părăsise slujba, deoarece considera că religia nu-i permitea să facă ceea ce i se cerea. I se propusese pe față să țină la un anumit nivel cifrele oamenilor, indiferent de cantitatea de cărbune pe care o scoteau ; cînd Rafferty a preferat să renunțe la slujbă decît să îndeplinească asemenea ordine, a trebuit să părăsească mina ; era evident că toată lumea știa pentru ce renunțase la slujba aceea și simpla lui prezență avea ca efect întreținerea nemulțumirii.

— Dumneata crezi că nu există Companii cinstite ? întrebă Hal.

Bătrînul răspunse :

— S-ar putea să fie unele, dar nu-i chiar așa de ușor, cum crezi, să fii cinstit. Ei trebuie să vîndă la același preț și dacă unii înșeală la cîntar, trebuie să facă și ceilalți la fel. Ăsta-i un sistem de a reduce salariile fără ca oamenii să-și dea seama ; și sînt oameni cărora nu le place să rămînă în urmă cu profiturile.

Hal simți că-i zboară gîndul la bătrînul Peter Harrigan, care controla Compania Generală a Combustibilului și care făcuse observația : „Eu cer dividende în gura mare".

— Nenorocirea minerului este că nu are cine să-i ia apărarea, continuă bătrînul Rafferty. El e singur.

În timpul acestei discuții, Hal privise spre „Mary roșcata" și observase că stătea cu coatele pe masă, iar în umerii ei puternici, plecați se simțea oboseala unei grele zi de muncă. Dar chiar atunci, fata intră în vorbă ; vocea ei interveni deodată plină de dispreț :

— Nenorocirea minerului e că e *sclav !*

— Ei, nici chiar așa — interveni bătrînul, protestînd.

— Toată lumea e împotriva lui iar el nu e destul de deștept să se unească, — să formeze un sindicat și să reziste !

Dintr-o dată se făcu liniște în casa familiei Rafferty. Chiar și Hal se sperie — era pentru prima oară de cînd se afla la mină că auzea înspăimîntătorul cuvînt „sindicat" rostit cu glas tare.

— Știu ! spuse Mary, cu ochii ei cenușii plini de sfidare. Nu vreți să auziți cuvîntul ăsta. Dar cineva tot îl va rosti, în ciuda voastră !

— Așa o fi, spuse bătrînul. Cînd ești tînăr și mai ești și femeie...

— Femeie ! Numai femeile pot avea curaj ?

— Bine-nțeles, zise el zîmbind forțat, femeile au limbă și nu le poate opri nimeni s-o folosească. Chiar și șeful trebuie să știe asta.

— Se prea poate, răspunse Mary. Poate că femeile au cel mai mult de suferit într-o așezare minieră ; poate că și șeful știe *asta*. Obrajii fetei erau îmbujorați.

— Se poate, spuse Rafferty ; apoi se lăsă tăcerea, iar bătrînul se așează să-și fumeze pipa. Era clar că n-avea de gînd să continue, că nu voia discursuri sindicale în casa lui. După un timp, doamna Rafferty făcu o încercare timidă să schimbe discuția întrebînd ce mai face sora lui Mary care fusese bolnavă ; după ce discutară despre leacuri pentru bolile de copii, Mary se ridică și spuse :

— Eu o să mă duc.

Hal se ridică și el.

— Merg și eu cu dumneata, dacă se poate, spuse el.

— Sigur, spuse ea ; și veselia familiei Rafferty părea că reînvie la vederea unui pic de galanterie.

§ 19. O porniră pe stradă în jos și Hal spuse :

— Sînt primele cuvinte pe care le-am auzit aici despre sindicate.

Mary privi nervoasă în jur !

— Taci, șopti ea.

— Dar mi s-a părut că ai vorbit despre asta !

Ea răspunse :

— Una e să vorbești în casa unui prieten și alta pe stradă. La ce bun să-ți pierzi slujba ?

El spuse în șoaptă :

— Chiar serios, ați vrea să aveți un sindicat aici ?

— Serios ? Nu l-ai văzut pe domnul Rafferty, ce laș e ? Așa sînt toți ! Nu, mi-am ieșit doar din fire. Sînt puțin cam zăpăcită astă seară, s-a întîmplat ceva și m-am pornit.

El crezu că ea va continua, dar pare-se că se răzgîndise. În cele din urmă, o întrebă :

— Ce s-a întîmplat ?

— A, n-ajută la nimic dacă discutăm, răspunse ea și își continuară drumul în tăcere.

— Nu vrei să-mi spui ce s-a întîmplat ? zise el ; blîndețea din glasul lui o impresionă.

— Nu știi prea multe despre o așezare minieră, Joe Smith. Poți să-ți închipui ce înseamnă să fii femeie într-un loc ca ăsta ? Și încă o femeie despre care se spune că e drăguță !

— Așadar despre asta-i vorba ! spuse el și tăcu din nou. Te supără cineva ? se hazardă el după un timp.

— Desigur. Mereu se găsește cîte cineva să ne supere pe noi, femeile ! Mereu ! Nu trece o zi fără asta. Ochiade, semne — peste tot pe unde ne învîrtim.

— Care-i ăla ?

— Șefii, funcționarii — oricine are norocul să poarte guler tare și crede că poate oferi bani unei fete. Totul începe încă de pe cînd porți rochiță și după aia nu mai ai tihnă niciodată.

— Şi nu poţi să-i pui la punct ?

— În parte am reuşit eu, dar acum se ţin scai după bătrîn.

— Cum aşa ?

— Bine ! Ce credeai că n-au să încerce şi asta ? El, care e mort după băutură şi nu se satură niciodată !

— Şi tatăl tău... ? Dar Hal se opri. Probabil că ea nu dorea să i se pună o asemenea întrebare !

Totuşi ea observă ezitarea lui.

— A fost pe vremuri un om cumsecade, declară ea. Dar viaţa de aici îl transformă pe om într-un laş. Pentru tot ce ai nevoie — oriunde te mişti — trebuie să ceri favoruri de la un şef. Locul unde lucrezi — munca moartă cu care te încarcă ; sau poate ai nevoie de un credit mai mare la magazin, sau de doctor cînd eşti bolnav. Acum, de pildă, ne curge prin acoperiş — aşa de tare încît cînd plouă nu găseşti un loc uscat să te culci.

— Înţeleg, spuse Hal. A cui e casa ?

— Nu există aici alte case decît ale Companiei.

— Cine trebuie s-o repare ?

— Domnul Kosegi, agentul imobiliar. Dar de mult nu ne mai gîndim la el — tot ce face e că măreşte chiria. Azi tata s-a dus la domnul Cotton. El se ocupă de sănătatea oamenilor şi nu cred că e prea sănătos să ţii oamenii în umezeală în pat.

— Şi ce a spus Cotton, — întrebă Hal cînd ea se întrerupse din nou.

— Ce, nu-l cunoşti pe Jeff Cotton — nu ghiceşti ce-ar putea spune ? „Ai o fată frumoasă — Burke ! De ce nu-o îndemni să fie mai înţelegătoare ?“ Şi apoi a rîs şi i-a spus bătrînului meu tată că ar face bine să înveţe să înţeleagă o aluzie. „E rău pentru un om bătrîn să doarmă în ploaie — ar putea să moară de pneumonie.“

Hal nu-şi mai putu reţine întrebarea.

— Şi tatăl tău ce-a făcut ?

— N-aş vrea să-l judeci aspru pe bătrînul meu tată, spuse ea repezit. Odinioară era un om care obişnuia să se lupte, pînă ce O'Callahan l-a pus la pămînt. Acum însă ştie ce-i poate face unui miner şeriful minei !

§ 20. Mary Burke spusese despre Companie că ea poate frînge oasele oamenilor pe care-i plătea. Hal avu ocazia să constate adevărul acestei afirmaţii la scurt timp după reintrarea în funcţiune a minei numărul doi.

Viaţa unui miner depindea de felul cum se arma galeria în care lucra. Compania se obligase să furnizeze cheresteaua, dar cînd minerul avea nevoie de stîlpi, nu-i găsea la îndemînă şi trebuia să facă un drum de o milă pînă la suprafaţă. Alegea stîlpi de lungimea potrivită şi îi însemna — înţelegerea fiind că îi vor fi aduşi la locul său de muncă de nişte lucrători. Dar îi lua altcineva — era destulă corupţie şi favoritism — iar minerul putea pierde o zi sau două de muncă, în timp ce la magazin îi creştea contul şi copiii lui n-aveau ghete cu care să meargă la şcoală. Uneori nu mai aştepta stîlpii şi continua să scoată cărbune ; şi se întîmpla o surpare — iar procurorul dădea un verdict de „neglijenţă" şi funcţionarii discutau solemn despre imposibilitatea de a-i învăţa pe mineri ce înseamnă prudenţa. Nu de mult. Hal citise un interviu, dat unui ziarist, de preşedintele Companiei Generale a Combustibilului, în care acesta emisese ideea că cu cît un miner are mai multă experienţă, cu atît e mai periculos să-l foloseşti, pentru că îşi închipuie că ştie totul şi nu ţine seama de regulamentele de securitate emise de Companie !

La mina numărul doi erau cîteva sectoare în care se lucra după sistemul „Camerelor cu stîlpi" ; cărbunele

era scos din mai multe camere, porțiunile care formau pereții camerelor fiind lăsate să susțină plafonul. Acești pereți formau „stîlpii de susținere" ; cînd ajungea la capătul filonului, minerul începea să lucreze de-a-ndăratelea „dărîmînd pilonii" și lăsînd să se prăbușească plafonul în urma lui. E o treabă periculoasă ; în timp ce lucrează, omul trebuie să fie atent la zgomotul făcut de stînca de deasupra lui și să-și dea seama cînd trebuie să fugă. Uneori e prea îngrijorat ca să-și salveze vreo unealtă ; alteori căderea se produce fără nici un avertisment. În acest caz, victima este rareori scoasă afară ; căci trebuie să admitem că un om îngropat sub un munte are parte de o înmormîntare la fel de bună ca aceea pe care se poate aștepta să i-o facă vreo Companie.

Chiar așa s-a întîmplat cu un om la mina numărul doi. În timp ce alerga, s-a împiedicat și partea de jos a trupului i-a fost prinsă ; doctorul a venit să-i dea calmante, în timp ce echipa de salvare îl dezgropa de sub dărîmături. Hal a aflat despre accident cînd i-a văzut trupul întins pe o scîndură, acoperit cu cîțiva saci vechi. Observă că nimeni nu se oprea să arunce o privire. Cînd ieși de la lucru se interesă la prietenul lui Madvick, conducătorul de catîri, care-i răspunse :

— Un lituanian — făcut terci.

Și asta fu tot. Nimeni nu-l cunoștea, nimănui nu-i păsa de el.

Întîmplător, Mike Sikoria lucrase prin apropiere și fusese unul din acela care ajutaseră la scoaterea victimei. Ortacul lui Mike, care era negru, se grăbise să dea la o parte piatra și-și zdrelise mîinile, așa că n-avea să mai poată lucra o lună. Mike îi povesti toate astea lui Hal în engleza lui stricată. Era îngrozitor să vezi un om prins în capcană, gîfîind, cu ochii

ieşiţi din orbite. Din fericire era tînăr şi nu avea familie.

Hal întrebă ce vor face cu corpul ; i se răspunse că va fi îngropat dimineaţa. Compania poseda un teren sus, în trecătoare.

— Dar n-o să se facă o anchetă ? întrebă el.

— 'nchetă ? repetă celălalt. Dar ce-i cu el ?

— Procurorul n-o să vadă corpul ?

Bătrînul slovac dădu din umerii săi căzuţi ; dacă exista un procuror în această parte a lumii, el nu auzise de aşa ceva ; şi doar lucrase în destule mine şi văzuse destul de mulţi oameni băgaţi în pămînt.

— Îl pun într-o cutie şi sapă o groapă, relată el referindu-se la modul în care se procedează.

— Şi nu vine preotul ?

— Preotul e prea departe.

Mai tîrziu, Hal se interesă printre cei ce vorbeau engleza şi află că procurorul venea uneori în oraşel. El înjgheba un juriu format din Jeff Cotton, şeriful minei, şi Predovich, evreul galiţian care lucra la prăvălia Companiei, precum şi un funcţionar sau doi de la birourile Companiei şi cîţiva muncitori mexicani care habar n-aveau despre ce era vorba. Juriul acesta privea cadavrul, întreba cîţiva oameni ce s-a întîmplat şi apoi dădea un verdict : „Constatăm că decedatul şi-a găsit moartea într-o surpare de mină provocată din vina lui". (O singură dată au adăugat un amănunt pitoresc : „Nu are rude şi foarte puţini prieteni"!)

Pentru acest serviciu, procurorului i se plătea onorariu iar Compania avea o sentinţă oficială definitivă, în cazul cînd vreun consul străin ar fi ameninţat cu vreun proces de despăgubiri. Erau atît de bine acoperiţi încît nimeni din North Valley nu primise niciodată nimic în caz de deces sau accidentare ; de fapt, după cum Hal află mai tîrziu, în regiune nu se mai

întentase nici un proces de daune împotriva unor proprietari de mine, de douăzeci şi trei de ani !

Accidentul acesta avu urmări pentru Hal, dîndu-i posibilitatea să cunoască adevărata înfăţişare a muncii de mineri. Bătrînul Mike nu avea ajutor şi-i făcu lui Hal propunerea să ia el această slujbă. Era mai bună decît cea de grăjdar, se plătea cu doi dolari pe zi.

— Dar şeful o să mă lase să fac schimbul ? întrebă Hal.

— Dă-i zece dolari şi te mută, spuse Mike.

— Îmi pare rău, dar n-am zece dolari, spuse Hal.

— Dă-i zece dolari în credit, spuse celălalt. Hal rîse.

— Primesc şi acţiuni ca mită, nu-i aşa ?

— Desigur că primesc, spuse Mike.

— Să zicem că n-am grijă de catîri ? Aşa o să mă schimbe pe gratis, continuă celălalt.

— Te schimbă la dracu ! replică Mike. Dacă-l superi, ne trimite într-o galerie proastă, ne costă zece dolari pe săptămînă. Nu, dom'le — dă-i să bea, spune-i că-i om bun, fă-l să se simtă bine. Vorbeşte americăneşte — înveseleşte-l !

§ 21. Hal se bucura că avea ocazia să-l cunoască mai bine pe şeful lui de abataj. Alec Stone era înalt de şase picioare şi bine proporţionat, cu braţe ca nişte şunci — moi de grăsime, dar grozav de puternic. Învăţase cum să lucreze cu oamenii pe o plantaţie de trestie de zahăr, în Louisiana, fapt care îi explică multe lui Hal. Ca un regizor care, deşi cunoaşte adevăratele nume ale actorilor săi, îi cheamă pe numele personajelor, Stone avea obiceiul să se adreseze oamenilor după naţionalitate.

— Ei tu, polonezule, încarcă piatra aia în căruţă !; Hei, japonezule, adu încoace uneltele alea !; Tacă-ţi

gura, macaronarule, şi apucă-te de lucru că de nu îţi dau vreo două la fund cum mă vezi şi cum te văd !

Hal asistase odată la o ceartă în legătură cu problema transportului cherestelei. Pe jos zăcea un fierăstrău enorm cu două mînere şi Stone îl apucă şi începu să-l agite ameninţător, ca pe o spadă, prin faţa unui miner pirpiriu, un boemian.

— Încarcă cheresteaua asta, hunule, sau te spintec în bucăţi !

Şi în timp ce omul îngrozit se dădea înapoi, el îl urmări pînă cînd victima se lipi de perete iar arma îi flutura pe sub nas ca un pendul.

— Te tai bucăţele ! Te fac carne tocată !

Cînd în cele din urmă şeful se dădu înapoi, micuţul boemian sări să încarce cheresteaua.

Partea curioasă în toate astea era că, în ciuda unor asemenea procedee, Stone părea să fie destul de cumsecade. Într-un caz dintr-o mie îşi punea în practică ameninţările-i sîngeroase ; după ce termina tirada, începea să rîdă, iar omul rînjea şi el — fără să-şi slăbească însă eforturile pline de groază. După episodul acela cu spada fluturată ameninţător, văzînd că Hal îl urmărise, şeful spuse :

— Aşa trebuie să te porţi cu macaronarii ăştia.

Hal luă observaţia ca un omagiu adus sîngelui său american şi se simţi flatat.

În seara aceea, îl căută pe şef şi-l găsi acasă rezemat cu picioarele de gard.

— Domnule Stone, aş vrea să vă întreb ceva, spuse el.

— Dă-i drumu, băiete, spuse celălalt.

— Nu vreţi să veniţi la cîrciumă să bem ceva ?

— Vrei să obţii ceva de la mine, nu-i aşa ? Pe mine nu mă duci, băiete.

Totuşi îşi trase picioarele de pe gard, îşi scutură pipa de scrum şi o porni pe stradă cu Hal.

— Domnule Stone, aș vrea să fac un schimb, spuse Hal.

— Cum vine asta ? Nu-ți mai plac catîrii ?

— Nu, domnule, dar am în vedere o slujbă mai bună. Ajutorul lui Mike Sikoria s-a îmbolnăvit și aș vrea să-i iau eu locul, dacă n-aveți nimic împotrivă.

— Dar ăsta-i locul unui negru, băiete. Nu te temi să iei locul unui negru ?

— De ce, domnule ?

— N-ai auzit de piaza rea ?

— Ce vreau eu e salariul negrului.

— Nu, tu stai la catîrii tăi, spuse brusc șeful. Am un grăjdar bun și nu vreau să-l pierd. Stai acolo și cu timpul am să-ți măresc leafa. Dacă te duci în galerie mai întîi și întîi o să-ți cadă niște pietre în cap și n-o să-ți ajute la nimic salariul negrului.

Ajunseră la cîrciumă și intrară. Hal observă că se făcu liniște și că toți salutau din cap și priveau. Era plăcut să fii văzut mergînd împreună cu șeful.

O'Callahan, proprietarul, se apropie și li se alătură cu un zîmbet larg, politicos și la invitația lui Hal comandară whisky.

— Nu, tu să stai la slujba ta, continuă șeful de abataj. Stai acolo și după ce ai să înveți să conduci catîrii, am să fac din tine șef și am să te las să conduci oameni.

Cîțiva dintre cei din jur chicotiră. Șeful de abataj își goli paharul și-l puse pe tejghea.

— Nu-i o glumă, spuse el așa ca să-l audă toți. Am învățat de mult asta, în ce-i privește pe negri. Mi se spunea : „Pentru Dumnezeu, nu vorbi cu negrii noștri așa. Într-o noapte ai să te trezești cu casa în flăcări". Dar eu le spuneam : „Alintă un negru și nu mai faci nimic cu el". Eu le spuneam : „Negrule, nu face pe nebunul cu mine că scot sufletul din tine". Iar ei știau că eu mă țin de cuvînt și se mișcau repede.

— Să mai bem ceva, spuse Hal.

Şeful de abataj bău şi devenind mai sociabil, povesti întîmplări cu negri. Pe plantaţia de zahăr fusese un sezon bun şi regulamentul de lucru prevedea 20 ore pe zi ; cînd unii negri încercau să se eschiveze, îi arestau pentru înjurături sau joc de zaruri şi îi puneau la muncă fără plată ca pe condamnaţi. Şeful de abataj povesti cum unul din ăştia fusese adus în faţa judecătorului fiind acuzat că este „saşiu" ; pentru această vină a fost condamnat la şaizeci de zile muncă silnică. Această anecdotă îi înveseli pe oamenii din cîrciumă — sentimentele lor rasiale erau mai puternice decît cele de clasă.

Cînd cei doi ieşiră, se făcuse tîrziu iar şeful era prietenos.

— Domnule Stone, începu Hal, n-aş vrea să vă plictisesc, dar aş dori un salariu mai mare. Dacă aţi vrea să-mi daţi slujba aia de ortac, aş fi foarte bucuros să împart cu dumneavoastră.

— Să împarţi cu mine ? spuse Stone. Ce vrei să spui ?

Hal aştepta cu oarecare teamă — dacă Mike nu i-ar fi dat toate asigurările, s-ar fi aşteptat ca şeful de abataj să-i ardă una zdravănă.

— Pentru mine înseamnă mai mult cu cincisprezece dolari pe lună. N-am bani gheaţă, dar dacă vreţi să retrageţi zece dolari din contul meu la magazin, aş fi mulţumit.

Un timp merseră în tăcere. În cele din urmă şeful spuse :

— Să-ţi spun ceva, slovacul ăla bătrîn e un şmecher — unul din ăia care crede că ar putea conduce mina dacă ar avea prilejul. Dacă ai să asculţi de el şi pe urmă o să-ţi închipui că poţi să vii la mine să te plîngi, martor mi-e Dumnezeu...

— N-aveţi grijă, domnule, interveni Hal repede. Am să-i închid eu gura în locul dumneavoastră. Dacă vreţi, am să văd cu cine stă de vorbă şi dacă vreunul din ei încearcă să facă gălăgie, am să vă spun.

— Ei, aşa te vreau, spuse şeful imediat. Dacă faci întocmai, voi avea grijă de tine şi te voi ajuta. Nu că m-aş teme de bătrîn, i-am spus ultima oară că, dacă mă mai întîlnesc odată cu el, îi arăt eu lui. Dar cînd ai de-a face cu vreo cinci sute de străini, drojdia societăţii, unii anarhişti, alţii bulgari şi muntenegreni care se bat acasă la ei...

— Înţeleg. Trebuie să-i supravegheaţi, spuse Hal.

— Aşa-i, spuse şeful de abataj. Şi, apropo, cînd îi spui funcţionarului de la magazin de cei cincisprezece dolari, zi-i că i-ai pierdut la poker.

— Am spus zece dolari, interveni repede Hal.

— Da, ştiu. Dar eu am spus cincisprezece, răspunse celălalt.

§ 22. Hal îşi spuse cu satisfacţie că acum va face cu adevărat muncă de miner. Imaginaţia lui fusese multă vreme stăpînită de acest lucru ; dar cum se întîmplă adesea în viaţă, primul contact cu realitatea năruise ceea ce imaginaţia făurise ani de-a rîndul. I-a distrus de fapt tot ce îşi imaginase. Hal îşi dădu seama că toată energia sa intelectuală şi fizică se consuma doar pentru a putea suporta chinul. Dacă cineva i-ar fi spus cît de îngrozitor este să încerci să lucrezi într-o încăpere de cinci picioare înălţime nu ar fi crezut. Era ceva asemănător instrumentelor oribile de tortură care pot fi văzute în castelele europene, ca „fecioara de fier" sau „gulerul cu ţepi". Spinarea îl ardea de parcă nişte fiare încinse îl treceau în sus şi în jos ; fiecare încheietură şi fiecare muşchi îl durea. I se părea că n-o să înveţe niciodată că tavanul este stîncos — se pocnea şi iar se pocnea de el,

pînă ce pielea capului i se umpluse de zgîrieturi şi vînătăi iar capul îl durea de nu mai vedea cu ochii, şi-i venea să se trîntească la pămînt. Atunci, bătrînul Sikoria rînjea.

— Ştiu. Eşti un catîr neînvăţat ! Într-o zi ai să te călești.

Hal îşi aminti de rosăturile mari şi întărite de pe coastele animalelor, acolo unde îi rodeau hamurile.

— Da, într-adevăr sînt un catîr neînvăţat.

Era uimitor cît de multe posibilităţi existau să-ţi loveşti şi să-ţi rănești degetele încărcînd grămezi de cărbune în vagonet. Îşi puse o pereche de mănuşi dar se rupseră într-o zi. Şi apoi gazele şi fumul explozibilului care te înăbuşeau ; şi usturimea ochilor din cauza prafului şi a luminii slabe. Nu exista nici un mijloc să-ţi freci ochii ăştia arzători pentru că totul în jur era plin de praf. Cine ar fi putut să-şi imagineze un asemenea chin — vreuna din doamnele acelea care călătoreau în maşini moi, capitonate, sau stăteau lungite pe punţile vapoarelor pe strălucitoarele mări tropicale ?

Bătrînul Mike se purta bine cu noul său ortac. Spinarea lui Mike era încovoiată şi mîinile lui erau bătătorite de patruzeci de ani de asemenea trudă, încît putea să muncească cît doi oameni şi pe deasupra să-şi distreze prietenul cu comentarii. Bătrînul avea obiceiul să vorbească tot timpul, ca un copil ; vorbea cu ajutorul său, cu el însuşi, cu uneltele. Le dădea uneltelor nume obscene şi înspăimîntătoare — dar cu multă prietenie şi bună dispoziţie.

— Hai intră, tipeso ! îi spunea cazmalei. Vino încoace, macaronarule ! îi spunea vagonetului. Şi acum, înăuntru cu tine, uriaş bătrîn ! spunea unei bucăţi de cărbune. Îl învăţa pe Hal amănuntele meseriei. Îi povestea poveşti despre vremurile cînd îi mergea bine sau despre întîmplări teribile. Vorbea

mai ales de şarlatanie — înjurînd „Compania", pe supraveghetori şi intendenţi, pe funcţionari, directori şi acţionari şi întreaga lume care tolera existenţa unei asemenea instituţii criminale.

Venise timpul prînzului şi Hal zăcea întins pe spate, prea ostenit ca să mănînce. Bătrînul Mike şedea şi mesteca ; mustăţile mari îi ajungeau pînă la bărbie şi cînd i se mişcau maxilarele, arăta ca un ţap bătrîn. Era un ţap bătrîn cu inimă bună şi grijuliu, încerca să-l tenteze pe ajutorul său cu o bucăţică de brînză sau cu o înghiţitură de cafea rece. Avea încredere în mîncare — nimeni nu se poate ţine pe picioare dacă nu-şi alimentează „maşina". Nereuşind în această direcţie, el încercă să-i distragă atenţia lui Hal povestindu-i episoade din viaţa minerilor din America şi Rusia. Era foarte mîndru că avea ca ajutor un „american" şi încerca să-i facă munca cît se poate de uşoară de teama ca Hal să nu-l părăsească.

Hal nu-l părăsi, dar pe seară se tîrî afară atît de ostenit încît adormi în colivie. La masa de seară pică de somn, se duse acasă şi se trînti pe pat, dormind ca un buştean. Şi ce chin e să te smulgi din pat înainte de a se crăpa de ziuă ! Să-ţi alungi somnul din cap şi să-ţi mişti încheieturile dureroase, să-ţi simţi din nou ochii arzînd şi băşicile şi rănile de pe mîini.

Trecuse o săptămînă fără ca durerile să-l lase măcar o clipă, şi încă nu se obişnuise de-a binelea cu munca. Era imposibil să munceşti atît de greu şi să-ţi menţii vioiciunea minţii, atenţia şi sensibilitatea ; era imposibil să munceşti atît de greu şi să fii totodată un aventurier — de fapt nu puteai fi decît o maşină. Hal auzise acele cuvinte pline de dispreţ „inerţia maselor" şi se mirase. Acum nu se mai mira, ştia despre ce e vorba. Putea oare un om să fie destul de curajos să protesteze în faţa unui şef de abataj cînd trupul lui era amorţit de oboseală ? Putea

el oare să gîndească şi să ajungă la o concluzie cu privire la ce e drept şi ce e nedrept şi să susţină această concluzie printr-o activitate efectivă, cînd facultăţile sale mintale erau paralizate de o asemenea oboseală a trupului ?

Hal venise aci ca un om care, aflîndu-se în mijlocul oceanului, se urcă pe puntea vaporului să privească furtuna. În acest ocean al mizeriei sociale, al ignoranţei şi disperării, se puteau vedea feţe chinuite, membre răsucite şi mîini încleştate ; în urechi auzeai o furtună de lamentări, pe obraz simţeai stropi de sînge şi lacrimi. Hal se trezi atît de adînc afundat în acest ocean încît nu mai găsi o consolare în faptul că putea scăpa oricînd voia ; că putea să-şi spună : e trist, e teribil, dar slavă Domnului, pot ieşi de aici oricînd doresc ! Pot să mă întorc în salonul cald şi luminos şi să spun celorlalţi pasageri cît de pitoresc este şi ce experienţă interesantă au pierdut !

§ 23. În aceste zile de chin, Hal nu se dusese s-o vadă pe „Mary roşcata" dar, într-o seară, copilul familiei Minetti fiind bolnav, ea veni să se intereseze de el, aducînd într-un castron un pic de „cremă de ou", cum îi spunea ea. Hal era suspicios în ceea ce priveşte comportarea bărbaţilor şi în special a oamenilor de afaceri ; dar în privinţa femeilor, n-avea perspicacitate — nu i se păru curios că o irlandeză care avea destule probleme acasă, să vină să îngrijească de un copil al unei italience. Nu se gîndi că în orăşel erau destui copii irlandezi bolnavi cărora Mary le-ar fi putut duce puţină „cremă". Iar cînd văzu surprinderea Rosei, care n-o cunoscuse pe Mary mai înainte, o luă drept recunoştinţă mişcăcătoare a celor săraci !

Într-adevăr, sînt multe tipuri de femei, cu multe meşteşuguri şi nici un bărbat n-are timp să le

cunoască pe toate. Hal observase tipul de vînzătoare, care se îmbracă cu multe zorzoane şi aruncă priviri galeşe, chicotind ca să atragă atenţia bărbaţilor ; îi era familiar tipul fetei de societate care îşi atinge aceleaşi scopuri cu mijloace mai subtile şi mai seducătoare. Dar putea oare exista un tip care să ţină în poală copii de italieni, să-i alinte cu cuvinte dulci irlandeze şi să-i hrănească cu cremă cu linguriţa ? Hal nu auzise niciodată de un asemenea tip de femeie şi se gîndi că Mary roşcata arăta ca un tablou încîntător — o madonă celtă cu un prunc sicilian în braţe.

El observă că purta aceeaşi rochie de stambă albastră decolorată, peticită pe umăr. Deşi era bărbat, îşi dădea seama că îmbrăcămintea este o problemă importantă în viaţa femeilor. Era tentat să bănuiască că rochia albastră de stambă putea fi unica pe care o poseda Mary ; dar văzînd că de fiecare dată era proaspăt spălată, ajunse la concluzia că trebuie să aibă cel puţin încă una. Oricum, ea se afla acolo, rumenă şi proaspătă ; cu îmbrăcămintea asta strălucitoare, arborase şi mult promisele „maniere de societate" : bună dispoziţie şi vorbărie, exact la fel ca oricare frumoasă din lumea luxoasă care se pudrează şi se găteşte pentru un bal. La întîlnirile sale anterioare cu acest tînăr interesant, fusese tristă şi supărăcioasă ; îl îndepărtase se pare ; poate l-ar putea recuceri prin feminitate şi bună dispoziţie.

Îl ironiză în legătură cu rănile de la cap şi cu durerile din spate, spunîndu-i că arăta cu zece ani mai bătrîn — fapt pe care el era dispus să-l creadă. De asemeni rîse de el că lucrează sub conducerea unui slovac — se pare că aceasta era un fel de decadenţă a castei ! O asemenea glumă o putea accepta şi familia Minetti — în special micul Jerry căruia îi plăceau glumele. El îi povesti lui Mary cum a trebuit Joe

Smith să plătească cincisprezece dolari pentru noua lui slujbă în afară de băutura oferită la O'Callahan. Îi povesti de asemenea cum Mike îi spunea „catîrul neînvățat". Micul Jerry se plîngea de întorsătura lucrurilor, căci înainte Joe îl învățase o mulțime de jocuri noi — dar acum era obosit și nu voia să se joace. De asemeni, înainte cîntase multe cîntece vesele, pline de rime uimitoare. Era un cîntec despre un „boabab" ! Mary văzuse un asemenea copac ? Micul Jerry nu înceta încercînd să-și închipuie cum ar fi arătat.

Micul italian stătea și o privea grav pe Mary în timp ce aceasta îl hrănea pe sugar ; cînd i se dădură și lui două-trei linguriţe, deschise gura mare iar apoi își linse buzele. Oho, era ceva bun !

După ce-i trecu gustul, privi la cocul strălucitor al lui Mary.

— Ia spune, părul tău a fost întotdeauna așa ? întrebă el.

Hal și Mary izbucniră în rîs, iar Rosa strigă :

— Tacă-ți gura !

Nu era niciodată sigură ce ar putea să mai spună băiatul.

— Desigur, ce, ai crezut că l-am vopsit ? întrebă Mary.

— N-am știut. Arată așa de frumos și nou, spuse micuțul Jerry. Și se întoarse spre Hal. Nu-i așa ?

— Ai dreptate, spuse Hal și adăugă. Mai spune-i asemenea lucruri. Fetelor le plac complimentele.

— Complimente ? repetă micul Jerry. Ce-i asta ?

— Asta-i cînd spui că părul ei este ca răsăritul de soare, că are ochii ca noaptea sau că e un trandafir sălbatic pe o coastă de munte.

— Aha, spuse micul italian, oarecum nesigur. În orice caz, adăugă el, face crema bună !

§ 24. Venise timpul ca Mary să plece ; Hal se ridică, crispîndu-se de durere, ca să o conducă acasă. Ea îl privi grav întrucît nu-şi dăduse seama mai înainte cît de mult suferea. Cînd plecară ea îl întrebă.

— De ce faci o asemenea muncă dacă n-ai nevoie ?

— Dar am nevoie. Sînt nevoit să-mi cîştig existenţa !

— Dar nu eşti nevoit să ţi-o cîştigi în felul ăsta ! Un tînăr inteligent ca dumneata — un american !

— M-am gîndit că e interesant să cunosc mineritul, spuse Hal.

— Ei, acum, că l-ai cunoscut, poţi pleca ! spuse fata.

— N-o să-mi facă nici un rău dacă voi mai continua un timp !

— N-o să-ţi facă ? De unde ştii ? În orice zi poate să te scoată afară pe targă !

„Manierele" ei de societate fuseseră abandonate ; vocea îi era plină de amărăciune, ca întotdeauna cînd vorbea de North Valley.

— Ştiu eu ce-ţi spun, Joe Smith. Nu mi-am pierdut eu doi fraţi — băieţi buni, cum găseşti pretutindeni în lume ? Şi pe mulţi alţi tineri i-am văzut intrînd în mină rîzînd şi ieşind cadavre — sau, ce e mai rău pentru un muncitor, schilodiţi. Uneori îmi vine să mă duc dimineaţa să stau la gura minei şi să le strig : „Întoarceti-vă, întoarceţi-vă ! Coborîţi chiar azi în vale ! Muriţi de foame dacă trebuie, cerşiţi, dar găsiţi-vă orice altă muncă în afară de minerit !"

Vocea ei era plină de pasiune, de protest ; dar în continuare, în vocea ei se simţi o nuanţă nouă — notă de teamă personală.

— E mai îngrozitor acum — de cînd ai venit tu, Joe ! Să te văd pe tine începînd viaţa de miner — tu care eşti tînăr şi puternic şi atît de deosebit. Ah, pleacă, Joe, du-te cît mai poţi !

Era uimit de atîta intensitate.

— Nu te îngrijora pentru *mine*, Mary. Mie n-o să mi se întîmple nimic. Am să plec după o vreme.

Cărarea era abruptă și el o ținea de braț în timp ce mergeau. O simți că tremură și continuă repede.

— Mary, nu eu sînt acela care trebuie să plece, ci tu. Urăști locul acesta — e îngrozitor pentru tine să fii nevoită să locuiești aici. Nu te-ai gîndit niciodată să pleci ?

Ea nu răspunse imediat, iar cînd o făcu, pasiunea îi dispăruse din glas ; era un glas anost și posomorît, plin de disperare.

— N-are rost să mă gîndesc la mine. Eu nu pot să fac nimic — o fată săracă nu poate face nimic. Am încercat — dar e ca și cînd te-ai lovi de un zid de piatră. Nu pot să strîng nici măcar bani de tren. Am încercat — am economisit doi ani — și cîți bani crezi că am avut, Joe ? Șapte dolari ! Șapte dolari în doi ani! Nu — nu se pot aduna într-un loc unde sînt atîtea lucruri care-ți rup inima. Poți să-i urăști că sînt lași — dar trebuie să dai o mînă de ajutor cînd vezi că un om a fost ucis și familia lui e aruncată afară, fără un acoperiș, în plină iarnă !

— Mary, ai o inimă prea bună.

— Nu, nu-i vorba despre asta ! Să plec și să-mi părăsesc fratele și sora care au nevoie de mine ?

— Dar ai putea să cîștigi bani și să le trimiți.

— Cîștig și aici cîte ceva — fac curățenie și îngrijesc de copii la cei care au nevoie de mine.

— Dar în altă parte — n-ai putea cîștiga mai mult?

— Aș putea avea o slujbă la un restaurant, cu șapte sau opt dolari pe săptămînă, dar ar trebui să cheltuiesc mai mult, și ceea ce aș trimite acasă n-ar fi cine știe ce, dacă eu sînt plecată. Sau aș putea avea o slujbă în casa altei femei și să lucrez cîte paisprezece ore pe

zi. Dar, Joe, nu mai vreau muncă de corvoadă, vreau ceva bun de care să am grijă, ceva al meu personal!

Îşi desfăcu braţele ca un om care se sufocă.

— Ah, aş vrea ceva frumos şi curat!

Din nou o simţi că tremură. Din nou cărarea deveni abruptă şi, din simpatie, o cuprinse cu braţul. În lumea cea comodă, se foloseau asemenea gesturi de curtoazie şi el îşi închipui că şi cu o fată de miner se poate proceda la fel. Dar cînd ea fu aproape de el, mai mult simţi decît auzi un suspin.

— Mary! şopti el şi se opriră. Aproape fără să-şi dea seama, îşi puse şi al doilea braţ în jurul ei şi peste o clipă simţi pe obraz răsuflarea ei caldă; tremura şi se clătina strînsă în îmbrăţişarea lui.

— Joe! Joe! şopti ea. *Tu* să mă iei de aici!

Era un trandafir într-un orăşel minier şi Hal se simţea adînc mişcat. Aici, în noaptea catifelată de vară, în faţa lui se deschidea drumul înflorit al unei idile, cu luna deasupra capului purtînd acelaşi mesaj ca şi în grădinile italiene ale clasei bogate. Dar nu trecură multe clipe şi un fior rece îl cuprinse pe Hal. Acasă îl aştepta o fată; şi pe deasupra mai era hotărîrea care creştea în el de cînd venise pe aceste meleaguri — hotărîrea de a găsi un mijloc prin care să-i recompenseze pe cei săraci, să-i răsplătească pentru libertatea şi cultura pe care o primise; nu să-i chinuie, pe niciunul dintre ei. Pentru asta erau destui Jeff Cotton!

— Mary, nu trebuie să facem aşa ceva, pledă el.

— De ce nu?

— Pentru că eu nu sînt liber. Mai există cineva.

O simţi că tresare, dar nu se trase îndărăt.

— Unde? întrebă ea încet.

— Acasă, mă aşteaptă.

— Şi de ce nu mi-ai spus?

— Nu ştiu.

Hal își dădu seama într-o clipă că fata avea motive să se plîngă de el. Conform codului simplu al lumii ei, el mersese cu ea pînă la un punct ; fusese văzut plimbîndu-se cu ea, fusese considerat „prietenul" ei. O făcuse să-i vorbească despre ea — insistase să-i facă confidențe. Oamenii aceștia care erau săraci, nu aveau subtilități, în viața lor nu încăpeau curiozitățile intelectuale, nici prieteniile platonice sau flirturile.

— Iartă-mă, Mary, spuse el.

Ea nu-i răspunse ; dar îi scăpă un suspin în timp ce se retrăgea încet din brațele lui. Se luptă împotriva unui impuls de a o strînge din nou. Era frumoasă, plină de căldura vieții — și avea atîta nevoie de fericire !

Dar se reținu și un minut sau două stătură departe unul de celălalt. Apoi întrebă umil :

— Putem rămîne prieteni și de-acum înainte, nu-i așa Mary ? Trebuie să știi că îmi pare atît de rău !

Dar ea nu putea suporta să fie compătimită.

— Nu face nimic, spuse. Credeam doar că o să plec de aici. Asta însemnai pentru mine.

§ 25. Hal îi promisese lui Alec Stone că va veghea la cei care fac agitație. Într-o seară șeful îl opri pe stradă și îl întrebă dacă are ceva de raportat. Hal profită de ocazie ca să se lase în voia umorului :

— Mike Sikoria nu face nici un rău, spuse el. Îi place să-și verse năduful, dar dacă are cine să-l asculte asta-i e de ajuns. E doar bătrîn și nemulțumit. Dar există un alt cetățean care cred că ar trebui supravegheat.

— Cine-i ăla ? întrebă șeful.

— Nu-i știu numele de familie. I se spune Gus și lucrează la colivie. Un tip cu obrazul roșu.

— Îl știu, zise Stone — Gus Durking.

— A încercat totul ca să mă facă să vorbesc despre sindicate. Mereu aduce vorba despre asta și cred că e un fel de agitator.

— Da, zise șeful, am înțeles. Am să-l urmăresc.

— N-o să-i zici că știi de la mine, spuse Hal neliniștit.

— A, nu, sigur că nu.

Și Hal văzu pe obrazul șefului de abataj urma unui zîmbet.

Plecă zîmbind și el. Omul cu fața roșie, Gus, era acela despre care Madvik spusese că este „turnătorul" Companiei !

Problema „turnătoriei" era complicată și uneori nu era ușor să știi ce să crezi. Într-o duminică dimineață, Hal se dusese să se plimbe în sus prin chei, și pe drum întîlni un tînăr care începu o discuție cu el și după un timp aduse vorba despre condițiile de muncă din North Valley. Se afla doar de o săptămînă, spunea el, dar toți cu care se întîlnise mormăiau împotriva cîntăririlor. El avea o slujbă „în afară" așa încît pentru el nu prezenta importanță, dar chestiunea îl interesa și se întreba ce constatase Hal.

Întrebarea fiind pusă direct, era oare acesta cu adevărat un muncitor sau Alec Stone pusese pe cineva să-l spioneze pe spionul lui. Era un om inteligent, un american — fapt care era suspect prin el însuși, pentru că majoritatea oamenilor noi la Companii erau de pe „undeva de la răsărit de Suez".

Hal se hotărî să sporovăiască un timp. El spuse că după cîte știa, condițiile de aici nu erau mai proaste decît în altă parte. Nemulțumiri auzi peste tot, oriunde ai lucra.

Da, spuse străinul dar se pare că lucrurile stau deosebit de rău în mine. Probabil pentru că erau atît de îndepărtate iar Companiile erau stăpîne pe tot ce exista prin împrejurimi.

— Unde ai mai fost ? întrebă Hal, gîndindu-se că așa ar putea să-l prindă în cursă.

Dar celălalt răspunse de-a dreptul ; lucrase în șase mine. La Mateo plătise un dolar pe lună pentru a avea dreptul la spălat dar după ce se spălau primii trei, nu mai era apă. Pentru toți oamenii era un singur duș, o instalație neînchipuit de murdară. La Pline Creek — Hal constată că numele fiecărui loc făcea să i se oprească inima în loc — la Pine Creek locuise la șeful lui, dar acoperișul casei curgea și toate lucrurile i s-au stricat ; șeful nu voia să ia nici o măsură, dar cînd chiriașul s-a mutat, și-a pierdut slujba. La East Ridge, tînărul și încă cîțiva oameni au închiriat o cabană cu două camere și au început să se gospodărească singuri, în ciuda faptului că trebuiau să plătească un dolar și jumătate pentru un sac de cartofi și unsprezece cenți pentru un funt de zahăr la magazinul Companiei. Au continuat așa pînă au descoperit că proviziile de apă s-au terminat și că apa pentru care plăteau Companiei un dolar pe lună, era pompată din fundul minei unde era plin de murdărie de la catîri și de la oameni.

Hal se străduia să rămînă indiferent ; dădea din cap și zicea că era rău, dar că muncitorii o iau întotdeauna pe cocoașă, și el nu știa ce puteau face în această privință. O porniră înapoi spre mină, străinul fiind evident în încurcătură, iar Hal se simțea aidoma unui cititor de romane polițiste care se află la sfîrșitul primului capitol. Tînărul acela era oare ucigașul sau eroul ? Trebuia citită toată cartea ca să afli !

§ 26. Hal nu scăpa din ochi noua sa cunoștință și observă că discuta și cu alții. După puțin timp, omul îl abordă pe bătrînul Mike ; și bineînțeles Mike nu putea refuza o invitație la protest, chiar dacă venea de la însuși diavolul. Hal hotărî că trebuia făcut ceva în această privință.

Îl consultă pe prietenul său Jerry care, fiind radical, putea avea vreun mijloc pentru a-l încerca pe străin. Jerry îl căută la ora prînzului şi se întoarse raportînd că nu se luminase mai mult decît Hal. Fie că omul era un agitator care încerca să „pornească ceva" fie că era un detectiv trimis de Companie. Exista un singur mijloc de a descoperi acest lucru — şi anume ca cineva să discute deschis cu el şi apoi să se vadă ce i se va întîmpla persoanei respective !

După oarecari ezitări, Hal hotărî că el va fi victima. Acest lucru îi trezi dragostea de aventură pe care i-o potolise săpatul în mină. Misteriosul străin era un nou soi de miner, săpa în sufletele oamenilor ; Hal îl va contamina şi poate îl va arunca în aer. El îşi putea permite mai curînd decît alţii această experienţă — mai curînd, de pildă, decît micuţa doamnă David, care îl luase pe străin în casa ei şi îi dezvăluise faptul că soţul ei fusese membru al celei mai revoluţionare organizaţii miniere, Federaţia South Wales.

Duminica următoare, Hal îl invită pe străin la o nouă plimbare. Cetăţeanul făcu mofturi — pînă cînd Hal îi spuse că vrea să stea de vorbă cu el. În timp ce urcau pe chei, Hal începu :

— M-am gîndit la ce mi-ai spus în legătură cu condiţiile din aceste mine şi am ajuns la concluzia că ar fi bine dacă am scutura puţin lucrurile aici în North Valley.

— Oare ? spuse celălalt.

— La început, cînd am venit aici, mă gîndeam că oamenii sînt nemulţumiţi. Dar acum am avut ocazia să mă conving singur şi cred că toţi sînt nedreptăţiţi. Un lucru, de pildă, nimănui nu i se recunoaşte cîntarul adevărat în aceste mine — doar dacă e favoritul şefului. Sînt sigur de asta pentru că am încercat tot felul de experienţe cu tovarăşul meu. Am încărcat un vagonet foarte uşor şi am primit 1800, apoi am încărcat

unul înalt şi solid, ştiam că avea cel puţin de două ori mai mult decît primul — dar tot ce am primit a fost 2200—2300. Nu există nici un mijloc să obţii mai mult decît atît — deşi toată lumea ştie că vagonetele astea mari pot încărca două sau trei tone.

— Da, presupun că da, spuse celălalt.

— Şi dacă laşi cea mai mică bucăţică de piatră înăuntru primeşti un „zero" aşa cum mă vezi şi cum te văd ; uneori mai spun că ai lăsat piatră şi cînd nu este. Nu există o lege care să-i oblige să o dovedească.

— Nu, presupun că nu.

— Iată, aşa stau lucrurile — te fac să crezi că plătesc cincizeci şi cinci pe tonă, dar în secret taie plata la treizeci şi cinci. Ieri am plătit la magazinul Companiei pentru o pereche de pantaloni albaştri un dolar şi jumătate pe care la Pedro i-am văzut cu şaizeci de cenţi.

— Ei, spuse celălalt, Compania trebuie să-i care pînă aici !

Treptat, Hal descoperi că situaţia se schimbase, personajul misterios era preocupat acum să-l ţină pe *el* la distanţă ! Din anumite motive, interesul subit al lui Hal pentru dreptatea industrială nu reuşea să impresioneze.

Astfel cariera sa de detectiv avu un sfîrşit lipsit de glorie.

— Spune omule ? Ce joc faci ? exclamă Hal.

— Joc ? Ce vrei să spui ? spuse celălalt liniştit.

— Vreau să spun, pentru ce te afli aici ?

— Sînt aici pentru doi dolari pe zi — la fel ca şi dumneata, bănuiesc.

Hal începu să rîdă.

— Dumneata şi cu mine sîntem ca două submarine care încearcă să se găsească sub apă. Mai bine să venim la suprafaţă ca să ne continuăm lupta.

Celălalt analiză comparaţia şi se pare că îi plăcu.

— Începe dumneata, spuse el. Dar nu zîmbi. Ochii săi albaştri, liniştiţi, erau fixaţi asupra lui Hal cu multă seriozitate.

— Bine, spuse Hal ; povestea mea nu este foarte palpitantă. Nu sînt un evadat, nu sînt un spion al Companiei cum poate crezi. Nici nu sînt un miner de „baştină". Din întîmplare, am acasă un frate şi nişte prieteni care cred că se pricep în industria cărbunelui, asta mă enerva şi am venit să văd cu ochii mei. Asta-i tot, şi în plus am descoperit lucruri interesante şi vreau să mai rămîn un timp, aşa că sper că nu eşti un „spion".

Celălalt mergea în tăcere, cîntărind cuvintele lui Hal.

— Nu e chiar ceea ce se numeşte o poveste obişnuită, observă el în cele din urmă.

— Ştiu, replică Hal. Dar pot spune doar un lucru, că e adevărată.

— Ei bine, am să risc, spuse străinul. Trebuie să am încredere în cineva dacă vreau să pot ajunge la ceva. Te-am ales pentru că mi-a plăcut figura dumitale.

În timp ce mergea, îi mai aruncă lui Hal o privire scrutătoare.

— Zîmbetul dumitale nu este al unui şarlatan. Dar eşti tînăr aşa că dă-mi voie să-ţi amintesc de importanţa ţinerii unui secret prin părţile astea.

— Am să tac ca un mormînt, spuse Hal ; străinul deschise un buzunar de la cămaşă şi scoase o scrisoare care certifica că el este Thomas Olson, organizator al lui United Mine Workers, marele sindicat naţional al minerilor !

§ 27. Hal fu atît de uimit de această descoperire încît se opri şi îl privi îndelung pe cetăţean. Auzise o mulţime de lucruri despre „agitatorii" din mine, dar pînă atunci nu văzuse decît din aceia angajaţi de Companie ca să facă agitaţie împotriva muncitorilor. Dar

acum, avea de-a face cu un organizator sindical ! Jerry sugerase această posibilitate, dar Hal nu se gîndise serios la ea ; un organizator era o ființă mitologică, despre care șușoteau minerii, iar Compania, slujitorii ei și prietenii lui Hal de acasă o înjurau. O persoană incendiară, provocatoare, gură spartă, iresponsabilă, care aține pasiuni oarbe și periculoase ! Auzind toată viața asemenea lucruri, primul impuls al lui Hal fu acela de a nu se încrede. Avea același simțămînt ca bătrînul acar șchiop care îi dăduse un loc de dormit la Pine Creek, după ce fusese bătut și îi spusese „să nu-mi vorbești mie despre sindicate".

Văzînd emoția lui Hal, organizatorul rîse stînjenit.

— Dumneata speraï să nu fiu un spion, cred că înțelegi că la rîndul meu sper că nici *dumneata* nu ești.

Răspunsul lui Hal fu foarte potrivit.

— Am mai fost luat odată drept organizator, spuse el, și își căută cu mîinile vechile semne.

Celălalt rîse.

— Ai scăpat cu o bătaie ? Ai avut noroc. În Alabama, nu de mult, pe unul din ai noștri l-au uns cu catran și l-au tăvălit prin pene.

Pe fața lui Hal se citea neliniștea ; dar după o clipă începu și el să rîdă.

— Tocmai mă gîndeam la fratele meu și prietenii lui — ce ar fi spus dacă m-aș fi întors acasă de la Pine Creek cu un strat de catran și de pene pe mine !

— Probabil ar fi spus că ai încasat ceea ce meriți, îndrăzni celălalt.

— Da, se pare că asta-i atitudinea lor. Este o lege pe care o aplică la toate — dacă ți se întîmplă ceva rău, trebuie să fie vina ta. Este o țară a posibilităților egale.

— Și ai observat că, cu cît au mai multe privilegii, cu atît mai mult vorbesc astfel, spuse organizatorul.

Hal începu să se simtă tovarăș cu acest străin care era în stare să înțeleagă neplăcerile familiare ale oamenilor. Trecuse mult timp de cînd Hal nu mai discutase cu cineva din lumea din afară și găsi în aceasta o destindere a minții. Își aminti că după ce fusese bătut, stătuse afară în ploaie și se felicitase că nu era acela drept care îl luaseră paznicii. Acum era curios să cunoască psihologia unui organizator. Pentru a face o asemenea treabă, un om trebuie să aibă convingeri ferme !

Făcu această remarcă și celălalt răspunse :

— Poți să ai și tu parte de ceea ce am eu de îndată ce faci munca mea. Dar dă-mi voie să-ți spun că nu bătaia și izgonirea din mină te neliniștește cel mai mult ; nici șeriful minei, nici spionul, și nici lista neagră. Greutățile cele mai mari le întîmpini în capetele oamenilor pe care încerci să-i ajuți ! Te-ai gîndit vreodată ce ar însemna să încerci să explici lucrurile, unor oameni care vorbesc douăzeci de limbi diferite ?

— Da, desigur. Mă întreb cum reușești măcar să începi, spuse Hal.

— Ei, cauți un interpret — dar s-ar putea să fie un spion al Companiei. Sau s-ar putea ca primul om pe care încerci să-l convingi să te spună șefului. Pentru că, bineînțeles, unii oameni sînt lași, alții sînt necinstiți ; l-ar vinde pe omul de lîngă el ca să obțină un loc mai bun — poate chiar și pentru o bere.

— Toate astea sînt de natură să-ți slăbească convingerile, spuse Hal.

— Nu, spuse celălalt cu un ton obișnuit. E greu, dar nu poți să-i condamni pe sărmanii nenorociți. Sînt ignoranți — sînt ținuți așa cu bună știință. Șefii îi aduc aici și au un sistem organizat pentru a-i opri să se unească. Bineînțeles că europenii ăștia au vechile lor prejudecăți — prejudecăți naționale, prejudecăți religioase, care îi țin departe unii de alții. Vezi doi oameni,

amîndoi la fel de mizeri, — dar constați că unul îl disprețuiește pe celălalt pentru că acasă îi era superior. În felul acesta, face jocul șefilor.

Ajunseră departe în chei și găsiră un loc pe o stîncă netedă, unde să poată sta și vorbi în liniște.

— Închipuie-ți că ești în locul lor, spuse organizatorul. Ei se află într-o țară străină, unul le spune una, altul le spune alta. Stăpînii și agenții lor le spun : „Nu vă încredeți în agitatorii sindicali. Ei sînt o bandă de speriați, trăiesc ușor și nu trebuie să muncească. Ei vă iau banii și vă cheamă să faceți grevă, iar voi vă pierdeți slujba și casa ; ei poate vă vînd și apoi se duc în altă parte să repete aceeași șmecherie". Iar muncitorii se gîndesc că poate acesta este adevărul ; ei nu au inteligența să vadă că dacă conducătorii sindicatului sînt corupți, asta e din cauză că șefii îi cumpără. Așa că ei sînt complet zăpăciți ; nu știu încotro să se îndrepte.

Omul vorbea liniștit, dar pe obraz îi strălucea o ușoară emoție.

— Compania o ține într-una că oamenii sînt mulțumiți — că noi sîntem aceia care îi stîrnim. Dar *sînt* ei oare mulțumiți ? Dumneata ești de destulă vreme aici ca să știi !

— N-are rost să mai discutăm despre asta, răspunse Hal.

Desigur că nu sînt mulțumiți ! Mie mi-au făcut impresia unor copii care plîng în întuneric — nu știu ce-i cu ei, cine-i de vină și încotro să se îndrepte ca să capete ajutor.

Hal constată că neîncrederea pe care omul i-o inspirase se spulbera. El nu corespundea nicidecum portretului pe care și-l făcuse în imaginația sa despre un organizator sindical ; era un tînăr american cu ochi albaștri, curățel, și în loc să fie zănatic și cu gură mare părea mai curînd visător. Bineînțeles, era cuprins de

indignare, dar aceasta nu lua forma unei vorbării pompoase și înflorite ; această reținere avea influență asupra lui Hal care, în ciuda impulsurilor sale democratice, avea ideile unei clase căreia nu-i place zgomotul și emfaza.

Hal era de asemeni interesat de atitudinea acestuia față de slăbiciunile clasei muncitoare. Auzise toată viața despre „inerția" celor săraci, — fapt care îi făcea pe mulți să ajungă la disperare — despre lașitatea și nestatornicia lor. „Nu poți să-i ajuți. Sînt murdari și puturoși, beau și trag chiulul, se trădează unul pe celălalt. Întotdeauna au fost așa." Ideea se rezuma la formula : „Nu poți schimba natura omenească !" Chiar și Mary Burke, deși ea însăși făcea parte din clasa muncitoare, vorbea despre muncitori cu mînie și dispreț. Dar Olson avea încredere în bărbăția lor și dorea să-i trezească și să-i învețe.

Pentru el calea era limpede și dreaptă.

— Trebuie învățați lecția solidarității. Ca indivizi, sînt neputincioși în fața puterilor marilor corporații ; dar dacă se unesc, dacă își vînd munca lor ca un tot unitar — atunci într-adevăr ei înseamnă ceva. Se opri și îl privi pe celălalt întrebător :

— Ce părere ai despre sindicate ?

Hal răspunse :

— Constituie unul din lucrurile care mă interesează. Am auzit ba una, ba alta — există destule prejudecăți de ambele părți. Vreau să-i ajut pe cei asupriți, dar vreau să fiu sigur care e calea cea mai bună.

— Dar ce altă cale mai există ? Olson făcu o pauză. Să faci apel la inimile bune ale proprietarilor ?

— Nu chiar așa ; dar nu s-ar putea apela la lume în general — la opinia publică ? Am fost crescut ca american și am învățat să cred în țara mea. Nu știu, dar trebuie să existe o cale pentru a obține dreptatea. Poate dacă oamenii ar face politică...

— Politică ? strigă Olson. Doamne, dumnezeule ! Da de cînd eşti pe aici ?

— Numai de cîteva luni.

— Ei bine, mai stai pînă în noiembrie şi ai să vezi ce se face cu urnele de vot în aceste locuri.

— Îmi închipui, desigur...

— Nu, nu poţi. Nu poţi să-ţi închipui mai mult decît corupţia şi mizeria ! .

— Dar dacă oamenii ar putea vota cu toţii împreună...

— Cum să poată vota laolaltă, cînd e de ajuns să pomeneşti doar de aşa ceva, ca să fii aruncat jos în vale ? Nu poţi căpăta nici măcar naturalizarea dacă nu eşti omul Companiei ; nu te înregistrează decît dacă aprobă şeful. Cum poţi măcar să începi o treabă dacă nu ai un sindicat ?

Hal trebui să admită că toate astea păreau raţionale ; dar îşi aminti de poveştile pe care le auzise despre „instructorii teritoriali" şi toate consecinţele groaznice ale „dominaţiei sindicatelor". Nu avusese de gînd să militeze pentru sindicalizare !

Olson continua.

— Avem legi aprobate, o grămadă de legi în legătură cu minele de cărbuni — legea celor opt ore de muncă, legea împotriva cupoanelor, legea cu privire la magazinele companiilor, legea pentru presărarea minelor cu lut, legea verificatorului de cîntar. Ce importanţă are la North Valley că există asemenea legi înscrise în statute ? Se ştie măcar de existenţa lor ?

— Ei, da ! spuse Hal. Dacă mergeţi pe drumul ăsta, dacă mişcarea voastră urmăreşte să se pună în aplicare legea — atunci sînt cu voi !

— Dar cum să pui în aplicare legea decît cu ajutorul sindicatului ? Nici un om singur nu poate s-o facă — e suficient doar să amintească despre lege şi „jos în vale" cu el. În Western City oamenii noştri

de la sindicat se duc la oficialități dar nu reușesc niciodată să facă ceva — și de ce ? Ei știu că n-avem oameni care să ne susțină ! Cu politicienii se întîmplă același lucru ca și cu patronii — sindicatul este lucrul care contează !

Hal găsi că acesta este un argument cu totul nou.

— Oamenii nu-și dau seama de această idee — că muncitorii trebuie să se organizeze ca să-și capete drepturile *legale*.

Celălalt făcu un gest comic ridicînd brațele.

— Doamne ! Dacă ai vrea să faci o listă cu toate lucrurile pe care oamenii nu le înțeleg despre noi minerii !

§ 29. Olson voia să-l cîștige pe Hal, și continuă arătîndu-i toate secretele muncii sale. El căuta oameni care aveau încredere în sindicate și voiau să-și asume riscul de a încerca să-i convingă pe alții. În fiecare loc pe care-l vizita, alcătuia un grup și făcea așa fel încît să poată comunica cu ei după ce pleca, introducînd literatura de propagandă care era difuzată. Astfel se crea nucleul unei organizații. Într-un an sau doi vor exista asemenea nuclee în fiecare mină și atunci vor fi gata să iasă la lumină, convocînd mitinguri în orașe și în alte locuri din chei unde să se adune minerii. Astfel, flacăra revoltei se va înălța ; oamenii se vor alătura mișcării mai repede decît vor fi în stare companiile să se descotorosească de ei, și își vor cere drepturile, fiind sprijiniți de amenințarea cu greva în întregul district.

Olson adăugă.

— Înțelegi, avem dreptul legal să ne organizăm chiar dacă patronii nu sînt de acord. În privința asta, n-ai nici un motiv să fii rezervat.

— Da, dar mie mi se pare că, în materie de tactică, ar fi mai bine dacă aici în North Valley ai alege o problemă mai puțin controversată ; de exemplu, dacă

ţi-ai concentra eforturile ca să obţii un verificator la cîntar.

Celălalt zîmbi.

— Tot am avea nevoie de un sindicat care să sprijine cererea ; aşa că, în ce constă deosebirea ?

— Ei bine, există prejudecăţi cu care trebuie să te războieşti, răspunse Hal. Unora nu le place ideea sindicatului — ei consideră că asta înseamnă tiranie şi violenţă...

Organizatorul rîse.

— Nici dumneata însuţi nu eşti convins de contrariul, nu-i aşa ? Tot ce pot să-ţi spun e că, dacă vrei să te ocupi de obţinerea unui controlor la cîntar în North Valley, eu n-am să-ţi stau în cale !

Asta era o idee, o idee adevărată ! Viaţa lui Hal devenise plicticoasă de cînd era ajutor şi lucra într-un loc înalt de cinci picioare. Ea promitea clipe mai vesele !

Dar era oare un lucru pe care dorea cu adevărat să-l facă ? Pînă atunci fusese doar un observator al condiţiilor de viaţă din mină. Se convinsese că aceste condiţii erau crude şi înţelese destul de mult că această cruzime era inutilă şi deliberată. Dar cînd veni vorba de întreprins o acţiune — atunci ezită, vechile prejudecăţi şi temeri se făcură auzite. I se spusese că muncitorii sînt „turbulenţi" şi „leneşi" şi că trebuie conduşi „cu mînă forte" ; voia el oare acum să slăbească această mînă forte şi să se alieze cu aceia care „îi instigau pe muncitori..." ?

Dar nu era acelaşi lucru, îşi spuse el. Această sugestie a lui Olson era altceva decît sindicalizarea, care putea fi o forţă demoralizatoare ce îi mîna pe muncitori de la o pretenţie la alta, pînă cînd ajung să „domine industria". Va fi pur şi simplu un apel la lege, o verificare a onestităţii şi dreptăţii pe care toate Companiile pretind că le respectă. Dacă e adevărat, aşa cum pre-

tind patronii, că muncitorii sînt pe deplin apărați de legea controlului la cîntar, dacă, așa cum i-au făcut pe toți să creadă, motivul pentru care nu există un controlor la cîntar este pur și simplu faptul că muncitorii nu l-au cerut — atunci înseamnă că nu s-a făcut nimic rău. Dacă, pe de altă parte, o cerere pentru un drept care nu este doar un drept legal ci și unul normal, ar fi considerată de patroni ca un act de revoltă împotriva Companiei, ei bine, atunci Hal ar înțelege ceva mai mult despre „turbulența" muncitorilor ! Dacă, așa cum susțineau bătrînul Mike și Iohannson și ceilalți, patronii îi vor face „o viață plină de mizerii" pînă va pleca, — atunci va fi gata să le facă și el patronilor în schimb mizerie !

— Va fi o aventură ! spuse Hal deodată.

Celălalt rîse.

— Va fi !

— Te gîndești că voi avea o nouă experiență ca cea de la Pine Creek, adăugă Hal. Da, poate, dar trebuie să verific singur cum stau lucrurile. Știi, am un frate acasă, și cînd mă gîndesc să mă alătur revoluției, am cu el discuții imaginare. Vreau să fiu în stare să-i spun : N-am înghițit teoriile nimănui ; am încercat eu însumi și iată ce s-a întîmplat".

— Asta-i foarte bine, replică organizatorul. Dar în timp ce dumneata abia cauți să înveți, pentru dumneata și fratele dumitale, nu uita că eu am învățat deja. Eu *știu* ce se întîmplă cu aceia care cer un controlor la cîntar și nu-mi pot permite să mă sacrific ca s-o dovedesc din nou.

— Eu nu ți-am cerut asta, rîse Hal. Dacă eu nu mă alătur mișcării dumitale, nu pot să mă aștept să mi te alături ! Dar dacă eu reușesc să găsesc cîțiva oameni doritori să-și asume riscul de a cere un controlor la cîntar — asta n-o să-ți stînjenească munca, nu-i așa ?

— Desigur că nu! spuse celălalt. Dimpotrivă, îmi va furniza un exemplu. Există aici oameni care nu știu că au dreptul legal la un controlor la cîntar. Sînt alții care știu că nu li se cîntărește cinstit dar nu sînt siguri că aceea care-i păcălește este Compania. Dacă șefii vor refuza să lase pe cineva să controleze cîntăririle, dacă vor merge și mai departe și îi vor da afară pe cei care vor pretinde una ca asta — ei bine, atunci se vor găsi destui recruți pentru sindicatul meu local.

— Foarte bine, zise Hal. Eu nu pornesc la treabă ca să-ți recrutez sindicatul local, dar dacă compania vrea să te ajute, asta o privește! Ajungînd la această înțelegere cei doi își strînseră mîinile.

Cartea a doua

SCLAVII REGELUI CĂRBUNE

§ 1. Hal începu o nouă carieră, mai plină de emoţii decît cea de grăjdar sau de ortac, cu pericole mai mari decît o surpare de mină sau un picior de catîr în burtă. La el, inerţia pe care o produce surmenajul nu avusese timp să devină o boală ; tinereţea era de partea lui, cu entuziasmul ei pentru mereu mai multă experienţă. Găsi că este palpitant să fie conspirator, să poarte cu sine secrete la fel de întunecate şi misterioase ca şi galeriile de mină în care lucra.

Dar Jerry Minetti, prima persoană căreia îi destăinuise ce urmărea Tom Olson în North Valley, era vechi în asemenea lucruri. Privirea fără griji pe care o arbora de obicei Jerry dispăru deodată şi în ochi îi apăru teama.

— Ştiam că va veni şi ziua asta odată, că eu şi cu Rosa vom da de necazuri, exclamă el.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Fără îndoială că vom da de necaz. Îi spuneam lui Rosa : „Să te numeşti socialist, la ce bun ? Nu ajută nimănui. N-are rost să votezi aici — nici măcar nu numără voturile socialiste — nici în glumă !“ Îi spuneam : „Trebuie să avem un sindicat. Trebuie să facem grevă !“ Dar Rosa spunea : „Aşteaptă puţin.

Să strîngem ceva bani, să crească copiii mari. Atunci o să dăm ajutor, nu-mi pasă dacă n-avem casă."

— Dar acum nu ne apucăm să înființăm un sindicat! obiectă Hal. Am alt plan pentru moment.

Totuși Jerry nu putea fi liniștit.

— Nu se poate aștepta! declară el. Oamenii nu vor! Eu spun: O să vină într-o zi, deodată — ca o explozie în mină. Cineva începe lupta și luptă toți. Și Jerry o privi pe Rosa care stătea fixîndu-și soțul cu ochii ei negri, plini de îngrijorare. Am dat de necaz, spuse el; și Hal le văzu privirea întorcîndu-se spre camera în care micuțul Jerry și sugarul dormeau.

Hal nu spuse nimic — începea să înțeleagă ce înseamnă revolta pentru asemenea oameni. Privea cu milă și curiozitate lupta care se desfășura; o luptă veche cît sufletul omului, între glasul interesului propriu, al confortului și prudenței și chemarea datoriei, a idealului. Nici o trompetă nu trîmbița pentru această bătălie, ci doar plăpîndul glas interior.

După un timp, Jerry întrebă ce plănuiseră Hal și Olson; Hal explică cum voia să pună la încercare atitudinea Companiei față de legea controlului la cîntar. Hal îl considera un plan bun; dar Jerry ce părere avea?

Jerry zîmbi trist.

— Da, e un plan bun pentru un tînăr care n-are familie!

— Foarte bine, spuse Hal. Am să iau eu treaba asta, eu am să fiu controlorul la cîntar.

— Trebuie să avem un comitet care să meargă la șef, spuse Jerry.

— Bine, dar și pentru asta o să luăm tot oameni tineri, care nu au familie. Cîțiva din cei care locuiesc în cotinețele din orașul de barăci. Lor n-o să le pese ce li se întîmplă.

Dar Jerry nu împărtășea zîmbetul lui Hal.

— Aia n-au destulă minte. Trebuie minte ca să se țină uniți.

Îi spuse că vor avea nevoie de un grup de oameni care să sprijine comitetul ; un asemenea grup va trebui să fie organizat, să țină întruniri în secret — practic va fi același lucru ca și un sindicat și va fi privit ca atare de patroni și de uneltele lor. Dar în mine nu era permisă nici un fel de organizație. Au fost niște sîrbi care au vrut să facă parte dintr-o sectă religioasă din țara lor, însă pînă și lucrul acesta le-a fost interzis. Dacă voiai să-ți asiguri viața sau sănătatea, Compania se ocupa de asta — și lua și profiturile. Din această cauză nu puteai cumpăra nici măcar un mandat poștal ca să trimiți bani în țara de baștină ; funcționarul de la oficiul poștal, care era în același timp funcționar la magazinul Companiei, îți vindea un fel de foaie de cumpărături.

Astfel, Hal se afla în fața greutăților asupra cărora îi atrăsese atenția Olson. Prima dificultate era teama lui Jerry. Și totuși Hal știa că Jerry nu era „un laș" ; dacă cineva ar fi disprețuit atitudinea lui Jerry, însemna că nu fusese niciodată în situația lui !

— Tot ce-ți cer acum este un sfat, spuse Hal. Dă-mi numele cîtorva tineri de încredere și eu am să le obțin ajutorul fără ca cineva să te bănuiască pe tine.

— Tu, chiriașul meu ! fu răspunsul lui Jerry.

Hal era din nou pus față în față cu realitățile.

— Vrei să spui că asta îți va aduce necazuri ?

— Desigur ! Ei știu că discutăm. Știu că eu oricum vorbesc despre socialism. Cu siguranță că mă dau afară !

— Dar cum e cu vărul tău, șeful de abataj de la mina numărul unu ?

— Nu-i de nici un ajutor. Şi el poate să fie dat afară. Eşti nebun de-a binelea. Auzi, să ţiu în gazdă pe controlorul cîntarului.

— Bine. În cazul ăsta mă voi muta chiar acum, înainte de a fi prea tîrziu. Poţi să spui că eram turbulent şi m-ai dat afară.

Cei doi Minetti se priveau unul pe celălalt — erau o pereche tristă. Nu le convenea să-şi piardă chiriaşul, care era atît de simpatic şi le plătea bani buni. Iar lui Hal îi părea aproape la fel de rău, pentrucă îi plăcea Jerry şi tînăra lui soţie şi micuţul Jerry — chiar şi sugarul cu ochi negri care făcea atîta gălăgie şi le întrerupea conversaţiile !

— Nu, spuse Jerry. Nu dau bir cu fugiţii ! Iau parte şi eu.

— Foarte bine, răspunse Hal. Iei parte dar nu chiar acum. Tu stai aici şi-l ajuţi pe Olson după ce mă dă pe mine afară. Nu vrem ca cei mai buni oameni să fie scoşi de îndată.

Astfel, după mai multe argumente, totul fu hotărît şi Hal o văzu pe micuţa Rosa lăsîndu-se pe spătarul scaunului şi răsuflînd uşurată. Martiriul fusese amînat ; mica ei cabană cu trei camere, mobila şi oalele strălucitoare, şi frumoasele perdele albe de dantelă puteau să mai fie ale ei încă cîteva săptămîni !

§ 2. Hal se întoarse din nou la pensiunea Reminitsky ; era un sacrificiu greu, dar nu lipsit de compensaţii, care-i oferi mai multe posibilităţi de a sta de vorbă cu oamenii.

El şi cu Jerry alcătuiră o listă cu cei cărora li se putea încredinţa secretul : lista începea cu numele lui Mike Sikoria. Să facă parte dintr-un comitet şi să fie trimis să discute cu un şef ar fi pentru bătrînul Mike însăşi ţelul existenţei sale ! Dar nu-i vor vorbi despre asta pînă în ultima clipă, de teamă ca, de emoţie, să

nu anunțe în gura mare știrea la primul vagonet pierdut.

Mai era un tînăr miner bulgar, pe nume Wresmak, care lucrase alături de Hal. Calea spre abatajul acestuia era înclinată și cu greu reușea să-și urce pe pantă vagonetele goale. În timp ce transporta și se căznea din greu, Alec Stone trecu pe acolo și cu disprețul uriașului față de slăbiciunea fizică, începu să-l înghiontească. Omul ridică mîna — pentru a ataca sau pentru a se apăra de lovituri ; nimeni nu putea fi sigur — dar Stone se repezi la el și-l dădu de-a rostogolul cu lovituri de picior tot drumul pînă în capătul galeriei, revărsînd asupra lui înjurături furioase. Acum omul era în alt abataj, de unde scoase peste patruzeci de vagoneți de steril și primise pentru asta doar trei dolari. Oricine ar fi văzut ce mutră făcea cînd trecea șeful de abataj, nu s-ar fi putut îndoi că acest om era gata să-și încerce norocul într-o mișcare de protest.

Apoi mai era un om pe care-l știa Jerry, care tocmai ieșise din spital după ce luase contact cu revolverul șerifului minei. Era polonez și din păcate nu știa o boabă englezește ; dar Olson, organizatorul, intrase în legătură cu un alt polonez care vorbea puțin engleza și îi transmitea concetățeanului său cuvîntul de ordine. Mai era de asemeni un tînăr italian, Rovetta, pe care Jerry îl cunoștea și pentru a cărui cinste putea să garanteze.

Mai era o persoană la care se gîndise Hal — Mary Burke. În ultima vreme o ocolea cu bună știință — i se părea că e cel mai bun lucru — deși era totodată o cruzime care îl făcea să se simtă prost. Se gîndise mereu la cele întîmplate. Cum a început totul ? Este de datoria bărbatului ca în asemenea cazuri să-și asume el întreaga vină ; dar bărbaților nu le place să-și asume vina așa că încercă să simplifice totul

cît mai mult. Ar fi trebuit oare Hal să-şi spună de ce se purtase aşa în seara aceea, din prea mult zel dorind s-o ajute pe Mary în locurile unde cărarea era abruptă ? Ea n-avea de fapt nevoie de ajutorul lui, avea picioare la fel de bune ca şi ale lui ! Dar în realitate el mersese chiar mai departe — avusese un impuls sentimental şi fusese un bădăran — trebuia să-şi fi dat seama de la început că toată nemulţumirea fetei, toate dorinţele sufletului ei flămînd se vor concentra în jurul lui, care era atît de „deosebit", care avusese posibilităţi, care o făcea să se gîndească la „cărţile cu poezii" !

Dar deodată i se păru că găsise o soluţie pentru a ieşi din impas ; era ceva nou pentru Mary, ceva ce ar fi putut canaliza în mod sigur emoţiile ei. O femeie nu putea face parte dintr-un comitet de mineri, dar ea putea fi un bun sfătuitor, şi limba ei ascuţită putea fi o armă pentru a-i atrage pe ceilalţi. Înflăcărat de misiunea lui, Hal deveni impersonal, în genul bărbaţilor — şi căzu astfel în altă cursă sentimentală ! Nu se gîndea că interesul lui Mary în acţiunea obţinerii unui controlor ar putea fi condiţionat în parte de dorinţa de a-l vedea mai des pe el ; şi mai puţin încă îi trecea prin cap că şi el ar fi bucuros să aibă un pretext ca s-o vadă pe Mary.

Nu, el şi-o închipuia într-un rol nou, într-o activitate mai interesantă decît gătitul şi îngrijitul copiilor. Imaginaţia lui „poetică" se aprinse ; el îi dădea o speranţă şi un scop, îi deschidea un drum care ducea spre o ţintă finală. N-au fost oare femei conducătoare în toate marile mişcări proletare ?

Se duse s-o caute şi o găsi în uşa casei sale.

— Mă bucur că te văd, Joe Smith ! spuse ea. Îl privi în ochi şi zîmbi.

— La fel şi eu, Mary Burke ! răspunse el.

Văzu că nu face pe supărata ; va fi „o tovarășă bună". Dar observă că era mai palidă decît atunci cînd o văzuse ultima dată. Oare minunatele culori irlandeze pot să pălească ? I se păru că era și mai slabă ; vechea rochie albastră de stambă nu mai era așa strînsă pe ea.

Hal intră în temă.

— Mary, azi am avut o viziune despre tine !

— Despre mine, băiete ? Cum era ?

El rîse.

— Fața îți era luminată și părul îți strălucea ca o coroană de aur. Erai călare pe un cal alb ca neaua și purtai o rochie albă, moale și lucitoare — ca Ioana d'Arc, sau ca un conducător la o paradă. Călăreai în fruntea unei mulțimi. Mary, mai aud încă în urechi muzica aceea !

— Ia mai las-o, băiete, ce-i cu toate astea ?

— Vino înăuntru și am să-ți spun, zise el.

Intrară în bucătăria goală și se așezară pe scaune de lemn — Mary își așeză mîinile în poală ca un copil căruia i s-a promis o poveste cu zîne.

— Acum, zi repede, spuse ea. Vreau să știu cum e cu rochia aia nouă pe care mi-o dai. Te-ai plictisit de asta veche de stambă ?

Zîmbiră amîndoi.

— Este o rochie pe care ai să o țesi tu singură din cele mai minunate ițe ale firii tale — din curaj și devotament și sacrificiu de sine.

— Desigur, iar ai început cu cartea de poezii ! Dar de fapt ce vrei să spui cu asta ?

El privi în jur.

— E cineva pe aici ?

— Nimeni.

Dar instinctiv el coborî vocea în timp ce își spunea povestea. În orășelul minier era un organizator al

„sindicatului cel mare" şi el îi va ridica pe sclavi ca să protesteze.

Veselia dispăru de pe faţa lui Mary.

— A, asta era ! spuse ea pe un ton plat. Viziunea cu calul alb ca neaua şi rochia lucioasă dispăruse. Aici nu se poate face aşa ceva !

— De ce nu ?

— Din cauza oamenilor de aici. Nu-ţi aminteşti ce ţi-am spus la domnul Rafferty ? Sînt laşi !

— Mary, e uşor să spui asta. Dar nu e plăcut să fii aruncat afară din casă...

— Crezi că e nevoie să-mi spui asta mie ? strigă ea cu pasiune. N-am văzut eu aşa ceva ?

— Da, Mary ; dar eu vreau să *fac* ceva.

— Da, şi parcă eu n-am vrut să fac ceva ? Am vrut să le muşc nasul şefilor !

— Ei bine, vom introduce asta în programul nostru, rîse el.

Dar Mary nu putea fi înveselită ; starea ei de spirit era atît de plină de durere şi nedumerire că el simţi din nou impulsul să-i ia mîna. Dar se stăpîni ; doar venise să-i canalizeze energia pe un drum sigur !

— Mary, trebuie să-i trezim pe oamenii ăştia la rezistenţă !

— Nu se poate face asta, Joe — nu cu cei de limbă engleză. Poate grecii şi bulgarii, ăştia se luptă acasă, s-ar putea să lupte şi aici. Dar irlandezii niciodată — niciodată ! Aia care au avut vînă în ei, au plecat de mult. Care au rămas, au fost transformaţi în lingăi. Îi ştiu eu, pe fiecare în parte. Mormăie şi-l înjură pe şef, dar pe urmă se gîndesc la lista neagră şi se întorc şi se ploconesc la picioarele lui.

— Asemenea oameni vor...

— Băutură, asta vor, vor să se destrăbălează cu femeile uşoare din orăşelele miniere, vor să stea toată noaptea cu un pachet de cărţi soioase şi să-şi cîştige

unul altuia banii ! Îşi culeg plăcerile de pe unde le găsesc şi nu vor nimic mai mult !

— Dar, Mary, dacă aşa stau lucrurile, nu crezi că, cu atît mai mult trebuie să încercăm să-i învăţăm ? Dacă nu pentru ei, măcar pentru copiii lor ! Copiii nu trebuie să crească aşa ! Ei, cel puţin, învaţă englezeşte...

Mary rîse dispreţuitor.

— Ai fost la şcoala aia ?

El răspunse că nu ; şi ea îi povesti că într-o singură cameră erau o sută douăzeci de copii, cîte trei pe un scaun, în jurul pereţilor. Continuă mînioasă — şcoala trebuie să fie întreţinută din impozite, dar cum nimeni nu avea nici un fel de proprietate în afara Companiei, totul se afla în mîinile acesteia. Comitetul şcolar era format din domnul Cartwright, directorul şi Jake Predovich, funcţionar la magazin, şi predicatorul, reverendul Spraggs. Bătrînul Spraggs s-ar fi dat cu capul de pereţi, dacă i-ar fi cerut-o directorul.

— Ei şi tu acum, spuse Hal rîzînd. Eşti împotriva lui pentru că bunicu-său era din Orange [1] !

§ 3. Mary Burke fusese alăptată la sînul disperării şi otrava ei îi pătrunsese adînc în sînge. Hal începuse să-şi dea seama că era tot atît de greu să-i insufli speranţă pe cît era de greu să-i ridici pe muncitorii pe care ea îi desconsidera. Era destul de curajoasă, fără îndoială, dar cum putea s-o convingă să fie viteză pentru oameni care nu aveau ei înşişi curaj ?

[1] *Orange (Orania)*, oraş şi mic teritoriu, astăzi sub stăpînire franceză ; în 1530 a ajuns sub stăpînirea casei princiare olandeze Orange-Nassau ; din această casă domnitoare provine William de Orange (William de Orania), ulterior William al III-lea, regele protestant al Angliei, Scoţiei şi Irlandei, între 1689—1702. Aci, termenul marchează opoziţia dintre catolicismul irlandez şi protestantism.

— Mary, de fapt, în sufletul tău, nu-i urăşti pe oamenii aştia, spuse el. Ştii cît suferă, şi ţi-e milă de ei. Le dai copiilor lor şi ultima leţcaie cînd sînt la nevoie...

— Ei, băiete, strigă ea şi el văzu deodată cum îi dau lacrimile. Îi iubesc prea mult şi de aia îi şi urăsc! Uneori aş vrea să-i ucid pe şefi, alteori i-aş ucide pe ei. Şi, în definitiv, ce-ai vrea să fac ?

Şi, mai înainte chiar ca el să-i poată răspunde, ea începu să treacă în revistă toate cunoştinţele pe care le avea în orăşelul minier. Da, era un om cu care Hal trebuia să stea de vorbă ; era prea bătrîn ca să li se alăture, dar sfatul lui era preţios şi puteau fi siguri că nu-i va trăda niciodată. Acela era bătrînul John Edstrom, un suedez din Minesota, care a muncit în acest district de pe vremea cînd au fost deschise minele. Fusese activ în marea grevă care avusese loc cu opt ani în urmă şi fusese pus pe lista neagră împreună cu cei patru fii ai săi. Fiii s-au împrăştiat în cele patru colţuri ale lumii, dar tatăl rămăsese prin apropiere, muncind la ferme sau la căile ferate, pînă în urmă cu cîţiva ani cînd, cu ocazia unui sezon bun, avusese posibilitatea să se întoarcă la mină.

— E bătrîn, tare bătrîn, declară Mary, trebuie să aibă vreo şaizeci de ani. Cînd Hal spuse că nu i se pare chiar atît de teribil de mult, ea răspunse că foarte rar se auzea ca un om să fie în stare, la anii aştia, să mai lucreze într-o mină de cărbuni ; de fapt nu erau mulţi care să ajungă să trăiască pînă la această vîrstă. Soţia lui Edstrom era pe moarte şi el o ducea greu.

— N-ar fi corect să laşi ca un bătrîn atît de respectabil să-şi piardă slujba, spuse Mary. Dar el poate să vă dea un sfat bun.

În seara aceea se duseră amîndoi la John Edstrom, într-o căsuță nevăruită din „orășelul barăcilor" cu pămînt pe jos și cu o despărțitură din scînduri nefasonate care o ascundeau de vizitatori pe soția lui muribundă. Femeia avea cancer și de aceea vizitele erau greu de suportat pentru că locul avea un miros îngrozitor. Cîtva timp, Hal simți că-i este imposibil să-și impună să se gîndească la altceva ; în cele din urmă reuși să-și stăpînească slăbiciunea spunîndu-și că era vorba de un război și că omul trebuie să fie pregătit atît pentru spital cît și pentru paradă.

Privi în jur și văzu cum crăpăturile barăcii erau astupate cu cîrpe iar geamurile sparte erau reparate cu hîrtie de împachetat. Bătrînul făcea eforturi evidente ca să mențină curățenia și Hal observă niște cărți pe un raft. Noaptea era rece, chiar și în septembrie, în regiunea asta muntoasă, din care cauză bătrînul făcuse focul în sobița de tuci și ședea ghemuit lîngă ea. Mai avea doar cîteva fire de păr în cap și barba încîlcită era albă, atît cît putea să fie ceva alb într-un orășel minier. Prima impresie pe care ți-o lăsa obrazul lui era paloarea și apoi bunătatea din ochii săi negri șterși ; și vocea îi era blîndă, ca o mîngîiere. Se ridică să-i salute pe vizitatorii săi și îi întinse lui Hal o mînă tremurîndă care semăna cu laba unui animal, bătătorită și chircită. Făcu o mișcare pentru a trage o bancă și se scuză pentru neîndemînarea lui într-ale gospodăriei. Lui Hal îi trecu prin minte că un om mai poate să lucreze în mină la șaizeci de ani, dar nu mai e în stare s-o facă la șaizeci și unu.

Hal îi ceruse lui Mary să nu spună nimic despre planul său, pînă ce nu va avea posibilitatea să aprecieze singur cum stau lucrurile. Așa că fata se interesă de doamna Edstrom. Nu era nimic nou, răspunse omul ; zăcea fără cunoștință, ca întotdeauna.

Doctorul Barret venise iarăşi, dar tot ce putuse face a fost să-i dea morfină. Nimeni nu-i poate face altceva, a spus doctorul.

— Păi sigur, chiar dacă s-ar putea face ceva, el tot nu s-ar pricepe ! pufni Mary.

— Nu-i chiar atît de rău cînd e treaz, spuse Edstrom răbdător.

— Şi cît de des se întîmplă asta, pufni din nou Mary ! Iar ca o explicaţie pentru Hal, adăugă : E vărul directorului.

Edstrom spuse că aici lucrurile stăteau mai bine decît în alte părţi. La Harvey Run, unde lucrase el, un om se rănise la ochi şi l-a pierdut din cauza doctorului căruia îi alunecase instrumentul ; braţe şi picioare fracturate erau prinse greşit şi oamenii rămîneau betegi toată viaţa, ori se duceau în altă parte pentru a li se fractura din nou oasele şi a li se pune la loc.

Doctorul făcea şi el parte, ca toate celelalte, din maşinăria Companiei, şi dacă te plîngeai prea mult de el, jos în vale cu tine. Nu numai că plăteai un dolar pe lună, care ţi se reţinea din salariu, dar dacă erai rănit şi venea să te îngrijească, îţi cerea în plus cît voia el.

— Şi trebuie să plăteşti ? întrebă Hal.

— Îţi reţin din salariu, spuse bătrînul.

— Uneori îţi reţin chiar dacă nu-ţi face nimic adăugă Mary. I-au luat doamnei Zamboni douăzeci şi cinci de dolari pentru naşterea ultimului ei copil, deşi doctorul Barrett nici nu i-a călcat pragul decît la trei ore după ce copilul era în braţele mele !

§ 4. Discuţia continuă. Vrînd să-l descoasă pe bătrîn, Hal vorbi despre diferitele necazuri ale minerilor şi în cele din urmă sugeră că leacul ar putea fi

un sindicat. Ochii negri ai lui Edstrom îl măsurară şi apoi se întoarseră spre Mary.

— Poţi avea încredere în Joe, spuse fata repede. E cu noi.

Edstrom nu răspunse direct, dar aminti că a participat odată la grevă. Acum era pe lista neagră şi nu putea rămîne în mină decît dacă îşi vedea de treaba lui. Rolul pe care-l jucase în greva cea mare nu fusese dat uitării niciodată ; şefii l-au lăsat să lucreze din nou pe de o parte pentru că au avut nevoie de el într-un sezon bun şi pe de altă parte pentru că şeful de abataj îi era prieten.

— Povesteşte-i despre greva cea mare. El e nou în district, spuse Mary.

Se părea că bătrînul acceptase cuvîntul lui Mary în legătură cu buna credinţă a lui Hal, deoarece începu să povestească întîmplările acelea teribile care formau o tradiţie a minei, trecută pe şoptite din gură în gură. Fusese un efort pentru libertate susţinut de zece mii de sclavi ; şi fusese zdrobit fără nici o milă. Încă de la înfiinţarea minelor, proprietarii acestora deţineau controlul asupra organelor guvernamentale locale, iar de data asta, fiind caz de forţă majoră, au adus şi armata statului şi au folosit-o în mod deschis pentru a-i mîna pe muncitori înapoi la lucru. Ei au pus mîna pe conducători şi activişti şi i-au aruncat în închisoare fără judecată şi fără act de acuzare ; cînd închisorile s-au umplut, au ţinut vreo două sute într-un ţarc descoperit pe care l-au numit „ocol de vite" şi în cele din urmă i-au încărcat în trenuri de marfă, i-au scos noaptea în afara statului şi i-au aruncat apoi în mijlocul deşertului fără hrană şi apă.

John Edstrom fusese unul dintre aceştia. Povesti cum unul din băieţii lui a fost bătut şi grav rănit în închisoare iar un altul a fost ţinut săptămîni în şir

într-o pivniță umedă încît a ieșit de acolo schilodit pe viață din cauza reumatismului. Toate astea le-au făcut ofițerii armatei statului, iar cînd cîțiva din funcționarii locali au fost determinați să protesteze, au fost arestați — chiar și judecătoriilor curților civile li s-au interzis, sub amenințarea cu închisoarea, să țină ședințe.

„La naiba cu constituția!" a fost cuvîntul de ordine al generalului comandant; iar subalternul său a făcut celebre cuvintele: „Nici un *habeas corpus* [1]; o să le-o dăm post-mortem!"

Tom Olson îl impresionase pe Hal cu puterea sa de stăpînire, dar acest bătrîn îi făcuse o impresie și mai puternică. Ascultîndu-l devenise umil, plin de respect. Oricît ar părea de necrezut, John Edstrom vorbea despre cruda sa experiență fără amărăciune în glas și aparent fără amărăciune în suflet. Aici, în mijlocul nevoilor și al singurătății, cu familia distrusă și împrăștiată, cu spectrul amenințător al foamei, el putea să privească în trecut fără ură față de acei care l-au ruinat. Și aceasta nu pentru că era bătrîn și slab și își pierduse spiritul de revoltă; ci pentru că studiase economia și se convinsese că acesta era un sistem rău care îi orbea pe oameni și le otrăvea sufletul. Vor veni zile mai bune, spunea el, cînd acest sistem rău va fi schimbat și atunci oamenii vor putea fi mai buni unul față de celălalt.

În acest moment al discuției, Mary Burke dădu din nou glas disperării care o măcina. Cum s-ar putea schimba vreodată lucrurile? Șefii erau fără inimă iar muncitorii lași și trădători. Doar Dumnezeu ar fi putut schimba ceva — dar Dumnezeu lăsase lucrurile așa cum erau de atîta vreme!

[1] Corp de legi care se referă la libertatea persoanei în stat.

Hal era interesat să vadă cum va reacționa Edstrom față de o asemenea atitudine.

— Mary, ai citit vreodată despre furnicile din Africa ? spuse el.

— Nu, răspunse ea.

— Ele merg în coloane lungi, milioane și milioane. Cînd ajung la un șanț, cele din față cad înăuntru, și altele și altele peste ele, pînă ce se umple șanțul, iar restul trec peste ele. Noi sîntem niște furnici, Mary.

— N-are importanță cîte cad înăuntru, dar vorba e că nici una nu va trece vreodată. Șanțul n-are fund ! spuse fata.

— Mary, nici o furnică nu știe asta, răspunse el. Tot ce știu ele este să se arunce înăuntru. Se țin una de alta chiar și după moarte ; formează un pod și celelalte trec pe deasupra.

— Eu am să mă dau de o parte ! declară ea cu mîndrie. Eu n-am să mă arunc înăuntru.

— Poți să te dai de o parte, dar ai să intri din nou în rînd. Te cunosc mai bine decît te cunoști tu însăți, Mary, îi răspunse celălalt.

În micuța cabană se făcu liniște. Afară fluiera vîntul unui început de toamnă și lui Hal i se păru deodată că viața e un lucru aspru și neîndurător. În avîntul lui tinerese, se gîndise că e pasionant să fii revoluționar ; dar să fii doar o furnică, una între milioane și milioane și să pieri într-un șanț fără fund, era un lucru pe care cu greu l-ar fi putut accepta deschis un om. Privi trupul gîrbovit al acestui truditor cu părul alb, neclar în lumina slabă a lămpii, și își dădu seama că se gîndea la tabloul lui Rembrandt, *Vizita din Emaus :* camera slab luminată a tavernei murdare și cei doi oameni în zdrențe amuțiți de aureola strălucitoare din jurul capului tovarășului lor de masă. Nu era ceva fantastic să-ți închipui o

aureolă în jurul frunții acestui bătrîn cu vocea blîndă !

— N-am sperat niciodată că vremurile astea ar putea veni cît trăiesc eu, spuse bătrînul cu bunătate. Speram că băieții mei le vor apuca — dar acum nu sînt sigur nici de asta. Dar cît am trăit, nu m-am îndoit niciodată că într-o bună zi muncitorii vor trece dincolo, în Țara Făgăduinței. Ei nu vor mai fi sclavi și ceea ce produc nu va mai fi irosit de cei leneși. Și, Mary, ascultă-mă pe mine care știu ce vorbesc : un muncitor sau o muncitoare care nu are această credință înseamnă că și-a pierdut rațiunea de a trăi.

Hal ajunse la concluzia că putea avea încredere în acest om și îi vorbi despre planul său cu privire la controlorul cîntarului.

— Nu vrem decît un sfat, explică el, amintindu-și avertismentul lui Mary. Soția dumitale bolnavă...

Dar bătrînul răspunse trist :

— Ea e pe ducă și în curînd am s-o urmez și eu. Puținele puteri care mi-au mai rămas pot fi folosite pentru cauză.

§ 5. Pentru cei care trăiau din muncă, această problemă a conspirației era o realitate crudă ; dar Hal, chiar și în clipele cele mai serioase, continua să găsească în ea emoții romantice. Citise povestiri despre revoluționari și despre poliția care-i urmărea. Știa că asemenea emoții puteai avea în Rusia ; dar dacă i-ar fi spus cineva că le-ar putea avea și în propria lui Americă liberă, la cîteva ore depărtare de orașul său de baștină și de orașul unde-și făcuse studiile, n-ar fi crezut-o niciodată.

În seara de după vizita la Edstrom, Hal fu oprit pe stradă de șeful lui. Întîlnindu-l pe neașteptate,

Hal tresări ca un hoț de buzunare care dă nas în nas cu un polițist.

— Noroc, băiete, spuse șeful de abataj.

— Noroc, domnule Stone, fu răspunsul.

— Vreau să-ți vorbesc, spuse șeful.

— Da, domnule. Și adăugă în șoaptă : M-a prins.

— Vino la mine acasă, spuse Stone. Hal îl urmă, avînd senzația că are deja cătușe la mîini.

În timp ce mergeau, omul spuse :

— Ziceai că o să-mi relatezi dacă auzi unele discuții.

— N-am auzit nimic, domnule.

— Ar trebui să te ocupi mai mult de treaba asta, cu siguranță că în fiecare mină sînt nemulțumiți, continuă Stone.

Hal răsuflă adînc în sinea lui. Fusese o alarmă falsă !

Ajunseră la Stone acasă, acesta scoase un scaun pe verandă și îi dădu unul lui Hal. Stăteau în semiîntuneric și Stone începu să vorbească în șoaptă.

— Ce vreau să discutăm acum este o altă problemă — alegerile.

— Alegeri, domnule ?

— Nu știai că vor avea loc ? Reprezentantul în Congres din districtul acesta a murit și vor avea loc alegeri speciale, de marți în trei săptămîni.

— Înțeleg, domnule. Hal chicoti în sinea lui. Va primi chiar de la el informațiile despre care îi vorbise Tom Olson.

— N-ai auzit nici un fel de discuții despre așa ceva ? întrebă șeful de abataj.

— Nimic, domnule. Eu nu prea dau atenție politicii — nu face parte din preocupările mele.

— Vezi, așa îmi place să vorbească un miner ! spuse șeful cordial. Dacă ar avea toți atîta bun simț să lase politica în seama politicienilor, le-ar merge

mult mai bine. Ei ar face bine să-şi vadă de treaba lor.

— Chiar aşa, domnule, întocmai cum îmi vedeam şi eu de catîri dacă voiam să nu am colici, aprobă Hal blajin.

Şeful zîmbi aprobator.

— Ai mai mult bun simţ decît cei mai mulţi dintre ei. Dacă ai să fii alături de mine, vei avea posibilitatea să urci mai sus.

— Vă mulţumesc, domnule Stone. Daţi-mi această posibilitate.

— Iată, acum vin alegerile astea. În fiecare an ne trimit o grămadă de bani necesari pentru campanie. O părticică din ei ar putea ajunge şi la tine.

— Bineînţeles că mi-ar folosi, spuse Hal luminîndu-se vizibil. Ce doriţi de la mine ?

Urmă o pauză în care timp Stone pufăi din pipă. Apoi continuă pe un ton de afaceri.

— Vreau doar ca cineva să tatoneze puţin terenul şi să-mi comunice cum stau lucrurile. M-am gîndit că e mai bine să nu-i folosesc pe oamenii care lucrează de obicei pentru mine, ci o persoană care nu-i suspectă. Se spune că jos, în oraşele Sheridan şi Pedro, democraţii fac mare agitaţie şi cei de la Companie sînt îngrijoraţi. Presupun că ştii că cei de la Companie sînt republicani.

— Da, am auzit !

— Ai putea să crezi că un *congresman* venit tocmai de la Washington, n-are nici o legătură cu noi ; dar campania lui electorală are urmări rele, deoarece le îndrugă muncitorilor că sînt exploataţi de Companie. Aşa că aş vrea doar să umbli de ici colo, să începi discuţii despre politică şi să vezi dacă ascultă vreunul propaganda lui Mac Dougall. (Ştii, Mac Dougall ăsta e democratul !) Vreau să aflu dacă au trimis aici la mină materiale de propagandă sau

dacă au ceva agenți. Vezi că ei cer dreptul de a veni pe aici și a ține discursuri și alte asemenea lucruri. North Valley face parte din corporație, așa că într-un fel ei au legea de partea lor, dacă nu-i lăsăm să intre fac scandal în presă, și asta nu ne convine. Așa că trebuie să le-o luăm înainte pe tăcute. Din fericire n-avem nici o sală în care să se poată întruni și am dat o ordonanță locală împotriva întrunirilor pe stradă. Dacă încearcă să introducă manifeste, trebuie să se întîmple ceva cu ele înainte de a fi împărțite. Înțelegi ?

— Am înțeles, spuse Hal ; se gîndi la literatura de propagandă a lui Tom Olson.

— Vom transmite cuvîntul de ordine ; Compania dorește să fie ales republicanul ; tu să fii atent și să vezi cum este primit în orășelul minier.

— Pare destul de ușor, spuse Hal. Ia spuneți-mi, domnule Stone, de ce sînteți îngrijorat ? Oare mulți dintre macaronarii ăștia au drept de vot ?

— Nu-s ei așa mulți. Pentru asta îi naturalizăm, votează cu noi pentru un pahar de bere. Dar cei de limba engleză, sau străinii care sînt aici de mai mult timp și se întind mai mult decît li-i plapuma, pe ăștia trebuie să-i supraveghem. Dacă încep să discute politică, nu se opresc aici, încep să dea ascultare agitatorilor sindicali și vor să conducă mina.

— A, înțeleg ! spuse Hal și se întrebă dacă vorbele sale nu sunau fals.

Dar șeful era preocupat de propriile probleme.

— După cum îi spuneam ieri lui Si Adams, caut oameni care vorbesc o limbă nouă, pe care n-o înțelege nimeni ! Dar cred că asta ar fi prea simplu. N-ai cum să-i împiedici să învețe un pic englezește !

Hal se hotărî să profite de ocazie pentru a-și completa cunoștințele.

— Desigur că nu trebuie să numărați niciun vot dacă nu vă convine, domnule Stone, remarcă el.

— Uite ce-i, răspunse Stone, vorba e cum să alegi cea mai ușoară cale de a face un lucru. Cînd eram administrator la Happy Gulch, nu ne pierdeam timpul cu politica. În vremea aceea, Compania era cu democrații și cînd a venit noaptea alegerilor, am completat patru sute de voturi pentru candidații democrați. Dar vezi că imediat o mînă de oameni au fost luați la oraș și au fost puși să jure că în așezările noastre au votat pentru republicani. Ziarele republicane erau pline cu povestea asta și un judecător nebun a ordonat renumărarea voturilor, așa că toată noaptea am fost ocupați să completăm alte buletine. Ne-a dat o grămadă de bătaie de cap !

Șeful rîse și Hal i se alătură discret.

— Vezi, trebuie să înveți să te descurci. Dacă sînt oameni pe la noi care votează pentru candidatul pe care nu-l vrem, faptul se cunoaște, și dacă buletinele sînt numai pentru celălalt atunci ies o serie de nemulțumiri. Sînt destui șefi cărora nu le pasă, dar eu am învățat de atunci și am metoda mea proprie : să nu lași opoziția să se înfiripe. Ai înțeles ?

— Da, am înțeles.

— Poate că un șef de mină nu are dreptul să se amestece în politică, dar într-o privință are dreptul să-și spună cuvîntul și anume cu privire la cine lucrează în mina sa. Cel mai ușor lucru este să plivești și să smulgi din rădăcină.

Hal n-avea să uite niciodată mișcarea mîinilor cărnoase ale lui Alec Stone cu care acesta își ilustrase cuvintele. În timp ce continua, tonul vocii sale nu mai era atît de binevoitor ca de obicei.

— Oamenii care nu vor să voteze cum vreau eu, n-au decît să plece să voteze în altă parte. Asta-i tot ce am de spus în ce privește politica !

Se făcu o scurtă pauză în care Stone trase din pipă. Apoi se gîndi probabil că nu era nevoie să dea atîtea amănunte ca să-şi recruteze un om. Cînd încheie, o făcu cu un ton binevoitor de rămas bun.

— Asta ai de făcut, băiete. Mîine o să ai o mînă scrîntită şi n-o să poţi lucra cîteva zile, aşa că vei avea ocazia să te învîrţi peste tot şi să asculţi ce spun oamenii. Între timp, am să am eu grijă să-ţi primeşti salariul.

— E-n regulă ! spuse Hal, dar îşi arătă numai în parte mulţumirea sa.

Şeful se ridică de pe scaun şi îşi scutură cenuşa din pipă.

— Ai grijă, vreau fapte. Mai am şi alţi indivizi care lucrează pentru mine, şi fac comparaţie. După cum ştii, aş putea pune pe cineva să te urmărească.

— Da, n-o să uit asta ! spuse Hal şi rînji vesel.

§ 6. Primul lucru pe care-l făcu Hal fu să-l caute pe Olson şi să-i povestească cele aflate. Amîndoi se înveseliră.

— Acum sînt favoritul unui şef ! rîse Hal.

Dar organizatorul deveni dintr-odată serios.

— Fii atent ce servicii îi faci omului acela !

— De ce ?

— Ar putea să le folosească împotriva ta mai tîrziu. Dacă le faci greutăţi, ei încearcă imediat să dovedească că ai luat bani de la ei, sau că ai încercat să iei.

— Dar n-o să aibă dovezi.

— Asta şi voiam să spun — nu i le oferi. Dacă Stone spune că ai făcut manevre politice pentru el, atunci unii oameni şi-ar putea aminti că ai discutat politică cu ei. Să nu ai asupra ta bani însemnaţi.

Hal rîse.

— Banii nu stau la mine prea mult timp. Dar ce să spun dacă îmi cere un raport ?

— Ar fi mai bine, Joe, să-ţi termini lucrul cît mai repede ca el să nu aibă timp să-ţi ceară un raport.

— E-n regulă. Totuşi, am să caut să profit cît mai mult de calitatea de favorit al şefului, fu răspunsul.

A doua zi dimineaţa, cînd Hal se duse la lucru, îşi aranjă „scrîntirea mîinii". Se zvîrcolea de durere, spre marea îngrijorare a bătrînului Mike ; cînd în cele din urmă se hotărî că trebuie să părăsească lucrul, Mike îl petrecu pînă la jumătatea drumului, dîndu-i sfaturi în legătură cu compresele calde şi reci. Lăsîndu-l pe bătrînul slovac să se descurce singur cum putea, Hal ieşi să se încălzească la razele minunate ale soarelui din lumea de afară şi la radiaţia şi mai minunată a favorurilor şefului.

Mai întîi se duse în camera lui, la Reminitsky şi îşi legă mîna cu o bucată de cămaşă veche, iar pe deasupra cu o batistă curată ; cu acest simbol avea dreptul la libertate în oraşel şi la simpatia muncitorilor, aşa încît o porni mai departe.

Îndreptîndu-se spre mina numărul unu, se întîlni cu un omuleţ viguros şi vioi, cu ochi negri jucăuşi şi o faţă subţire inteligentă. Purta o pereche de pantaloni obişnuiţi de miner, dar chiar şi aşa nu putea fi luat drept muncitor. Totul la el respira autoritate.

— Bună dimineaţa, domnule Cartwright, spuse Hal.

— Bună dimineaţa, răspunse directorul ; apoi aruncînd o privire la bandajul lui Hal : Eşti rănit ?

— Da, domnule. Doar o entorsă, dar m-am gîndit că-i mai bine să nu lucrez.

— Ai fost la doctor ?

— Nu, domnule. Nu cred că-i chiar aşa de serios.

— Mai bine du-te. Nu poţi şti niciodată cît de serioasă e o entorsă.

— Adevărat, domnule, spuse Hal.

Apoi cînd directorul trecu pe lîngă el:

— Domnule Cartwright, credeţi că Mac Dougall are vreo şansă să fie ales?

— Nu ştiu, replică celălalt mirat. Sper că nu. Doar n-ai să votezi pentru el, nu?

— A, nu. Eu sînt republican din naştere. Dar mă întrebam dacă aţi auzit ceva în favoarea lui Mac Dougall.

— Nu sînt eu cel mai potrivit să aud aşa ceva. Te interesează politica?

— Da, domnule, oarecum. De fapt din cauza asta mi-am scrîntit mîna.

— Cum aşa? Într-o bătaie?

— Nu, domnule; să vedeţi, domnul Stone a vrut să văd care este atmosfera în orăşel şi mi-a spus să-mi fac o entorsă şi să las lucrul.

Uitîndu-se la Hal, şeful nu-şi putu stăpîni rîsul. Apoi privi în jurul lui.

— Trebuie să fii mai atent cînd vorbeşti despre asemenea lucruri.

— Mă gîndeam că pot avea toată încrederea în director, spuse Hal sec.

Celălalt îl măsură cu ochii lui scrutători, iar Hal care avea simţul democraţiei politice îşi asumă libertatea de a-i răspunde tot cu o privire.

— Eşti un tînăr dezgheţat, spuse în cele din urmă Cartwright. Învaţă cum merg lucrurile pe aici, fă-te folositor şi voi avea grijă să nu fii trecut cu vederea.

— Foarte bine, domnule — mulţumesc.

— Poate de data asta te facem funcţionar pentru alegeri. Ştii că asta se plăteşte cu trei dolari pe zi.

— Foarte bine, domnule. Şi Hal zîmbi din nou. Mi s-a spus că dumneavoastră sînteţi primar în North Valley.

— Da, sînt.

— Şi judecător e un funcţionar de la magazinul dumneavoastră. Dacă aveţi nevoie de un preşedinte al comitetului pentru sănătate sau un hingher, sînt omul pe care-l căutaţi — adică de îndată ce mi se vindecă mîna.

Hal îşi continuă drumul său. Asemenea „glume" din partea unui „ortac" erau fără îndoială de o înfumurare absurdă; directorul rămase locului privind după el, citindu-i-se pe faţă o mare nedumerire.

§ 7. Hal nu privi îndărăt, ci intră în prăvălia Companiei. Pe uşă era o firmă: „*Compania comercială din North Valley*"; înăuntru era o femeie sîrbă care arăta ce voia să cumpere şi două fetiţe lituaniene care se uitau cum se cîntăreşte un funt de zahăr. Hal se îndreptă spre persoana care cîntărea, un om de vîrstă mijlocie cu mustaţă galbenă, pătată cu zeamă de tutun.

— Bună dimineaţa, judecătorule.

— Hm! fu răspunsul lui Silas Adams, judecătorul din oraşul North Valley.

— Judecătorule, ce părere ai despre alegeri? spuse Hal.

— N-am nici o părere, spuse celălalt. Sînt ocupat cu cîntăritul zahărului.

— E cineva pe aici care să voteze cu Mac Dougall?

— Dacă există, ar face mai bine să mi-o spună.

— Cum? zîmbi Hal. În republica americană liberă?

— În această regiune a republicii americane libere, omul e liber să scoată cărbuni dar nu să voteze pentru un mîrşav ca Mac Dougall.

Apoi, după ce împachetă zahărul, „judecătorul" îşi tăie o porţie nouă de tutun presat şi se întoarse spre Hal.

— Ce dorești ?

Hal cumpără jumătate de funt de piersici uscate ca să aibă un pretext de a mai rămîne și să țină cu mestecatul hangul judecătorului. În timp ce i se executa comanda, se așeză pe tejghea.

— Știi, spuse el, am lucrat și eu într-o băcănie.

— Așa ? Unde ?

— La „*Peterson & Co.*“, în American City.

Hal povestise asta de atîtea ori încît începuse și el s-o creadă.

— Se plătea bine pe acolo ?

— Da, destul de bine. Apoi dîndu-și seama că habar n-avea ce înseamnă să fii bine plătit la o băcănie, adăugă grăbit : Mi-am scrîntit mîna aici.

— Zău ? spuse celălalt.

Nu se arăta prea sociabil ; dar Hal insistă, nevrînd să creadă că un om dintr-o prăvălie de țară n-ar accepta o discuție politică, chiar cu un ajutor de miner.

— Spune-mi, zise el, cum e cu Mac Dougall ăla ?

— Cum să fie, Compania este împotriva lui, spuse judecătorul. Îl privi cu asprime pe tînărul miner. Te bagi în politică ? mormăi el.

Dar în ochii castanii ai tînărului miner se citea doar aprobare, față de răspunsul anterior ; astfel că „judecătorul“ fu tentat să înșire viciile viitorului *congresman*. Astfel conversația începu, și, curînd, ceilalți din magazin li se alăturară — „Bob“ Johnson, contabil și șeful poștei, și „Jake“ Predovich, evreul din Galiția care era membru al comitetului școlar și știa denumirile principalelor produse de băcănie în cincisprezece limbi.

Hal ascultă o descriere a crimelor comise de opoziția politică din regiunea Pedro. Candidatul ei, Mac Dougall, venise acolo ca jucător de cărți, profesionist „de mîna a șaptea“, iar acum umbla de colo

colo, ținînd discursuri în biserici și vorbind despre sentimentul moral al comunității.

— Și cu un președinte de district care întreține trei familii în Pedro ! declară Si Adams.

— Dacă e adevărat ce-am auzit, președintele republican nu e chiar un sfînt. Se spune că era beat la Convenție.

— Poate, spuse „judecătorul". Dar noi nu susținem legea prohibiției, și nici legea sindicatelor — nu încercăm să stîrnim dezordinea în orășelul ăsta minier promițînd salarii mai mari și ore de lucru mai puține. Ce, el nu știe că nu poate obține așa ceva ? Dar își închipuie că el o s-o întindă la Washington și o să ne lase pe noi să ne descurcăm cu harababura care a stîrnit-o ?

— Nu te enerva, n-o să se ducă la nici un Washington ! adăugă Bob Johnson.

Ceilalți doi fură de acord și Hal se aventură din nou.

— Spune că măsluiți urnele.

— Da ce crezi că fac oamenii lui din oraș ? Trebuie să reacționăm și noi într-un fel, nu-i așa ?

— Da, înțeleg, spuse Hal cu naivitate, le măsluiți și mai vîrtos.

— Uneori măsluim urnele, alteori pe votanți.

Ceilalți chicotiră în semn de aprobare și „judecătorul" începu să-și depene amintirile.

— Acum doi ani am fost funcționar la alegeri în Sheridan, și mi-am dat seama că i-am lăsat să ne-o ia înainte — aveau de partea lor tot statul. „La naiba, spuse Alf Raymond, o să le arătăm noi o șmecherie de pe la noi, din mine ! Și nici măcar n-o să fie nevoie de o a doua numărătoare!" Am reținut voturile noastre pînă au venit toate celelalte și cînd am văzut de cîte voturi avem nevoie, le-am completat. Și am rezolvat problema.

— Pare o metodă simplă. O să le fie cam greu să-l învingă pe Alf, remarcă Hal.

— Te cred ! spuse Si şi cu vanitatea unuia care face parte din gaşcă : Regiunea asta e numită „Imperiul lui Raymond".

— Trebuie să fie o afacere bună să fii şerif şi să poţi numi atîţia deputaţi de cîţi e nevoie în oraşele miniere, spuse Hal.

— Da, aprobă celălalt. Şi mai e şi afacerea lui de vînzarea en-gros a băuturilor. Dacă vrei să capeţi o licenţă în oraşul Pedro, trebuie nu numai să-l votezi pe Alf ci să-ţi plăteşti şi facturile la timp !

— Asta trebue să însemne o avere ! observă Hal ; judecătorul, şeful poştei şi reprezentantul comitetului şcolar păreau ca nişte copii care ascultă o poveste despre o masă mare.

— Te cred !

— Presupun că se cheltuiesc ceva bani pe politică în regiunea asta, adăugă Hal.

— Alf nu pune nimic la bătaie, poţi fi sigur ! Asta e treaba Companiei.

Astfel vorbi judecătorul, iar cel din comitetul şcolar adăugă :

— Banii aici sînt berea !

— Da, înţeleg ! rîse Hal. Compania îi cumpără berea lui Alf şi o foloseşte ca să-i obţină din voturi.

— Desigur ! spuse şeful poştei.

În clipa aceea băgă mîna în buzunar să-şi ia o ţigară şi Hal observă că avea o plăcuţă de argint pe pieptul vestei.

— Asta-i o insignă de delegat ? întrebă el şi se întoarse să examineze haina reprezentantului comitetului şcolar.

— Unde-i a dumitale ?

— Eu am s-o capăt la alegeri, spuse Jake cu un rînjet.

— Şi a dumitale, judecătorule ?

— Eu sînt judecător, tinere, spuse Silas cu demnitate.

Tot privind în jur şi observînd o umflătură la şoldul drept al celui din comitetul şcolar, Hal întinse mîna. Instinctiv celălalt puse mîna pe locul respectiv.

Hal se întoarse spre şeful poştei.

— Şi a dumitale ? întrebă el.

— A mea e sub tejghea, rînji Bob.

— Şi a dumitale, judecătorule ?

— A mea e în sertar, spuse judecătorul.

Hal trase aer în piept.

— Aoleu ! E ca o cursă de oţel, spuse el.

Reuşi să-şi menţină zîmbetul pe obraz, dar în sinea lui era conştient că simte altceva decît veselie. Îşi pierdea acea „primă încîntare" cu care pornise să se joace de-a iepurele şi ogarii în North Valley !

§ 8. La două zile de la începutul carierei politice a lui Hal, s-a stabilit ca muncitorii care urmau să ceară aducerea unui controlor la cîntar să se adune în casa doamnei David. În ziua aceea, cînd Mike Sikoria a ieşit din mină, Hal l-a luat de o parte şi i-a spus de întrunire. În timp ce asculta, figura bătrînului slovac radia de mulţumire ; îl apucă de umeri pe ajutorul său strigînd :

— Adevărat ?

— Desigur că-i adevărat, spuse Hal. Vrei să faci parte din comitet şi să mergi la patron ?

— *Bluha biedna !* strigă Mike — cuvinte care înseamnă ceva groaznic în limba lui. Pe dracu, iar îmi strîng boarfele !

Hal se simţi oarecum vinovat. E oare necesar să-l lase pe bătrîn să se amestece în treaba asta ?

— Crezi că va trebui să pleci de aici ? întrebă el.

— De astă dată, va trebui să plec din statul ăsta! Poate mă întorc în ţara mea!

Hal îşi dădu seama că acum nu-l mai putea opri, chiar dacă ar fi vrut. Bătrînul era atît de emoţionat încît cu multă greutate putu să mănînce ceva, iar ajutorul lui se temu să-l lase singur ca nu cumva să-i scape ştirea.

Se hotărîse ca cei care veneau la întîlnire să sosească unul cîte unul, pe drumuri diferite. Hal fu printre primii şi văzu că jaluzelele fuseseră trase şi lămpile făcute mici. Intră prin uşa din spate unde „Jack cel mare", David, stătea de pază, „Jack cel Mare", care acasă la el fusese membru al Federaţiei South Valley, controlă identitatea lui Hal şi apoi îl lăsă înăuntru fără să spună un cuvînt.

Înăuntru era Mike — primul din grup. Doamna David, o femeie micuţă, cu ochii negri şi limbă ascuţită, se învîrtea făcînd ordine; era aşa de agitată încît nu putea sta locului. Cei doi soţi veniseră din ţara lor doar cu un an în urmă şi îşi aduseseră cu ei, în casă nouă, toate darurile de nuntă — fotografii, bibelouri, pînzeturi. Era cea mai drăguţă casă pe care o vizitase Hal pînă atunci, iar doamna David o risca, cu bună ştiinţă, datorită indignării ce o simţea pentru faptul că soţul ei fusese nevoit să-şi renege sindicatul ca să poată căpăta de lucru în America.

Veni şi tînărul italian Rovetta, apoi bătrînul John Edstrom. Fiindcă în casă nu erau destule scaune, doamna David puşese cîteva lădiţe pe lîngă perete, acoperite cu pînză; Hal observă că fiecare persoană lua cîte o lădiţă, lăsînd scaunele celor veniţi mai tîrziu. Fiecare nou venit îi saluta pe ceilalţi, apoi se lăsa din nou liniştea.

Cînd intră Mary Burke, Hal ghici după aspectul şi comportarea ei, că revenise la starea de spirit pe-

simistă. Pe moment, simți o oarecare nemulțumire. Era atît de emoționat de această aventură, voia ca toți să fie emoționați — și în special Mary! Ca orice om care nu avusese mult de suferit, nu putea suporta la alți o stare de continuă suferință. Desigur că Mary avea suficiente motive să fie posomorită — dar ea însăși considera necesar să-și ceară scuze pentru ceea ce ea numea „nemulțumire". Știa că el dorea să-l ajute să-i încurajeze pe ceilalți; dar iat-o că se așează într-un colț, urmărind cum se desfășoară lucrurile, ca și cum ar fi spus: „Sînt o furnică, și stau în șir — dar nu mă voi preface că nutresc vreo speranță!"

Rosa și Jerry insistaseră să vină și ei deși Hal se oferise să-i cruțe. După ei sosi bulgarul Wresmak, apoi polonezii Klowoski și Zamierowski. Hal găsi numele greu de memorat, dar polonezii nu erau sensibili la asta, zîmbeau cu bunăvoință în timp ce el se străduia să le rețină numele și n-ar fi avut nimic împotrivă dacă le-ar fi spus pur și simplu Tony și Pete. Erau oameni umili, învățați toată viața să fie aruncați de colo-colo. Hal privi trupurile lor încovoiate și fețele obosite de trudă, care apăreau mai întunecate și mai triste în lumina aceea slabă; se întrebă dacă persecuția crudă care îi mînase să protesteze va fi suficientă ca să-i facă să reziste.

La un moment dat, un nou venit care nu înțelesese indicațiile primite, veni și bătu la ușa din față; Hal observă că toți tresăriseră, iar unii se ridicaseră în picioare speriați. Recunoscu din nou atmosfera romanelor din viața revoluționarilor ruși. Trebui să-și amintească iarăși faptul că acești bărbați și femei, adunați aici ca niște criminali, urmăreau doar să ceară un drept care le era garantat prin lege!

Ultimul venit fu un miner austriac, pe nume Huszar, cu care intrase în legătură Olson. Apoi,

fiind timpul să înceapă, se uitară stînjeniți unul la altul. Puțini dintre ei mai conspiraseră în trecut, și nu știau ce să facă. Olson, care în mod firesc ar fi putut deveni conducătorul lor, se ținuse conștient de o parte. Trebuiau să rezolve singuri problema asta a controlorului la cîntar !

— Să vorbească cineva, spuse în cele din urmă doamna David ; și apoi, întrucît tăcerea continua, se întoarse spre Hal :

— Dumneata vei fi controlorul la cîntar. Vorbește dumneata.

— Eu sînt cel mai tînăr aici, spuse Hal cu un zîmbet. Să vorbească cineva mai bătrîn.

Dar nimeni nu zîmbi.

— Hai, dă-i drumul ! exclamă bătrînul Mike ; așa că în cele din urmă Hal se ridică. Era ceva ce avea să se întîmple de multe ori în viitor ; fiind american, om cu școală, era împins spre o poziție de conducător.

— După cîte am înțeles eu, vreți să aveți un controlor la cîntar. Mi s-a spus că plata pentru un controlor ar fi de trei dolari pe zi, dar aici nu sînt decît șapte mineri și nu-i deajuns. Mă ofer să primesc munca cu 25 de cenți pe zi de la fiecare din cei prezenți, ceea ce înseamnă 1 dolar și 75 de cenți, mai puțin decît primesc acum ca ajutor de miner. Dacă atragem treizeci de mineri la treaba asta, în acest caz voi lua cîte zece cenți pe zi de la fiecare, adică în total trei dolari. Credeți că-i cinstit așa ?

— Desigur ! spuse Mike ; ceilalți își dădură și ei asentimentul prin cuvinte sau înclinări din cap.

— Foarte bine ! Nu există om care să lucreze în mina asta și să nu știe că minerilor nu li se recunoaște cantitatea adevărată. Dacă ne-ar recunoaște

cît am scos cu adevărat, asta ar costa compania încă cîteva sute de dolari pe zi şi nimeni nu-i atît de nebun să-şi închipuie că patronii o vor accepta fără luptă. Trebuie să ne hotărîm să fim uniţi.

— Desigur, să fim uniţi ! strigă Mike.

— N-o să căpătăm controlor ! exclamă Jerry pesimist.

— Fără să încercăm, desigur că nu, Jerry, spuse Hal.

Mike se pocni peste genunchi.

— Să încercăm ! Şi să-l obţinem !

— Aşa-i ! strigă „Jack cel Mare". Dar micuţa lui nevastă nu era mulţumită de răspunsul celorlalţi. Ea îi dădu lui Hal prima lecţie despre cum trebuie antrenate aceste mase poliglote.

— Vorbeşte-le. Fă-i să te înţeleagă !

Şi îi arătă pe fiecare în parte cu degetul.

— Tu ! Tu ! Wresmak, şi tu, Klowosky, şi tu Zam — voi, ceilalţi polonezi. Vreţi controlor la cîntar. Vreţi să vă dea toată greutatea. Să vă luaţi toţi banii. Aţi înţeles ?

— Da, da !

— Facem comitet, mergem la şef ! Vreţi controlor. Înţeles ? Trebuie să avem controlor ! Nu daţi înapoi, nu vă temeţi !

— Nu, nu ne temem ! Klowosky care înţelegea ceva engleză îi explică repede lui Zamierowsky şi Zamierowsky care mai avea capul bandajat acolo unde-l lovise Jeff Cotton cu revolverul, aprobă. În ciuda rănilor sale, era alături de ceilalţi, hotărît să-l înfrunte pe şef.

În legătură cu aceasta se ridică o altă chestiune :

— Cine va merge să discute cu şeful ?

— Dumneata, îi spuse doamna David lui Hal.

— Dar eu sînt acela care urmează a fi plătit. Nu eu trebuie să vorbesc.

— Nimeni altul n-o poate face mai bine, declară femeia.

— Desigur — trebuie să fie un american ! spuse Mike.

Dar Hal insistă. Dacă el va fi acela care va purta discuţiile, se va părea că tocmai el, controlorul la cîntar a fost iniţiatorul mişcării şi că a făcut-o cu scopul de a-şi găsi o slujbă bine plătită.

Au fost diverse păreri, pro şi contra, pînă cînd, în cele din urmă, John Edstrom vorbi :

— Puneţi-mă pe mine în comitet.

— Pe dumneata ? Dar vei fi dat afară ! Şi ce va face soţia ?

— Cred că soţia mea o să moară la noapte, spuse Edstrom simplu.

Stătu cu buzele strînse, privind drept înaintea lui. După o pauză, urmă :

— Doctorul spune că dacă nu moare la noapte, atunci mîine, iar după asta, nimic nu mă mai interesează. Va trebui să cobor la Pedro s-o înmormîntez şi dacă voi rămîne acolo, n-o să fie mare scofală, aşa că mai bine fac tot ce pot pentru ceilalţi. Eu am fost toată viaţa miner şi domnul Cartwright ştie prea bine ; asta ar putea să însemne ceva pentru el. Joe Smith, Sikoria şi cu mine să fim cei care să meargă la el, iar ceilalţi să aştepte şi să nu vă părăsiţi lucrul fără să fie necesar.

§ 9. După ce aranjară lucrurile în ce priveşte comitetul, Hal povesti adunării cum i-a cerut Alec Stone să spioneze oamenii. Se gîndea că ei trebuie să ştie asta deoarece aşa cum i-a atras atenţia Olson, şefii ar putea să folosească acest lucru împotriva lui.

— Ei pot să vă spună că sînt un trădător. Trebuie să aveţi încredere în mine, spuse el.

— Avem încredere în tine ! exclamă Mike cu înfocare, iar ceilalţi aprobară dînd din cap.

— Foarte bine ! răspunse Hal. De un lucru puteţi fi siguri, dacă reuşesc să ajung la cîntar, o să vă căpătaţi cantitatea exactă !

— Asta-i, asta-i ! [1] strigă „Jack cel Mare" aşa cum fac englezii.

Un murmur străbătu camera. Nu îndrăzneau să facă prea mult zgomot, dar arătară în mod limpede că asta era ceea ce doreau.

Hal se aşeză şi începu să-şi desfacă bandajul de la mînă.

— Cred că am lichidat cu asta, spuse el şi explică cum ajunsese să-l poarte.

— Ce ? M-ai prostit în halul ăsta ? strigă bătrînul Mike. Îl apucă de încheietură şi cînd se convinse că nu e nici o urmă de umflătură, i-o scutură aşa de tare că era să i-o scrîntească de-a binelea, şi rîse pînă îi dădură lacrimile.

— Eşti un „tip" dat dracului ! exclamă el.

Între timp, Klowosky îi spunea povestea lui Zamierowsky iar Jerry Minetti îi explică lui Wresmak în englezeasca aceea stricată care se foloseşte în orăşelele miniere. Hal nu mai auzise atîtea rîsete de cînd venise la North Valley.

Dar conspiratorii nu se pot înveseli prea mult. Reveniră la problemele lor. Se hotărî ca vizita comitetului la director să aibă loc a doua zi la ora de terminare a lucrului. Apoi vorbi John Edstrom, sugerînd că trebuie să cadă de acord asupra a ceea ce au de făcut în cazul cînd vor fi trataţi cu violenţă.

---

[1] În engleză : *„hear, hear"*, expresie prin care se atrage atenţia ascultătorilor.

— Credeți că s-ar putea întîmpla așa ceva ? spuse cineva.

— Desigur că se poate ! strigă Mike Sikoria. Odată, la Cedar Mountain ne-am dus la șef, i-am spus că s-a blocat aerisirea. Ce credeți că le-a făcut oamenilor ? Le-a pocnit una peste bot, le-a dat trei picioare în fund și i-a dat afară !

— Ei bine, dacă se întîmplă așa ceva, trebuie să fim pregătiți, spuse Hal.

— Ce vei face ? întrebă Jerry.

Era timpul ca Hal să-și arate spiritul de conducător.

— Dacă mă pocnește peste bot, am să-l pocnesc și eu, asta-i tot, declară el.

Se auziră cîteva aplauze. Așa trebuia vorbit ! Hal gustă bucuria de a fi conducător. Apoi însă încrederea în sine îi fu pusă la încercare ; mîndria sa primi, cum s-ar spune „una peste bot". Din colț se auzi vocea unei femei, înceată și tristă :

— Da ! Și drept răsplată vei fi omorît !

Privi spre Mary Burke și îi văzu fața vioaie, îmbujorată și încruntată.

— Ce vrei să spui ? întrebă el. Vrei să ne întoarcem și să fugim ?

— Da, aș vrea ! Mai curînd decît să vă omoare ! Ce-o să faceți dacă o să scoată revolverul la voi ? spuse ea.

— Să scoată revolverul, la un comitet ?

Bătrînul Mike interveni din nou.

— Odată, la Barela — nu v-am povestit cum mi-am pierdut vagonetele ? I-am spus șefului de la cîntar că cineva îmi fură vagonetele, dar el a scos revolverul la mine și mi-a spus : „Du-te la dracu de aici de la cîntar, țap bătrîn, că-ți găuresc pielea !"

Printre colegii săi de clasă, la școală, Hal avea obiceiul să spună că cel mai nimerit mijloc de a se purta cu un hoț era să-i strigi : „Dă-i drumu, bătrîne, ia ce

vrei ; nu există nici un lucru aici pentru care să merite să fiu împuşcat". Ce valoare poate avea orice obiect pe care-l fura un hoţ în comparaţie cu viaţa omului ? Desigur, te-ai fi putut aştepta ca tocmai în acest caz să fie aplicată această teorie plauzibilă. Dar din anumite motive Hal nici nu-şi aminti de ea. Mergea înainte ca şi cum o tonă de cărbune pe zi ar fi fost singurul lucru important în viaţă.

— Ce să facem ? întrebă el. Nu vrem să dăm îndărăt.

Dar chiar în timp ce punea întrebarea, Hal îşi dădea seama că Mary avea dreptate. El avea atitudinea celor din clasa avută, era obişnuit să facă cum îl taie capul ; dar Mary, deşi avea şi ea temperament, administra o lecţie de auto-control. Era pentru a doua oară în seara aceea cînd ea îi rănise mîndria. Acum, plin de admiraţie, o ierta, ştiuse dintotdeauna că Mary era înţeleaptă şi-l putea ajuta ! Admiraţia lui creştea amintindu-şi cuvintele lui John Edstrom care spusese că nu trebuie să facem nimic care ar leza cauza „marelui sindicat", aşa că nu trebuiau să opună rezistenţă fizică, orice li s-ar întîmpla.

Erau discuţii aprinse de partea opusă :

— O să luptăm ! O să luptăm ! declară bătrînul Mike şi scoase deodată un strigăt, ca şi cum ar fi anticipat durerea loviturii. Vreţi să îndur eu una ca asta ?

— Dacă răspunzi cu lovituri, o s-o păţim cu toţii, spuse Edstrom. Compania va zice că noi am început gîlceava şi tot noi o să fim cei vinovaţi. Trebuie să ne hotărîm să ne bizuim pe forţa morală.

După multe discuţii, căzură de acord : fiecare om va rămîne calm — pe cît va putea ! Îşi dădură cu toţii mîna făgăduind să fie hotărîţi. Dar cînd adunarea luă sfîrşit şi ieşiră unul cîte unul în noapte, alcătuiau un grup de conspiratori foarte domoliţi şi îngrijoraţi.

§ 10. Hal nu prea dormi în noaptea aceea. În mijlocul sforăiturilor celorlalţi opt chiriaşi ai lui Reminitsky, stătea întins, gîndindu-se la diferitele lucruri care s-ar fi putut întîmpla a doua zi. Unele nu erau prea plăcute ; încercă să-şi închipuie cum ar arăta cu nasul rupt sau acoperit cu catran şi cu pene. Îşi aminti de teoria lui în ce priveşte comportarea faţă de hoţi. Compania era un hoţ de proporţii uriaşe şi înspăimîntătoare ; desigur, era cazul să-i strigi : „Ia ce vrei !" Dar în loc să facă asta, Hal se gîndi la furnicile lui Edstrom şi se minună de forţa care le face să se menţină în rînd.

Dimineţa se urcă în munţi unde omul poate rătăci de colo-colo şi îşi poate reînnoi forţa morală. Cînd soarele scăpătă dincolo de creste, coborî şi el şi îl întîlni pe Edstrom şi pe Sikoria în faţa biroului Companiei.

Se salutară şi Edstrom îi spuse lui Hal că soţia sa murise în cursul zilei. Cum la North Valley nu exista cioclu, aranjase cu o prietenă să ia cadavrul şi să-l ducă jos în Pedro, ca el să fie liber pentru întîlnirea cu Cartwright. Hal puse mîna pe umărul bătrînului, dar nu scoase nici un cuvînt de condoleanţe ; văzu că Edstrom înfruntase necazul şi era gata la datorie.

— Haidem, spuse bătrînul şi cei trei intrară în birou. În timp ce un funcţionar transmitea mesajul lor la cabinet, ei stătură cîteva minute, mişcîndu-se neliniştiţi de pe un picior pe celălalt şi învîrtindu-şi pălăriile în mîini aşa cum fac oamenii simpli.

În cele din urmă, domnul Cartwright apăru în uşă, cu statura lui mică dar plină de autoritate.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el.

— Am vrea să stăm de vorbă cu dumneavoastră, dacă se poate, spuse Edstrom. Am hotărît că vrem să avem un controlor la cîntar.

— *Ce?* cuvîntul ţîşni ca o pocnitură de bici.

— Am vrea să avem un controlor la cîntar, domnule.

Fu o clipă de tăcere.

— Intrați aici.

Intrară în cabinet iar el închise ușa.

— Ei ! Despre ce e vorba ?

Edstrom își repetă cuvintele.

— Cum de v-a intrat ideea asta în cap ?

— Iac-așa, domnule, ne-am gîndit doar că am fi mai mulțumiți așa.

— Credeți că nu vă primiți greutatea exact ?

— Știți, domnule... unii muncitori... credem că ar fi mai bine dacă am avea un controlor la cîntar. Vrem să-l plătim noi.

— Și cine să fie controlorul.

— Joe Smith, ăsta.

Hal făcu un efort ca să înfrunte privirea celuilalt.

— A ! Vasăzică tu ești ! Apoi după o clipă, spuse : De asta erai așa de vesel !

În clipa aceea Hal nu era vesel de loc ; dar se abținu să afirme așa ceva. Se lăsă tăcere.

— De ce vreți voi să aruncați banii ? Directorul începu să argumenteze, arătîndu-le absurditatea ideii că ar putea cîștiga ceva acționînd astfel. Mina a fost condusă ani de zile cu sistemul actual și nu au existat niciodată plîngeri. Ce idee să crezi că o companie mare și demnă de încredere cum e „Compania Generală de Combustibil" se va înjosi să-și păcălească muncitorii cu cîteva tone de cărbuni ! Și continuă așa cîteva minute.

— Domnule Cartwright, spuse Edstrom, cînd acesta termină, știți că eu am lucrat în mină toată viața și majoritatea timpului chiar în districtul ăsta. Cînd vă spun că există o nemulțumire generală în aceste mine, din cauză că oamenii consideră că nu-și primesc greutatea, știu bine ce spun. Dumneavoastră spuneți că nimeni nu s-a plîns ; înțelegeți motivele...

— Care sînt motivele?

— Ei, poate nu știți motivele, spuse blînd Edstrom, dar oricum, am hotărît că vrem să avem un controlor.

Era clar că directorul fusese luat prin surprindere, și nu știa cum să facă față situației.

— Închipuiți-vă, spuse el în cele din urmă, Companiei nu-i face plăcere să audă că oamenii ei cred că sînt păcăliți...

— Domnule Cartwright, noi nu spunem despre Companie că ar ști ceva despre asta. S-ar putea ca unii oameni să profite de pe urma noastră fără știrea Companiei sau a dumneavoastră. Un controlor este necesar ca să vă apere atît pe dumneavoastră cît și pe noi.

— Vă mulțumesc, spuse celălalt sec. Tonul său arăta că face eforturi pentru a se abține. Foarte bine, adăugă în cele din urmă. Am discutat deajuns despre asta, din moment ce sînteți hotărîți. Vă voi comunica hotărîrea mea mai tîrziu.

Era un mod de a-i da afară, și Mike Sikoria se întoarse umil și o porni spre ușă, dar Edstrom era una din acele furnici care nu sînt dispuse să se dea la o parte. Mike îl privi cu coada ochiului, apoi reveni lîngă ceilalți, grăbit, sperînd că greșeala lui nu fusese observată.

— V-am ruga, domnule Cartwright, să ne spuneți acum hotărîrea dumneavoastră, așa fel ca de dimineață controlorul să-și înceapă lucrul.

— Ce? Sînteți chiar atît de grăbiți?

— N-avem de ce să amînăm, domnule. Ne-am ales omul și sîntem gata să-l plătim.

— Care sînt oamenii dispuși să-l plătească? Doar voi doi?

— Nu am dezlegare să-i numesc pe ceilalți, domnule.

— Aha! E o acțiune secretă!

— Într-un fel da, domnule.

— Așa ! spuse directorul amenințător. Și nu vă pasă ce părere are Compania despre asta !

— Nu-i vorba de asta, domnule Cartwright, dar nu vedem nici un motiv pentru care Compania să nu fie de acord. E un simplu aranjament...

— Ei bine, dacă vouă vi se pare simplu, mie nu mi se pare, spuse celălalt, pe un ton sec. Apoi, stăpînindu-se : Înțelegeți-mă, Compania n-are nimic împotrivă ca muncitorii să se asigure că li se dă cîntarul exact, dacă ei consideră că într-adevăr e necesar. Compania a vrut întotdeauna să facă lucrurile așa cum se cuvine. Dar nu e o problemă pe care să o rezolvi pe nepusă masă. Vă voi comunica mai tîrziu.

Din nou fuseseră expediați, și din nou bătrînul Mike se întoarse și Edstrom de asemeni. Dar de data asta o nouă furnică se aruncă în șanț. Hal întrebă :

— Domnule Cartwright, spuneți-ne, cînd veți fi gata să-l lăsați pe controlor să-și înceapă munca ?

Directorul îi aruncă o privire aspră și se observă din nou că făcea un efort mare să-și păstreze calmul.

— Nu sînt pregătit să vă răspund, spuse el. Am să vă comunic de îndată ce voi fi în măsură s-o fac. Asta-i tot, deocamdată.

În timp ce vorbea, le deschise ușa ca și cum le-ar fi poruncit să iasă.

— Domnule Cartwright, nu-i așa că nu există nici o lege care să ne împiedice să avem un controlor la cîntar ? spuse Hal.

La auzul acestor cuvinte directorul îl privi într-un fel care dovedea că știa foarte bine cum era legea. Hal acceptă această privire drept răspuns și continuă :

— Eu am fost ales de un comitet de muncitori să fiu controlorul lor la cîntar iar comitetul acesta a anunțat, după cum se cuvine, Compania. Aceasta, după părerea mea, mă învestește pe mine drept controlor

așa că nu am altceva de făcut decît să-mi îndeplinesc sarcina, domnule Cartwright.

Fără să mai aștepte răspunsul directorului, o porni spre ușă urmat de tovarășii săi oarecum șocați.

§ 11. La întrunirea din seara precedentă se hotărîse ca știrea despre acțiunea pornită să fie răspîndită, avînd în vedere valoarea ei propagandistică. Așa că, la ieșirea din clădire a celor trei bărbați, îi aștepta o mulțime de oameni dornici să afle ce se întîmplase, oamenii strigau punînd întrebări și, de îndată ce unul cunoștea povestea, era înconjurat de alții doritori să o asculte.

Hal se îndreptă spre pensiunea sa și cînd termină masa o porni, din loc în loc, prin orășel, vorbindu-le oamenilor despre planul său în legătură cu controlul la cîntar, și explicîndu-le că ceea ce cereau ei era un drept legal. În tot acest timp, Old Mike și Edstrom îl însoțeau străjuindu-l unul de o parte și altul de cealaltă ; Tom Olson insistase energic ca, pentru moment, Hal să nu fie lăsat singur. Evident și șefii dăduseră același ordin ; cînd Hal ieși de la Reminitsky, funcționarul de la prăvălie, „Jake" Predovich, se afla acolo, în mulțime și îl urmărea pe Hal oriunde se ducea, însemnîndu-și, fără îndoială, pe cei cu care discuta.

Se consultaseră unde să-și petreacă noaptea. Bătrînul Mike era nervos, gîndindu-se că, fiind spionați, vor fi gîtuiți în întuneric. Cunoștea niște povești îngrozitoare în genul ăsta. Ar fi cel mai ușor mijloc pentru Companie să lichideze toată chestiunea. Va inventa o istorie ; cei din afară vor crede că au fost omorîți într-o încăierare de beți, poate pentru vreo femeie. Această ultimă idee îl tulbură în special pe Hal ; se gîndi la cei de acasă : Nu, nu trebuia să doarmă în orășel ! Și, pe de altă parte, nu putea pleca jos în vale,

căci dacă ieşea pe poartă s-ar fi putut să nu i se mai dea voie să se întoarcă.

Îi veni o idee. De ce să nu urce *sus* în trecătoare ? În partea de sus a orăşelului nu există gard — numai pustietate şi stînci, nu există nici măcar un drum.

— Dar unde o să dormim ? întrebă bătrînul Mike înspăimîntat.

— În aer liber ! spuse Hal.

— *Bluha biedna !* Şi să-mi pătrundă aerul de noapte în oase ?

— Şi crezi că dacă dormi în casă, îţi rămîne în oase aerul de zi ? rîse Hal.

— De ce nu, de vreme ce închid bine ferestrele şi mă acopăr ?

— Ei, riscă odată şi cu aerul de noapte. E mai bine decît să laşi pe cineva să ţi-l bage cu un cuţit, spuse Hal.

— Dar Predovich ăsta o să ne urmărească şi sus în trecătoare !

— Da, dar el e singur şi n-avem de ce să ne temem. Dacă se întoarce să mai aducă pe alţii, n-o să ne mai poată găsi în întuneric.

Edstrom, ale cărui noţiuni de anatomie nu erau atît de primitive ca ale lui Mike, sprijini această sugestie ; aşa că îşi luară păturile şi o porniră în sus spre trecătoare, în noaptea liniştită, luminată de stele. Un timp îl auziră pe spion în urma lor, dar în cele din urmă zgomotul paşilor lui dispăru, iar după ce mai merseră o bucată de drum, considerară că sînt în siguranţă pînă în zori. Hal dormise multe nopţi în aer liber, ca vînător, dar era o senzaţie nouă să dormi în aer liber tu fiind vînatul !

Se treziră în zori, scuturară roua de pe pătură şi şi-o şterseră de pe ochi. Hal era tînăr şi se bucura de frumuseţea dimineţii, în timp ce sărmanul Mike Sikoria mormăia şi-şi blestema încheieturile sale ţepene şi bă-

trîne. Credea că s-a nenorocit pe viaţă, dar căpătă curaj cînd Edstrom pomeni de cafea şi se grăbiră pentru micul dejun la pensiunea lor.

Acum sosise momentul critic, cînd Hal avea să rămînă singur. Edstrom trebuia să coboare să vadă de înmormîntarea soţiei sale ; şi era clar că dacă Mike Sikoria nu se ducea la lucru, îi oferea şefului un motiv să-l concedieze. Legea care dădea dreptul la un controlor la cîntar nu-i asigura acestuia şi un paznic !

Hal îşi dezvăluise planul în acea clipă de sfidare din biroul lui Cartwright. De îndată ce începu lucrul, se duse la cîntar.

— Domnule Peters, am venit să lucrez în calitate de controlor la cîntar, îi spuse el şefului cîntarului.

Şeful era un bărbat cu mustaţă neagră care-l făcea să semene cu fotografiile lui Nietzsche. Îl privi pe Hal, de-a dreptul nedumerit !

— Ce dracu-i asta ? spuse el.

— Cîţiva muncitori m-au ales controlor, explică Hal pe un ton serios. Cînd vin vagonetele lor, am să controlez greutatea.

— Tu, tinere, să te ţii departe de cîntar ! spuse Peters. Vorbea şi el tot pe un ton serios.

Aşa că viitorul controlor ieşi şi se aşeză pe trepte, aşteptînd. Cîntarul era un loc destul de circulat şi consideră că locul oferea tot atîta siguranţă ca oricare altul. Unii muncitori zîmbeau şi îi făceau cu ochiul cînd treceau spre lucru ; cîţiva găsiră prilejul să-i şoptească cuvinte de încurajare. Şi stătu toată dimineaţa ca un răzvrătit la poarta palatului unui mandarin chinez. Era o muncă plicticoasă, dar era încredinţat că o va putea suporta mai mult timp decît Compania.

§ 12. În cursul dimineţii, veni la el un cetăţean — era „Bud" Adams, un frate mai tînăr al judecătorului şi ajutorul lui Jeff Cotton. Bud era îndesat, roşu la

față și avea reputația că era iute de mînă. Cînd îl văzu, Hal se ridică prudent.

— Hei, tu de colo, ai o telegramă la birou, spuse Bud.

— Pentru mine ?

— Joe Smith te cheamă, nu ?

— Da.

— Atunci e pentru tine.

Hal se gîndi o clipă. N-avea cine să-i telegrafieze lui Joe Smith. Era doar un șiretlic ca să-l îndepărteze de acolo.

— Ce scrie în telegramă ? întrebă el.

— De unde să știu eu ? spuse Bud.

— De unde a sosit ?

— Nici asta nu știu.

— Puteai să mi-o aduci aici, spuse Hal.

Celălalt căscă ochii mari. Asta nu mai era doar o revoltă, era o revoluție.

— Da' ce dracu-ți închipui că sînt curierul cuiva ? întrebă el.

— Compania nu predă telegramele ? ripostă Hal politicos.

Bud se lupta cu impulsurile sale omenești în timp ce Hal îl urmărea atent. Nu se părea că cei care l-au trimis ca mesager i-au dat instrucțiuni precise căci își stăpîni mînia, se întoarse și plecă.

Hal își continuă paza. Își adusese micul dejun ; era pregătit să mănînce singur — înțelegea riscurile la care s-ar fi expus oricine i-ar fi arătat simpatie. De aceea fu surprins cînd Johannson, suedezul cel uriaș, se așeză lîngă el. Mai veni un muncitor mexican și un miner grec. Revoluția se întindea !

Hal era sigur că compania nu va lăsa lucrurile să meargă așa. Și într-adevăr, spre mijlocul după amiezii, șeful de la cîntar veni afară și îi făcu un semn.

— Ei, tu, vino încoace !

Şi Hal intră înăuntru.

„Casa cîntarului" era un spaţiu deschis ; dar într-o parte exista o uşă care dădea într-un birou.

— Pe aici, spuse omul.

Dar Hal rămase pe loc.

— Aici trebuie să stea controlorul, domnule Peters.

— Vreau să stăm de vorbă.

— Vă ascult, domnule.

Oamenii îl puteau vedea pe Hal şi el ştia că acesta era singurul lui mijloc de apărare.

Şeful intră din nou în birou ; în clipa următoare, Hal văzu care fusese intenţia lor. Uşa se deschise şi ieşi Alec Stone.

Stătu o clipă, privindu-l pe aderentul său politic. Apoi se îndreptă spre el.

— Băiete, ai sărit peste cal, spuse el în şoaptă. Nu mă gîndeam să mergi atît de departe.

— Asta nu-i ce gîndeai dumneata, domnule Stone, răspunse Hal.

Şeful de abataj se apropie şi mai mult.

— Ce urmăreşti, băiete ? Ce vrei să obţii cu asta ?

Hal nu-şi plecă privirea.

— Să capăt experienţă, răspunse el.

— Te crezi deştept, băiete. Ai face mai bine să te opreşti aici şi să-ţi dai seama ce te aşteaptă. N-o să scapi aşa uşor, ştii doar, bagă-ţi bine în cap — n-o să scapi aşa uşor. Mai bine vino înăuntru să stăm de vorbă.

Se lăsă tăcerea.

— Ştii ce o să se întîmple, Smith ? Izbucnesc aceste mici incendii — dar noi le înăbuşim. Ştim cum s-o facem şi avem şi aparatul necesar. Într-o săptămînă-două, totul va fi uitat şi tu ce-ai să faci atunci ? Nu înţelegi ?

Cum Hal nu-i răspunse, vocea celuilalt coborî şi mai mult.

— Îți înțeleg situația. Dă doar din cap, și va fi de-ajuns. Le spui oamenilor că ai urmărit cîntăririle și că sînt exacte. Ei vor fi mulțumiți și noi doi putem să ne înțelegem altă dată.

— Domnule Stone, am înțeles oare bine că-mi oferiți mită ? spuse Hal foarte grav.

Într-o clipă, omul își pierdu stăpînirea de sine. Își vîrî pumnul uriaș sub nasul lui Hal și trase o înjurătură. Dar Hal nu-și retrase nasul din zona periculoasă și, pe deasupra pumnului, niște ochi căprui, furioși, îl priviră pe șeful de abataj.

— Domnule Stone, ar fi mai bine să înțelegeți situația. Eu sînt absolut sincer în această chestiune și nu cred că ar fi cazul să-mi răspundeți cu violență.

O clipă sau două omul continuă să-l privească fix pe Hal ; dar probabil că și el, la fel ca Bud Adams, primise instrucțiuni. Se întoarse brusc pe călcîie și o porni înapoi spre birou.

Hal stătu nițeluș să-și revină. Apoi se îndreptă spre cîntar. Pentru prima dată se gîndi la o problemă dificilă — nu știa cum funcționează un cîntar pentru cărbuni.

Dar nu i se dădu prilejul să învețe. Șeful cîntarului reapăru.

— Șterge-o de aici, amice, spuse el.

— Dar dumneata m-ai poftit înăuntru, remarcă Hal blînd.

— Ei bine, acum te poftesc afară.

Astfel răzvrătitul își reluă paza la poarta palatului mandarinului.

§ 13. Cînd sirena sună sfîrșitul zilei de muncă, Mike Sikoria se grăbi să vină la Hal să afle ce s-a mai întîmplat. Mike jubila, deoarece încă un număr de oameni veniseră la el și se oferiseră să se alăture acțiunii de controlare a cîntarului. Bătrînul nu era

sigur dacă acest lucru se datora puterii lui de convingere ca propagandist sau simpaticului tînăr american, ortacul său ; dar în ambele cazuri el se simţea la fel de mîndru. Sikoria îi dădu lui Hal un bileţel care îi fusese strecurat în mînă şi în care acesta recunoscu scrisul lui Tom Olson. Organizatorul scria că toată lumea vorbea de controlorul de la cîntar şi deci, din punct de vedere al propagandei, acţiunea putea fi socotită un succes, indiferent de măsurile pe care le vor lua patronii. El adăuga că în noaptea aceea cîţiva oameni vor trebui să stea în preajma lui Hal, ca să aibă martori în cazul în care Compania va încerca să „însceneze ceva". „Şi fiţi atenţi cu cei noi, adăuga el, unul sau doi din ei sînt cu siguranţă spioni."

Hal şi Mike discutară programul pentru a doua noapte. Nici unul din ei nu mai dorea să doarmă din nou în aer liber — bătrînul slovac din cauza oaselor şi Hal pentru că văzu că acum îi urmăreau mai mulţi spioni. La Reminitsky discută cu cîţiva din cei care îşi oferiseră sprijinul şi îi întreba dacă vor să-şi petreacă noaptea cu el în cabana lui Edstrom. Nimeni nu dădu înapoi de la această probă de sinceritate ; îşi luară cu toţii păturile şi se îndreptară spre locul respectiv, unde Hal aprinse o lampă şi ţinu o şedinţă improvizată — şi ca din întîmplare — se ocupa şi cu o vînătoare de spioni !

Unul dintre noii veniţi era un polonez pe nume Wojecicowski ; un asemenea nume, pe lîngă al lui Zamierowski, îl făcu pe Hal să abandoneze orice încercare de a le spune polonezilor pe nume. „Woji" era un omuleţ cinstit, cu o faţă obosită, patetică. El îşi explică prezenţa spunînd că nu mai voia să fie furat ; va plăti şi el partea lui pentru un controlor la cîntar şi dacă-l vor da afară n-au decît, să-i ia dracu, va pleca. După această declaraţie se înfăşură în pă-

tură, se întinse pe podea și începu să sforăie. Asta nu prea părea a fi comportarea unui spion.

Un altul era un italian, pe nume Farenzena ; un cetățean cu sprîncene negre și un obraz sinistru care ar fi putut juca rolul negativ în orice melodramă. Stătea lîngă perete și vorbea cu un ton gutural, iar Hal îl privea cu multă suspiciune. Nu era ușor să înțelegi engleza lui, dar în cele din urmă Hal reuși să priceapă povestea pe care o spunea — era în dragoste cu o fetișcană și această *fanciulla* îl ducea de nas. Se lămurise că era o cochetă și nu merita să-și bată capul cu ea, așa că nu-i păsa dacă îl vor trimite jos în vale.

— Nu lupt pentru fată, lupt pentru un controlor la cîntar ! încheie el cu un mîrîit.

Un alt voluntar era un muncitor grec, un tînăr vorbăreț care stătuse cu Hal la micul dejun și spusese că-l cheamă Apostolikas. Intră în vorbă cu Hal și îi explică ce mult îl interesează planul obținerii unui controlor la cîntar ; voia să știe ce vor face, ce șanse de succes aveau, cine pornise acțiunea și cine participa la ea. Răspunsurile lui Hal luară forma unor mici predici despre solidaritatea clasei muncitoare. De fiecare dată cînd cetățeanul încerca să-l „tragă de limbă", Hal îi explica importanța actualei acțiuni pentru mineri, cum trebuie să stea alături unul de celălalt și să se sacrifice pentru binele tuturor. După ce-i făcu, timp de o jumătate de oră, teorie abstractă, Apostolikas se lăsă păgubaș și se îndreptă spre Mike Sikoria care, în urma unui semn făcut de Hal îi vorbi de „spărgătorii de grevă" și de pedepsele groaznice pe care le aplică acestora muncitorii cinstiți. Cînd în cele din urmă grecul obosi din nou și se culcă pe podea, Hal se apropie de Mike și îi șopti că probabil numele de botez al lui Apostolikas trebuie să fie Iuda !

§ 14. Bătrînul Mike adormi repede ; Hal însă nu lucrase de cîteva zile şi gînduri tulburătoare îl ţineau treaz. Stătea culcat de cîteva ore cînd îşi dădu seama că cineva se mişcă prin cameră. Privind prin pleoapele întredeschise, la lumina unei lămpi ce ardea slab, observă cum unul dintre oameni se ridică şi rămase aşezat. La început nu fu sigur care din ei era, dar în cele din urmă îl recunoscu pe grec.

Hal stătea nemişcat şi, după vreun minut, mai aruncă o privire şi-şi văzu omul tîrîndu-se cu mîinile pe podea şi ascultînd. Pe sub gene, Hal continua să privească, iar celălalt se ridică şi veni spre el în vîrful picioarelor, călcînd cu grijă peste trupurile adormite.

Hal se strădui cît putu mai bine să respire ca în somn, lucru nu prea uşor cu omul aplecat peste el şi cu posibilitatea unei lovituri de cuţit. Riscă totuşi ; după un timp care i se păru o veşnicie, simţi degetele care îl atingeau uşor, la şold. Se mişcară spre buzunarul hainei.

„Mă scotoceşte", gîndi Hal şi aşteptă crezînd că mîna va porni şi spre alte buzunare. Dar după un timp care i se păru nesfîrşit îşi dădu seama că Apostolikas se ridicase din nou îndreptîndu-se spre locul lui. Peste încă un minut se culcă şi în cabană se făcu linişte.

Hal duse mîna la buzunar şi îşi strecură degetele înăuntru. Atinse ceva şi recunoscu un teanc de bancnote.

„Aşa dar, asta e ! gîndi el. O înscenare !" şi rîse în sinea lui, amintindu-şi de copilărie — de un cufăr nenorocit cu cărţi de poveşti ale tatălui său. Le vedea aievea, cu scoarţele maronii, roase, şi pozele primitive : *Colecţia noroc şi curaj* de Horatio Alger ; *Viaţă sau moarte, Gata oricînd* etc. Cît de tare se emoţionase citind povestea băiatului de la ţară, care vine la oraş şi întîlneşte personajul negativ, care sparge casa de bani a stăpînului şi aruncă cheia în buzunarul erou-

lui ! Era clar că cineva, care avea legătură cu Compania Generală a Combustibilului îl citise pe Horatio Alger !

Hal își dădu seama că trebuia să scape cît mai repede de bancnotele acelea din buzunar. Se gîndi să i le înapoieze lui „Iuda", dar se hotărî să le păstreze pentru Edstrom care în curînd avea să aibă nevoie de bani.

Îi acordă grecului o jumătate de oră ca să adoarmă, apoi făcu cu briceagul o gaură în podeaua de zgură și îngropă banii cît putu mai bine. După aceasta, se tîrî în alt loc, se întinse și continuă să reflecteze.

§ 15. Vor aștepta oare pînă dimineața sau vor veni curînd ? Înclină spre a doua ipoteză, așa că abia de tresări cînd, mai tîrziu cu o oră, două, auzi clanța întorcîndu-se. O clipă mai tîrziu cu un trosnet ușa se deschise larg fiind lovită puternic de un umăr.

Într-o secundă, odaia se animă. Unii săriră în picioare strigînd ; alții ședeau zăpăciți, încă pe jumătate adormiți. Odaia era luminată de o lanternă electrică ținută de unul dintre invadatori.

— Ăsta-i tipul ! strigă o voce, pe care Hal o recunoscu imediat ca aparținînd lui Jeff Cotton, șeriful minei. Sus mîinile ! Hei, Joe Smith !

Hal nu așteaptă să vadă licărirea revolverului.

Urmă o tăcere. Întrucît piesa fusese înscenată pentru ceilalți oameni, trebuia să li se dea răgazul să se trezească de-a binelea și să-și obișnuiască ochii cu lumina. Între timp, Hal stătea cu mîinile în sus. În spatele lanternei putea vedea chipul șerifului, al lui Bud Adams, Alec Stone, Jake Predovich și încă alți doi, trei.

— Ei, oameni buni, spuse Cotton în cele din urmă, voi sînteți cîțiva din cei care vor un controlor la cîntar. Și ăsta e omul pe care l-ați ales. Așa-i ?

Nu veni nici un răspuns.

— Am să vă arăt ce fel de om este acesta. A venit la domnul Stone, aici de față și i-a oferit să vă vîndă.

— E o minciună, oameni buni, spuse Hal liniștit.

— A luat bani de la domnul Stone ca să vă vîndă ! insistă șeriful minei.

— E o minciună, spuse din nou Hal.

— Are banii asupra lui ! strigă celălalt.

Hal strigă la rîndul lui :

— Încearcă să însceneze ceva, băieți ! Nu vă lăsați păcăliți !

— Tu să taci, îi comandă șeriful, am să vă arăt, spuse apoi către oameni. Cred că are banii la el acum. Jake, caută-l.

— Fiți atenți băieți ! exclamă Hal. Au să-mi pună ceva în buzunare. Apoi, către bătrînul Mike care înaintase furios.

— Nu-i nimic, Mike ! Lasă-i în pace !

— Jake, scoate-ți haina ! ordonă Cotton. Suflecă-ți mînecile. Arată mîinile.

În fața oamenilor se desfășura parcă un spectacol de prestidigitație. Evreul mărunțel își scoase haina și își suflecă mînecile pînă peste cot. Își arătă mîinile în fața spectatorilor, întorcîndu-le pe o parte și pe alta ; apoi, cu mîinile întinse înainte se îndreptă încet spre Hal, ca un hipnotizator care voia să-l adoarmă.

— Fiți atenți ! spuse Cotton. Are banii la el, știu eu.

— Uitați-vă bine ! Dacă nu sînt acolo, îi vor pune, strigă Hal.

— Ține mîinile sus, tinere, comandă șeriful. Dați-vă la o parte de acolo ! Aceste ultime cuvinte le adresă lui Mike Sikoria și altor spectatori care se înghesuiau mai aproape, uitîndu-se peste umărul celorlalți.

În acel moment, totul era foarte serios, dar mai tîrziu, cînd Hal își aminti scena, rîse de mutra cara-

ghioasă a lui Predovich care-l căuta prin buzunare ținîndu-se cît se putea mai departe de el în așa fel încît fiecare să poată vedea că banii au ieșit cu adevărat din buzunarul lui Hal. Predovich puse mîna mai întîi în buzunarele de la piept ale hainei apoi în buzunarul de la cămașă. Avea nevoie de timp ca să creeze tensiunea !

— Întoarce-te, comandă Cotton ; Hal se întoarse și evreul îi scotoci buzunarele de la pantaloni. Scoase pe rînd ceasul, pieptănul și oglinda, batista ; după ce le examină ținîndu-le în sus, le lăsă să cadă pe podea. Cînd ajunse la portofelul lui Hal și îl deschise se auzi un sîsîit.

Dar mulțumită lăcomiei Companiei, el nu avea în portofel decît ceva mărunțiș. Predovich îl închise și-l aruncă pe podea.

— Așteptați ! N-a terminat ! strigă maestrul de ceremonii. Trebuie să aibă undeva banii ăia ! Te-ai uitat în buzunarele de la haină ?

— Încă nu, spuse Jake.

— Caută bine ! strigă șeriful ; toți întinseră gîtul curioși, în timp ce Predovich se lăsă jos pe un genunchi și băgă mîna întîi într-un buzunar al hainei și apoi în celălalt.

Scoase din nou mîna și descurajarea i se citea atît de clar pe obraz, încît Hal abia se putea ține să nu rîdă.

— Nu-i aici ! declară el.

— Ce ? strigă Cotton și se uitară unul la celălalt. Dumnezeule, s-a descotorosit de ei !

— N-am bani asupra mea, băieți ! spuse Hal. E o treabă pe care vor s-o înșeneze împotriva noastră.

— I-a ascuns ! strigă șeriful. Găsește-i, Jake.

Apoi Predovich începu să scotocească din nou, cu grabă și cu mai puțină grijă. Nu se mai gîndea atît la spectatori cît mai ales la toți banii ăia buni, risipiți

de pomană ! Îl obligă pe Hal să-şi scoată haina şi rupse căptuşeala, îi descheie pantalonii şi îi pipăi, îşi băgă degetele în pantofii lui Hal.

Dar banii nu erau şi cei ce-l scotoceau se aflau într-un impas.

— A luat 25 de dolari de la domnul Stone ca să vă trădeze ! declară şeriful. A reuşit să scape de ei cumva.

— Băieţi, strigă Hal, au trimis aici un spion şi i-au spus să pună banii la mine. În timp ce vorbea se uita la Apostolikas ; îl văzu pe acesta tresărind şi dîndu-se îndărăt.

— Ăsta-i ! E un spărgător de grevă ! strigă bătrînul Mike. Pun rămăşag că are banii la el ! Şi făcu o mişcare spre grec.

Şeriful îşi dădu seama că era momentul să tragă cortina asupra acestei drame.

— Destul cu prostiile, declară el. Aduceţi-l încoace pe omul ăla !

Într-o clipă, doi oameni din grup îl apucaseră pe Hal de mîini, un al treilea îl luă de gulerul cămăşii. Înainte ca minerii să-şi poată da seama ce se întîmplă, ei îl împinseră pe prizonier afară din cabană.

Următorul sfert de oră a fost neplăcut pentru viitorul controlor la cîntar. Afară, în întuneric, şeriful era liber să-şi manifeste furia, la fel şi Alec Stone. I-au aruncat înjurături, l-au lovit şi l-au îmbrîncit în timp ce mergeau. Unul din oamenii care îl ţineau, i-a răsucit braţul pînă cînd a urlat de durere ; apoi l-au înjurat şi mai rău şi i-au spus să-şi ţină gura. Au mers repede de-a lungul străzilor întunecoase şi tăcute îndreptîndu-se spre biroul şerifului şi apoi sus în camera care servea drept închisoare în North Valley. Hal era destul de bucuros cînd l-au lăsat acolo, trîntind în urma lor uşa de fier.

§ 16. Fusese o înscenare crudă și prostească, dar Hal își dădu seama că era adaptată înțelegerii oamenilor pentru care era făcută. Dacă nu ar fi rămas treaz cu totul întîmplător, ar fi găsit banii asupra lui, iar a doua zi toată lumea ar fi auzit că a trădat. Bineînțeles că prietenii săi apropiați, membrii comitetului, n-ar fi crezut una ca asta, dar masa muncitorilor ar fi crezut și astfel scopul vizitei lui Tom Olson la North Valley ar fi fost anihilat. Printre experiențele pe care avea să le trăiască, aceasta îi lăsase o impresie mereu vie ; ea îi servea ca simbol pentru multe lucruri. Întocmai cum patronii încercaseră să-l păcălească pe el și să-i distrugă influența asupra celor ce-l urmau, tot așa, mai tîrziu, avea să-i vadă cum încercau să păcălească mișcarea muncitorească, să zăpăcească intelectualitatea țării.

Acum Hal era în închisoare. Se duse la fereastră și încercă gratiile — dar constată că erau construite pentru asemenea încercări. Apoi umblă pipăind prin întuneric, analizîndu-și închisoarea și constată că era o cușcă de oțel între zidurile unei camere obișnuite. Într-un colț se afla o bancă iar în celălalt o altă bancă puțin mai lată, cu o saltea pe ea. Hal citise cîte ceva despre închisori — suficient ca să ocolească salteaua. Se așeză pe banca goală și începu să se gîndească.

Fapt este că există o psihologie specială a celor deținuți în închisoare, la fel cum există o psihologie specială a celor care își îndoaie spinarea și își rup mîinile încărcînd vagonete cu cărbuni într-o galerie de cinci picioare înălțime ; și o psihologie cu totul diferită a acelora care trăiesc din munca minerilor. În închisoare ai mai întîi senzația că ești un animal, latura animalică a ființei tale se accentuează, ura și teama animalică sînt aduse la suprafață și nu poți să scapi de dominația lor decît printr-un intens și concentrat efort al gîndirii. Așa că, dacă ești un om căruia

îi place să gîndească, în închisoare gîndeşti mult ; zilele sînt lungi şi nopţile şi mai lungi — ai timp pentru toate gîndurile ce ţi-ar putea trece prin cap.

Banca era tare şi parcă devenea tot mai tare. Nu exista nici o poziţie în care să pară mai moale. Hal se scula şi umblă puţin, apoi se culcă un timp, apoi se ridică şi se plimbă din nou ; în tot acest timp se gîndea şi în tot acest timp psihologia închisorii i se întipărea în minte.

Mai întîi se gîndi la problema sa imediată. Ce-i vor face ? Lucrul cel mai simplu era să fie scos afară din orăşelul minier şi astfel să scape de el ; dar se vor mulţumi oare cu atît, în ciuda faptului că au fost traşi pe sfoară ? Hal auzise vag de instituţia de origine americană care se numea „gradul trei" [1] dar nu avusese niciodată ocazia să se gîndească la ea, ca la un lucru posibil să se întîmple în propria lui viaţă. Ce diferenţă e să te gîndeşti la aşa ceva în asemenea condiţii !

Hal îi spusese lui Tom Olson că nu-şi va pune pielea la bătaie pentru organizarea unui sindicat, ci doar pentru a obţine un controlor la cîntar ; Olson rîsese şi păruse mulţumit fiindcă-şi dăduse probabil seama că de fapt se va ajunge la acelaşi rezultat. Acum era clar că Olson ştia ce vorbea. Hal constată că gîndurile lui nu mai erau tulburate de teama dominaţiei unei uniuni sindicale şi a tiraniei instructorilor teritoriali ; dimpotrivă, începu deodată să dorească ca oamenii din North Valley să aibă un sindicat care să fie cît se poate de tiranic ! În această transformare, deşi Hal nu-şi dădea seama de ea, el repeta o experienţă comună printre reformatori ; mulţi dintre ei, care încep prin a fi susţinători moderaţi şi binevoitori ai unei

[1] „Gradul trei", denumire dată metodelor brutale poliţieneşti folosite pentru a obţine informaţii de la persoanele arestate (n.t.).

mărunte idei de dreptate, devin, sub influența psihologiei închisorii, niște revoluționari înflăcărați și hotărîți. Byron spune :

„Spirit etern al minții neîncătușate,
Ești mai măreață-n închisori, o, libertate ! [1]

Poetul continuă adăugînd : „Cînd fiii tăi sînt ferecați în lanțuri", atunci „a libertății faimă purtată e pe aripile tuturor gîndurilor". În North Valley era aceeași situație ca și la Chillon. Veniră zorile, iar Hal stătea la fereastra celulei sale și auzea fluieratul sirenei, vedea muncitorii mergînd la lucru, creaturi ale lumii subpămîntene, încovoiate de muncă, cu fețele palide, care păreau un șir de babuini în semiîntuneric. Le făcu semn cu mîna, iar ei se opriră, privindu-l și răspunzîndu-i ; își dădu seama că fiecare din oamenii aceștia se gîndea la faptul că el era închis și la motivul arestării sale — și astfel psihologia închisorii li se transmitea și lor. Dacă vreunul din ei nu avea încredere în sindicate sau se îndoia de necesitatea organizării în North Valley, această neîncredere și îndoială începeau să se risipească.

Un singur lucru e deprimant în toată această poveste, se gîndea Hal. De ce oare l-au lăsat patronii aici, în văzul tuturor, cînd ar fi putut foarte ușor să-l arunce într-o mașină și să-l expedieze jos în Pedro înainte de a se lumina de ziuă ? Era oare acesta un semn al disprețului pe care-l nutreau față de sclavii lor ? Contau oare pe faptul că imaginea prizonierului zărit la fereastră le va provoca nu indignare ci teamă ? Oare nu cumva îi înțelegeau ei mai bine pe muncitorii lor decît viitorul controlor al cîntarului ? Își aminti de pesimismul lui Mary Burke în legătură cu ei și îngrijorarea îi pătrunse în suflet ; conformîndu-se întocmai

[1] Byron, *Prizonierul din Chillon*, traducere de Virgil Teodorescu, Clasicii literaturii universale, E.L.U., 1962.

regulilor psihologiei închisorii, luptă împotriva acestei îngrijorări. Ura Compania pentru cinismul ei, își încleștа pumnii și scrîșnea din dinți, în dorința de a le da patronilor o lecție, de a le dovedi că muncitorii lor nu erau sclavi, ci oameni !

§ 17. Spre mijlocul dimineții, Hal auzi pași afară pe coridor, iar un bărbat, pe care nu-l cunoștea, deschise ușa cu gratii și puse jos un vas cu apă și o farfurie de tablă cu o bucată de pîine în ea. Cînd dădu să plece, Hal îi spuse :

— O clipă, te rog.

Celălalt se încruntă la el.

— Ai putea să-mi spui cam cît o să stau aici ?

— Nu pot, răspunse bărbatul.

— Dacă e să stau închis, cred că am dreptul să știu ce acuzație mi se aduce, zise Hal.

— Du-te dracului ! spuse celălalt, apoi trînti ușa și ieși pe coridor.

Hal se duse din nou la fereastră și își petrecu timpul privind oamenii care treceau pe acolo. Grupuri de copii zdrențăroși se strînseră privind în sus la el, zîmbind și făcîndu-i semne, pînă cînd jos apăru cineva și îi goni.

Cu timpul, Hal flămînzi. Gustul pîinii goale devine repede searbăd și apa nu i-l schimbă, totuși Hal morfoli pîinea, bău apa și ar mai fi vrut.

Ziua trecea încet ; spre seară, paznicul veni din nou cu altă bucată de pîine și altă cană cu apă.

— Ascultă-mă o clipă, spuse Hal cînd bărbatul se pregătea să plece.

— N-am ce să-ți spun, zise omul.

— Am eu ceva să-ți spun, insistă Hal. Am citit într-o carte — am uitat unde, dar era scrisă de un doctor — că pîinea albă nu conține elementele necesare pentru hrănirea corpului omenesc.

— Nu mai spune ! mormăi temnicerul. Şi ce-i cu asta ?

— Vreau să spun că nu sînt dispus să trăiesc numai cu pîine şi apă, explică Hal.

— Şi ce ţi-ai dori ?

Tonul sugera faptul că întrebarea era doar retorică ; totuşi Hal o luă de bună.

— Dacă s-ar putea să primesc nişte friptură cu piure de cartofi...

Uşa celulei se trînti cu un zgomot al cărui ecou acoperi restul meniului acesta imaginar. Aşa că Hal şezu mai departe pe banca cea tare şi morfoli bucata de pîine, în timp ce prin minte i se perindau tot felul de gînduri iscate de starea sa de deţinut.

Cînd sună terminarea lucrului, se aşeză la fereastră şi văzu din nou grupurile de prieteni şi primi semnele lor discrete de încurajare. Apoi se lăsă întunericul şi începu o nouă veghe îndelungată.

Era tîrziu ; Hal nu-şi dădea seama cît e de tîrziu, ci numai de faptul că toate luminile din orăşel erau stinse. Se gîndi că va rămîne acolo peste noapte şi se instală pe podea cu braţul sub cap în loc de pernă şi aţipi, cînd deodată se auzi un zgomot ca un rîcîit pe gratiile de la fereastră. Se ridică brusc şi auzi un nou zgomot, fără îndoială zgomotul făcut de hîrtia ce foşneşte. Sări la fereastră şi la lumina slabă a stelelor distinse ceva care atîrnă. Îl apucă, părea un carneţel obişnuit, din acelea folosite de stenografi, legat la capătul unei prăjini.

Hal se uită afară dar nu putu să vadă pe nimeni. Apucă prăjina şi o zgîlţîi, drept semnal ; apoi auzi pe cineva şoptind şi recunoscu îndată glasul lui Rovetta.

— Hei, ascultă ! Scrie-ţi de o sută de ori numele pe carnet. Mă întorc. Ai înţeles ?

Ordinul era destul de curios, dar Hal îşi dădu seama că nu era timp de explicaţii. Răspunse da,

rupse sfoara şi luă carnetul. De el era legat un creion înfăşurat la vîrf cu o cîrpă ca să-l apere.

Prăjina fu trasă înapoi, iar Hal se aşeză pe bancă şi începu să scrie de cîte trei sau patru ori pe o pagină : „Joe Smith, Joe Smith, Joe Smith..." Nu e greu să scrii „Joe Smith", chiar şi pe întuneric aşa că, în timp ce mîna i se mişca, mintea lui Hal era preocupată de acest mister. Era uşor de presupus că membrii comitetului n-aveau nevoie de autograful lui ca să-l distribuie ca amintiri ; probabil că le trebuia pentru un scop deosebit de important, ca să răspundă la vreo nouă manevră a şefilor. Răspunsul la această ghicitoare nu întîrzie să-i parvină ; fiindcă în încercarea lor de a găsi banii asupra lui eşuase, şefii falsificaseră o scrisoare pe care o prezentau ca fiind scrisă de viitorul controlor la cîntar. Prietenii lui aveau nevoie de semnătură ca să infirme autenticitatea scrisorii.

Hal scria repede şi liber, cu o înfloritură generoasă ; era sigur că scrisul său va fi cu totul altfel decît mîzgăleala unui tînăr muncitor pe care şi-o imaginează Alec Stone. Creionul zbura mereu, „Joe Smith", „Joe Smith", pagină după pagină, pînă fu sigur că dăduse cîte o semnătură pentru fiecare miner din orăşel şi începu să scrie şi pentru ajutoare. Apoi, auzind un fluierat afară, se opri şi sări la fereastră.

— Aruncă-l ! şopti o voce şi Hal îl aruncă.

Văzu o umbră dispărînd pe stradă, după care se făcu din nou linişte. Ascultă un timp, să vadă dacă nu şi-a trezit temnicerul ; apoi se întinse pe bancă şi din nou îi trecură prin minte fel de fel de gînduri iscate de închisoare.

§ 18. Veniră zorile, sirena minei sună şi Hal se aşeză din nou la fereastră. De data aceasta observă că unii dintre mineri, în drum spre lucru, aveau în mînă fîşioare de hîrtie pe care le fîlfîiau anume ca el

să le vadă. Trecu bătrînul Mike Sikoria, avînd în mînă o grămadă de fîşiuţe de hîrtie pe care le distribuiră tuturor celor care voiau să ia. Fără îndoială, i se atrăsese atenţia să facă acest lucru în secret, dar emoţia acestei situaţii îl depăşea ; ţopăia ca un miel de primăvară şi flutura fîşiuţele spre Hal în văzul tuturor.

O asemenea comportare indiscretă primi răspunsul pe care-l cerea. În timp ce Hal privea, văzu un tip îndesat venind cu paşi mari de după colţ şi înfruntîndu-l pe bătrînul slovac speriat. Era Bud Adams, paznicul de la mină, care-şi ţinea pumnii tari încleştaţi şi tot trupul gata de atac. Mike îl văzu şi parcă fu lovit brusc de paralizie ; umerii săi îndoiţi de muncă se plecară, iar mîinile îi căzură de-a lungul corpului cu degetele desfăcute ; preţioasele fîşiuţe de hîrtie se împrăştiară pe jos. Mike îl privea pe Bud ca un iepure fascinat, fără a schiţa nici o mişcare de apărare.

Hal apucă gratiile de parcă ar fi vrut să sară în apărarea prietenului său. Dar lovitura aşteptată nu veni ; paznicul se mulţumi să-i arunce o privire fioroasă şi să-i dea bătrînului un ordin. Mike se aplecă şi ridică hîrtiile, ceea ce îi luă ceva timp, întrucît nu era în stare, sau nu voia să-şi ia ochii de la paznic. Cînd le strînse pe toate în mînă, veni un alt ordin şi el i le dădu lui Bud. După care se retrase cu un pas iar celălalt îl urmă, cu pumnii încă încleştaţi, gata în orice clipă să-l lovească. Mike se mai retrase cu un pas, şi cu încă unul, încît amîndoi dispărură din raza vizuală, după colţ. Oamenii care asistaseră la această mică dramă se întoarseră şi o luară din loc, iar Hal n-a aflat cum s-a terminat.

Cîteva ore mai tîrziu, veni temnicerul lui Hal, de data aceasta fără pîine sau apă. Deschise uşa şi îi ordonă prizonierului să-l urmeze. Hal coborî scara şi intră în biroul lui Jeff Cotton.

Şeriful stătea la masa lui cu o ţigară de foi între dinţi. Scria şi continua să scrie pînă cînd temnicerul ieşi şi închise uşa. Atunci îşi răsuci scaunul turnant şi-şi puse picior peste picior, lăsîndu-se pe spate şi privind la tînărul miner cu salopeta lui albastră murdară, cu părul zburlit şi obrazul palid din pricina închisorii. Faţa aristocratică a şerifului arbora un zîmbet.

— Ei, tinere, te-ai distrat bine în orăşelul ăsta minier ? întrebă el.

— Destul de bine, mulţumesc, răspunse Hal.

— Ţi-ai bătut joc de noi, ai ? Apoi, după o pauză. Spune-mi, ce crezi că ai să obţii cu asta ?

— Acelaşi lucru m-a întrebat şi Alec Stone. Nu cred că ar fi de vreun folos să explic. Mă îndoiesc că dumneavoastră credeţi în altruism mai mult decît crede Stone.

Şeriful îşi scoase ţigara din gură şi scutură scrumul. Figura îi deveni serioasă şi se făcu linişte în timp ce-l studia pe Hal.

— Eşti organizator sindical ? întrebă el în cele din urmă.

— Nu, răspunse Hal.

— Eşti un om cu şcoală ; nu eşti muncitor, asta o ştiu. Cine te plăteşte ?

— Aţi văzut ? Nu credeţi în altruism.

Celălalt dădu drumul unui rotocol de fum în cameră.

— Vrei pur şi simplu să pui Compania în încurcătură ? Eşti un fel de agitator ?

— Sînt un miner care vrea să fie controlor la cîntar.

— Eşti socialist ?

— Asta depinde de cum vor evolua lucrurile aici.

— Pe cîte văd, eşti un tip inteligent. Am să joc cu cărţile pe faţă ca să le poţi analiza. N-ai să fii

controlor la cîntar nici la North Valley, nici în vreun alt loc cu care are de a face Compania Generală de Combustibil. N-o să ai nici satisfacţia să pui Compania în încurcătură. Nici măcar n-o să te batem ca să facem un martir din tine. Noaptea trecută eram tentat s-o fac, dar mi-am schimbat părerea.

— Aţi putea să-mi schimbaţi şi mie vînătăile de pe braţ, sugeră Hal cu o voce plăcută.

— O să-ţi oferim să alegi între două posibilităţi, continuă şeriful fără a-şi ascunde un uşor sarcasm. Ori vei semna o hîrtie în care vei admite că ai luat de la Alec Stone cei douăzeci şi cinci de dolari şi în acest caz te vom concedia şi vom încheia socoteala ; ori vom dovedi că i-ai luat şi atunci te vom trimite la închisoare pe cinci sau zece ani. Ai înţeles ?

Atunci cînd Hal se dusese să ceară funcţia de controlor la cîntar, se aşteptase să fie alungat din oraşelul minier şi intenţionase să plece, considerînd că îşi completase educaţia. Dar stînd aici şi privind în ochii ameninţători ai şerifului, hotărî brusc că nu va părăsi North Valley. Voia să stea şi să vadă pînă unde merge puterea acestui „tilhar" uriaş numit Compania Generală de Combustibil.

— Este o ameninţare serioasă, domnule Cotton, remarcă el. Faceţi deseori asemenea lucruri ?

— Ori de cîte ori sîntem nevoiţi, fu răspunsul.

— Oricum, e o propunere nouă. Spuneţi-mi mai multe în legătură cu ea. Care va fi acuzaţia ?

— Nu sînt sigur — o s-o lăsăm în grija juriştilor noştri. Poate o vom numi conspiraţie, poate şantaj. O să aibă ei grijă să fie ceva care cere o pedeapsă destul de lungă.

— Dar înainte de a-mi începe apărarea, mi-aţi permite să văd scrisoarea pe care se presupune că am scris-o ?

— A, ai auzit de scrisoare, deci ? zise şeriful ridicînd din sprîncene uşor surprins. Scoase din birou o bucată de hîrtie şi i-o înmînă lui Hal, care citi :

„Drag domnu Stone, nu trebuie să vă necăjiţi despre controloru de cîntare. Daţi mie 25 dolari şi eu am să am grijă. Al vostru sincer, Joe Smith.“

După ce reţinu cuvintele scrisorii, Hal examină hîrtia şi observă că duşmanii săi se osteniseră, nu numai să falsifice o scrisoare în numele lui ci să o şi fotocopieze şi să o tipărească. Fără îndoială că au transmis-o pentru difuzare în orăşel. Şi toate acestea în cîteva ore ! Era, cum spunea Olson, un sistem obişnuit de a chinui oamenii.

§ 19. Hal stătu un minut să analizeze situaţia şi în cele din urmă spuse :

— Domnule Cotton, ştiu mai multă ortografie decît atît. Şi scrisul meu e ceva mai legat.

Pe buzele crude ale şerifului apăru o urmă de zîmbet.

— Ştiu, răspunse el. Le-am comparat.

— Aveţi un bun serviciu secret !

— Înainte de a scăpa, tinere, vei descoperi că şi serviciul juridic este la fel de eficient.

— Într-adevăr, va trebui să fie ; pentru că nu ştiu cum puteţi să nu ţineţi seama de faptul că sînt controlor de cîntar, ales conform legii, şi că am în spatele meu un grup de oameni.

— Dacă pe asta te bazezi, să-ţi iasă din cap, replică Cotton. Nu mai ai nici un grup.

— A ! V-aţi descotorosit de ei ?

— Ne-am descotorosit de şefi.

— De cine ?

— Unul e ţapul ăla bătrîn, Sikoria.

— L-aţi îmbarcat ?

— Da.

— Am văzut începutul afacerii ăştia. Unde l-aţi trimis ?

— De asta să se ocupe serviciul vostru secret, zîmbi şeriful.

— Şi cine încă ?

— John Edstrom a coborît să-şi înmormînteze soţia. Nu e pentru prima oară cînd predicatorul ăsta bătrîn cu faţa ca aluatul ne-a produs necazuri, dar asta va fi ultima. O să-l găseşti la Pedro, probabil la azilul săracilor.

— Ba nu, răspunse Hal repede, şi o urmă de elan îi apăru în voce, n-o să trebuiască să se ducă imediat la azil. Ştiţi, tocmai i-am trimis douăzeci şi cinci de dolari.

Şeriful se încruntă.

— Aşa stau lucrurile !

Apoi, după o pauză :

— Ai avut deci banii asupra ta ! Am crezut că păduchiosul ăla de grec a plecat cu ei !

— Nu. Valetul dumneavoastră a fost cinstit. Dar şi eu am fost. Ştiam că de ani de zile lui Edstrom i se trecea mai puţin la cîntar, aşa că el era omul care avea dreptul la bani.

Bineînţeles, povestea aceasta era o minciună ; banii mai erau încă îngropaţi în cabana lui Edstrom. Dar Hal dorea ca aceştia să ajungă în cele din urmă la bătrînul miner, iar între timp voia să-l îndepărteze pe Cotton de ei.

— Un şiretlic inteligent, tinere, zise şeriful. Dar o să-l regreţi înainte de a se termina totul. Asta mă face şi mai hotărît să te pun într-un loc de unde să nu ne mai poţi face nici un rău.

— Vreţi să spuneţi, la închisoare ? Înţelegeţi că asta înseamnă un proces cu juraţi. Puteţi să obţineţi un juriu care să facă tot ce vreţi ?

— Mi s-a spus că te-ai interesat de problemele politice ale districtului Pedro. Nu te-ai ocupat și de sistemul nostru de jurii ?

— Nu, n-am ajuns așa de departe.

Șeriful începu să scoată din nou rotocoale de fum.

— Avem vreo trei sute de persoane pe listele de juraţi și îi cunoaștem pe toți. O să te afli în fața unei boxe în care vor fi Jake Predovich ca președinte al curții cu juri, trei funcționari ai Companiei, doi din cîrciumarii lui Alf Raymond, un proprietar de *ranch* [1] care are o ipotecă la banca Companiei și cinci mexicani care habar n-au despre ce este vorba, dar care ți-ar înfige un cuțit în spate pentru un pahar de whisky. Procurorul districtului este un politician care în discursuri ține cu minerii iar în fapte ține cu noi, în timp ce judecătorul Denton, de la tribunalul districtului, este partenerul legal al lui Vagleman, consilierul nostru șef. Înțelegi toate astea ?

— Da, zise Hal. Am auzit de „imperiul lui Raymond" ; mă interesa mașinăria. Ați vorbit deschis despre ea !

— Vreau să știi cui te împotrivești. Nu noi am început lupta și sîntem gata să o încheiem fără scandal. Tot ce cerem este să repari prejudiciile pe care ni le-ai adus.

— Prin „a repara prejudiciile" înțelegeți să mă dezonorez singur, să spun oamenilor că sînt un trădător ?

— Exact, spuse șeriful.

— Cred că trebuie să stau jos în timp ce reflectez la această problemă, spuse Hal ; luă un scaun și își întinse picioarele așezîndu-se comod, cu multă grijă. Banca aceea de sus este îngrozitor de tare, spuse el și zîmbi în bătaie de joc la șerif.

---

[1] *Ranch*, (engl.), creșcătorie de cai sau vite în vestul Statelor Unite și Canada.

§ 20. Continuarea acestei conversaţii a avut loc într-un mod cu totul nou şi neaşteptat.

— Cotton, îmi dau seama că eşti un om cult, remarcă arestatul. Mi se pare că odată, pe vremuri, trebuie să fi fost ceea ce lumea numeşte un *gentleman.*

Şerifului i se urcă sîngele în obraz.

— Du-te dracului ! spuse el.

— Nu intenţionez să pun întrebări, continuă Hal. Înţeleg că s-ar putea să n-ai chef să-mi răspunzi. Vreau să-ţi spun că, fiind un fost *gentleman,* ai putea aprecia anumite aspecte ale acestui caz, care ar depăşi posibilităţile de înţelegere ale unui satrap de negri ca Stone, sau ale unui expert eficient cum e Cartwright. Un *gentleman* îl poate recunoaşte pe un alt gentleman chiar şi în haine de miner. Nu-i aşa ?

Hal se opri ca să primească un răspuns, iar şeriful îi aruncă o privire prudentă.

— Presupun că da, zise el.

— Pentru început, un gentleman nu fumează fără să-i ofere şi celuilalt o ţigară.

Omul îi aruncă din nou o privire. Hal se gîndi că o să-l trimită din nou dracului ; dar în loc de asta, scoase un trabuc din buzunarul vestei şi i-l întinse.

— Nu, mulţumesc, zise Hal liniştit. Nu fumez. Dar îmi place să mi se ofere.

Urmă o pauză în care cei doi bărbaţi se măsurară reciproc.

— Cotton, începu cel arestat, dumneata mi-ai descris scena procesului meu. Dă-mi voie să continui cu povestirea în locul dumitale. Ai înjghebat cazul, ai în boxă juriul ales de dumneata şi la bară judecătorul ales de dumneata, iar procurorul ales de dumneata îşi face datoria ; eşti gata să-ţi trimiţi victima la închisoare ca un exemplu pentru restul salariaţilor. Dar să presupunem că în momentul culminant al acţiunii

descoperi că victima dumitale este o persoană care nu poate fi trimisă la închisoare ?

— Nu poate fi trimisă la închisoare ? repetă celălalt gînditor. Trebuie să-mi explici.

— Cu siguranță că nu-i nevoie s-o fac pentru un om cu inteligența dumitale ! Cotton, nu știi că există oameni care nu pot fi trimiși la închisoare ?

Șeriful trase cîtva timp din trabuc.

— Sînt cîțiva în ținutul ăsta. Dar credeam că-i cunosc pe toți, zise el.

— Nu ți-a trecut niciodată prin minte că s-ar putea să fie cîțiva în *statul* ăsta ?

Urmă o tăcere îndelungată. Cei doi bărbați se priveau ochi în ochi ; cu cît se priveau mai mult, cu atît Hal citea nesiguranță pe fața șerifului.

— Gîndește-te cît de neplăcut ar fi ! continuă el. Ai înscenat o întreagă dramă — la fel ca noaptea trecută — numai că pe o scenă mai mare, în fața unui public mai important ; și cînd colo, la *dénouement* [1], constați că în loc să te justifici în fața muncitorilor din North Valley, te-ai condamnat singur în fața cetățenilor statului. Ai arătat întregii comunități că încălcați legea ; ba mai rău, ai arătat că sînteți niște măgari !

De data aceasta șeriful îl privi atît de lung încît i se stinse țigara. Între timp, Hal se lăfăia pe scaunul lui și îi zîmbea straniu. Se părea că o transformare are loc sub ochii șerifului ; „salopeta" de miner cădea de pe trupul lui Hal și în locul ei apărea un costum de seară !

— Cine naiba ești ? strigă omul.

— Ei, asta-i ! rîse Hal. Te mîndrești cu eficiența departamentului serviciului secret ! Pune-i să se ocupe de problema asta. Un tînăr de douăzeci și unu de ani,

[1] Deznodămînt (fr.).

înălțimea cinci picioare și zece *inci*, greutate una sută cincizeci și doi de funzi, ochi căprui, părul castaniu puțin ondulat, maniere elegante, place femeilor — cel puțin așa scriu știrile mondene — dispărut de la începutul lui iunie, se presupune că vînează capre de munte în Mexic. După cum știi, Cotton, în stat nu există decît un singur oraș care are o „societate" și în acest oraș sînt doar douăzeci și cinci sau treizeci de familii care contează. Pentru un departament al serviciului secret ca cel al „Companiei Generale de Combustibil" este un lucru mult prea ușor.

Se făcu din nou liniște, pînă ce Hal rupse tăcerea.

— Supărarea dumitale este un tribut al perspicacității dumitale. Compania are într-adevăr noroc că unul din șerifii ei este un fost *gentleman*.

Din nou celălalt roși.

— Dumnezeule ! spuse, pe jumătate către el însuși ; și apoi, cu un ultim efort de a rezista mistificării : Glumești !

— „Gluma", cum o numești dumneata, este una din ocupațiile favorite ale societății, Cotton. O bună parte a relațiilor dintre noi sînt formate din așa ceva, cel puțin între cei tineri.

Brusc, șeriful se ridică.

— N-ai vrea să te duci sus pentru cîteva minute ? întrebă el.

Hal nu putut să-și rețină rîsul.

— Ba tare n-aș vrea. Am stat la regim de pîine și apă treizeci și șase de ore și mi-ar face mare plăcere să ies și să respir nițel aer proaspăt.

— Dar trebuie să te trimit sus, zise celălalt nemulțumit.

— Asta-i altceva, replică Hal. Dacă mă trimiți, mă duc, dar te privește. M-ai ținut aici fără drept legal, fără vreo acuzație împotriva mea, și fără să-mi dai

posibilitatea să mă văd cu un avocat. Dacă nu greşesc, eşti răspunzător din punct de vedere penal pentru asta, iar Compania este răspunzătoare civil. Bineînţeles, asta-i treaba dumitale. Voiam doar să-ţi arăt clar poziţia mea — mă întrebi dacă n-aş vrea să mă duc sus ; răspund că n-aş vrea chiar deloc.

Şeriful stătu o clipă, mestecîndu-şi nervos trabucul stins. Apoi se duse la uşă.

— Hei, Gus, strigă el.

Temnicerul lui Hal apăru, Cotton îi şopti ceva şi acesta plecă din nou.

— I-am spus să-ţi aducă ceva de mîncare, poţi să stai aici şi să mănînci. Aşa-ţi convine mai bine ?

— Depinde, spuse Hal, profitînd cît mai mult de această situaţie. Mă inviţi în calitate de prizonier al dumitale sau de oaspete ?

— Hai, termină ! spuse celălalt.

— Trebuie să-mi cunosc poziţia. Va fi de importanţă pentru avocaţii mei.

— Fii oaspetele meu, zise şeriful.

— Dar după ce un oaspete a mîncat, e liber să plece dacă o doreşte !

— Am să-ţi fac cunoscut acest lucru înainte de a termina !

— Grăbeşte-te. Eu mănînc repede.

— Îmi promiţi că nu pleci mai înainte ?

— Chiar dacă o fac, răspunse Hal rîzînd, nu mă voi duce decît la locul meu de muncă. Poţi să mă cauţi la cîntar, Cotton.

§ 21. Şeriful ieşi şi peste cîteva minute temnicerul se întoarse cu o mîncare ce contrasta uimitor cu cea pe care o servise mai înainte. Pe o tavă era şuncă rece, cîteva ouă fierte, salată de cartofi şi o ceaşcă de cafea cu cornuri şi unt.

— Da, da, spuse Hal cu un aer de superioritate. E chiar mai bun decît friptură cu piure de cartofi!

Stătu şi privi, fără să se ofere să dea ajutor, în timp ce celălalt făcea loc tăvii pe masă, în faţa lui. Apoi omul ieşi iar. Hal începu să mănînce.

Înainte de a termina de mîncat, şeriful se întoarse. Se aşeză în scaunul lui turnant şi părea că gîndeşte. Între îmbucături, Hal se uita la el şi îi zîmbea.

— Cotton, zise el, ştii că nu există o probă mai sigură a bunei creşteri decît felul cum mănînci. Observi că nu mi-am pus şervetul la gît cum ar fi făcut Alec Stone.

— Te observ, răspunse şeriful.

Hal aşează cuţitul şi furculiţa alături de farfurie.

— Omul dumitale a uitat bolul de spălat mîinile, remarcă el. Dar nu te necăji. Poţi să-l suni acum să vină să ia tava.

Şeriful îşi folosi glasul în loc de clopoţel şi temnicerul sosi.

— Din păcate, cînd m-au percheziţionat noaptea trecută, oamenii dumitale mi-au pierdut portofelul şi nu am bani să-i dau bacşiş ospătarului.

„Ospătarul" îi aruncă lui Hal o privire de parcă ar fi vrut să-l muşte ; dar şeriful rînji.

— Fă curat, Gus, şi închide uşa.

Apoi Hal întinse picioarele şi se făcu din nou comod.

— Trebuie să recunosc că-mi place mai mult să fiu oaspetele dumitale decît prizonierul dumitale!

Urmă o pauză.

— Am discutat cu domnul Cartwright, începu şeriful. N-am de unde să ştiu cîtă păcăleală este în ce mi-ai spus, dar este destul de evident că nu eşti miner. S-ar putea să fii un fel de agitator modern, dar să fiu al naibii dacă am văzut vreodată un agitator cu maniere elegante. Presupun că ai fost crescut într-o fa-

milie bogată ; dar, dacă e așa, nu pot pricepe în nici un chip de ce vrei să faci treburi din astea.

— Spune-mi, Cotton, ai auzit vreodată de *ennui*[1] ? spuse Hal.

— Da, dar nu ești cam tînăr ca să te plîngi de așa ceva ?

— Presupune că i-am văzut pe alții suferind de boala asta și am vrut să încerc un alt mod de viață decît al lor ?

— Dacă ești ceea ce pretinzi, ar trebui să fii încă la colegiu.

— Mă întorc la toamnă pentru ultimul an.

— La ce colegiu ?

— Văd că tot n-ai încredere ! zise Hal și zîmbi.

Apoi, pe neașteptate, cu spiritul pe care îl pot da doar taberele de studenți sub clar de lună și privilegiile, cîntă :

Vesel tip era Regele-Cărbune
Vesel mai era
Își făcuse-o școală cum nu-i alta-n lume
Pentru noi, hura !

— Ce școală e asta ? întrebă șeriful.

Și Hal cîntă din nou :

Hai cu mine-n noapte sub raze de lună,
Haide, Liza-Ann
Și-o să-ți cînt un cîntec ce-l știu eu anume
Despre Harrigan !

— Mai sînt mulți ca tine la Harrigan ? întrebă șeriful la sfîrșitul concertului.

— Un grup mic — suficient ca să fermenteze toată grămada.

— Și asta-i ideea voastră despre vacanță ?

[1] Plictiseală (fr.).

— Nu, nu-i vacanță ; e un curs de vară de sociologie practică.

— Înțeleg ! zise șeriful și zîmbi fără să vrea.

— Anul trecut i-am lăsat pe profesorii de economie politică să-și expună teoriile lor. Dar teoriile nu prea corespund cu faptele. Mi-am spus atunci că trebuie să le verific. Cunoști poate șabloanele : individualism, *laissez faire*[1], libertatea cuvîntului, dreptul fiecărui om de a lucra pentru cine îi place. Și aici vezi cum acționează teoriile : un șerif cu un zîmbet crud pe față și cu un revolver la șold, calcă legile mai repede decît poate un guvernator să le semneze.

Șeriful hotărî brusc că a făcut destulă „conversație de salon". Se ridică în picioare să tranșeze scurt problema.

— Dacă nu te deranjează, tinere, să revenim la treburile noastre ! spuse el.

§ 22. Făcu un tur prin cameră și apoi se opri în fața lui Hal. Stătea cu mîinile băgate în buzunare, cu o oarecare grație care nu se potrivea cu ocupația lui. Era un diavol frumos, gîndea Hal, în ciuda gurii sale amenințătoare și a aparentelor semne de desfrîu.

— Tinere, începu el cu un nou efort de a fi amabil, nu știu cine ești, dar ești inteligent ; ai stăpînire de sine și te admir. Așa că vreau să uităm toată povestea și să te las să te întorci să-ți termini cursurile la facultate.

Hal studia zîmbetul plin de grijă al celuilalt.

— Cotton, spuse el în cele din urmă, vreau să înțeleg propunerea. Nu mai trebuie să spun că am luat banii ăia ?

[1] *Laisser faire, laissez passer,* deviza liber schimbismului, curent în politica economică a burgheziei industriale, caracterizat prin faptul că reclamă libertatea comerțului și neamestecul statului în treburile întreprinzătorilor capitaliști.

— Nu, o să te absolvim de asta.

— Şi n-o să mă trimiteţi la zdup ?

— Nu. Nici n-am avut intenţia s-o fac. Am încercat doar să te bag în sperieţi. Tot ceea ce îţi cer este să o ştergi şi să lăsăm oamenii să uite.

— Şi eu, cu ce m-aleg din asta, Cotton ? Dacă aş fi vrut să fug, aş fi putut s-o fac oricînd în aceste opt, zece săptămîni.

— Da, desigur, dar acum e cu totul altceva. Acum treaba mă priveşte pe mine.

— Să nu te mai privească ! exclamă Hal. Vrei să scapi de mine şi ai vrea s-o faci fără zgomot. Dar nu poţi, aşa că las-o baltă,

Celălalt privea uimit.

— Vrei să spui că ai de gînd să stai aici ?

— Exact.

— Tinere, m-am săturat ! Nu mai am timp să mă joc. Nu-mi pasă cine eşti, nu-mi pasă de ameninţările tale. Sînt şeriful acestui orăşel minier şi slujba mea este să menţin ordinea. Am spus că ai să pleci !

— Dar Cotton, ăsta este un oraş ! Am dreptul să merg pe stradă — exact cum ai şi tu !

— N-o să-mi pierd timpul cu discuţiile. Am să te bag într-o maşină şi am să te conduc jos în Pedro.

— Să presupunem că mă duc la procurorul districtului şi îi cer să te dea în judecată.

— O să rîdă de tine.

— Să presupunem că mă duc la guvernatorul statului ?

— O să rîdă şi mai tare.

— Foarte bine, Cotton ; poate că ştii ce faci ; dar mă întreb — mă întreb cît de sigur te simţi. Nu ţi-a trecut niciodată prin gînd că superiorilor tăi s-ar putea să nu le placă aceste măsuri de mînă forte pe care le iei ?

— Superiorii mei ? La cine te referi ?

— Există un om în statul ăsta pe care trebuie să-l respecți — deși îi disprețuiești pe procurorul districtului și pe guvernator. Ăsta-i Peter Harrigan !

— Peter Harrigan ? repetă celălalt ca un ecou, apoi izbucni în rîs. Ești un băiat vesel !

Hal continuă să-l măsoare fără să se clintească.

— Mă întreb dacă ești atît de sigur ! O să fie de acord cu tot ce ai făcut ?

— Va fi ! zise celălalt.

— Cu felul în care te porți cu muncitorii ? Știe că dai mai puțin la cîntar ?

— Pe naiba ! spuse celălalt. De unde crezi că are banii pentru universitatea voastră ?

Urmă o pauză ; în cele din urmă, șeriful întrebă sfidător :

— Ai găsit ce-ai căutat ?

— Da, replică Hal. Bineînțeles, m-am gîndit tot timpul, dar e greu să-i convingi pe ceilalți oameni. Bătrînul Peter se deosebește de toți lupii ăștia din nord, știi, e un înalt prelat pios.

Șeriful zîmbi rînjind.

— Atît timp cît există oi, vor fi și lupi în piele de oaie, spuse el.

— Înțeleg, zise Hal. Și dumneata îi lași să se hrănească cu miei !

— Dacă un miel e destul de naiv ca să se lase prostit de pielea asta veche și roasă, merită să fie mîncat.

Hal studia chipul cinic din fața lui.

— Cotton, spust el, păstorii au adormit, dar cîinii păzitorilor latră. Nu i-ai auzit ?

— N-am observat.

— Ei latră mereu ! O să-i scoale pe păstori ! Au să salveze oile !

— Religia nu mă interesează ; nici a ta, nici a bătrînului Peter, spuse celălalt plictisit.

Deodată, Hal se ridică în picioare.

— Cotton, spuse el, locul meu este în turmă ! Mă întorc la slujba mea de la cîntar ! Şi o porni spre uşă.

§ 23. Jeff Cotton îi tăie calea.

— Opreşte-te, strigă el.

Dar Hal nu se opri.

— Hei, tinere ! strigă şeriful. Nu merge prea departe cu gluma asta ! Şi sări la uşă chiar înaintea prizonierului său. Mîna i se îndreptă spre şold.

— Scoate-ţi revolverul, Cotton, zise Hal ; şi cum şeriful îl ascultă, adăugă : Acum am să mă opresc. Pe viitor, dacă te voi asculta, o voi face numai sub ameninţarea revolverului.

Gura şerifului părea ameninţătoare.

— S-ar putea să constaţi că în ţara asta nu este o mare pauză între scoaterea revolverului şi împuşcătură !

— Ţi-am explicat atitudinea mea. Ce ordine dai ? replică Hal.

— Vino înapoi şi şezi pe scaunul ăsta.

Hal se aşeză, şeriful se duse spre masa lui şi ridică telefonul.

— Numărul şapte, spuse el şi aşteptă o clipă. Tu eşti, Tom ? Adu maşina aici.

Puse receptorul în furcă şi urmă o tăcere ; în cele din urmă, Hal întrebă :

— Mă duc la Pedro ?

Nu primi răspuns.

— Văd că te-am călcat pe nervi, spuse Hal. Dar cred că nici nu ţi-a trecut prin gînd că noaptea trecută m-aţi lăsat fără bani. Am de asemeni un cont cu Compania, nu primesc ceva bani pentru munca mea ? Cum stau lucrurile ?

Șeriful ridică telefonul și ceru alt număr.

— Alo, Simpson. Aici e Cotton. Să-i faci calculele lui Joe Smith, ajutor la numărul doi și să-mi trimiți banii. Vezi și contul lui de la prăvălie ; repede, așteptăm. Pleacă acum, imediat.

Puse din nou receptorul în furcă.

— Spune-mi, și pentru Mike Sikoria v-ați străduit așa ? zise Hal.

Tăcere.

— Permite-mi să fac o sugestie, cînd îmi dați ce mi se cuvine, o parte să fie în bonuri. Vreau să am o amintire.

Tăcere în continuare.

— Știi că există o lege împotriva plății salariilor în bonuri, insistă prizonierul chinuitor.

Șeriful era îmboldit să spună ceva.

— Nu plătim în bonuri.

— Ba da, omule. Doar o știi !

— O facem cînd mi se cer banii înainte.

— Legea spune că trebue să le plătiți de două ori pe lună, și voi nu faceți așa. Le plătiți o dată pe lună, și între timp, dacă au nevoie de bani, le dați această imitație de bani !

— Dacă ei sînt mulțumiți, ce-ți pasă ție ?

— Și dacă nu-s mulțumiți, îi îmbarcați în tren și îi scoateți afară ?

Șeriful tăcea, bătînd nerăbdător cu degetele în masă.

Hal începu din nou :

— Cotton, eu vreau să-mi fac educația, aș vrea să-mi explici ceva — o problemă de psihologie umană. Cînd un om acceptă o înțelegere ca aceasta, ce-și spune în sinea lui despre ea ?

— Tinere, să mă ierți, dar ai început să devii plictisitor, zise șeriful.

— Păi avem înaintea noastră o călătorie cu mașina ! Doar n-o să tăcem tot drumul !

După un moment, adăugă cu un ton lingușitor :

— Vreau să învăț cu adevărat. Ai putea fi în stare să mă cîștigi de partea ta.

— Nu ! spuse Cotton prompt. Nu fac eu una ca asta !

— De ce nu ?

— Pentrucă nu mă pot lua la întrecere cu tine pe distanță mare. V-am auzit eu pe voi agitatorii și mai înainte, sînteți toți la fel ; credeți că lumea e condusă cu vorbăria, dar nu-i așa.

Hal își dădu seama că nu va ajunge nicăieri în duelul acesta cu șeriful. Făcuse toate eforturile să obțină ceva ; argumentase, amenințase, își bătuse joc, ba îi și cîntase ! Dar șeriful urma să-l dea afară, și asta era totul.

Hal continuase disputa pur și simplu pentru că trebuia să aștepte mașina, și pentru că suportase jigniri și trebuia să-și reverse supărarea și nemulțumirea. Acum însă se opri brusc din discuție. Îi atrăseseră atenția cuvintele șerifului : „Credeți că lumea este condusă cu vorbăria !“ Astea erau cuvintele pe care le folosea mereu fratele lui ! Șeriful mai spusese de asemeni : „Voi agitatorii !“ Ani de zile aceasta fusese una din mustrările pe care Hal le auzise de la fratele său. „Ai să devii unul din agitatorii ăia !“ Hal îi răspundea cu o încăpățînare copilărească : „Nu-mi pasă !“ Și acum, aici, șeriful îl numea agitator, fără scuze și fără îngăduință față de rudele de sînge.

Repetă cuvintele : „Asta mă supără la voi agitatorii — veniți aici și încercați să atîțați oamenii“...

Așa dar asta era Hal pentru cei de la Compania Generală de Combustibil.

Venise aici cu intenția să fie spectator, să stea pe puntea vaporului și să privească în jos spre oceanul mizeriei sociale. Analizase cu atîta grijă fiecare pas înainte de a-l face ! Încercase pur și simplu să fie controlor la cîntar, nimic mai mult ! Îi spusese lui Tom Olson că nu voia să se alăture sindicatelor ; nu avea încredere în organizatorii sindicali și în agitatorii de tot felul, persoane oarbe, iresponsabile, care umblau să aţîțe pasiuni periculoase. Începuse să-l admire pe Tom Olson, dar acest lucru îi îndepărtase doar parțial prejudecățile ; Olson era doar unul dintre agitatori, nu toți la un loc !

Dar toată considerația lui față de companie nu contase deloc ; întocmai ca și eforturile lui de a-l convinge pe șerif că făcea parte din clasa celor avuți. În ciuda „manierelor elegante" ale lui Hal, șeriful îi spusese : „Voi agitatorii !" După ce îl judeca ? se întreba Hal. Oare ajunsese el, Hal Warner, să arate ca una din aceste persoane oarbe și iresponsabile ? Era timpul să se analizeze !

Oare îl schimbaseră într-atît cele două luni de „muncă murdară" în măruntaiele pămîntului ? Această idee trebuia să fie supărătoare pentru cineva care a fost un favorit al doamnelor ! Vorbea oare ca ei ?... el care „sărutase piatra din Bharney" ! Șeriful spusese că „ține la drum lung !" Într-adevăr, vorbise mult, dar la ce se putea aștepta, după ce-l închisese în închisoare două nopți și o zi, singur cu nemulțumirile lui la care să reflecteze ! În felul acesta, au fost oare creați agitatorii adevărați, aruncîndu-i în închisoare ca să reflecteze la nemulțumirile lor ?

Hal își reaminti de gîndurile lui din închisoare. Era acrit, nu-i păsa dacă la North Valley dominau sindicatele. Dar toate acestea nu erau decît o stare de spi-

rit, la fel ca și răspunsul către fratele său ; era psihologie de închisoare, o parte a cursului lui de vară de sociologie practică. O înlăturase, dar se pare că impresionase mai adînc decît își dăduse seama. Îi schimbase aspectul psihic ! Îl făcuse să arate și să vorbească întocmai ca un agitator ! Îl făcuse să fie „iresponsabil". E „orb" !

Da, asta era ! Toată această mizerie, ignoranță, boală, această ticăloșie și oprimare, această mutilare a trupului și sufletului oamenilor în minele din America — toate acestea nu existau — totul era o halucinație a unei minți „iresponsabile" ! O dovedeau mărturiile unei lumi întregi ! Șeriful, fratele lui și lumea întreagă nu puteau fi „orbi" ! Dacă le vorbeai de aceste condiții, dădeau din umeri, te numeau „visător", „excentric", spuneau că „ai sărit de pe linie", sau se supărau și deveneau acri și te înjurau ; spuneau „voi, agitatorii !"

§ 24. Șeriful din North Valley era atît de „agitat" încît nu-și găsea locul pe scaunul său. Îl năpădise amintirea tuturor neplăcerilor pe care le întîmpinase în cariera sa tulbure. Începu să măsoare camera în lung și în lat și să vorbească fără a se sinchisi dacă Hal îl ascultă sau nu.

— Un orășel plin de străini păduchioși ! Nu înțeleg nici o limbă civilizată, au o singură idee pe lumea asta, să se sustragă cît pot de la muncă, să-și umple vagonetele cu ardezie și pietre, să arunce vina pe alții și să se ducă să se umfle de băutură. Nu lucrează cinstit, nu luptă cinstit, luptă cu cuțitul în spate ! Și voi agitatorii, cu simpatia voastră față de ei — la ce naiba mai vin în țara asta dacă nu le place mai mult decît în țara lor ?

Hal auzise întrebarea asta și mai înainte, dar cum tot trebuiau să aștepte mașina și fiind sigur acum că este agitator avea de gînd să le facă toate necazurile posibile !

— Motivul este destul de clar, zise el. Compania Generală de Combustibil folosește în străinătate agenți care le vorbesc oamenilor despre salariile minunate pe care le vor avea în America, nu-i așa ?

— Și le au, nu ? De trei ori pe atît cît au la ei acasă !

— Da, dar cu asta n-au rezolvat nimic. Mai există un lucru pe care Compania Generală de Combustibil nu-l menționează și anume : costul vieții e mai mare decît salariul. Apoi, mai sînt lăsați să creadă că America este o țară a libertății ; vin cu speranța de a avea mai mult noroc ei și copiii lor ; dar dau de un șerif care stă prost cu geografia și care crede că Munții Stîncoși sînt undeva prin Rusia !

— Cunosc eu felul ăsta de a vorbi ! exclamă celălalt. Cînd eram mic, am învățat să flutur steagul înstelat. Dar ascultă ce-ți spun, ai de condus o mină și nu-i același lucru cu organizarea sărbătoririi de 4 iulie. Niște popi au făcut o lege să nu se lucreze duminica, și ce-a ieșit din asta ? Au la dispoziție treizeci și șase de ore în care să se îmbete și luni nu mai pot lucra !

— Cu siguranță că există un remediu, Cotton ! Ce s-ar întîmpla în cazul cînd Compania ar refuza să mai închirieze clădiri cîrciumarilor ?

— Doamne sfinte ! Crezi că n-am încercat și asta ? Se duc jos la Pedro pentru băutură și aduc cît pot să care — în ei și pe deasupra. Și dacă îi oprim și de la asta, atunci muncitorii noștri se duc la altă mină unde pot să-și cheltuiască banii după bunul lor plac. Nu, tinere, cînd ai o asemenea turmă, trebuie să o mîni ! E nevoie de o mînă forte — de un om ca Peter Har-

rigan. Dacă vrem să avem cărbuni, dacă vrem ca industria să meargă înainte, dacă vrem să fie progres...

— Şi asta face parte din cîntecul nostru ! rîse Hal, întrerupînd discursul şerifului.

Tipul ăsta vesel îşi punea-n mişcare
Mina, ce lucra
Zi de zi, să-i umple pipa şi castronul,
Pentru şcoala sa !

— Da, mormăi şeriful. E uşor pentru voi, tinerii eleganţi, să faceţi versuri în timp ce trăiţi din belşug pe banii bătrînului. Dar cu asta n-aţi făcut nimic. Sînteţi voi tinerii studenţi gata să preluaţi munca lui ? Sau toţi politicienii ăia democraţi, care vin aici, vorbesc prostește despre libertate, fac legislaţia muncii pentru străinii ăştia...

— Încep să înţeleg, spuse Hal. Obiectezi împotriva politicienilor care fac legile te îndoieşti de argumentele lor şi atunci refuzi să le dai ascultare. Dar de ce nu mi-ai spus mai devreme că eşti anarhist ?

— Anarhist ? strigă şeriful. *Eu* un anarhist ?

— Asta e un anarhism în fond, nu-i aşa ?

— Doamne, dumnezeule ! Asta e culmea ! Vii aici şi aţîţi oamenii — agitator sindical, sau ce-i mai fi — şi doar ştii că primul gînd al acestor oameni cînd scapă de sub pază este să pună dinamită în puţuri şi să dea foc clădirilor !

— Fac aşa ceva ? Tonul lui Hal era plin de surprindere.

— N-ai citit ce-au făcut la ultima mare grevă ? Bătrînul predicator, John Edstrom, ar putea să-ţi spună. El era unul din grup.

— Nu, greşeşti, zise Hal. Edstrom are cu totul altă filozofie. Au făcut-o alţii, fără îndoială. Şi întrucît am fost aici, pot să le înţeleg în întregime punctul de

vedere. Cînd au dat foc clădirilor, au făcut-o cu gîndul că dumneata sau Alec Stone aţi putea fi înăuntru.

Şeriful nu zîmbi.

— Ei vor să distrugă proprietatea, continuă Hal, pentrucă nu văd alt mijloc de a pedepsi tirania şi lăcomia proprietarilor. Dar, să presupunem că cineva le-ar băga în cap o altă idee ; să presupunem că cineva le-ar spune : „Nu distrugeţi proprietăţile — luaţi-le !"

Celălalt se zgîi.

— Luaţi-le ! Aşa dar asta-i părerea dumitale despre moralitate.

— Ar fi mult mai morală decît metoda prin care le-a obţinut la început Peter.

— Ce metodă ? întrebă şeriful cu oarecare indignare. I.e-a plătit la preţul pieţii, nu ?

— A plătit preţul pieţii pentru politicieni. Am cunoscut în Western City o doamnă care era împuternicit şcolar cînd el cumpăra terenuri şcolare de la stat — terenuri despre care se ştia că au cărbune. Plătea trei dolari pe un acru şi toată lumea ştia că valorau trei mii.

— Păi, zise Cotton, dacă nu-i cumperi pe politicieni, te trezeşti într-o bună dimineaţă că i-a cumpărat altcineva. Dacă ai o proprietate, trebuie să ţi-o aperi.

— Cotton, spuse Hal, îi vinzi bătrînului Peter timpul tău — dar poţi să-ţi păstrezi o parte din inteligenţă. E destul să te uiţi la statele tale de plată lunare ca să-ţi dai seama că şi tu eşti un sclav salariat, nu cu mult mai bine decît minerii pe care îi disprețuieşti.

Celălalt zîmbi.

— Admit, salariul meu ar putea să fie mai mare ; dar m-am gîndit la asta şi cred că o duc mai bine decît voi agitatorii. Sînt cîinele din frunte şi am de gînd să stau în frunte.

— Cu punctul ăsta de vedere asupra vieţii nu mă miră că te îmbeţi din cînd în cînd. O luptă cîinească,

fără credință sau omenie ! Să nu crezi că rîd de tine — îți vorbesc din suflet. Nu sînt nici atît de tînăr, nici atît de prost, încît să nu fi văzut că e vorba de o luptă cîinească. Dar există ceva în om care susține că el nu e cu totul cîine ; are măcar posibilitatea de a fi ceva mai bun. Să-i luăm pe căței ăștia sărmani care asudă sub munte, riscîndu-și viața în fiecare oră din zi și din noapte ca să ne procure, dumitale și mie, cărbune ca să ne încălzim — ca să „mențină în mișcare roata industriei"...

§ 25. Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-a rostit Hal. Fuseseră desigur destule cuvinte dar acum, gîndindu-se la această coincidență, i se părea a fi cu totul deosebită. Pentru că în timp ce el stătea acolo discutînd, s-a întîmplat ca sărmanii căței de sub munte să fie prinși în centrul uneia din experiențele acelea care formează romantismul și teroarea minerității. Unul din băieții care erau folosiți în subteran, prin violarea legii cu privire la munca copiilor, tocmai își făcea treaba de mîntuială. Era „frînar" și datoria lui era să bage o stangă în roata unui vagonet încărcat ca să-l țină pe loc ; dar era micuț și vagonetul era în mișcare cînd a făcut încercarea. L-a izbit de perete și astfel vagonetul încărcat alergă la vale, urmat prea tîrziu de vreo șase oameni. Prinzînd viteză, s-a răsucit la o curbă și a sărit de pe șină pocnindu-se de grinzi și dărîmîndu-le. Odată cu căderea grinzilor, a căzut praf de cărbune adunat de zeci de ani în galeriile acelea vechi ; și în același timp a căzut un fir electric care, atingînd vagonetul a produs o scînteie.

Astfel că Hal, stînd de vorbă cu șeriful, simți mai curînd decît auzi, un zgomot asurzitor ; simți aerul din jur transformîndu-se în ceva viu care îi dădu o lovitură puternică trîntindu-l lat la podea. Ferestrele camerei se făcură țăndări și o ploaie de sfărîmături se

revărsară peste el în cameră, în timp ce tencuiala de pe tavan, ca o altă ploaie, îi cădea în cap.

Cînd se ridică, pe jumătate ameţit, îl văzu pe şerif, tot pe podea ; cei doi interlocutori se uitau unul la celălalt cu priviri îngrozite. Pe cînd se tîrau încă, auziră un trosnet deasupra capului şi jumătate din tavanul camerei se prăbuşi odată cu o bucată mare de grindă ieşită în afară. În jurul lor, se auzeau alte trosnete, de parcă ar fi venit sfîrşitul lumii.

Se ridicară în picioare şi, alergînd la uşă, o deschiseră tocmai în momèntul în care o bucată de grindă ascuţită se sfărîma pe culoarul din faţa lor. Din nou săriră îndărăt.

— În pivniţă ! strigă şeriful, îndreptîndu-se spre scara din spate.

Dar înainte de a porni pe scări îşi dădură seama că surparea încetase.

— Ce s-a întîmplat ? gîfîi Hal cînd se opriră.

— Explozie în mină, spuse celălalt, şi după cîteva secunde alergară din nou la uşă.

Primul lucru pe care-l văzură fu o coloană imensă de praf şi fum care se ridica spre cer deasupra lor. Se întindea în faţa ochilor lor uimiţi, pînă cînd totul în jurul lor se întunecă. O ploaie de sfărîmături mai mici plutea deasupra orăşelului. Stînd şi privind, adunîndu-şi minţile şi amintindu-şi cum arătau lucrurile înainte, îşi dădură seama că dispăruse casa minei numărul unu.

— A sărit în aer, dumnezeule ! strigă şeriful ; cei doi alergară în stradă şi, privind în sus, văzură că o parte a clădirii distruse căzuse, prin acoperişul închisorii, deasupra capului lor.

Acum, ploaia de sfărîmături se oprise, dar nori de praf îi acopereau de negreală pe cei doi oameni ; norii deveneau tot mai negri pînă ce abia mai putură vedea drumul. Odată cu întunericul, se lăsă o linişte,

care după explozie și zgomotul dărîmăturilor, părea o tăcere de moarte.

Cîteva clipe, Hal stătu ameţit. Văzu un şuvoi de bărbaţi şi băieşi ieşind de la concasor ; iar de pe fiecare stradă apărea un şuvoi de femei ; femei bătrîne, femei tinere, lăsîndu-şi mîncarea pe foc şi copiii în leagăne, cu copiii mai mari ţipînd agăţaţi de fustele lor, se adunau în grupuri la gura minei care arăta ca un crater de vulcan fumegînd.

Directorul Cartwright apăru alergînd spre instalaţia de aerisire. Cotton i se alătură şi Hal îl urmă. Instalaţia de aerisire era distrusă şi ventilatorul uriaş zăcea la pămînt la o depărtare de vreo sută de picioare, cu paletele sfărîmate. Hal avea prea puţină experienţă în probleme miniere ca să înţeleagă întreaga semnificaţie a acestui lucru : îl văzu însă pe şerif şi director uitîndu-se uluiţi unul la celălalt şi auzi exclamaţia primului :

— S-a zis cu noi !

Cartwright nu scoase o vorbă ; dar buzele lui subţiri erau strînse şi în ochi i se citea teama.

Cei doi bărbaţi se grăbiră din nou spre gura fumegîndă a minei şi Hal îi urmă. Se îngrămădeau acolo o sută, două sute de femei care puneau întrebări toate deodată. Se adunară roi în jurul şerifului, a directorului şi a celorlalţi şefi — chiar şi în jurul lui Hal, strigînd isteric în poloneză, în boemiană şi greceşte. Cînd Hal dădea din cap arătînd că nu le înţelegea, ele gemeau îngrozite sau strigau cu glas tare. Unele continuau să privească fix la gura fumegîndă a minei ; altele îşi acopereau ochii să nu mai vadă priveliştea sau îngenunchiau plîngînd şi rugîndu-se cu mîinile ridicate.

Încetul cu încetul, Hal începu să înţeleagă întreaga oroare a unui dezastru în mină. Nu zgomotul şi fumul şi întunericul, nici femeile înebunite care boceau ;

nimic din ce era aici, deasupra pămîntului, n-avea importanță ci ceea ce era dedesubt, în galeria plină de fum ! Acolo erau oameni ! Oameni pe care Hal îi cunoștea, cu care lucrase și glumise, cu care împărțise zîmbetele, a căror viață de fiecare zi începuse s-o cunoască ! Zeci, poate chiar sute zăceau acolo sub picioarele lui — unii morți, alții răniți, mutilați. Ce vor face ei ? Ce vor face cei de la suprafață pentru ei ? Hal încercă să ajungă la Cotton, să-i pună întrebări ; dar șeriful era înconjurat, asediat. Împingea îndărăt femeile, exclamînd :

— Plecați ! Duceți-vă acasă !

— Ce ? Să mergem acasă ! țipau ele. Cînd bărbații lor erau în mină ? Se îngrămădeau și mai strîns în jurul lui, implorînd, urlînd.

— Ieșiți ! continua el să exclame. Nu puteți face nimic ! Acum nimeni nu poate face nimic ! Duceți-vă acasă ! Duceți-vă acasă !

Trebuia să le împingă de o parte cu forța pentru a le împiedica să se împingă una pe alta în gura puțului.

Oriunde privea, Hal vedea femei în atitudini îndurerate : stînd țepene sau privind fix în fața lor ca în transă : stînd jos și clătinîndu-se într-o parte și-ntr-alta ; îngenunchiate, cu obrazul ridicat, rugîndu-se ; ținîndu-și copiii îngroziți în jurul fustei. Văzu o austriacă, o ființă demnă de plîns, palidă și tînără, cu un șal cenușiu ponosit pe cap, cu mîinile întinse țipînd :

— *Mein Mann ! Mein Mann !* [1]

Se întoarse împleticindu-se ca o ființă care a primit o lovitură mortală. Hal o urmări cu privirea ; strigătul ei, repetat de zeci de ori, fără încetare, deveni laitmotivul acestei simfonii a groazei.

Citise acasă în ziarele de dimineață despre dezastrele miniere ; dar aici un dezastru minier devenea o

[1] Soțul meu ! Soțul meu ! (Germ.).

chestiune de trup și sînge omenesc. Ceea ce era insuportabil era neputința lui și a întregii lumi. Această neputință îi devenea tot mai clară cu fiecare clipă — din exclamațiile lui Cotton și ale oamenilor pe care îi întreba. Era monstruos, de necrezut — dar așa era! Trebuiau să trimită după un nou ventilator, trebuiau să aștepte să fie adus, trebuiau să-l monteze și să-l pună în funcțiune; trebuiau să mai aștepte ore întregi după asta pentru ca fumul și gazele să fie evacuate din principalele culoare ale minei; pînă nu se făceau toate astea, nu puteau întreprinde nimic — absolut nimic! Oamenii din mină aveau să stea. Cei care nu fuseseră uciși pe loc, aveau să-și facă drum spre camerele mai îndepărtate și să se baricadeze împotriva gazelor ucigătoare. Vor aștepta, fără hrană și apă, respirînd un aer de o calitate îndoielnică, — vor aștepta, pînă cînd echipa de salvare va putea să ajungă la ei!

§ 26. În anumite momente, în mijlocul acestei confuzii, Hal se trezea încercînd să-și amintească cine dintre cei pe care îi cunoștea lucra la mina numărul unu. El lucrase la numărul doi, așa încît în mod firesc ajunsese să cunoască mai mulți oameni din mina aceea. Dar îi cunoscuse pe cîțiva și de la mina cealaltă — unul era bătrînul Rafferty și altul era tatăl lui Mary Burke și cel puțin unul din membrii grupului lui de controlor la cîntar — Zamierowski. Hal avu brusc imaginea figurii omului acela mărunțel și răbdător, care zîmbea cu atîta bunătate cînd americanii încercau să-i pronunțe numele. Și bătrînul Rafferty, cu toți copiii lui, și eforturile lui deplorabile de a-și păstra bunăvoința patronilor! Și sărmanul Patrick Burke pe care Hal nu-l văzuse niciodată treaz; fără îndoială acum era treaz, dacă mai trăia încă!

Apoi, în mulțime, Hal îl întîlni pe Jerry Minetti și află că un alt om care se afla dedesubt era Faren-

zena, italianul a cărui „fanciulla" îl dusese de nas ; un altul era Judas Apostolikas — care-şi luase cu el în capcana morţii cei treizeci de arginţi !

Oamenii întocmeau liste, şi Hal făcea acelaşi lucru punînd întrebări celorlalţi. Aceste liste erau supuse unor modificări — uneori în împrejurări dramatice. Vedeai o femeie plîngînd cu şorţul la ochi ; deodată îşi ridica privirea, scotea un strigăt pătrunzător şi îşi arunca braţele de gîtul unui bărbat. Tot aşa şi Hal avu impresia că se întîlnise cu o fantomă cînd îl recunoscuse pe Patrick Burke, stînd în mijlocul unui grup de oameni. Se îndreptă spre el şi ascultă povestea bătrînului — un mercenar îi furase stîlpii pentru armătură şi el venise sus la suprafaţă să ia alţii ; astfel îşi salvase viaţa în timp ce hoţul se afla acolo jos — o judecată a Providenţei pentru minerii necredincioşi !

Hal întrebă numaidecît dacă Burke se dusese să-şi anunţe familia. Alergase acasă, a spus el, dar nu era nimeni. Aşa că Hal începu să-şi facă loc prin mulţime, căutînd-o pe Mary şi pe sora ei, Jennie, sau pe fratele ei Tommie. Îşi continuă cercetarea, deşi îi trecu prin minte întrebarea dacă familia unui beţiv fără leac va aprecia intervenţia Providenţei în favoarea lui.

Îl întîlni pe Olson, care scăpase ca prin minune, lucrînd la suprafaţă, lîngă ascensor. Pentru organizator, care lucrase în mine de la vîrsta de opt ani şi văzuse nenumărate feluri de dezastre toate astea reprezentau o poveste veche. Începu să-i explice lui Hal, pe un ton obişnuit, cum stau lucrurile. Legea cerea să existe un număr de deschideri în fiecare mină precum şi o ieşire de rezervă cu scări pentru ca oamenii să poată ieşi la suprafaţă ; dar să sapi tuneluri în pămînt costă bani buni.

Cauza imediată a exploziei nu era cunoscută încă în acel moment, dar se putea spune că era o explozie a „prafului" după norii de praf de cocs, şi nimeni din

cei care fuseseră în mină și știa cît era de uscată nu se îndoia de ce vor găsi cînd vor coborî și își vor da seama de „forța explozici" și efectele ei. Trebuiau să se facă stropiri în mod regulat, dar în asemenea chestiuni patronii aveau propriile lor păreri.

Hal asculta doar pe jumătate aceste explicații. Pentru el, toate astea erau prea crude și oribile. Ce importanță avea a cui era vina ? Accidentul se întîmplase și acum problema era cum să se facă față situației grave ! Pe dedesubtul frazelor lui Olson el auzea strigătele bărbaților și băieților care se sufocau în temnițele întunecoase, auzea plînsetele femeilor ca niște valuri care loveau într-un mal îndepărtat, sau acompaniamentul slab dar persistent, asemeni unor viori în surdină : O, *mein Mann !* O, *mein Mann !*

Dădură din nou peste Jeff Cotton. Ajutat de vreo șase oameni, el împingea mulțimea de la gura minei și întindea sîrmă ghimpată ca s-o țină la distanță. Nu era un gest prea amabil, gîndea Hal ; dar, fără îndoială, femeile devin agresive cînd sînt cuprinse de isterie. Cotton răspundea la întrebările lor înebunite.

— Da, da ! Vom aduce un ventilator nou. Vă spun că facem tot ce putem. O să-i scoatem. Duceți-vă acasă și așteptați.

Dar bineînțeles că nimeni nu se ducea acasă. Cum ar fi putut o femeie să stea în casă sau să-și vadă de treburile obișnuite, să gătească, să spele, în timp ce bărbatul ei ar fi putut să se sufoce sub pămînt ? Singurul lucru pe care-l putea face era să stea la gura minei — cît mai aproape de el ! Unele stăteau nemișcate, ore în șir, altele umblau pe străzile orășelului întrebîndu-i la infinit pe aceiași oameni, dacă nu cumva îi văzuseră pe cei dragi. Cîțiva se întoarseră cu Patrick Burke. Odată cu Patrick Burke se mai întoarseră cîțiva, așa că oricînd mai putea exista o șansă pentru vreunul.

§ 27. În cursul după amiezii, Hal o întîlni pe stradă pe Mary Burke. Îl găsise de mult pe tatăl ei și-l trimisese la O'Callahan să sărbătorească favorurile Providenței. Acum pe Mary o interesa o problemă mai gravă. Mina numărul doi era în pericol! Explozia de la numărul unu fusese atît de puternică încît ventilatorul de la cealaltă mină aflată la o milă mai sus în trecătoare, se defectase. Ventilatorul se oprise; iar cînd cineva se duse la Alec Stone cerîndu-i să-i scoată pe oameni, Stone refuzase.

— Ce crezi c-a spus! țipă Mary. Ce crezi? „La naiba cu oamenii! Salvați catîrii!"

Hal uitase complet de faptul că mai exista o a doua mină în orășel, în care sute de bărbați și băieți erau încă la lucru.

— Ei nu știu oare de explozie? întrebă?

— S-ar putea să fi auzit zgomotul, zise Mary. Dar n-au de unde să știe ce a fost; și patronii n-au să le spună pînă cînd nu scot afară catîrii.

Deși văzuse multe în Northy Valley, Hal nu putea să creadă povestea asta.

— De unde știi asta, Mary?

— Tocmai mi-a spus-o tînărul Rovetta. A fost acolo și a auzit cu urechile lui.

Hal o privi uimit.

— Hai să mergem să ne convingem, spuse el și o porniră pe strada principală a orășelului. Pe drum li se alăturară alții — pentrucă știrea noilor nenorociri începuse deja să se împrăștie. Jeff Cotton trecu pe lîngă ei într-o mașină și Mary exclamă:

— Ți-am spus eu! Cînd îl vezi pe el ducîndu-se undeva, știi că se pune la cale ceva necurat.

Ajunseră la casa minei de la numărul doi unde găsiră o mulțime de oameni care aproape că se răsculaseră. Femei și copii țipau și gesticulau, amenințînd că vor năvăli în birouri și vor folosi telefonul din mină

ca să-i anunțe ele însele pe bărbați. Șeriful le mîna îndărăt. Hal și Mary ajunseră chiar în clipa cînd doamna David, al cărui soț lucra la numărul doi, îl amenința cu pumnul pe șerif țipînd la el ca o pisică sălbatică. Șeriful își îndreptă revolverul asupra ei ; văzînd asta, Hal se repezi înainte, cuprins de o furie oarbă ; îi venea să se năpustească el însuși asupra șerifului.

Dar Mary Burke îl opri, înlănțuindu-l cu brațele și reținîndu-l cu forța.

— Nu, nu, strigă ea. Stai pe loc, omule ! Vrei să te omoare ?

Era uimit de forța ei. Era uimit și de vehemența emoției ei. Îi spunea că e un prost și un nebun și alte epitete și mai aspre.

— N-ai mai multă minte decît o femeie ? Te bagi așa în gura unui revolver !

Criza trecu într-o clipă căci doamna David se dădu îndărăt și șeriful își lăsă arma. Dar Mary continua să-l certe pe Hal, încercînd să-l tragă de o parte.

— Hai acum ! Hai de-aici !

— Dar, Mary ! Trebuie să facem ceva !

— Nu putem face nimic, ți-am spus ! Ar trebui să ai atîta minte să știi. N-am să te las să fii ucis. Hai acum !

Mai cu binele, mai cu răul, îl duse departe în josul străzii.

Hal încercă să analizeze situația. Erau oare cei de la numărul doi cu adevărat în pericol ? Era oare posibil ca patronii să-și asume cu sînge rece un asemenea risc ? Și tocmai în momentul ăsta cînd aveau în fața ochilor dezastrul din mîna cealaltă ! Nu-i venea să creadă ; între timp Mary, alături de el, voia să-l convingă că oamenii nu erau cu adevărat în pericol — doar cuvintele brutale ale lui Alec Stone îi provocaseră teama aceea nebună.

— Nu-ţi aminteşti, atunci cînd s-a mai întîmplat să se oprească curentul de aer şi tu singur ai ajutat să fie aduşi sus catîrii ? Atunci nu te-ai gîndit la nimic, iar acum e acelaşi lucru. O să-i scoată pe toţi la timp !

Mary îşi ascundea simţămintele, ca să-l liniştească, iar el se lăsă dus, în timp ce încerca să se gîndească la ce s-ar putea face. Se gîndea la oamenii de la numărul doi ; erau cei mai buni prieteni ai lui, Jack David, Tim Rafferty, Wresmak, Androkulos, Klowoski. Se gîndea la ei, cei ţinuţi în temniţele lor îndepărtate — respirînd aer viciat, îmbolnăvindu-se, leşinînd — pentru ca să fie salvaţi catîrii ! Se oprea din mers şi Mary îl trăgea mai departe, repetînd la nesfîrşit :

— Nu poţi face nimic ! Nimic !

Şi apoi gîndea el, ce-ar putea face ? Îi jucase lui Jeff Cotton cea mai bună festă cu cîteva ore mai înainte şi răspunsul fusese ţeava revolverului pe care şeriful o îndreptase asupra lui. Tot ce putea întreprinde acum era să-i stea în cale lui Jeff Cotton şi să fie alungat pe loc din oraşel.

§ 28. Ajunseră acasă la Mary ; alături era casa femeii aceleea slave, doamna Zamboni, despre care îi povestise odinioară atîtea lucruri nostime. Timp de şaisprezece ani, doamna Zamboni născuse în fiecare an cîte un copil, dintre care unsprezece erau încă în viaţă. Acum soţul ei se afla închis în mina numărul unu iar ea era tulburată şi colinda străzile cu cea mai mare parte din copii după ea. Din cînd în cînd scotea cîte un urlet ca un animal chinuit şi copiii îl reluau pe diferite tonuri. Hal se opri să asculte ţipetele, dar Mary îşi astupă urechile şi fugi în casă. Hal o urmă şi-o văzu lăsîndu-se pe un scaun şi izbucnind într-un plîns isteric. Şi deodată Hal îşi dădu seama ce încordare însemna pentru Mary această întîm-

plare îngrozitoare. Chiar pentru el era deajuns, cu toate că era bărbat şi mai pregătit, să vadă lucruri groaznice. Bărbaţii îşi găseau moartea în industrii sau în război şi alţi bărbaţi îi vedeau murind şi se obişnuiau cu acest spectacol. Dar femeile erau mamele acestor bărbaţi; erau femei care i-au născut în dureri, i-au îngrijit şi i-au crescut cu grijă nesfîrşită, femei care nu se puteau obişnui niciodată cu acest spectacol! Şi apoi, soarta femeilor era mai rea. Dacă bărbaţii mureau, pentru ei asta însemna sfîrşitul; dar femeile trebuiau să înfrunte viitorul, cu amintirile lui amare, cu lupta lui singuratică şi disperată pentru existenţă. Femeile trebuiau să-şi vadă copiii suferind, murind încetul cu încetul din cauza lipsurilor.

Mila lui Hal pentru toate femeile în suferinţă se concentră asupra fetei de lîngă el. Ştia ce inimă bună are. N-avea nici un bărbat în mînă, dar va avea cîndva şi suferea de durerea acestui viitor inexorabil. El o privi, cum stătea ghemuită pe scaun, ştergîndu-şi lacrimile cu marginea rochiei de stambă. I se părea nespus de patetică, aidoma unui copil care fusese lovit. Din cînd în cînd, scotea cîte o frază printre suspine, de parcă ar fi vorbit singură.

— Ah, bietele femei, bietele femei! Ai văzut faţa doamnei Nonotch? S-ar fi zvîrlit în gura fumegîndă a minei, dacă ar fi lăsat-o!

— Nu te mai necăji atît, Mary! pleda Hal, ca şi cînd ar fi crezut că ar fi putut să se oprească.

— Lasă-mă în pace! strigă ea. Lasă-mă să mă răcoresc!

Iar Hal, care nu prea avusese de-a face cu stări nervoase stătea neputincios lîngă ea.

— Nenorocirea e mai mare decît am crezut eu vreodată! continuă ea. Unde te sucşti, vezi cîte o femeie cu ochii arzînd de durere, întrebîndu-se dacă o să-şi mai vadă bărbatul! Sau o mamă al cărei

băiat e poate pe moarte și ea nu poate să facă nimic pentru el!

— Nici tu nu poți face nimic, Mary, pledă din nou Hal, doar să te necăjești cumplit!

— Tu-mi spui asta? Cînd erai gata să-l lași pe Jeff Cotton să te împuște pentrucă îți părea rău de doamna David! Nu, nimeni nu poate să îndure așa ceva.

Nu-i trecea prin minte nici un răspuns. Trase un scaun și se așeză lîngă ea în tăcere, iar după un timp Mary începu să se liniștească, își șterse lacrimile și rămase privind cu tristețe prin ușă spre străduța murdară.

Privirea lui Hal se îndreptă în aceeași direcție. Se vedeau acolo mormane de cenușă și cutii de conserve precum și doi din copiii doamnei Zamboni, plini de noroi, care scormoneau cu bețe într-o grămadă de gunoi, căutînd poate ceva de mîncare sau ceva cu care să se joace. Mai era iarba uscată de pe marginea drumului, înegrită de praful de cărbune, cum erau toate în orășel. Ce priveliște! Și ochii fetei acesteia nu au văzut niciodată ceva mai înălțător decît asta. De dimineață și pînă seara, toată viața, văzuse această priveliște! Îi reproșase el oare, vreun moment, „proasta dispoziție"! Un bărbat sau o femeie pot oare să fie veseli în asemenea împrejurări — pot să viseze la lucruri frumoase, să aspire la culmile nobleței și curajului, la sacrificii pentru semenii lor? În locul acela se simțea miasma disperării; nu era un loc real, era un loc de vis, un coșmar oribil și diform. Semăna cu groapa aceea neagră de sub pămînt, în fundul căreia bărbați și băieți mureau asfixiați și care îi obseda imaginația lui Hal!

Deodată, Hal înțelese că voia să plece din North Valley! Să plece cu orice preț! Locul acela îi distrusese curajul; încet, zi de zi, tabloul mizeriei și al

sărăcici, al murdăriei şi al bolii, al foametei, tiraniei, disperării, îi rosese sufletul, îi sdbminase structura frumoasă a teoriilor lui altruiste. Da, voia să scape, într-un loc unde soarele strălucea, unde iarba creştea verde, unde fiinţele umane stăteau drept, în picioare, şi rîdeau, şi erau libere. Voia să îndepărteze din faţa ochilor săi praful şi fumul orăşelului ăsta nesuferit; să nu mai audă ţipătul acela chinuitor al femeilor care gemeau: „O, *mein Mann! O, mein Mann!*"

Privi la fata care şedea şi se uita fix înainte, îndoită, cu braţele atîrnînd moi pe genunchi.

— Mary, trebuie să pleci de-aici! Ăsta nu-i un loc pentru o fată cu inima bună! Ăsta nu-i un loc pentru nimeni! spuse el.

Un moment, ea îl privi trist.

— Eu eram aceea care îţi spuneam ţie să pleci, zise ea în cele din urmă. Ţi-am spus-o încă de cînd ai venit. Acum cred că ai înţeles ce voiam să zic.

— Da, am înţeles, şi vreau să plec. Dar vreau să pleci şi tu, spuse el.

— Joe, crezi că asta o să-mi ajute? întrebă ea. Crezi că o să-mi ajute dacă plec? Aş putea uita vreodată ceea ce am văzut azi? Aş putea după toate acestea să mă bucur de o fericire adevărată, cinstită, oriunde ar fi?

Încercă să o liniştească, dar era el însuşi departe de a fi liniştit. Ce o să se întîmple cu el! Va mai simţi vreodată în viitor că are dreptul la fericire? Va mai putea avea vreo satisfacţie într-o lume plăcută şi confortabilă ştiind că aceasta se baza pe o mizerie atît de hidoasă? Se gîndi la lumea aceea în care oameni fără griji, iubitori de plăceri, îşi căutau îndeplinirea dorinţelor. Îşi dădu seama brusc că, mai mult decît să plece, dorea să-i aducă aici pe oamenii aceia, fie chiar pentru o zi, pentru o oră, ca să audă corul acela de femei care plîngeau!

§ 29. Mary îl obligă pe Hal să jure că nu se va certa cu Cotton ; apoi plecară la mina numărul doi. Văzură că se aduceau sus catîrii iar patronii promiteau că în curînd vor veni şi oamenii. Totul era în regulă, nu era nici cel mai mic pericol ! Dar, în ciuda promisiunii pe care i-o făcuse, Mary se temea, nu avea încredere în Hal, aşa încît îl trase îndărăt la mina numărul unu.

Constată că tocmai sosise o maşină de salvare de la Pedro, cu medici şi surori şi cîteva „măşti". Aceste „măşti" erau nişte aparate stranii care se fixau strîns peste cap şi umeri şi erau alimentate cu oxigen suficient pentru o oră sau chiar ceva mai mult. Oamenii care le îmbrăcau se aşezau într-un fel de găleată mare care era lăsată în jos cu un scripete şi din cînd în cînd trăgeau de o frînghie de semnalizare pentru ca cei de la suprafaţă să ştie că sînt în viaţă. Cînd primul reveni la suprafaţă, raportă că lîngă piciorul puţului erau trupuri dar se pare că erau morţi cu toţii. Era un fum gros şi negru care indica un foc pe undeva în mină ; aşa că nu se mai putea face nimic pînă nu se instala ventilatorul. Punînd ventilatorul să funcţioneze invers, se putea scoate fumul şi gazele şi să se curete puţul.

Inspectorul de stat al minelor fusese anunţat, dar era bolnav şi îşi trimisese un locţiitor. Conform legii, acesta avea în sarcină toată acţiunea de salvare, dar Hal constată că minerii nu se sinchiseau de prezenţa lui. Fusese de datoria lui să prevină accidentul şi nu o făcuse. Odată venit, n-ar fi făcut decît ce voia Compania.

Cînd se întunecă, muncitorii de la numărul doi începură să iasă, iar nevestele lor, care aşteptau la gura minei, le săreau de gît cu strigăte de bucurie. Hal observă alte femei, ai căror soţi erau în mina numărul unu, de unde poate că nu aveau să mai iasă niciodată,

şi care stăteau şi priveau aceste îmbrăţişări cu ochi melancolici, plini de lacrimi. Printre cei care ieşiseră era şi Jack David ; Hal plecă acasă cu el şi cu soţia lui, ascultînd înjurăturile acesteia la adresa lui Jeff Cotton şi Alec Stone, înjurături care constituiau o şcoală în vocabularul conştiinţei de clasă. Femeia aceea micuţă, originară din Ţara Galilor, repeta cuvintele şefului : „La naiba cu oamenii, salvaţi catîrii !" Le repeta într-una, de parcă o încîntau ca o operă de artă, rezumînd perfect atitudinea patronilor faţă de oamenii lor ! Mulţi alţii repetau cuvintele acelea, constată Hal ; ele făcură înconjurul oraşelului, şi în cîteva zile, al întregului district. Sintetizau, după părerea tuturor din district, atitudinea proprietarilor de mine faţă de muncitori !

După ce depăşi primul şoc cauzat de dezastru, Hal dori informaţii şi îl chestionă pe Jack cel Mare, un bărbat solid şi citit, care emisese păreri cu privire la fiecare aspect al industriei. În felul lui liniştit şi calm, el îi explică lui Hal că frecvenţa accidentelor în acest district nu se datora vreunor greutăţi speciale în exploatarea acestor mine, gazelor explozive sau uscăciunii atmosferei. Faptul se datora lipsei de grijă a celor în cauză, a nerespectării de către ei a legilor pentru protecţia oamenilor. Ar trebui să existe o lege necruţătoare, de exemplu una care să prevadă că pentru fiecare om ucis într-o mină de cărbuni, urmaşii lui trebuie să primească o mie de dolari, indiferent cine era vinovat de accident. Atunci să vezi ce repede s-ar ocupa patronii să găsească remedii pentru pericolele aşa zis „neobişnuite" !

Acum ştiau că indiferent cît de mare le era vina, o scoteau la capăt cu pierderi minime. Fără îndoială că, de pe acum, avocaţii lor se aflau la locul accidentului şi în momentul cînd primele trupuri vor fi aduse sus, vor aranja lucrurile cu familiile lor. Ar fi

fost dispuși să ofere văduvelor un bilet de tren ca să se înapoieze în patrie, ar fi fost dispuși să ofere unei familii de copii orfani vreo cincizeci de dolari sau poate o sută și situația era de așa natură încît dacă voiau, bine, dacă nu — nu. Nu puteai obține nimic prin tribunal; cazul era atît de deznădăjduit încît nu puteai găsi nici măcar un avocat care să încerce să obțină ceva. Aceasta era o reformă în care Companiile aveau încredere, spuse sarcastic Jack cel Mare, pe avocații „fără scrupule" îi scoseseră din pîine.

§ 30. Urmă o noapte și apoi încă o zi de așteptare chinuitoare. Ventilatorul sosi, dar trebuia instalat înainte de a se putea întreprinde altceva. Întrucît fumul negru continua să iasă în valuri din puț, deschiderea a fost astupată cu scînduri și pînză de sac; patronii spuneau că așa era necesar, dar lui Hal acest lucru i se păru culmea ororii. Să pecetluiești bărbați și băieți într-un loc cu gaze ucigătoare!

Ideea că niște oameni erau închiși într-o mină avea în ea ceva deosebit de chinuitor; erau de-a drêptul sub picioarele tale și totuși era imposibil să ajungi la ei, să comunici cu ei în vreun fel! Cei de sus tînjeau după ei și cei de jos tînjeau la fel. Era imposibil să-i uiți, chiar și pentru cîteva minute. În timp ce vorbeau, oamenii rămîneau gînditori, cu ochii pironiți în gol; deodată, în mijlocul unei mulțimi, cîte o femeie își îngropa obrazul în palme și izbucnea în lacrimi, și atunci toate celelalte făceau la fel.

Puțini oameni au dormit în North Valley în timpul celor două nopți. Țineau întruniri de doliu în case sau pe străzi. Desigur erau unele treburi casnice care trebuiau făcute, dar nimeni nu făcea nimic din ce putea fi lăsat pe altădată. Copiii nu se jucau; stăteau tăcuți, palizi ca niște oameni mari, chirciți, prea ma-

turizaţi în cunoaşterea necazurilor. Nervii tuturor erau epuizaţi, stăpînirea de sine depindea de un fir de păr.

Era o situaţie generatoare de fantasmagorie şi zvonuri, care aţîţa imaginaţia celor înclinaţi spre semne şi preziceri, a celor ce vedeau fantome sau a celor care căzeau în transă sau dispuneau de simţuri speciale sau alte însuşiri misterioase. Erau cîţiva care locuiau într-un capăt îndepărtat al oraşelului care declaraseră că au auzit explozii sub pămînt, cîteva explozii care se succedaseră rapid. Cei de sub pămînt detonau dinamită ca să semnalizeze !

În cea de a doua zi, Hal şedea cu Mary Burke pe treptele casei ei. Bătrînul Patrick zăcea înăuntru, după ce găsise secretul uitării la cîrciuma lui O'Callahan. Din cînd în cînd se auzeau gemetele doamnei Zamboni care se afla în cabana ei cu liota de copii. Mary fusese acolo să-i hrănească, întrucît mama, năucită, îi lăsase înfometaţi şi plîngînd. Mary, ea însăşi, era ostenită, minunata ei mînă irlandeză pălise şi buzele ei vioaie nu mai erau arcuite. Şedeau tăcuţi pentru că nu aveau altceva de vorbit decît despre dezastru şi spuseseră tot ce era de spus despre asta. Dar Hal, în timp ce-o privea pe Mary, se gîndea.

— Ascultă Mary, spuse el în cele din urmă, cînd o să se termine cu toate astea, trebuie într-adevăr să pleci de-aici. M-am gîndit la toate, cu am prieteni în Western City care au să-ţi dea de lucru, o să poţi să te descurci şi să ai grijă de fratele şi sora ta. Vrei să mergi ?

Dar ea nu răspunse. Continua să privească indiferentă mica străduţă murdară.

— Zău, Mary, continuă el. Viaţa nu e atît de groaznică peste tot, cum e aici. Pleacă de-aici ! Oricît ar fi de necrezut, ai să uiţi totul. Oamenii suferă, dar în

cele din urmă nu mai suferă ; așa-i natura. îi face să uite.

— Tot natura m-a lovit de moarte, spuse ea.

— Da, Mary. Disperarea poate deveni o boală, dar la tine nu a devenit. Ești doar obosită. Dacă ai să încerci să-ți revii...

Întinse brațul și o apucă de mînă încercînd să o înveselească.

— Bucură-te, Mary ! Ai să pleci din North Valley.

Ea se întoarse și-l privi.

— Oare ? întrebă impasibilă, continuînd să-l studieze. Cine ești tu Joe Smith ? Ce faci tu aici ?

— Lucrez într-o mină de cărbuni, rîse el încercînd în continuare s-o abată de la gîndurile ei.

Dar ea continuă, la fel de grav ca mai înainte :

— Nu ești muncitor, după cîte știu. Și totuși îmi oferi mereu ajutorul ! Îmi spui mereu ce poți face pentru mine !

Făcu o pauză și pe fața ei apăru ceva din vechea sfidare.

— Joe, nu poți avea nici măcar o idee despre sentimentele care m-au năpădit chiar acum. Sînt gata să fac ceva necugetat ; cel mai bun lucru ar fi să mă lași în pace, Joe !

— Cred că înțeleg, Mary. Nu te-aș învinovăți orice ai face.

Ea îi reluă cuvintele nerăbdătoare.

— Zău, Joe ? Ești sigur ? Atunci ceea ce doresc este să aflu de la tine adevărul. Vreau să-mi vorbești deschis !

— Foarte bine, Mary. Despre ce-i vorba ?

Dar sfidarea ei dispăru deodată. Își lăsă ochii în jos, și el îi văzu degetele frămîntînd nervoase o cută a rochiei.

— Despre noi, Joe, spuse ea. Uneori mă gîndeam că mă placi. Mi se părea că-ți este drag să fii cu mine,

nu numai pentru că ți-era milă ci doar pentru *mine*. N-am fost sigură, dar nu mă pot abține să cred că-i așa. Este ?

— Da, așa-i. *Țin* la tine, spuse el, puțin nesigur.

— Atunci n-ai ținut la fata ailaltă în tot acest timp ?

— Nu, nu-i vorba despre asta, spuse el.

— Poți să ții la două fete în același timp ?

Nu știu ce să răspundă.

— Se pare că pot, Mary.

Ea își ridică din nou ochii și îi studie chipul.

— Mi-ai spus de fata ailaltă, și m-am întrebat dacă n-ai făcut-o numai ca să mă îndepărtezi. Poate e vina mea, dar nu sînt în stare să cred că fata ailaltă există, Joe !

— Greșești, Mary, răspunse el grăbit. Ceea ce ți-am spus e adevărat.

— Poate că așa o fi, spuse ea fără convingere în glas. Ai plecat de lîngă ea și nu te duci niciodată acolo unde se află ea s-o vezi ; e greu de crezut că ai face asta dacă ai fi foarte legat de ea. Nu cred că o iubești chiar atît de mult. Și spui că ții și la mine. Așa că m-am gîndit... m-am întrebat...

Se opri, căznindu-se să-i întîlnească privirea :

— Am încercat să mă lămuresc ! Joe, știu că ești un bărbat prea bun pentru mine. Vii dintr-un loc unde se trăiește mai bine, ai dreptul să aștepți mai mult de la o femeie...

— Nu-i vorba despre asta, Mary !

Dar ea i-o tăie scurt.

— Știu că ăsta-i adevărul ! Cauți doar să-mi aperi simțămintele. Știu că ești mai sus ca mine ! Am încercat din greu să nu-mi plec capul, am încercat mult timp să nu mă las pradă disperării. Am încercat să fiu veselă, îmi spuneam că n-aș vrea să fiu ca doamna Zamboni, să mă vait mereu. Dar n-are rost să te amă-

geşti singură. Am fost la biserică şi l-am auzit pe reverendul Spragg spunînd oamenilor că bogaţii şi săracii sînt la fel în faţa lui Dumnezeu. Poate că aşa o fi, dar eu nu sînt Dumnezeu şi n-am să pretind niciodată că nu mi-e ruşine că trăiesc într-un loc ca ăsta.

— Sînt sigur că Dumnezeu nu are interes să te ţină aici, începu el.

Dar ea interveni.

— Ceea ce este mai greu de îndurat e faptul că ştii că sînt atîtea lucruri minunate pe lume şi nu poţi să le ai niciodată ! E ca şi cum ar trebui să le vezi printr-un geam ca în vitrina unei prăvălii. Gîndeşte-te, Joe Smith, odată, într-o biserică din Sheridan, am auzit o doamnă cîntînd o muzică minunată ; o singură dată în viaţa mea ! Poţi să înţelegi ce a însemnat asta pentru mine !

— Da, Mary, pot !

— Dar m-am lepădat de toate astea cu ani în urmă. Ştiam ce preţ trebuie să plătească pentru asemenea lucruri o fată care munceşte şi mi-am spus că n-o să-mi permit niciodată să mă gîndesc la ele. Am urît locurile astea, am vrut să plec de aici, dar nu există decît o singură cale de ieşire, să laşi ca un bărbat să te ia ! Aşa că am rezistat ; am rămas curată, Joe, crede-mă.

— Bineînţeles, Mary !

— Nu ! Asta nu-i „bineînţeles" ! Asta înseamnă că trebuie să te lupţi cu tentaţiile. De multe ori m-am uitat la Jeff Cotton şi m-am gîndit la lucrurile de care avem nevoie ! Şi m-am lipsit de ele ! Dar mai este lucrul pe care o femeie îl doreşte mai mult ca orice pe lume !

Se opri, dar numai pentru o clipă.

— Ţi se spune să iubeşti un bărbat din clasa ta. Mama mea bătrînă mi-a spus asta înainte de a muri. Dar să presupunem că nu se întîmplă aşa ? Să presu-

punem că ai stat și te-ai gîndit la ce înseamnă asta, să ai un plod după altul, pînă cînd ești sfîrșită și cazi jos, așa ca bătrîna mea mamă ? Să presupunem că știi ce înseamnă manierele frumoase și le recunoști cînd le întîlnești, că știi să recunoști o discuție interesantă cînd o auzi !

Făcu un gest brusc lipindu-și mîinile una de alta și exclamă :

— Ești atît de deosebit, Joe, atît de deosebit de tot ce e pe-aici ! Felul cum vorbești, cum te miști, privirea veselă din ochii tăi ! Nici un miner n-a avut vreodată o privire așa veselă, Joe ! Cînd mă privești, inima aproape mi se oprește-n loc.

Se opri, trăgîndu-și sufletul, și el observă că se lupta să se stăpînească. După un moment, exclamă provocător :

— Dar ți se va spune să fii atentă, să nu îndrăznești să iubești un asemenea bărbat ; ți-ai frînge inima !

Se lăsă liniște. Sociologul amator nu avea o soluție la îndemînă pentru o asemenea situație ; nici pentru problema abstractă, nici pentru aplicarea ei concretă !

§ 31. Mary se străduí să continue.

— Așa gîndeam, Joe ! Îmi spuneam : îl iubești pe omul ăsta ; vrei doar *dragostea* lui — nimic altceva ! Dacă are un loc în lume, n-o să faci decît să-l reții — și nu vrei să faci asta. Nu vrei numele lui, sau prietenii lui, sau vreunul din lucrurile astea — îl vrei pe *el* ! Ai mai auzit așa ceva ?

Obrazul îi era în flăcări, dar continuă să-i susțină privirea.

— Da, am auzit, răspunse el cu voce scăzută.

— Ce ai spune de una ca asta ? E cinstit ? Reverendul Spragg spune că e diavolul, fără îndoială ; părintele O'Gorman, din Pedro, ar numi asta un păcat

de moarte și poate ei o știu, — dar eu nu ! Eu știu doar că nu mai pot îndura !

Ochii i se umplură de lacrimi și deodată izbucni :

— Ah ! Ia-mă de-aici ! Ia-mă și oferă-mi o șansă, Joe ! N-am să-ți cer nimic ; n-am să-ți stau niciodată în cale, am să muncesc pentru tine, am să gătesc, am să spăl, am să fac totul pentru tine, am să-mi tocesc degetele pînă la os ! Sau am să mă duc să lucrez, la o slujbă oarecare, să-mi cîștig partea. Și am să-ți fac o promisiune : dacă te plictisești vreodată și o să vrei să mă părăsești, n-ai să auzi nici o vorbă de supărare.

Nu făcea nici un apel conștient la simțurile lui ; ședea și-l privea sincer printre lacrimi, și asta făcea răspunsul și mai dificil.

Ce putea să spună el ? Simțea vechiul și periculosul impuls să o ia pe față în brațe și s-o mîngîie. Cînd în cele din urmă vorbi, o făcu cu un efort de a-și menține calmul vocii.

— Mary, aș spune da, dacă aș crede că o să meargă.

— *O să meargă !* Da, Joe ! Poți pleca oricînd vei voi. Zău !

— Nu există nici o femeie care să poată fi fericită în asemenea condiții, Mary. Ea își dorește bărbatul ei, îl vrea pentru ea însăși și îl vrea pentru totdeauna ; se păcălește ea singură în cazul cînd crede altfel. Acum ești extenuată, tot ce ai văzut în ultima vreme te-a obosit...

— Nu ! exclamă ea. Nu-i doar asta ! Mă gîndesc de săptămîni de zile.

— Știu. Te-ai gîndit, dar n-ai fi vorbit dacă n-ar fi fost grozăvia asta.

Se opri pentru un moment ca să-și recapete stăpînirea de sine.

— Nu se poate, Mary, declară el. Am văzut încercări din astea nu odată și nu sînt nici așa bătrîn. Propriul meu frate a încercat odată și s-a distrus.

— Ți-e teamă să ai încredere în mine, Joe !

— Nu, nu-i asta, voiam să spun că și-a distrus inima, a devenit egoist. A luat totul și n-a dat nimic. El e mult mai în vîrstă decît mine așa că am putut vedea efectul pe care l-a avut asupra lui. E rece, n-are încredere în nimic, nici în propria lui natură ; cînd îi vorbești despre crearea unei lumi mai bune îți spune că ești nebun.

— S-ar putea să-ți fie teamă de mine și din alt motiv, insistă ea. Să-ți fie teamă că o să trebuiască să te căsătorești cu mine !

— Dar, Mary, mai e și cealaltă fată. O iubesc cu adevărat, și îi sînt sortit. Ce pot să fac ?

— N-am crezut niciodată că o iubești, spuse ea în șoaptă. Își lăsă ochii în jos și începu din nou să-și frămînte rochia albastră, decolorată, care era murdară și pătată cu grăsime, probabil de pe urma îngrijirii copiilor doamnei Zamboni. De cîteva ori, Hal avu impresia că ea e gata să vorbească, dar își strînse din nou buzele ; o privea și îl durea inima.

Cînd vorbi în cele din urmă, vorbi tot în șoaptă și cu o notă de umilință pe care nu o auzise niciodată înainte.

— N-ai să vrei să-mi mai vorbești Joe, după tot ce ți-am spus.

— Ah, Mary ! exclamă el și o luă de mînă, să nu-mi spui că eu te-am făcut să fii și mai nefericită ! Vreau să te ajut ! Nu vrei să mă lași să-ți fiu prieten — prieten adevărat și sincer ? Lasă-mă să te ajut să ieși din capcana asta ; ai să ai ocazia să privești în jur, ai să găsești o cale spre fericire — atunci toată lumea o să ți se pară altfel și ai să rîzi la gîndul că m-ai vrut pe mine cîndva !

§ 32. Amîndoi se întoarseră la intrarea în mină. Trecuseră două zile de la dezastru și ventilatorul nu fusese încă pornit, și nici nu erau semne că va porni. Isteria femeilor creștea și mulțimea stătea încordată. Jeff Cotton adusese un grup de oameni să-l ajute să mențină ordinea. Ei ridicaseră un gard de sîrmă ghimpată în jurul intrării în mină și patrulau în spatele sîrmei ; erau niște cetățeni aspri, cu „banderole" de polițiști și cu umflături vizibile pe șold din pricina revolverelor.

În timpul acestei îndelungi perioade de așteptare, Hal avu discuții cu membrii grupului său pentru obținerea controlorului la cîntar. Ei îi povestiră cele întîmplate în timp ce el era în închisoare și acest lucru îi aminti de ceva care îi dispăruse din minte din cauza exploziei. Sărmanul, bătrînul John Edstrom era jos în Pedro, aflat poate într-o cruntă nevoie. În noaptea aceea, Hal se duse la cabana bătrînului suedez, intră pe fereastră și dezgropă banii ascunși. Erau cinci hîrtii de cîte cinci dolari, îi puse într-un plic, scrise adresa post-restant : Pedro, și-l dădu lui Mary Burke să-l ducă la poștă și să-l expedieze recomandat.

Orele treceau și nu era nici un semn că se va deschide intrarea în mină. Începură să se organizeze adunări secrete ale minerilor și ale soțiilor lor în care acestea se plîngeau de comportarea Companiei ; era normal ca prietenii lui Hal, care inițiaseră mișcarea pentru obținerea controlorului la cîntar, să preia conducerea lor. Ei erau dintre cei mai inteligenți muncitori și vedeau mai adînc sensul evenimentelor. Se gîndeau nu numai la oamenii prinși acum în capcană sub pămînt, ci și la alte mii care vor fi prinși în anii ce vor veni. Hal, mai ales, se gîndea cum ar putea înfăptui ceva trainic înainte de a părăsi orășelul ; pentrucă, desigur, va trebui să plece în curînd ; Jeff Cot-

ton i-o va aminti, şi îşi va pune în practică ameninţarea că se va descotorosi de el.

Apăruseră ziarele cu relatări asupra dezastrului, iar Hal şi prietenii lui le citiră. Era evident că cei de la Companie se zbătuseră pentru a obţine ca relatările să fie scrise din punctul lor de vedere. În stat există o oarecare sensibilitate publică faţă de problema dezastrelor miniere. Procentajul deceselor în urma accidentelor creştea în permanenţă ; rapoartele inspectorilor de stat dădeau cifra de şase la mie într-un an, opt şi jumătate în anul următor şi douăzeci şi unu şi jumătate în celălalt an. Când într-un singur accident erau ucişi cincizeci sau o sută de persoane şi când asemenea accidente se ţineau lanţ, nici publicul insensibil nu putea să nu-şi pună întrebări. În acest caz, Compania Generală de Combustibil a avut grijă să minimalizeze pierderile de vieţi şi să-şi ceară scuze. Compania nu avea nici o vină în producerea accidentului ; mina fusese stropită cu regularitate cu apă şi cu lut, aşa încît cauza exploziei trebuie să fi fost neglijenţa oamenilor în mînuirea explozibilului.

În cabana lui Jack David se iscă într-o seară o discuţie cu privire la numărul oamenilor îngropaţi în mină. Cifra aproximativă, dată de Companie, era de patruzeci, dar Minetti, Olson şi David căzură de acord că era absurdă. Oricine se învîrtea prin mulţime, putea să se convingă că erau de două sau de trei ori mai mulţi, despre care nu se ştia nimic. Această falsificare era făcută cu bună ştiinţă, deoarece Compania avea un sistem de pontare prin care cunoştea numele fiecărui om din mină. Dar majoritatea acestor nume slave era imposibil de pronunţat şi posesorii lor nu aveau prieteni care să-i menţioneze — oricum nu într-o limbă care să poată fi înţeleasă de ziariştii americani.

Totul făcea parte dintr-un sistem, declară Jack David, scopul şi efectul lui fiind să dea posibilitatea Companiei să continue să ucidă oameni fără să plătească pentru ei nici cu bani, nici cu prestigiul ei. Hal se gîndi că faptul de a dezminţi relatări false merita aceeaşi importanţă ca şi acţiunea de salvare a oamenilor care erau îngropaţi în momentul acela. Oricine va încerca să-i contrazică, va fi bineînţeles sortit listei negre ; dar Hal se considera un om de pe acum condamnat la o asemenea pedeapsă.

Tom Olson îşi spuse părerea :

— Şi ce o să faci contrazicîndu-i ?

— Voi spune ziarelor, răspunse Hal.

— Şi ce ziare or să publice aşa ceva ?

— Există două ziare rivale în Pedro, nu-i aşa ?

— Unul este al lui Alf Raymond, şeriful-împărat şi celălalt al lui Vagleman, avocatul Companiei Generale de Combustibil. La care din ele vrei să încerci ?

— Atunci la ziarele din afară, cele din Western City. Acum sînt reporteri aici, şi unii din ei vor accepta cu siguranţă.

Olson răspunse declarînd că nimeni, în afară de ziarele laburiste sau socialiste, nu va publica asemenea ştiri. Dar şi asta merita să fie făcut. Iar Jack David, care susţinea sindicatele şi toate activităţile lor, spuse :

— Acum trebuie să facem un recensămînt ca să ştim exact cîţi au rămas în mină.

Sugestia fu bine primită şi căzură cu toţii de acord să pornească la treabă chiar în seara aceea. Era o uşurare să facă ceva, să-şi umple mintea şi cu alte gînduri decît cele iscate de disperarea lor. Transmiseră cuvîntul de ordine lui Mary Burke, Rovetta, Klowoski şi altora ; iar la ora unsprezece, în dimineaţa următoare, se adunară din nou, puseră listele cap la cap şi constatară că se ştia precis despre cel puţin o sută şapte bărbaţi şi băieţi care se aflau în mina numărul unu.

§ 33. S-a întîmplat totuşi că discuţia cu privire la lista şi la modalitatea de a o face cunoscută lumii a fost amînată de o problemă mai urgentă. Jack David sosi cu ştiri despre noi tulburări la gura minei. Ventilatorul cel nou se instala ; dar totul se făcea foarte încet, atît de încet încît unii oameni se convinseseră că nu aveau de gînd să-l pornească de loc şi că ţineau mina sigilată ca să împiedice focul să se răspîndească. Un grup de nemulţumiţi avuseseră îndrăzneala să se ducă la domnul Carmichael, adjunctul inspectorului de stat al minelor, ca să-l convingă să ia unele măsuri; iar conducătorul celor care protestau, austriacul Huszar, care făcuse parte din grupul lui Hal pentru un control la cîntar, fusese arestat şi mînat în pas alergător la poarta oraşelului !

Jack David continuă arătînd că el cunoştea un tîmplar care lucra la ventilator şi care spusese că nimic nu se făcea cu prea mare grabă. Toţi oamenii de la casa ventilatorului erau de aceeaşi părere ; mina era sigilată şi va rămîne aşa pînă cînd Compania se va asigura că focul s-a stins.

— Dar dacă o deschid, focul se va întinde ; asta nu va împiedica acţiunea de salvare ? întrebă Hal.

— De loc, răspunse Jack cel Mare.

El explică că prin inversarea ventilatorului, fumul o scos afară prin tubul de aerisire şi pentru un timp se curăţă astfel principalele galerii.

— Dar vezi, spuse Jack, că s-ar putea să ia foc cărbunele sau cheresteaua, s-ar putea să cadă pietre şi şi să nu se mai poată lucra în unele locuri.

— Şi cît timp vor ţine mina sigilată ? strigă Hal consternat.

— Nimeni nu poate şti. Într-o mină mare ca asta, focul poate să mocnească şi o săptămînă.

— Toţi vor fi morţi ! ţipă Rosa Minetti frîngîndu-şi mîinile într-un acces de durere.

Hal se întoarse spre Olson.

— Au să facă oare una ca asta ?

— Au făcut-o — şi nu o singură dată, fu răspunsul organizatorului.

— N-ai auzit niciodată de Cherry în Illinois ? întrebă David. Acolo au făcut întocmai aşa şi peste trei sute de oameni şi-au pierdut viaţa.

El continua să relateze povestea aceea îngrozitoare cunoscută de fiecare miner. Sigilaseră mina în timp ce femeile leşinau iar bărbaţii îşi zmulgeau hainele de disperare ; unii au înnebunit. Au ţinut-o sigilată două săptămîni şi cînd au deschis-o mai erau douăzeci şi unu de oameni în viaţă !

— Au făcut acelaşi lucru şi în Diamondville, Wyoming, adăugă Olson. Au construit o barieră şi, cînd au ridicat-o, au găsit o grămadă de oameni morţi care se tîrîseră pînă acolo şi şi-au sfărîmat degetele încercînd să o înlăture.

— Dumnezeule ! strigă Hal, ridicîndu-se brusc în picioare. Şi omul acela, Carmichael, va accepta aşa ceva ?

— O să-ţi spună că fac tot ce se poate, zise Jack cel Mare. Şi poate că el chiar crede că e aşa. Dar ai să vezi, mereu o să se întîmple cîte ceva ; or să amîne de pe o zi pe alta şi n-or să pornească ventilatorul pînă n-or să fie gata.

— Bine, dar asta-i crimă, strigă Hal.

— Aşa-s afacerile, spuse Olson liniştit.

Hal privi feţele acestor muncitori. Fiecare din ei avea prieteni în capcana aceea ; fiecare din ei putea fi mîine în aceeaşi capcană !

— Trebuie să suporţi ! exclamă el, mai mult pentru sine.

— Nu vezi paznicii de la gura minei ? răspunse David. Nu vezi revolverele care le umflă buzunarele ?

— Au adus mai mulți paznici azi dimineață, adăugă Jerry Minetti, Rosa a văzut pe ei cînd au coborît.

— Știu ei ce fac... !, spuse Rosa. Doar frică la ei că aflăm ! Spus lui doamna Zamboni să nu amestece că trimit afară din orășel. Și bătrîna doamnă Yonotch — soțul și trei băieți de la ea, înăuntru, spuse Rosa.

— Se fac tot mai răi, declară doamna David. Cetățeanul ăla înalt, căruia îi spun Pete, care a venit din Pedro — felul cum se poartă cu femeile e o rușine!

— Îl știu, Pete Hanum, adăugă Olson. L-au adus la Sheridan cînd uniunile și-au deschis sediul. L-a pocnit peste gură pe unul din organizatorii noștri și i-a rupt patru dinți. Se spune că are cazier.

Tot anul precedent, la colegiu, Hal ascultase prelegeri de economie politică, pline de laude la adresa unui lucru numit „Proprietatea privată". Această proprietate privată dezvolta inițiativa și economia ; menținea creșterea continuă a industriei, menținea subvențiile grase ale facultăților ; era în concordanță cu legile sacre ale ofertei și cererii, era baza progresului și prosperității cu care fusese binecuvîntată America. Și aici, Hal se trezi deodată față-n față cu realitatea ; văzu ochii ei de lup oglindindu-se în ochii lui, îi simți pe obraz răsuflarea fierbinte și fumegîndă, îi văzu colții strălucitori și degetele ca niște gheare de pe care picura sîngele bărbaților, femeilor și copiilor. Proprietatea privată asupra minelor de cărbuni ! Proprietatea privată asupra intrărilor sigilate și a ieșirilor inexistente ! Proprietate privată asupra unor ventilatoare care nu funcționează, asupra unor stropitori care nu stropesc. Proprietate privată asupra bîtelor și revolverelor și asupra asasinilor și a foștilor pușcăriași care le mînuiesc, care îi alungă pe salvatori și încuie în casele lor văduvele și orfanii în agonie ! Ah, preoții senini și bine hrăniți ai Proprietății private, care ridică osanale în sălile universităților Demonului sîngeros !

Deodată Hal se opri liniştit. În el izbucnise ceva a cărui existenţă nici n-o bănuise vreodată. Avea o altă privire, iar cînd vorbi, vocea îi era profundă ca a unui om puternic.

— Am să-i fac să deschidă mina aia!

Se uitară la el. Arătau ca nişte oameni în pragul isteriei dar sesizară nota stranie din vorbele lui.

— Am să-i fac să deschidă mina aia!

— Cum? întrebă Olson.

— Lumea nu ştie despre treaba asta. Dacă se află povestea, va fi un asemenea scandal încît nu va mai putea continua!

— Dar cum o să faci să se afle?

— Am să o spun la ziare! Nu pot suprima aşa ceva — nu-mi pasă cît sînt de păgubiţi!

— Gîndeşti că au să creadă ce le spune un ajutor de miner! întrebă doamna David.

— Am să găsesc un mijloc să-i fac să mă creadă. Am să-i fac să deschidă mina aia! zise Hal.

§ 34. În timpul peregrinărilor lui prin orăşel, Hal observase cîţiva tineri cu figuri inteligente, care ţineau în mînă carneţele. Văzuse că aceşti tineri erau oaspeţii Companiei, discutau prieteneşte cu patronii; totuşi avea credinţa că printre ei se putea găsi unul care să aibă conştiinţă — sau în orice caz unul care nu va rezista tentaţiei de a avea o „bombă". Părăsind adunarea de la doamna David, Hal se duse la gura minei căutînd pe vreunul dintre reporteri; cînd îl găsi, îl urmări un timp dorind să-l acosteze într-un loc unde să nu poată interveni nici un spion al Companiei. La prima ocazie, se apropie de el şi îl rugă politicos pe reporter să vină pe o stradă lăturalnică unde ar putea discuta netulburaţi.

Reporterul se conformă cererii; iar Hal, ascunzîndu-şi intensitatea simţămintelor ca să nu-l sperie pe

celălalt, îi aduse la cunoştinţă că lucrează de cîteva luni în North Valley şi că ar putea să-i spună multe despre condiţiile din orăşel. Era de exemplu problema presărării lutului. Exploziile din minele uscate ar putea fi prevenite prin presărarea pereţilor cu lut. Ştia oare reporterul că pretenţia Companiei de a-l fi folosit este cu totul falsă ?

Reporterul răspunse că nu ştia acest lucru. Părea interesat şi-i ceru lui Hal să-i spună numele lui şi ocupaţia. Hal declară că numele lui e Joe Smith, ajutor de miner, care de curînd a fost ales controlor la cîntar. Reporterul, un tînăr slab, cu o figură pătrunzătoare, îi puse multe întrebări — întrebări inteligente; incidental, menţionă că era corespondentul local al unei mari agenţii de presă ale cărei relatări despre dezastru erau trimise în toate colţurile ţării. Acest lucru i se păru lui Hal deosebit şi continuă să-i relateze acelui domn Graham despre recensămîntul făcut de muncitori ; putea să dea numele a o sută şapte bărbaţi şi băieţi care erau în mină. Lista stătea la dispoziţia domnului Graham, dacă dorea să o vadă. Domnul Graham părea mai interesat ca oricînd şi lua notiţe în caietul său.

Mai era un lucru şi mai important, continuă Hal : problema amînării punerii în funcţiune a ventilatorului. Trecuseră trei zile de la explozie şi nu s-a făcut nici o încercare de a se intra în mină. Domnul Graham văzuse oare tulburările din dimineaţa aceea de la gura minei ?

Aflase oare că un om a fost alungat din orăşel doar pentru că a făcut apel la adjunctul inspectorului de stat al minelor ? Hal expuse concluzia la care ajunseră atîţia oameni şi anume : Compania îşi salvează proprietatea cu preţul unor vieţi omeneşti. Continuă să sublinieze semnificaţia umană a acestui lucru — povesti despre bătrîna doamnă Rafferty, cu sănătatea ei şu-

bredă și cei opt copii ; despre doamna Zamboni, cu unsprezece copii, despre doamna Yonotch, care avea soțul și trei fii în mină. Antrenat de interesul reporterului, Hal începu să-și manifeste și unele simțăminte. Toți aceștia erau ființe umane, nu animale, iubeau și sufereau, chiar dacă erau săraci și umili !

— Desigur ! spuse domnul Graham. Ai dreptate și poți fi sigur că voi cerceta.

— Mai e încă un lucru, spuse Hal. Dacă numele meu este menționat voi fi concediat, știți asta.

— N-am să-l menționez, zise celălalt.

— Bineînțeles, dacă nu puteți publica relatarea fără să dați sursa...

— Eu sînt sursa, spuse reporterul cu un zîmbet. Numele dumitale n-ar adăuga nimic.

Vorbi liniștit, cu siguranță ; părea să cunoască atît de profund situația cît și datoria lui în legătură cu aceasta încît Hal simți un fior de triumf. Un vînt puternic parcă sufla din lumea exterioră împrăștiind miasma care plutea deasupra orășelului minier. Da, reporterul acesta *era* lumea exterioară ! El era forța opiniei publice care se făcea simțită în locul acesta al ticăloșiei și spaimei ! El era vocea adevărului, curajul și justețea unei mari organizații de publicitate, independente față de influențe secrete, aflată deasupra corupției !

— Vă sînt îndatorat, spuse domnul Graham în încheiere și Hal avu sentimentul desăvîrșit al victoriei. Ce noroc extraordinar — să nimerească tocmai peste agentul unei mari agenții de presă ! Relatarea va ajunge la marea lume industrială pentru care cărbunele este sînge dătător de viață. Oamenii din fabrici, ale căror mașini se mișcă cu ajutorul cărbunelui, călătorii din trenurile care merg cu cărbune vor afla în cele din urmă despre suferințele celor care muncesc pentru ei în măruntaiele pămîntului. Chiar și doamnele care

stau tolănite pe puntea vapoarelor plutind pe strălucitoarele mări tropicale — atît de minunată era forța agențiilor moderne de presă, încît și aceste doamne vor putea auzi strigătul de ajutor al acestor muncitori, al soțiilor și copiilor lor! Iar din această lume întinsă va veni un răspuns, un strigăt universal de groază, de repulsie, care-l va obliga pînă și pe bătrînul Peter Harrigan să cedeze! Astfel gîndea Hal, pentrucă era tînăr și aceasta era prima lui cruciadă.

Era atît de bucuros încît putu să se gîndească din nou la el însuși și să-și dea seama că nu mîncase în ziua aceea. Fiind ora prînzului, intră la Reminitsky și era pe jumătate gata cu primul fel al banchetului de tip Reminitsky, format din două feluri, cînd o mare deziluzie căzu pe capul lui!

Hal își ridică privirea și-l văzu pe Jeff Cotton intrînd în sufragerie și îndreptîndu-se spre el. Șeriful avea ochii sîngeroși și Hal, observîndu-l, se ridică instinctiv.

— Hai! zise Cotton, și apucîndu-l de mîneca hainei îl duse afară, aproape înainte ca restul comesenilor să aibă timp să-și tragă răsuflarea.

Hal n-avea posibilitatea să-și arate bunele maniere față de șerif. În timp ce mergeau, Cotton își exprimă părerea despre el că era un ticălos, un cățelandru, un om cu ascendențe nedorite, iar cînd Hal îndrăzni să pună o întrebare — lucru pe care-l făcu cu sinceritate, neînțelegînd pe dată ce se întîmpla, șeriful îi spuse „să-și țină clanța" și sublinie ordinul scuturîndu-l de guler. În același timp doi din cei mai puternici paznici, care așteptau la ușa sufrageriei, îl apucară fiecare de cîte un braț și-l ajutară să înainteze.

Coborîră strada, trecură pe lîngă biroul lui Jeff Cotton, de data asta fără să se oprească. Se îndreptau spre gară, iar cînd Hal ajunse la destinație, văzu un tren care staționa. Cei trei oameni îl duceau într-acolo,

fără să-i dea drumul pînă ce nu-l înghesuiră într-un scaun.

— Acum tinere, vom vedea cine conduce acest orășel minier ! spuse Cotton.

În vremea asta, Hal își recăpătă o parte din stăpînirea de sine.

— Am nevoie de bilet ? întrebă el.

— Am eu grijă de asta, zise șeriful.

— Și lucrurile mele, le primesc ?

— Mai păstrează niște întrebări pentru profesorii de la universitate, îi aruncă șeriful.

Hal așteptă. Peste un minut sau două, un om veni în fugă cu neînsemnata lui avere, strînsă într-o boccea, legată cu o bucată de sfoară. Hal observă că omul acela era mare și urît și că șeriful îi spunea Pete.

Conductorul strigă : „Urcați-vă în vagoane" ! și în același moment Jeff Cotton se aplecă spre Hal și îi șopti amenințător :

— Ascultă-mă pe mine, tinere ; nu te opri în Pedro, pleacă imediat mai departe, altfel o să ți se întîmple ceva într-o noapte întunecoasă.

După care o porni pe culoar și sări jos din trenul aflat în mișcare. Dar Hal văzu că Pete Hanum, bătăușul, ședea în vagon, cu cîteva locuri în spatele lui.

CĂLĂII REGELUI CĂRBUNE

§ 1. Hal intenționa să se ducă la Western City cît mai repede cu putință și să se adreseze editorilor de ziare. Dar mai întîi de toate, avea nevoie de bani de drum, și se gîndea că cel mai bun mijloc de a-i obține era să-l găsească pe John Edstrom. Se dădu jos din tren, urmat de Pete Hanum ; după cîteva cercetări, îl găsi pe dricarul care o înmormîntase pe soția lui Edstrom și îl îndreptă spre casa unui muncitor din apropiere, unde stătea bătrînul suedez.

Edstrom îl primi cu întrebări, arzînd de curiozitate: Cine a fost ucis ? Care era situația ? Hal îi povesti în fraze scurte ce se întîmplase. Cînd menționă că avea nevoie de bani, Edstrom îi răspunse că mai avea el cîte ceva și îi va împrumuta, dar nu erau de ajuns pentru un bilet pînă la Western City. Hal întrebă de cei douăzeci și cinci de dolari pe care Mary Burke îi expediase ; bătrînul nu auzise nimic despre ei, nu fusese la poștă.

— Hai să mergem acum ! spuse Hal ; dar cînd o porniră pe scară, o nouă dificultate îi veni în minte. Pete Hanum era afară în stradă și se putea ca el să fi auzit de la Jeff Cotton despre banii aceia ; putea să-l rețină pe Edstrom și să-i ia.

— Am o idee, zise bătrînul. Hai la prietenul meu Ed MacKellar. Ar putea să ne dea un sfat — ba poate şi vreo idee despre cum s-ar putea deschide în vreun fel mina.

Edstrom îi mai spuse că MacKellar, un bătrîn scoţian, a fost miner, dar acum era invalid şi avea un mic birou în Pedro. Era un adversar veşnic al maşinii lui „Alf" Raymond, şi aceştia erau cît pe-aci să-l omoare la un moment dat. Casa lui nu era prea departe şi nu va dura mult timp ca să se consulte cu el.

— De acord, spuse Hal, şi o porniră imediat. Pete Hanum îi urmă, la cîţiva metri în urmă, fără să se amestece însă, şi ei intrară pe poarta unei căsuţe. Le deschise uşa o femeie şi îi pofti în sufragerie, unde şedea MacKellar — un bătrîn cu părul cărunt, încovoiat de reumatism şi obligat să umble în cîrje.

Hal îi povesti toată tărăşenia. Întrucît scoţianul crescuse în mină, nu era nevoie să intre în amănunte în privinţa situaţiei. Cînd Hal îi pomeni despre ideea lui de a face apel la ziare, celălalt îi răspunse imediat.

— Nu-i nevoie să te duci la Western City. Este aici un om care va face treaba asta în locul dumitale; Keating de la *Gazeta*.

— *Gazeta* din Western City ? exclamă Hal. Cunoştea ziarul acela ; o gazetă de seară care se vindea cu un cent şi care era citită de muncitori. Intelectualii care vorbeau de ea, o catalogau cu adjectivul „galbenă".

— Ştiu, spuse MacKellar, observînd tonul lui Hal. Dar, oricum, e singurul ziar care îţi va publica relatarea.

— Şi unde e Keating ăsta ?

— S-a dus sus la mină. Păcat că nu l-ai întîlnit.

— N-am putea să-l găsim acum ?

— S-ar putea să fie în Pedro. Încercaţi la „Hotelul american".

Hal se duse la telefon și într-un minut auzi pentru prima dată vocea veselă a celui ce avea să devină în curînd prietenul și mîna sa dreaptă: „Billy" Keating. După alte cîteva minute, stăpînul vocii se afla la ușa lui MacKellar, ștergîndu-și transpirația de pe fruntea sa pe jumătate cheală. Avea obrazul rotund, ca o lună plină, și era vesel ca Falstaff; cînd ajungeai să-l cunoști mai bine, constatai că era credincios ca un cîine Newfoundland. Cu toată corpolența lui, Keating era ziarist, dedicat trup și suflet acestei „meserii".

Începu să-i pună întrebări tînărului miner, de îndată ce îi fu prezentat Hal își dădu seama cu claritate că acesta era omul pe care-l căuta. Keating știa exact ce întrebări să pună și obținu în cîteva minute întreaga poveste.

— Mii de trăsnete! strigă el. Ultima ediție!

Scoase ceasul și sări la telefon.

— O convorbire interurbană, ceru el. Apoi: — Vreau redacția *Gazetei* din Western City. Și, te rog, domnișoară, vezi dacă nu se poate mai repede. E foarte urgent, ultima dată a trebuit să aștept aproape o jumătate de oră.

Se întoarse din nou spre Hal și începu să-i pună alte întrebări, scoțînd în același timp din buzunar un teanc de hîrtii și luînd notițe. Își însemnă cele spuse de Hal în legătură cu faptul că nu se presărau minele, că nu existau ieșiri în caz de pericol, în legătură cu amînarea punerii în funcțiune a ventilatorului, cu micșorarea cu bună știință a numărului oamenilor aflați în mină.

— Eram sigur că acolo se mușamalizează lucrurile! exclamă el. Dar n-am putut să le dau de capăt. Un cetățean mă urmărea pas cu pas. Îl știi pe unul, pe nume Predovich?

— Îl știu, zise Hal. Funcționarul de la magazinul Companiei ; odată mi-a controlat buzunarele.

Keating schiță o grimasă de dezgust.

— El era umbra mea. Închipuiește-ți, să încerci să-i faci pe mineri să-ți vorbească cu licheaua asta lîngă tine ! I-am spus directorului că n-am nevoie de nimeni să mă escorteze prin locurile acelea. Dar el m-a privit cu un zîmbet amenințător. „N-am vrea să vi se întîmple ceva în timp ce vă aflați în centrul miner, domnule Keating !" Dar nu considerați necesar să apărați și viețile celorlalți reporteri ? am spus eu. „Nu, mi-a răspuns el ; dar știți, *Gazeta* și-a făcut mulți dușmani". I-am spus : Lăsați-vă de bancuri, domnule Cartwright. Vreți să mă urmăriți în timpul cît lucrez aici ? „Puteți să o luați și așa, dacă credeți că veți face plăcere cititorilor *Gazetei !*" mi-a răspuns el.

— Păcat că nu ne-am întîlnit ! Sau măcar dacă ați fi dat peste unul din grupul nostru de adepți ai controlorului la cîntar, spuse Hal.

— A ! Știi și despre povestea aia cu controlorul de la cîntar ! exclamă reporterul. Am mirosit ceva despre ea — de asta mă și aflu azi aici în vale. Am auzit că există un cetățean, Edstrom, care a fost dat afară pentru că a produs tulburări ; mă gîndeam că dacă l-aș putea găsi, aș căpăta un indiciu.

Hal și MacKellar se uitară la bătrînul suedez și toți trei începură să rîdă.

— El e omul dumitale ! zise MacKellar.

— Și ăsta-i controlorul de la cîntar, adăugă Edstrom arătîndu-l pe Hal.

De îndată reporterul se puse din nou pe lucru ; începu să pună altă serie de întrebări. Voia să folosească povestea cu controlorul de la cîntar ca o „continuare" pentru ziua următoare, ca să mențină treaz interesul pentru cele petrecute la North Valley.

Povestea avea o legătură directă cu dezastrul, ea arăta cu ce se ocupau patronii din North Valley cînd trebuiau să se ocupe de securitatea din minele lor.

— Voi scrie despre asta azi după amiază și voi trimite materialul prin poștă, spuse Keating și adăugă zîmbind: Ai un avantaj cînd te ocupi cu știri de care alte ziare nu vor să se atingă — n-ai ce te teme că o să-ți pierzi „bomba".

§ 2. Keating se duse din nou la telefon să se intereseze de „interurbană"; apoi, bombănind ceva cu privire la ultima ediție, veni să-l mai întrebe pe Hal despre experiențele lui. Nu trecu mult și află povestea primelor eforturi ale tînărului în domeniul publicisticii; auzind cele întîmplate, se lăsă pe spătarul scaunului și începu să ridă cu hohote, scuturîndu-se, după cum spune un cîntec de leagăn, „ca o piftie".

— Graham! exclamă el. Închipuiește-ți, MacKellar, i-a povestit toate astea lui Graham!

Scoțianul părea să găsească și el treaba asta tot atît de comică; amîndoi explicară că Graham era reporterul politic al ziarului *The Eagle*, ziar din Pedro, proprietatea șerifului împărat. Putea fi numit ziaristul șacal al lui Alf Raymond; nici o treabă nu era prea murdară pentru el.

— Dar, strigă Hal, mi-a spus că e corespondent al agenției de presă din Western.

— Păi, este și așa ceva, replică Billy.

— Și cum așa, agenția de presă folosește spioni ai Companiei?

Reporterul răspunse sec.

— Cînd ai să înțelegi mai bine jocul din presă, ai să-ți dai seama că singurul lucru care interesează agenția în legătură cu un corespondent este ca

el să respecte proprietatea. Dacă esența ființei lui este respectul proprietății, atunci poate să învețe și ce-i aia o informație și felul cum s-o folosească.

Keating se întoarse către scoțian.

— Aveți cumva o mașină de scris în casă, domnule MacKellar ?

— Una veche, schiloadă ca și mine.

— Am să mă descurc cu ea. L-aș chema pe ținărul ăsta la hotel, dar cred că e mai bine să se ferească pe cît posibil să iasă în stradă.

— Aveți dreptate. Dacă vreți să-mi ascultați sfatul, luați mașina de scris de sus, unde nu poate ajunge un glonte tras pe fereastră.

— Dumnezeule mare ! exclamă Hal. Sîntem în America sau în Italia medievală ?

— Sîntem în imperiul lui Raymond, replică MacKellar. L-au împușcat mortal pe prietenul meu Tom Burton pe cînd stătea pe treptele din fața casei sale. Se împotrivise mașinațiilor și avea dovezi în legătură cu fraudele la scrutin, pe care voia să le aducă în fața Marelui Juriu.

În timp ce Keating continua să se agite cu „interurbana", bătrînul scoțian încercă să-l convingă pe Hal de primejdia pe care o prezenta situația lui. Recent, un organizator al sindicatelor miniere fusese bătut ziua în amiaza mare și lăsat lat în șanț ; MacKellar asistase la procesul și achitarea celor doi asasini care au comis crima — președintele juriului era un cîrciumar, unul din gașca lui Raymond, iar ceilalți jurați erau mexicani care nu înțelegeau nici o boabă din lucrările curții.

— Exact un asemenea juriu mi-a promis și mie Jeff Cotton ! remarcă Hal, făcînd o timidă încercare de a zîmbi.

Celălalt răspunse.

— Nici să nu-ți faci iluzii în privința asta, dacă vor să te înlăture, pot s-o facă. Ei conduc aici toată mașinăria. Eu știu foarte bine cum merg lucrurile, am deținut și eu o funcție politică pînă ce au constatat că nu mă pot manevra.

Bătrînul scoțian continuă să povestească cum fusese ales judecător și încercase să pună capăt afacerilor polițiștilor care luau bani de la prostituatele din oraș ; a fost silit să demisioneze și dușmanii lui i-au transformat viața într-un coșmar. Recent, candidase pe lista progresiștilor pentru postul de judecător al districtului și povesti despre strădaniile sale de a duce campania în minele de cărbuni, despre cum i-au fost confiscate manifestele și rupte afișele și cum i-au fost azvîrliți cît colo adepții. Exact așa cum îi explicase Alec Stone șeful minei lui Hal. În unele orășele miniere, sălile de întruniri aparțineau companiei ; în altele, ele aparțineau cîrciumarilor al căror credit depindea de Alf Raymond. În puținele centre unde existau săli care puteau fi închiriate, se uza de mijloace extreme, trimițînd în acele locuri divertismentele oferite de rivali, cu muzică și bere pe gratis, pentru a îndepărta mulțimea de MacKellar.

În tot acest timp, Billy Keating se mînia și țipa la telefonistă pentru „interurbană". În cele din urmă reuși să obțină convorbirea și în cameră se făcu tăcere.

— Alo, Pringle, tu ești ? Aici e Keating. Am un articol tare cu dezastrul din North Valley. Ați închis ultima ediție ? Dă-mi-l pe Jim. Alo, Jim ! Ai caietul ?

Apoi, Billy, adresîndu-se în mod evident unui stenograf, începu să relateze povestea pe care o obținuse de la Hal. Din cînd în cînd se oprea să repete sau să silabisească un cuvînt ; o dată sau de două ori Hal corectă amănuntele, astfel cam într-un sfert

de oră, treaba fu terminată și Keating se întoarse spre Hal.

— Asta a fost, băiete. Povestea ta va fi pe stradă în Western City, în ceva mai puțin de o oră ; va ajunge aici imediat după aceea îndată ce vor putea obține legătura telefonică. Și ascultă-mi sfatul, dacă vrei să-ți rămînă pielea întreagă, să nu te mai afli în Pedro în momentul respectiv.

§ 3. Cînd Hal vorbi, nu răspunse ultimei observații a lui Billy Keating. Ascultase, repovestit la telefon, dezastrul din North Valley ; așa că nu se gîndea la pielea lui ci la cei o sută șapte bărbați și băieți îngropați în mină.

— Domnule Keating, sînteți sigur că *Gazeta* va publica această relatare ? întrebă el.

— Dumnezeule ! exclamă celălalt. Pentru ce sînt eu aici ?

— Știți, odată am fost dezamăgit.

— Da, dar ai nimerit în tabăra dușmană. Noi sîntem ziarul omului sărac, și din asta trăim.

— Nu există posibilitatea ca să fie „atenuat" ?

— De loc, te asigur.

— Nu există posibilitatea ca Peter Harrigan să-l interzică ?

— Peter Harrigan a încercat să atenteze la *Gazeta* de mult, băiete.

— Și acum, mai spune-mi un lucru — va avea efect ? întrebă Hal.

— În ce sens ?

— Vreau să zic, dacă vor deschide mina.

Keating se gîndi un moment.

— Mă tem că nu va avea prea mare efect.

Hal îl privi zăpăcit. Considerase ca de la sine înțeles faptul că publicarea realității va obliga Compania să acționeze. Dar Keating îi explică că *Gazeta*

era citită în special de muncitori şi astfel avea relativ puţină influenţă.

— Sîntem un ziar de după-amiază, spuse el ; cînd oamenii au citit minciuni toată dimineaţa, nu e uşor să-i faci să creadă adevărul după-amiază.

— Dar articolul nu va ajunge şi la alte ziare, în ţară, mă gîndesc ?

— Da, avem un serviciu de presă ; dar toate ziarele cărora le trimitem ştirile sînt, ca şi *Gazeta* — ziare ale oamenilor săraci. Dacă e ceva foarte grav şi noi continuăm timp îndelungat să pistonăm, putem face o anumită impresie ; cel puţin limităm cantitatea de ştiri pe care Agenţia de presă din Western le suprimă. Dar cînd e vorba de o chestiune minoră ca aceasta, că au fost închişi muncitori în mină, tot ce putem face este să îngrijorăm niţeluş Compania.

Hal se afla aşadar tot în punctul de unde plecase !

— Trebuie să găsesc alt plan ! exclamă el.

— Nu văd ce ai putea face, replică celălalt.

Urmă o pauză, în timp ce tînărul miner reflecta.

— Mă gîndisem să mă duc la Western City şi să fac apel la editori, spuse el cam nesigur.

— Pot să-ţi spun şi eu ce o să se întîmple — te scutesc de cheltuiala de drum. Nici măcar n-or să se atingă de povestea ta.

— Şi dacă aş face apel la guvernator ?

— În primul rînd, probabil că nici n-o să te primească. Şi chiar dacă o va face, n-o să ia nici o măsură. Nu e un guvernator adevărat, ştii şi tu ; e o marionetă pusă acolo să te prostească. Se mişcă numai atunci cînd Harrigan trage de sfori.

— Ştiam, desigur, că e omul bătrînului Pete. Dar atunci ce pot face ? încheie el cam descumpănit.

Pe chipul reporterului apăru un zîmbet plin de milă.

— Îmi dau seama că e prima oară cînd te-ai ridicat împotriva „marelui capital". Apoi adăugă : Eşti tînăr ! Cînd o să ai mai multă experienţă, o să laşi problemele astea pe seama capetelor mai în vîrstă !

Dar Hal sesiză sarcasmul reporterului. Auzise doar aceste cuvinte spuse foarte serios de fratele lui ! În plus, tocmai se întorsese de la locul unor scene de groază.

— Domnule Keating, nu vedeţi că e imposibil să stau liniştit cînd oamenii aceia mor ? exclamă el.

— Nu ştiu ce să-ţi spun despre statul liniştit. Tot ce ştiu e că toată agitaţia dumitale n-o să le ajute cu nimic, spuse celălalt.

Hal se întoarse către Edstrom şi MacKellar.

— Domnilor, ascultaţi-mă o clipă, spuse el. În vocea lui era o notă de rugăminte — ca şi cum ei ar fi refuzat în mod deliberat să-l ajute ! Trebuie să facem ceva în chestiunea asta. *Trebuie* să facem ! Eu sînt nou în problemele astea, cum spune domnul Keating ; dar dumneavoastră nu sînteţi. Puneţi-vă mintea la contribuţie, domnilor, şi ajutaţi-mă să fac un plan !

Se lăsă o tăcere îndelungată.

— Dumnezeu ştie ! spune Edstrom în cele din urmă. Aş sugera ceva dacă aş putea.

— Şi eu la fel, spuse MacKellar. Te afli în faţa unui zid de piatră, băiete. Guvernul de aici e pur şi simplu un departament al Companiei Generale de Combustibil. Persoanele oficiale sînt nişte bandiţi — servitorii Companiei, toţi.

— Staţi o clipă, zise Hal. Să chibzuim. Să presupunem că am avea un guvern adevărat ; ce am avea de făcut ? Am anunţa cazul Procurorului districtului, nu-i aşa ?

— Da, fără îndoială, spuse MacKellar.

— Ai amintit de el mai înainte, zise Hal. Ziceai că e amenințat că va da în judecată niște directori de mine pe motiv de fraude la scrutin.

— Asta era în timp ce candida în alegeri, spuse MacKellar.

— A ! Mi-amintesc ce spunea Jeff Cotton — că era prietenos cu minerii în discursuri și cu Compania în fapte.

— Asta-i omul, spuse celălalt sec.

— N-ar trebui oare, argumentă Hal, să mă duc la el, să-i ofer o șansă de a acționa ? Nu se știe, poate are inimă.

— Nu de inimă are nevoie, ci de șira spinării, replică MacKellar.

— Dar sînt sigur că ar trebui să-i prezint situația ! Dacă n-o să facă nimic, cel puțin îl voi pune la curent, și asta o să însemne un nou material pentru dumneata, nu-i așa, domnule Keating ?

— Da, într-adevăr, admise reporterul. Și ce o să-i ceri să facă ?

— Păi, să aducă problema în fața Marelui Juriu ; și să pună sub acuzare patronii din North Valley.

— Dar asta va dura o grămadă de timp ; nu-i va salva pe oamenii din mină.

— Ce-ar putea să-i salveze ar fi doar amenințarea. MacKellar interveni.

— Nu cred că o amenințare din partea lui Dick Parker ar conta prea mult. Patronii știu că-l pot opri.

— Și nu mai există nimeni altcineva ? N-ar trebui să încerc la tribunal ?

— Care tribunal ?

— Nu știu. Voi să-mi spuneți.

— Hai s-o luăm de jos în sus, zise scoțianul. Avem un judecător de pace.

— Cine-i ?

— Jim Anderson, un medic veterinar. E la fel ca orice judecător — trăiește din mici ciubucuri.

— Există și un tribunal mai înalt ?

— Da, tribunalul districtual ; judecătorul Denton. Este asociatul lui Vagleman, consilierul Companiei. La ce rezultat te aștepți să ajungi cu el ?

— Presupun că mă agăț de un fir de pai, spuse Hal. Dar se spune că așa fac oamenii care se înecă. Oricum, mă duc la oamenii ăștia, și poate dintre toți voi găsi pe vreunul care să acționeze. Asta nu poate să facă nimic rău !

Cei trei se gîndeau însă că i s-ar putea întîmpla într-adevăr ceva rău ; încercară să-l facă pe Hal să țină seama de pericolul de a fi bătut sau împușcat.

— Or s-o facă ! exclamă MacKellar. Și fără nici un fel de neplăceri pentru ei — au să aducă dovezi că ai fost înjunghiat de un macaronar beat, certîndu-vă pentru o femeie.

Dar Hal era hotărît : era încredințat că putea să-și ducă la îndeplinire sarcina înainte ca dușmanii să-și alcătuiască vreun plan. Și nici n-o să lase pe vreunul din prietenii lui să-l însoțească ; avea o treabă mai importantă atît pentru Edstrom cît și pentru Keating — cît privește pe MacKellar, el nu se putea mișca destul de repede. Hal îl rugă pe Edstrom să meargă la poștă, să ridice scrisoarea recomandată și să schimbe imediat hîrtiile. Planul lui era să obțină depoziții scrise, și dacă oficialitățile din oraș nu vor acționa, să le ducă guvernatorului. Pentru toate astea, va avea nevoie de bani. Între timp, își spuse el, Billy Keating o să-și scrie materialul cu controlorul de la cîntar și peste cîteva ore se vor întîlni la „Hotelul american" ca să-i dea copii ale depozițiilor pentru *Gazetă*.

Hal mai purta hainele de miner pe care le avea în noaptea arestării lui în cabana lui Edstrom. Dar refuză oferta lui MacKellar de a-i împrumuta un costum

de haine de oraș ; știa că hainele bătrînului scoțian nu i se potriveau și era mai bine să-și facă apelul ca un adevărat miner decît ca un domn prost îmbrăcat.

Toate treburile fiind puse la punct, Hal ieși în stradă unde Pete Hanum, bătăușul, îl urmă imediat. Tînărul miner o luă la fugă și celălalt se ținu după el, așa încît cei doi alergau pe stradă spre mirarea oamenilor care le ieșeau în cale. Cum Hal avea antrenament de sprinter, fără îndoială că Pete fu mulțumit că biroul procurorului districtului nu era prea departe !

§ 4. Domnul Richard Parker era ocupat, spuse funcționarul din camera secretariatului ; lui Hal nu-i părea rău, asta îi dădea posibilitatea să-și tragă răsuflarea. Văzînd un tînăr roșu la față și gîfîind, funcționarul îl privi curios ; dar Hal nu-i dădu nici o explicație iar bătăușul aștepta afară în stradă.

După cîteva minute, domnul Parker își primi vizitatorul. Era un domn bine hrănit, cu o ceafă și o gură generoasă, proaspăt bărbierit și pomădat. Hainele erau frumoase, lenjeria imaculată ; făcea impresia unei persoane care „se îngrijea". Pe birou erau hîrtii iar el părea preocupat.

— Mă rog ? spuse el aruncînd o privire rapidă tînărului miner.

— După cîte știu vorbesc cu Procurorul districtului din Pedro ?

— Așa e.

— Domnule Parker, v-ați ocupat cumva de condițiile dezastrului din North Valley ?

— Nu, de ce ? spuse domnul Parker.

— Vin tocmai acum din Northy Valley și pot să vă dau informații care ar putea să vă intereseze. Se află o sută și șapte oameni îngropați în mină și oficialită-

ţile Companiei au sigilat-o şi sînt gata să sacrifice aceste vieţi.

Celălalt puse jos corespondenţa şi-l examină pe vizitatorul său pe sub pleoapele grele.

— De unde ştii asta ?

— Am plecat de acolo abia de cîteva ore. Faptele sînt cunoscute de toţi muncitorii.

— Vorbeşti din auzite ?

— Vorbesc din experienţă proprie. Am văzut dezastrul, am văzut gura minei îngrădită şi acoperită cu pînză de sac. Cunosc un om care a fost dat afară azi dimineaţă din centrul minier pentru că s-a plîns că se amînă punerea în funcţiune a ventilatorului. Au trecut mai bine de trei zile de la explozie şi încă nu s-a făcut nimic.

Domnul Parker începu să-l bombardeze cu o serie de întrebări, într-un mod tăios, suspicios, cum obişnuiesc procurorii. Dar Hal nu se sinchisea ; aşa era meseria omului acela, trebuia să fie sigur.

Întrebă cum ar putea să verifice declaraţiile lui Hal.

— Va trebui să mergeţi acolo, sus, fu răspunsul.

— Spui că faptele sînt cunoscute de oameni ? Dă-mi numele cîtorva dintre ei.

— Nu sînt autorizat să vă dau numele lor, domnule Parker.

— Ce fel de autorizaţie îţi trebuie ? Doar mi-l vor spune ei singuri, nu-i aşa ?

— Poate că da, poate că nu. Un om şi-a pierdut deja slujba ; nu oricine e dispus să-şi piardă slujba.

— Crezi că mă voi duce acolo sus, numai pentru că spui dumneata aşa ?

— Vă ofer mai mult decît vorbele mele, vă ofer o declaraţie scrisă.

— Dar ce ştiu eu despre dumneata ?

— Ştiţi că am lucrat la North Valley — sau puteţi verifica faptul folosind telefonul. Numele meu este Joe Smith şi am fost ajutor de miner la Numărul doi.

Dar domnul Parker spuse că atît nu era de ajuns ; timpul lui este preţios şi înainte de a pleca la North Valley trebuie să aibă numele martorilor care ar putea susţine aceste declaraţii.

— Vă ofer o declaraţie scrisă ! exclamă Hal. Vă declar că ştiu că se comite o crimă — că sînt sacrificate o sută şapte vieţi omeneşti. Nu consideraţi că acesta este un motiv suficient pentru a face măcar o cercetare ?

Procurorul districtului răspunse din nou că dorea să-şi facă datoria, că dorea să apere drepturile muncitorilor ; dar nu-şi putea permite să pornească aiurea la „vînătoare de gîşte sălbatice", trebuia să aibă numele martorilor. Şi Hal se trezi punîndu-şi singur întrebarea : Oare omul acela se folosea de primul pretext ca să nu facă nimic ? Sau s-ar putea ca o persoană oficială în stat să meargă atît de departe încît să ajute Compania făcînd liste de „turbulenţi" ?

În ciuda neîncrederii sale, Hal era hotărît să-i ofere omului toate posibilităţile pe care putea să i le ofere. Reluă toată povestea despre dezastru. Îl plimbă pe domnul Parker prin orăşelul minier, îi arătă femeile nenorocite şi copiii îngroziţi care se îngrămădeau la gura minei şi erau împinşi cu bastoane şi revolvere. Dădu numele familiilor, ale văduvelor, ale mamelor şi orfanilor. Îi vorbi de minerii care cereau să li se permită să-şi rişte viaţa ca s-o salveze pe cea a tovarăşilor lor. Îşi dădu frîu liber propriilor sale simţăminte ; pledă fierbinte în favoarea prietenilor săi în suferinţă.

— Tinere, zise celălalt întrerupîndu-i elocvenţa, de cît timp lucrezi în North Valley ?

— De vreo zece săptămîni.

— Și de cînd lucrezi în mine de cărbuni ?

— Asta a fost prima mea experiență.

— Și crezi că în zece săptămîni ai învățat destul ca să-ți permiți să acuzi de „crimă" niște oameni care și-au petrecut toată viața învățînd cum se conduce o mină ?

— După cum v-am spus, exclamă Hal, asta nu-i doar părerea mea ; este părerea celor mai bătrîni și mai experimentați mineri. Vă spun că nu se face nici un efort pentru salvarea oamenilor acelora ! Șefilor nu le pasă de oamenii lor ! Unul din ei, Alec Stone, a fost auzit de un grup de oameni spunînd : „Să-i ia naiba pe oameni ! Salvați catîrii !"

— Toată lumea e nervoasă acolo, declară celălalt. Nimeni nu poate gîndi ca lumea acum — nici dumneata. Dacă mina arde, și dacă focul se întinde atît de tare încît nu poate fi stins...

— Dar, domnule Parker, cum puteți spune că se întinde atît de tare ?

— Cum poți spune dumneata că nu se întinde ?

Urmă o pauză.

— După cîte știu, este un inspector adjunct acolo sus, spuse brusc procurorul districtului. Cum îl cheamă ?

— Carmichael, zise Hal.

— Și ce spune el de toate astea ?

— Minerul Huszar a fost dat afară din orășelul minier tocmai pentru că a apelat la el.

— Păi, spuse domnul Parker — și în vocea lui apăru o nuanță care-l făcu pe Hal să-și dea seama că găsise scuza pe care o căutase — asta e treaba lui Carmichael, și eu n-am nici un drept să mă bag peste el. Dacă el vine la mine și îmi cere să-i pun sub acuzare, voi acționa — altminteri nu. Asta-i tot ce am de spus.

Hal se ridică :

— Foarte bine, domnule Parker, spuse el. Eu v-am expus faptele. Mi s-a spus că nu veți face nimic, dar voiam să vă mai ofer o șansă. Acum mă voi duce la guvernator să-i cer să vă îndepărteze !

Cu aceste cuvinte, tînărul miner ieși din birou.

§ 5. Hal se duse în capătul străzii la „Hotelul American" unde era un birou de stenografiat. Cînd tînăra femeie descoperi despre ce era vorba în materialul pe care voia să i-l dicteze, degetele îi tremurară vizibil ; dar nu refuză munca și Hal începu să descrie condițiile în care se sigilase intrarea minei Numărul unu din North Valley cerînd mandate de arestare pe numele Enos Cartwight și Alec Stone. Apoi relată felul în care fusese ales controlor la cîntar și cum i se refuzase accesul la cîntar ; și, cu toată frazeologia legală pe care și-o putea aminti, ceru arestarea pentru aceste fapte a lui Enos Cartwright și James Peters, director și respectiv șef la cîntar, din North Valley. În altă declarație, relată cum Jeff Cotton, șerif al minei, l-a ridicat în timpul nopții, l-a maltratat și l-a închis timp de treizeci și șase de ore, fără nici un mandat și fără vreun cap de acuzare ; de asemeni, cum Cotton, Pete Hanum și încă două persoane al căror nume nu-l cunoștea, l-au scos în mod ilegal afară din orașul North Valley, amenințîndu-l cu violența ; fapte pentru care cerea arestarea lui Jeff Cotton, Pete Hanum și a celor două persoane necunoscute.

Nu-și terminase bine treaba, cînd sosi Billy Keating, aducînd cei douăzeci și cinci de dolari pentru Edstrom pe care îi scosese de la poștă. Găsiră un notar public în fața căruia Hal depuse jurămînt pentru fiecare document ; cînd acestea fură înregistrate și ștampilate cu sigiliul statului, îi dădu copiile lui Keating și acesta se grăbi să prindă un tren poștal care tocmai trebuia să sosească. Billy nu ar fi lăsat asemenea lucruri în

grija oficiului poştal local ; Pedro era un oraş infernal, declară el. Cînd ieşiră din nou pe stradă, observară că garda lor se mărise cu încă un personaj voinic, care nici măcar nu încerca să ascundă ceea ce făcea.

Hal o luă după colţ, spre un birou care avea o firmă, „J.W. Anderson, judecător de pace".

Jim Anderson, doctorul veterinar, şedea la masa lui. Era vizibil că mestecase tutun înainte de a-şi pune roba, şi mustaţa lui roşcovană mai avea încă urme. Hal observă asemenea amănunte, încercînd să-şi cîntărească şansele de succes. Prezentă declaraţia în care descria cum fusese tratat la North Valley şi aşteptă ca Înălţimea sa să o citească, cu chinuitoare încetineală.

— Şi ce vrei ? spuse în cele din urmă acesta.

— Vreau un mandat de arestare pe numele lui Jeff Cotton.

Celălalt îl studie un minut.

— Nu, tinere. Nu poţi căpăta aici un asemenea mandat.

— De ce nu ?

— Pentru că Cotton este ajutor de şerif ; avea dreptul să te aresteze.

— Să mă aresteze fără mandat ?

— De unde ştii că nu avea un mandat ?

— A recunoscut în faţa mea că nu are.

— Chiar dacă avea sau nu mandat, era de datoria lui să menţină ordinea în centrul minier.

— Vreţi să spuneţi că poate să facă tot ce vrea în centrul minier ?

— Vreau să spun că nu-i treaba mea să mă amestec. De ce nu te-ai dus la Si Adams, acolo în orăşelul minier ?

— Nu mi-a dat posibilitatea să-l văd.

— Atunci, replică celălalt, nu pot face nimic pentru dumneata. Înţelegi şi singur. Ce fel de disciplină ar

putea să menţină ei în centrul minier, dacă fiecare cetăţean pe care l-au pocnit ar putea veni aici să ceară arestarea şerifului ?

— Aşadar, un şerif poate acţiona fără să ţină seama de lege ?

— N-am spus asta.

— Să presupunem că a comis o crimă — pentru asta aţi emite un mandat ?

— Da, desigur, dacă a fost crimă.

— Şi dacă aţi şti că e pe cale să comită o crimă într-un centru minier — aţi încerca să-l opriţi ?

— Da, bineînţeles.

— Atunci, iară aici altă declaraţie, spuse Hal ; şi o scoase pe cea despre sigilarea minei. Se făcu linişte în timp ce judecătorul Anderson citea.

Dar din nou clătină din cap.

— Nu, aici nu poţi obţine un asemenea mandat.

— De ce nu ?

— Pentru că nu e de competenţa mea să conduc o mină de cărbuni. Nu mă pricep şi m-aş face de rîs dacă aş încerca să spun oamenilor aceia cum să-şi conducă afacerile.

Hal îi aduse noi argumente. Cum e posibil ca funcţionarii Companiei, care răspund de mina de cărbuni, să comită asemenea ultragii faţă de muncitorii lor, şi asta să se numească conducerea afacerilor ? Controlul asupra minelor, într-o situaţie gravă ca aceasta, însemna dreptul de viaţă şi de moarte asupra a o sută şapte bărbaţi şi băieţi ; oare se putea ca legea să nu aibă nimic de spus într-o asemenea situaţie ? Dar domnul Anderson clătină doar din cap ; nu era treaba lui să se amestece. Hal se putea duce la tribunal să-l vadă pe judecătorul Denton în chestiunea asta. Aşa încît Hal îşi strînse declaraţiile şi ieşi din nou pe stradă — unde se aflau acum trei personaje, toţi voinici, care aşteptau să-l însoţească.

Tribunalul districtual era în şedinţă şi Hal şezu un timp în sală, urmărindu-l pe judecătorul Denton. Era şi el un domn prosper şi bine hrănit, cu o faţă rotundă, strălucind deasupra robei sale de mătase neagră. Tînărul se trezi că priveşte cu neîncredere atît roba cît şi chipul judecătorului. Hal devenise oare cinic şi îşi pierduse încrederea în oameni ? În ce priveşte înfăţişarea judecătorului, se gîndea că era o pîine bună să stai în scaunul judecătoresc cînd asociatul tău apărea la bară în calitate de consilier al companiei carbonifere !

Într-o pauză a procedurii, Hal vorbi cu un funcţionar şi acesta îi spuse că îl putea vedea pe judecător la patru şi jumătate ; dar cîteva minute mai tîrziu, Pete Hanum intră şi îi şopti ceva funcţionarului. Funcţionarul îl privi pe Hal, apoi se duse la judecător şi îi şopti ceva. La patru şi jumătate, cînd curtea îşi suspendă şedinţa, judecătorul se ridică şi dispăru în biroul lui particular ; iar cînd Hal se adresă funcţionarului, acesta îi transmise că judecătorul Denton era prea ocupat ca să-l primească.

Dar Hal nu putea fi îndepărtat cu una, cu două. Exista o uşă laterală a sălii de şedinţe, cu un coridor în spatele ei şi, în timp ce discuta cu funcţionarul, văzu figura rubicondă a judecătorului trecînd pe acolo.

O porni pe urma lui. Nu strigă şi nu produse scandal ; dar cînd se află aproape de victima sa, spuse liniştit :

— Judecător Denton, apelez la dumneavoastră să-mi faceţi dreptate !

Judecătorul se întoarse şi îl privi, cu o figură vădit plictisită.

— Ce doreşti ?

Era un moment dificil deoarece Pete Hanum se afla pe urmele lui Hal şi nu era nevoie decît de un gest al judecătorului ca acesta să-l ia de guler. Dar judecă-

torul, surprins, își permise să discute cu tînărul minier ; detectivul ezită și în cele din urmă se dădu înapoi cu un pas sau doi.

Hal își repetă apelul.

— Domnule judecător, în mina din North Valley mor acum o sută și șapte bărbați și băieți. Sînt pe cale de a fi uciși iar eu încerc să le salvez viața !

— Tinere, am o întîlnire urgentă, jos în stradă, spuse judecătorul.

— Foarte bine, replică Hal. Am să merg cu dumneavoastră și am să vă spun pe drum.

Nu-i dădu „Înălțimii sale" posibilitatea să spună dacă îi convine sau nu acest aranjament ; o porni alături de el, cu Pete Hanum și ceilalți doi la vreo zece yarzi mai în urmă.

Hal îi spuse povestea la fel ca domnului Richard Parker ; și primi același răspuns. Că nu era ușor să hotărăști în asemenea probleme ; nici nu erau de competența unui judecător. O persoană oficială se afla la fața locului și era de datoria sa să hotărască dacă era vorba de vreo încălcare a legii.

Hal repetă declarația lui că omul care s-a plîns acelei persoane oficiale a fost alungat din orășelul minier.

— Și eu am fost alungat, domnule judecător.

— Pentru ce ?

— Nimeni nu mi-a spus pentru ce.

— Ei, ei, tinere ! Nu alungă ei oameni fără să le spună motivul !

— Ba o fac, domnule judecător ! Puțin timp înainte de asta, m-au aruncat în închisoare și m-au ținut treizeci și șase de ore fără cea mai mică urmă de act oficial.

— Probabil că ai făcut ceva !

— Am fost ales de un comitet al minerilor să fiu controlorul lor la cîntar.

— Controlorul lor la cîntar ?

— Da, domnule judecător. Sînt informat că există o lege care prevede că atunci cînd oamenii cer un controlor la cîntar și se oferă să-i plătească salariul, compania trebuie să-i permită să controleze cîntăririle. E adevărat ?

— Da, cred că da.

— Și există vreo pedeapsă în cazul cînd se refuză acest lucru ?

— Legea prevede întotdeauna o pedeapsă, tinere.

— Mi s-a spus că legea există în codul penal de cincisprezece, șaisprezece ani și că pedeapsa este amendă de la douăzeci și cinci la cinci sute de dolari. Este un caz în care nu începe discuție, domnule judecător — minerii l-au anunțat pe director că doresc serviciile mele și cînd m-am prezentat la cîntar, mi s-a refuzat accesul ; apoi am fost înhățat și băgat la închisoare, și în cele din urmă alungat din orășelul minier. Am făcut o declarație în scris în legătură cu aceste fapte și cred că am dreptul să cer mandate de arestare împotriva celor vinovați.

— Poți aduce martori în favoarea declarațiilor dumitale ?

— Da, domnule judecător. Unul din membrii comitetului minerilor, John Edstrom, se află acum în Podro, a fost scos din casa lui pe care o închiriase și pentru care plătise. Celălalt, Mike Sikoria, a fost și el alungat din orășel. Mai sînt mulți alții în North Valley care știu toate astea.

Urmă o pauză. Pentru prima dată judecătorul Denton îl privi cu atenție pe tînărul miner de lîngă el ; apoi își încruntă sprîncenele în semn de matură chibzuință și glasul lui deveni adînc și grav.

— Voi analiza problema. Cum te numești și unde locuiești ?

— Joe Smith, Înălțimea voastră. Locuiesc la Edward MacKellar, dar nu știu cît timp voi putea sta

acolo. Sînt bătăuşi ai companiei care păzesc locul tot timpul.

— Astea-s prostii ! spuse judecătorul nerăbdător.

— Şi totuşi, chiar în acest moment sîntem urmăriţi de trei din ăştia, spuse Hal. Unul din ei e acelaşi Pete Hanum care a ajutat ca să fiu alungat din North Valley. Dacă veţi întoarce capul îi veţi vedea în spatele nostru.

Dar corpolentul judecător nu întoarse capul.

— Am fost informat, continuă Hal, că îmi risc viaţa prin acţiunea pe care o întreprind. Cred că am dreptul să cer să fiu apărat.

— Şi ce vrei să fac eu ?

— Pentru început, aş vrea să fie arestaţi oamenii care mă urmăresc.

— Nu e treaba mea să ordon asemenea arestări. Ar trebui să te adresezi unui poliţist.

— Nu văd nici un poliţist. Vreţi să-mi spuneţi unde pot găsi unul ?

Înălţimea sa începea să obosească din pricina unei asemenea insistenţe.

— Tinere, dumneata ai citit romane poliţiste şi astea te-au făcut nervos !

— Dar oamenii aceia sînt chiar în spatele meu, domnule judecător ! Uitaţi-vă la ei !

— Tinere, ţi-am spus că asta nu-i treaba mea !

— Dar, Înălţimea voastră, s-ar putea să fiu mort, înainte de a găsi un poliţist !

Celălalt nu păru tulburat la auzul unei asemenea posibilităţi.

— Şi apoi, Înălţimea voastră, pînă ce dumneavoastră veţi lua problema în studiu, oamenii din mină vor fi morţi !

Din nou nici un răspuns.

— Am aici cîteva declaraţii scrise, spuse Hal. Le doriţi ?

— Poți să mi le dai, dacă vrei, zise celălalt
— Nu mi le cereți ?
— Încă nu ți le-am cerut.
— Atunci, doar o altă întrebare — dacă îmi permiteți, Înălțimea voastră. Puteți să-mi spuneți unde aș putea găsi în orașul ăsta un avocat cinstit — un om care ar vrea să se angajeze într-un proces împotriva intereselor Companiei Generale de Combustibil ?

Urmă o tăcere — o tăcere lungă, lungă. Judecătorul Denton, de la firma Denton și Vagleman, privea drept înainte în timp ce mergea. Orice procese complicate ar fi avut loc în mintea lui, trăsăturile sale judecătorești nu le dezvăluiau.

— Nu, tinere, nu e de competența mea să-ți dau informații despre avocați, spuse el în cele din urmă.

Și cu aceasta, judecătorul se răsuci pe călcîie și intră la Elks-Club.

§ 7. Hal se opri locului și urmări silueta masivă pînă cînd dispăru ; apoi se întoarse și trecu pe lîngă cei trei detectivi care se opriseră. Îi privi dar nu făcu nici un gest, iar ei așijderea. Cînd se depărtă cu vreo douăzeci de picioare, continuară să-l urmărească la fel ca mai înainte.

Judecătorul Denton îi sugerase să se consulte cu un polițist ; deodată Hal observă că trecea prin fața primăriei și îi veni în gînd că problema asta a urmăririi ar putea fi adusă la cunoștința primarului din Pedro. Se întreba cum o fi arătînd cea mai importantă persoană oficială într-un asemenea „oraș de iad" ; după întrebările obișnuite, se trezi în biroul domnului Ezra Perkins, un domn blînd, care fusese antreprenor de pompe funebre înainte de a deveni un pion al așa numitei mașini politice „democrate".

Ședea și se trăgea nervos de o barbă șatenă, îngrijit tunsă, încercînd să iasă din dilema în care îl băgase Hal. Da, era posibil ca un tînăr miner să fie urmărit pe străzile orașului ; dar dacă acest lucru era sau nu contrar legii, depindea de condiții. Dacă el produsese tulburări în North Valley, și dacă erau motive să se creadă că intenționa să provoace tulburări, fără îndoială Compania voia să-i cunoască urma. Dar Pedro era un loc unde se respecta legea ; atîta timp cît se va comporta bine drepturile sale vor fi apărate.

Hal răspunse citîndu-l pe MacKellar care îi spusese că erau omorîți oameni pe stradă, în plină zi. La aceasta domnul Perkins îi răspunse că în cazurile respective nu erau sigure împrejurările în care s-au produs ; oricum, ele avuseseră loc înainte ca el să devină primar. El instaurase o politică de reforme administrative și dăduse ordine stricte șefului poliției ca să nu mai existe incidente de felul ăsta.

— Ați vrea să mergeți cu mine la șeful poliției și să-i dați acum un asemenea ordin ? întrebă Hal.

— Nu cred că e necesar, spuse domnul Perkins.

Se pare că se pregătea să plece acasă. Era un sărman rozător, era penibil să-l chinuiești ; dar Hal se agăță de el încă vreo zece, douăzeci de minute, discutînd, argumentînd și insistînd pînă cînd micul rozător se repezi la ușă și se salvă într-o mașină.

— Poți să te duci singur la șeful poliției, fură ultimele lui cuvinte, în timp ce pornea mașina ; și Hal se hotărî să-i urmeze sfatul. Nu mai avea nici o speranță, dar îl apucase un fel de turbare. N-o să lase lucrurile așa !

După ce întrebă un trecător, află că sediul poliției se afla în aceeași clădire, intrarea fiind chiar după colț. Intră și găsi un cetățean în uniformă scriind la o masă, care îi spuse că șeful tocmai „a ieșit pînă în stradă". Hal se așeză să aștepte, lîngă o fereastră prin

care putea să-i privească pe cei trei bandiți care se învîrteau pe trotoarul celălalt.

Cetățeanul de la masă continua să scrie, dar din cînd în cînd îl privea pe tînărul miner cu acea ostilitate pe care o cultivă polițiștii americani față de clasele de jos. Pentru Hal, acesta era un fenomen nou și se gîndi deodată că ar fi fost bine să fi îmbrăcat hainele lui MacKellar. Poate că un polițist n-ar fi observat că nu-i veneau turnate !

Șeful intră. Uniforma lui albastră ascundea silueta solidă iar mustața dezvăluia faptul că drumul pînă în stradă avusese legătură cu berea.

— Ce-i, tinere ? spuse el fixîndu-și privirea asupra lui Hal.

Hal îi explică scopul vizitei.

— Ce vrei să fac eu ? întrebă șeful cu o voce clar ostilă.

— Vreau să-i opriți pe oamenii ăștia să mă urmărească.

— Cum pot eu să-i opresc ?

— Puteți să-i închideți, dacă e nevoie. Pot să vi-i arăt, dacă veniți la fereastră.

Dar celălalt nu se mișcă.

— Presupun că, dacă te urmăresc, au un motiv. Ai făcut scandal în centrul minier ?

Puse această întrebare brusc, cu o asemenea forță de parcă îi trecuse prin gînd că ar putea fi de datoria lui să-l închidă pe Hal.

— Nu, spuse Hal, vorbind cît putea mai curajos. Nu, n-am făcut scandal. Mi-am cerut doar drepturile.

— De unde să știu eu ce-ai făcut ?

Tînărul miner era gata să-i explice, dar celălalt i-o tăie scurt.

— Tinere, poartă-te cumsecade cît te afli aici în oraș. Dacă faci asta, nimeni s-o să-ți facă nimic.

— Dar m-au și amenințat că-mi vor face, zise Hal.

— Ce ţi-au spus ?

— Mi-au spus că s-ar putea să mi se întîmple ceva într-o noapte întunecoasă.

— Da, s-ar putea — poţi cădea şi să-ţi rupi nasul.

Şeful fu încîntat de gluma lui, dar numai pentru o clipă.

— Ştii, tinere, în oraşul ăsta îţi dăm toate drepturile, dar nu ne plac agitatorii şi nici nu pretindem că ne plac. Înţelegi ?

— Cînd un om îşi cere drepturile legale îl numiţi agitator ?

— N-am timp de discuţii cu dumneata, tinere. Nu-i uşor să menţii ordinea într-un centru minier şi eu n-o să mă amestec în treaba asta. Cred că detectivii Companiei au aceleaşi drepturi în oraşul ăsta ca şi dumneata.

Urmă o pauză. Hal văzu că nu mai avea nimic de cîştigat continuînd discuţia cu şeful poliţiei. Era pentru prima oară cînd vedea un poliţist american aşa cum apărea el muncitorilor revoltaţi, şi considera acest fapt o experienţă edificatoare. Cînd se întoarse şi ieşi în stradă, avea dinamită în suflet ; cantitatea de explozibil nu se micşoră nici măcar cînd observă mutrele batjocoritoare ale lui Pete Hanum şi ale celorlalte două personaje viguroase.

§ 8. Hal consideră că epuizase resursele legale din Pedro ; şeful poliţiei nu-i sugerase vreo altă persoană la care să apeleze, aşa că se părea că nu avea altceva de făcut decît să se întoarcă la MacKellar şi să aştepte ora de plecare a trenului de noapte spre Western City. Porni să-i mai alerge odată pe urmăritorii săi, cel puţin pentru a-şi consuma o parte din propriii săi nervi ; dar constată că ei anticipaseră această dificultate. O maşină se apropie şi toţi trei se urcară în ea. Ca să nu se dea bătut, Hal luă o trăsură

şi astfel expediţia se întoarse cu pompă acasă la MacKellar.

Hal îl găsi pe bătrînul invalid într-o stare de neliniște. Toată după-amiaza sunase telefonul ; unul după altul, oamenii l-au avertizat, unii căutînd să-l convingă, alţii insultîndu-l. Era clar că printre aceştia erau unii care îl aveau la mînă pe bătrîn ; dar el era neclintit, şi nici nu voia să audă de propunerea lui Hal de a sta la hotel pînă la plecarea trenului.

Apoi se întoarse Keating, care avea de istorisit o poveste palpitantă. Schulman, directorul general al Companiei Generale de Combustibil trimisese mesageri să-l caute şi în cele din urmă l-au dus în biroul lui, au discutat şi au pledat, cînd îmbunîndu-l, cînd amenințîndu-l. I-a dat şi Cartwright telefon şi directorul din North Valley s-a străduit să-l convingă pe Keating că a fost nedrept cu Compania, Cartwright i-a îndrugat o poveste despre încercările lui Hal de a lua bani de la Companie.

— Ca din întîmplare, spuse Keating, a mai adăugat şi vina că ai sedus o fată din centrul minier.

Hal îşi privi prietenul.

— Am sedus o fată ! exclamă el.

— Aşa a spus ; o irlandeză roşcată.

— Dracu să-l ia !

Urmă o tăcere, curmată de rîsul lui Billy.

— Nu te uita aşa la mine. N-am spus *eu* asta !

Dar Hal continuă totuşi să-l privească furios.

— Ticălosul !

— Uşurel, băiete, spuse grăsunul domolindu-l. Este un lucru obişnuit, să amestece şi o femeie. E aşa de uşor... pentru că, desigur, *există* întotdeauna şi o femeie. Există una şi în cazul ăsta, presupun ?

— Este o fată foarte cumsecade.

— Dar ai fost prieten cu ea ? Te-ai plimbat cu ea în locuri unde vă putea vedea lumea ?

— Da.

— Vezi, te au la mînă. Nu poți face nimic împotriva unui asemenea lucru.

— Așteaptă și ai să vezi ! izbucni Hal.

Celălalt îl privi curios pe tînărul miner.

— Ce-ai să faci ? Ai să-l bați într-o noapte ?

Dar tînărul miner nu răspunse.

— Spui că a descris-o pe față ?

— A fost destul de amabil să spună că e o frumoasă roșcată, și că nu are pe nimeni ca s-o apere în afară de un tată bețiv. Am înțeles că din cauza asta îi era destul de greu într-un centru minier.

Urmă o pauză.

— Ascultă, n-ai să-i faci decît rău fetei dacă provoci scandal. Nimeni nu crede că femeile din cele trele miniere sînt cinstite. Dumnezeu mi-e martor, nici nu știu cum ar putea fi cu asemenea oameni care conduc minele și cu puterea pe care o au, spuse reporterul.

— Domnule Keating, *dumneata* ai crezut ce ți-a spus Cartwright ? întrebă Hal.

Keating tocmai își aprindea o țigară. Se opri la jumătate și ochii lui îi întîlniră pe ai lui Hal.

— Dragul meu, nu consider că e treaba mea să am o părere, spuse el.

— Dar lui Cartwright ce i-ai răspuns ?

— A ! Asta-i altă chestiune. I-am spus că sînt ziarist de mulți ani și că știu mașinațiile astea.

— Îți mulțumesc, spuse Hal. Dacă vrei să știi, nu-i nimic adevărat în povestea asta.

— Sînt încîntat că-i așa, spuse celălalt. Te cred.

— Poate mai vrei să știi că n-am să mă las pînă cînd n-am să-i fac pe Cartwright să-și retragă cuvintele.

— Ești un tip îndrăzneț ! rîse reporterul. Nu-ți ajunge cîte ai pe cap, cu toți oamenii ăia pe care vrei să-i scoți din mină ?

§ 9. Billy Keating plecă din nou, spunînd că știa pe cineva care ar putea fi dispus să discute cu el pe ascuns și să-i spună cîte ceva despre ce i se va întîmpla lui Hal. Între timp, Hal și Edstrom se așezară la masă cu MacKellar. Familia se temea să folosească sufrageria locuinței lor, dar puseră o mică măsuță în holul de sus. Îngrijorarea soției și fiicei lui MacKellar era vizibilă, și asta îi aminti lui Hal grozăvia vieții în această țară a cărbunelui. Iată niște femei americane, într-o casă americană, o casă în care se vedea rafinament și cultură ; și totuși, se simțeau și acționau ca și cum ar fi fost niște conspiratori ruși, îngroziți de Siberia și de cnut !

Reporterul lipsi cîteva ore ; cînd se întoarse, aduse vești noi.

— Poți să te pregătești de neplăceri, tinere.

— De ce ?

— Jeff Cotton se află în oraș.

— De unde știi ?

— L-am văzut într-o mașină. Dacă el a părăsit North Valley într-un moment ca ăsta, poți fi sigur că e ceva serios.

— Ce-o fi vrînd să facă ?

— Nu se poate ști. Poate să pună să te omoare, poate să pună să te alunge din oraș și să te lase în deșert ; poate doar să te aresteze.

Hal se gîndi o clipă.

— Pentru calomnie ?

— Sau pentru vagabondaj ; sau pe baza unei suspiciuni că ai jefuit o bancă în Texas, sau că ai ucis-o pe bunica ta în Tasmania. Scopul este să te țină închis pînă cînd se vor termina tulburările.

— Ei bine, nu vreau să fiu închis. Vreau să mă duc la Western City. Aștept trenul, spuse Hal.

— S-ar putea să fii nevoit să aștepți pînă dimineața, răspunse Keating. S-a întîmplat ceva la calea

ferată — un tren de marfă a deraiat şi a deteriorat linia ; o să treacă ceva timp pînă se repară.

Discutară noua problemă sub toate aspectele. MacKellar voia să aducă vreo şase prieteni ca să-l păzească pe Hal în timpul nopţii ; Hal era gata să fie de acord cu această idee, cînd discuţia luă o nouă întorsătură în urma unei observaţii întîmplătoare a lui Keating.

— Mai e cineva imobilizat din cauza accidentului de cale ferată. Fiul Regelui Cărbune !

— Fiul Regelui Cărbune ? repetă Hal ca un ecou.

— Tînărul Percy Harrigan. Are aici un vagon particular — sau mai bine zis un tren întreg. Gîndeşte-te, vagon restaurant, vagon-salon, două vagoane întregi cu apartamente de dormit ! Nu ţi-ar place să fii un fiu al Regelui Cărbune ?

— A venit în legătură cu dezastrul din mină ?

— Dezastrul din mină ? îl imită Keating. Mă îndoiesc dacă a auzit măcar de el. Mi s-a spus că au făcut o călătorie în Grand Canyon [1] ; există şi un vagon de marfă cu patru maşini în el.

— Este şi bătrînul Peter cu ei ?

— Nu, el e la New York. Percy este gazda. A scos una din maşini şi s-a plimbat prin oraş — cu încă doi cetăţeni şi nişte fete.

— Cine mai e cu ei ?

— N-am putut să aflu. Ar putea fi un subiect pentru *Gazeta* — fiul Regelui Cărbune vine din întîmplare într-un moment cînd o sută şapte sclavi ai lui pier în mină ! Dacă aş fi putut să-l fac să spună un cuvînt despre dezastru ! Dacă aş fi putut să-l fac să spună că nu ştie nimic !

— Ai încercat ?

[1] Grand Canyon, Valea cea mare, monument natural în S.U.A., statul Colorado.

— La ce mai sînt reporter ?

— Şi cum a reacţionat ?

— N-a reacţionat în nici un fel ; doar că mi-a înghețat sîngele în vine.

— Unde s-a întîmplat asta ?

— Pe stradă. S-au oprit la un *drug-store* [1] şi eu m-am apropiat „Sînteţi domnul Percy Harrigan" ? Privea înăuntru, peste capul meu. „Sînt reporter, i-am spus, eu, şi aş vrea să vă întreb despre accidentul de sus din North Valley". „Scuză-mă", a spus el cu un asemenea ton încît îţi îngheaţă sîngele numai cînd te gîndeşti ! „Doar o vorbă", am insistat eu. „Nu dau interviuri", a răspuns el ; şi asta a fost tot — a continuat să privească peste capul meu, şi toţi ceilalţi aveau privirile aţintite înainte. S-au transformat în nişte sloiuri de gheaţă la primul meu cuvînt. Chiar şi eu mă simţeam ca un vierme congelat !

Urmă o pauză.

— Nu-i minunat cît de repede se poate crea o aristocraţie ! reflectă Billy. Cînd te uitai la maşină, la oamenii din ea şi la aerele pe care şi le dădeau, puteai crede că ei au condus lumea de la Wilhelm Cuceritorul încoace. Şi bătrînul Pete a venit aici cu o lădiţă de negustor pe umeri !

— Noi, aici, sîntem grăbiţi, adăugă MacKellar.

— O să ne grăbim atît de tare de o să ne ducem de rîpă, peste încă o generaţie, spuse reporterul. Apoi, după un minut, adăugă : Ştii, e o fată în grupul ăla, o bucăţică grozavă ! M-a dat gata ! Ştii, rochiile alea vaporoase pe care le pun pe ele — moi şi înfoiate, te fac să te gîndeşti la grădini de primăvară. Asta avea exact culoarea florilor de măr.

— Eşti sensibil la farmecele doamnelor ? întrebă Hal blînd.

---

[1] *Drug-store,* în America, un magazin unde se vînd băuturi dar şi diverse alte articole mărunte.

— Da, răspunse celălalt. Știu că totul e fals, dar totuși inimioara mea începe să bată. Întotdeauna vreau să cred că sînt tot atît de drăguțe cum par.

Hal zîmbi la o aducere aminte și cită :

Hai cu mine-n noapte sub raze de lună,
Haide, Liza-Ann !

Apoi se opri rîzînd.

— Nu-ți dezvălui inima, domnule Keating. S-ar putea ca ea să ți-o ciugulească în treacăt.

— Mie ? Un vierme de reporter la un ziar ?

— Dumitale, un bărbat ! rîse Hal. N-aș vrea s-o acuz pe doamna aceea că pozează ; dar o femeie are rolul ei în viață și trebuie să se exerseze.

Urmă o pauză. Reporterul îl privea pe tînărul miner cu brusc interes.

— Ia ascultă, mă tot întrebam despre tine. De unde știi atît de multe despre psihologia clasei avute ? remarcă el.

— Cîndva am avut bani. Familia mea a scăpătat tot atît de repede pe cît s-a ridicat Harrigan, spuse Hal.

§ 10. Hal continuă să-l întrebe pe Keating despre fata ca floarea de măr.

— Poate ghicesc cine e. Ce culoare de păr avea ?

— Culoarea caramelelor de melasă, spuse Billy, dar ondulat și minunat, cu reflexe aurii. Avea ochi căprui și obrazul trandafiriu și alb ca laptele.

— Avea dinți ca două șiraguri de perle care străluceau cînd zîmbea ?

— Din păcate n-a zîmbit.

— Dar ochii căprui te priveau, larg deschiși, plini de mirare ?

— Da, așa e — doar că priveau spre *drug-store.*

— Purta o pălărie albă de pai fin, cu o floare albă cu verde și un voal verde măsliniu, și poate panglici alb gălbui ?

— Doamne, cred că ai văzut-o ! exclamă reporterul.

— Poate, spuse Hal. Sau poate descriu fata de pe coperta unei reviste oarecare !

Zîmbi, apoi văzînd curiozitatea celuilalt.

— Serios, cred că o cunosc pe tînăra doamnă. Dacă anunți că domnișoara Jessie Arthur face parte din invitații lui Harrigan, n-o să greșești.

— Nu-mi pot permite să greșesc, spuse reporterul. Vrei să spui că e fiica lui Robert Arthur ?

— Moștenitoarea băncii Arthur și fiii, spuse Hal. O cunosc din vedere.

— De unde ?

— Lucram la o băcănie unde obișnuia să vină.

— Cam pe unde ?

— La Peterson și Compania, în Western City.

— Aha ! Și îi vindeai bomboane.

— Curmale umplute.

— Și inimioara îți bătea atît de tare că abia de puteai număra restul ?

— I-am dat prea mult, de cîteva ori !

— Și te întrebai dacă e tot atît de bună, pe cît e de frumoasă ! Într-o zi erai plin de speranță iar în ziua următoare erai cinic și amar — pînă cînd în cele din urmă te-ai lăsat păgubaș și ai fugit să lucrezi într-o mină de cărbuni !

Rîseră, iar MacKellar și Edstrom li se alăturară. Dar, deodată, Keating deveni din nou serios.

— Ar trebui să mă mai ocup de povestea asta ! exclamă el. Trebuie să obțin ceva de la ăștia în legătură cu dezastrul. Gîndiți-vă ce ediție ar fi !

— Dar ce-ai putea face ?

— Habar n-am ; știu doar că ar trebui să încerc. Am să mă învîrtesc în jurul trenului, poate reușesc să-l facă să vorbească pe unul din servitori.

Hal chicoti.

— Interviu cu servitorul Regelui Cărbune ! Cum te simți cînd faci patul unui multimilionar ?

— Cum te simți cînd vinzi curmale umplute fiicei unui bancher, îi replică celălalt.

Dar deodată fu rîndul lui Hal să devină serios.

— Ascultă-mă, domnule Keating, de ce să nu mă lași pe mine să-i iau un interviu tînărului Harrigan ?

— *Dumneata ?*

— Da ! Eu sînt persoana potrivită — unul dintre minerii lui ! Eu contribui la crearea banilor lui, nu-i așa ? Eu sînt acela care trebuie să-i vorbească despre North Valley.

Hal văzu că reporterul îl privește cu emoție ; el continuă.

— Am fost la procurorul districtului, la judecătorul de pace, la judecătorul districtului, la primar și la șeful poliției. Acum de ce nu m-aș duce la proprietar ?

— Mii de trăznete, strigă Bill. Cred că ai avea curajul !

— Te cred că da, replică Hal liniștit.

Celălalt sări de pe scaun, nebun de veselie.

— Ia să te văd c-o faci ! exclamă el.

— Sînt gata, spuse Hal.

— Ai luat-o în serios ?

— Bineînțeles că da.

— În costumul ăsta ?

— Desigur. Sînt unul din minerii lui.

— Dar nu merge, strigă reporterul. N-ai să ai nici o șansă să te apropii de el, dacă nu ești bine îmbrăcat.

— Ești sigur ? Ce am pe mine ar putea fi hainele unui lucrător la căile ferate. Să presupunem că la unul

din vagoane s-a stricat ceva — instalația de apă, de exemplu.

— Dar nu-l poți păcăli pe conductor sau pe servitor.

— Poate că da. Să încercăm.

Urmă o pauză în care timp Keating se gîndi.

— Adevărul, spuse el, e că n-are importanță dacă reușești sau nu — e o chestie chiar dacă încerci doar. Unul din sclavi face apel la fiul Regelui Cărbune! Inima de piatră a Plutocrației respinge strigătul Muncii!

— Da, zice Hal, dar eu intenționez cu adevărat să ajung la el. Crezi că s-a întors la tren?

— Cînd i-am părăsit, o porneau într-acolo.

— Și unde *este* trenul?

— Mi s-a spus că la vreo două, trei sute de iarzi la răsărit de gară.

MacKellar și Edstrom ascultau vrăjiți această conversație emoționantă.

— Asta ar trebui să vină chiar în spatele casei mele, spuse primul dintre ei.

— Este un tren scurt — patru vagoane de locuit și un vagon de bagaje, adăugă Keating. Ar trebui să fie ușor de recunoscut.

Bătrînul scoțian ridică o obiecție.

— Ieșirea din casă ar putea fi dificilă. Nu cred că au de gînd să te lase să pleci în seara asta.

— Dumnezeule, asta așa-i! exclamă Keating. Vorbim prea mult — hai să și întreprindem ceva. Crezi că păzesc intrarea din spate?

— Au păzit-o toată ziua, spuse MacKellar.

— Ascultați, am o idee, îi întrerupse Hal. Nu s-au amestecat cînd ai ieșit dumneata, domnule Keating, nu-i așa?

— Nu, încă nu.

— Nici cu dumneata, domnule MacKellar?

— Nu, încă nu, spuse scoțianul.

— Ei bine, sugeră Hal, ce-ai zice să-mi împrumuți cîrjele dumitale ?

La care Keating exclamă încîntat :

— Asta-i ce ne trebuie !

— Voi lua pardesiul și pălăria dumitale, adăugă Hal. Te-am urmărit cum umbli și cred că pot să te imit. Iar domnul Keating nu e ușor de confundat.

— Billy, băiatul cel gras! rîse celălalt. Hai, să ne apucăm de treabă !

— Eu am să ies în același timp pe ușa din față, interveni Edstrom cu vocea sa bătrînă tremurînd de emoție. Poate asta o să-i facă să piardă urma.

§ 11. Stătuseră sus, în camera lui MacKellar. Se ridicară și o porniră spre scări cînd deodată se auzi soneria de la ușa din față. Se opriră și se priviră unul pe celălalt.

— Au sosit ! șopti Keating.

MacKellar se așeză brusc și îi întinse lui Hal cîrjele lui.

— Pălăria și pardesiul sînt în vestiarul de la intrare, spuse el. Fă o încercare.

Cuvintele îi erau pline de vigoare, dar vocea îi tremura ca și a lui Edstrom. Nu mai era tînăr și nu putea privi cu ușurință aventura.

Hal și Keating alergară pe scară, urmați de Edstrom. Hal îmbrăcă pardesiul și pălăria și se îndreptară spre ușa din spate, în timp ce Edstrom răspundea la ușa din față.

Ușa din spate dădea într-o curte și aceasta, printr-o poartă laterală, într-o alee. Inima lui Hal bătea furioasă cînd începu să șchiopăteze cu cîrjele. Trebuia să meargă încet ca MacKellar — în timp ce Keating, alături de el, începu să vorbească. El îl informă pe „domnul MacKellar", cu o voce obiș-

nuită, că *Gazeta* era o publicație care credea în cauza poporului, și era datoare să publice punctul de vedere al poporului în toate problemele publice. Vorbind astfel, ieșiră pe poartă, în străduță.

Un om ieși din umbră și trecu pe lîngă ei. Era la trei picioare distanță de Hal și îl scrută cu de-amănuntul. Din fericire, nu era lună ; Hal nu putu să vadă chipul cetățeanului și spera că nici acesta nu putu să i-l vadă pe al lui.

Între timp, Keating își continua povestirea.

— Înțelegeți, domnule MacKellar, spunea el, uneori este greu să descoperi adevărul într-o situație ca aceasta. Cînd cei interesați își umplu ziarele lor cu minciuni și exagerări, este și pentru noi tentant să publicăm minciuni și exagerări de partea cealaltă. Dar cu timpul, constatăm că e mai bine să publici adevărul, domnule MacKellar — putem să-l susținem și n-aveam de ce să dăm înapoi.

E de înțeles că Hal nu dădea prea multă atenție acestei predici edificatoare. Privea înainte spre locul în care aleea dădea în stradă. Era strada din spatele casei lui MacKellar și doar o clădire o despărțea de calea ferată.

Nu îndrăznea să se uite înapoi, dar își ciulea urechile. Deodată, auzi vocea lui Edstrom.

— Fugiți ! fugiți !

Într-o clipă, Hal lăsă cele două cîrje și o porni pe alee cu Keating pe urmele lui. Auzeau strigăte în spatele lor și o voce care răsuna destul de aproape ordonă :

— Stai !

Ajunseseră la capătul aleii și erau gata să dea colțul, cînd se auzi o împușcătură și zăngănit de geamuri sparte la o casă situată mai încolo, pe cealaltă parte a străzii.

Mai departe se afla un teren viran cu o potecă de-a lungul lui. Urmînd-o, se adăpostiră în spatele unor şandramale şi dădură într-o altă stradă — şi astfel ajunseră la calea ferată. În faţa lor era un şir lung de vagoane de marfă ; alergară printre două din ele şi, cocoţîndu-se peste tampoane, văzură staţionînd o locomotivă mare, care îi orbea cu strălucirea farurilor ei. Săriră prin faţa ei şi o luară de-a lungul trenului, trecînd pe lîngă un maşinist, apoi pe lîngă vagonul de bagaje şi vagonul salon.

— Am ajuns ! exclamă Keating care sufla ca nişte foale.

Hal observă că nu mai erau decît trei vagoane ; văzu de asemeni un om în uniformă stînd pe scară. Se repezi spre el.

— Arde vagonul ! strigă.

— Ce ? exclamă omul. Unde ?

— Aici ! ţipă Hal ; şi într-o clipă sări pe lîngă celălalt, se urcă pe scară şi apoi în vagon.

Era un coridor lung şi îngust, încît se putea recunoaşte că e vorba de bucătăria unui vagon restaurant ; în capătul celălalt al coridorului era o uşă batantă şi Hal sări spre ea. Îl auzi pe conductor strigîndu-i să se oprească, dar el nu-i dădu nici o atenţie. Îşi scoase pardesiul şi pălăria ; apoi împingînd uşa, intră într-un apartament luminat puternic şi se află în prezenţa fiului Regelui Cărbune.

§ 12. Feţele de masă albe şi cristalele din sufragerie străluceau puternic la lumina electrică, făcută mai blîndă pentru ochi cu ajutorul unor abajururi trandafirii. La masă şedeau vreo şase tineri şi tot atîtea fete, toţi în haine de seară ; de asemeni mai erau două, trei doamne mai în vîrstă. Începuseră felul întîi şi rîdeau şi sporovăiau, cînd deodată apăru acest oaspete neaşteptat, îmbrăcat într-o salopetă de miner,

murdară de cărbune. Nu felul cum intrase i-a deranjat, dar imediat în urma lui venea un om gras, transpirat, feroce, suflînd ca o mașină cu aburi veche ; iar în spatele acestuia venea conductorul trenului, într-o stare de agitație asemănătoare. Așa încît, bineînțeles, conversația încetă. Fetele se răsuciră pe scaune iar cîțiva tineri se ridicară în picioare.

Se făcu liniște, pînă cînd în cele din urmă unul din tineri făcu un pas înainte.

— Ce înseamnă asta ? întrebă el, ca unul ce avea dreptul să întrebe.

Hal înaintă spre cel ce vorbise, un tînăr subțire, îmbrăcat corect dar nu distins.

— Bună, Percy, spuse Hal.

Celălalt făcu o mutră mirată. Se uita fix dar nu-i venea să-și creadă ochilor ce vedea. Apoi deodată se auzi țipătul uneia dintre fete ; una care avea părul de culoarea caramelelor de melasă, dar ondulat și minunat, cu reflexe aurii în el. Obrazul îi era trandafiriu și alb ca laptele, ochii ei căprui te priveau, larg, deschiși, plini de mirare. Purta o rochie de seară măslinie, cu o eșarfă crem, dintr-un material moale, transparent, aruncată pe umerii goi.

Se ridică în picioare.

— E Hal ! strigă ea.

— Hal Warner ! repetă tînărul Harrigan. De ce naiba... ?

Fu întrerupt de un zgomot de afară.

— Un moment, așteaptă, spuse Hal liniștit. Cred că mai vine cineva.

Ușa se deschise violent. Fu împinsă atît de furtunos, încît Billy Keating și conductorul fură împinși la o parte ; și Jeff Cotton apăru la intrare.

Șeriful își pierduse răsuflarea, iar pe față i se citea pasiunea urmăririi. În mîna dreaptă ținea un revolver. Privi în jurul lui și îi văzu pe cei doi oameni pe

care îi vîna ; îl văzu, de asemeni, pe fiul Regelui Cărbune şi restul oaspeţilor săi uimiţi. Se opri locului, uluit.

Uşa fu împinsă din nou, dîndu-l la o parte, şi încă doi oameni se înghesuiră înăuntru, amîndoi cu revolverele în mînă. Primul era Pete Hanum care se opri şi el, privind uimit. „Sfărîmătorul de dinţi" avea el însuşi doi dinţi lipsă, şi cînd maxilarul de luptător i se lăsă în jos, această lipsă deveni vizibilă. Era probabil prima lui intrare în societate şi se simţea ca un băiat prea mare prins în cămara cu dulceţuri.

Manierele lui Percy Harrigan deveniră clar imperative.

— Ce înseamnă asta ? întrebă el.

Hal fu acela care răspunse.

— Percy, eu sînt în căutarea unui criminal.

— Ce ? se auziră mici ţipete de teamă din partea femeilor.

— Da, un criminal ; pe omul care a sigilat mina.

— A sigilat mina ? repetă celălalt ca un ecou. Ce vrei să spui ?

— Lasă-mă să-ţi explic. Mai întîi să vă fac cunoştinţă. Harrigan, ăsta-i prietenul meu Keating.

Billy îşi dădu seama brusc că avea o pălărie în cap. O scoase ; dar în rest instinctele lui sociale îl părăsiseră. Nu era în stare decît să se holbeze. Încă nu-şi recăpătase complet suflul.

— Billy e reporter, zise Hal. Dar n-ai de ce să fii îngrijorat, e un *gentleman* şi nu o să trădeze nici un secret. Înţelegi, Billy ?

— D-da, spuse Billy slab.

— Acesta este Jeff Cotton, şerif de mină la North Valley, spuse Hal. Percy, presupun că ştii că minele de la North Valley aparţin Companiei Generale de Combustibil. Cotton, acesta este domnul Harrigan.

Atunci Cotton își aminti de pălărie ; și de revolver pe care încercă să-l ascundă la spate.

— Și acesta este Pete Hanum, de profesie spărgător de dinți. Domnul celălalt, al cărui nume nu-l cunosc, presupun că-i un ajutor de bătăuș.

Hal continuă astfel, ținînd seama de cerințele raporturilor sociale, acela de a avea răgazul necesar ca mintea sa să poată lucra. Atît de multe depindeau de tactica ce o va alege în această situație dificilă ! Să-l ia oare la o parte pe Percy și să-i spună liniștit povestea, bazîndu-se pe simțul dreptății și umanității acestuia ? Nu, ăsta nu era un mod de a te purta cu cei din familia Harrigan ! Ei și-au croit cu forța drumul spre înalta societate ; dacă puteai obține ceva de la ei, era numai cu forța ! Dacă voiai să obții ceva de la Percy o puteai face numai încolțindu-l în fața oaspeților săi, expunînd situația și folosind simțămintele lor pentru a-l constrînge !

Fiul Regelui Cărbune puse din nou întrebări. Despre ce era vorba ? Astfel că Hal începu să descrie situația oamenilor din mină.

— N-au hrană sau apă, în afară de ce au avut cu ei pentru dejun ; și au trecut trei zile și jumătate de la explozie ! Respiră aer viciat ; au dureri de cap, vinele li se umflă la tîmple ; limba le crapă, zac pe pămînt gîfîind. Dar așteaptă — îi ține în viață încrederea pe care o au în prietenii lor de la suprafață, care vor încerca să ajungă la ei. Nu au curaj să dea la o parte barierele, gazele i-ar ucide imediat. Dar știu că salvatorii vor veni, așa că așteaptă să audă zgomotele topoarelor și cazmalelor. Asta este situația.

Hal se opri și așteptă un semn de interes din partea tînărului Harrigan. Dar acesta nu dădu un astfel de semn. Hal continuă :

— Gîndește-te, Percy ! În mină este un bătrîn, un irlandez, care are o soție și opt copii care așteaptă să afle de soarta lui. Cunosc o femeie care are în mină bărbatul și trei feciori. De trei zile și jumătate stau femeile și copiii la gura minei ; i-am văzut șezînd cu capetele lăsate pe genunchi, sau amenințînd cu pumnul, înjurîndu-l pe criminalul care este vinovat.

Urmă o pauză.

— Criminalul ? întrebă tînărul Harrigan. Nu înțeleg !

— N-o să-ți vină să crezi, dar nu s-a făcut nimic pentru salvarea acestor oameni. Criminalul a fixat un capac de scînduri peste gura minei și l-a acoperit cu pînză gudronată — sigilîndu-i înăuntru pe bărbați și pe băieți, să moară !

Se auzi murmurul de groază al invitaților.

— Știu că nu poți să-ți închipui așa ceva. Pretextul este că ar exista un foc în mină ; dacă se pune în funcțiune ventilatorul, cărbunele va arde. Dar în același timp, unele galerii se vor curăța de fum și o parte din oameni ar putea fi salvați. Este vorba de a opta între proprietate și viețile oamenilor ; criminalul a ales proprietatea. El propune să se aștepte o săptămînă — două, pînă cînd focul se înăbușă ; *atunci* bineînțeles că bărbații și băieții vor fi morți.

Se lăsă tăcere. Tînărul Harrigan fu primul care vorbi.

— Cine a făcut asta ?

— Numele lui este Enos Cartwright.

— Dar cine-i *ăsta ?*

— Adineauri, cînd ți-am spus că îl caut pe criminal, te-am indus în eroare oarecum, Percy. Am făcut-o pentru că am vrut să-mi adun gîndurile.

Hal făcu o pauză. Cînd continuă, vocea îi era mai tăioasă, frazele cădeau ca niște lovituri.

— Criminalul despre care îți vorbeam este directorul minei — un cetățean angajat și căruia i s-a dat mîna liberă de către Compania Generală de Combustibil. Cel care este urmărit nu este cel care a sigilat mina, ci acela care a propus ca ea să fie deschisă. Acela este tratat ca un răufăcător, pentru că legile statului, la fel ca și legile umanismului, au fost abolite de Compania Generală de Combustibil ; el a fost obligat să caute scăpare în vagonul tău, pentru a-și salva viața de asasinii și criminalii aflați în slujba Companiei !

§ 13. Cunoscîndu-i bine pe oamenii aceștia, Hal putea măsura efectul trăznetului pe care-l prăvălise asupra lor. Erau oameni pentru care bunul gust era prima dintre virtuți ; știa cum îi ofensase. Dacă voia să-i cîștige cît de cît, trebuia să-și explice prezența acolo — ca unul ce a încălcat proprietatea Harriganilor.

— Percy, continuă el, îți amintești cum te repezeai la mine anul trecut la universitate pentru că îi ascultam pe „negativiști" [1]. O considerai o ofensă personală. Știai că poveștile lor nu puteau fi adevărate. Dar eu am vrut să văd cu ochii mei, așa că m-am dus să lucrez într-o mină de cărbuni. Am văzut explozia ; l-am văzut pe omul acesta, Jeff Cotton, alungînd de la gura minei, cu lovituri și înjurături, femeile și copiii. Am vrut să-i ajut pe oamenii din mină dar șeriful m-a alungat din orășelul minier. Mi-a spus că dacă nu-mi văd de treabă, o să mi se întîmple ceva într-o noapte întunecoasă. Și, după cum vezi — asta e o noapte întunecoasă !

[1] *„Muckraker"*, nume dat de Theodore Roosevelt scriitorilor care demascau corupția și privilegiile în sistemul politic și economic al S.U.A. (n.t.).

Hal aşteptă, ca să-i dea tînărului Harrigan posibilitatea să înţeleagă situaţia şi să ia hotărîri. Dar, după toate aparenţele, tînărul Harrigan nu-şi dădea seama de prezenţa şerifului şi a revolverului acestuia. Hal încercă din nou.

— Bineînţeles că oamenilor acestora nici nu le-ar fi păsat dacă mă ucideau ; chiar adineaori au tras în mine. Şeriful mai are încă revolverul şi se poate simţi mirosul prafului de puşcă. Aşa încît mi-am permis să intru în vagonul tău, Percy. Am făcut-o ca să-mi salvez viaţa. Va trebui să mă ierţi.

Fiul Regelui Cărbune avea ocazia să fie mărinimos. Se grăbi să o folosească.

— Desigur, Hal, spuse el. Ai făcut foarte bine că ai venit aici. Dacă funcţionarii noştri s-au comportat astfel, n-au fost autorizaţi şi fără îndoială că o vor plăti.

Vorbea cu o siguranţă calmă, era maniera Harriganilor şi în faţa acesteia Jeff Cotton şi cei doi paznici păreau că se strîng şi se fac mai mici.

— Mulţumesc, Percy, zise Hal. Ştiam că vei vorbi aşa. Îmi pare rău că ţi-am tulburat petrecerea...

— De loc, Hal, nu era nici o petrecere.

— Vezi, Percy, nu am vrut să mă salvez doar pe mine ci şi pe oamenii din mină ! Ei mor şi fiecare minut e preţios. Va fi nevoie de cel puţin o zi ca să se pătrundă pînă la ei, aşa că vor ajunge la ultima lor suflare. Orice se face, trebuie făcut imediat.

Din nou Hal aşteptă — pînă cînd pauza deveni apăsătoare. Oaspeţii îl priviseră pe el pînă atunci ; dar acum se uitau la tînărul Harrigan şi tînărul Harrigan simţi schimbarea.

— Nu ştiu ce aştepţi de la mine, Hal. Tatăl meu foloseşte oameni pricepuţi care îi conduc afacerile, şi eu nu consider că ştiu suficient de multe ca să le dau sugestii.

Şi aceste cuvinte fuseseră spuse în maniera Harriganilor ; dar mai slab, sub privirea fermă a lui Hal.

— Ce pot face eu ?

— Poţi da ordin să se deschidă mina, să se inverseze ventilatorul şi să fie pornit. Aceasta va scoate fumul şi gazele iar salvatorii vor putea coborî.

— Dar, Hal, te asigur că nu am autoritatea să dau un asemenea ordin.

— Poţi să ţi-o *asumi*. Tatăl tău este în răsărit, funcţionarii Companiei sînt acasă în paturile lor, tu eşti aici !

— Dar eu nu pricep lucrurile astea, Hal ! Nu ştiu nimic în legătură cu situaţia — în afară de cele ce mi-ai spus tu. Şi deşi nu mă îndoiesc de cuvîntul tău, orice om poate face o greşeală într-o asemenea situaţie.

— Vino şi vezi cu ochii tăi, Percy ! Asta-i tot ce-ţi cer şi e destul de uşor. Ai aici trenul tău, locomotiva e sub presiune ; să ne treacă pe linia ce duce la North Valley şi putem fi la mină într-o jumătate de oră. Şi apoi — lasă-mă să te duc la oamenii care ştiu ce-i de făcut ! Oameni care au muncit toată viaţa în mină, care au văzut de multe ori accidente ca acestea, şi care îţi vor spune adevărul — că există o posibilitate de a fi salvate multe vieţi şi că această posibilitate este înlăturată ca să se salveze nişte cărbune, cherestea şi linii ferate în valoare de cîteva mii de dolari.

— Hal, chiar dacă toate astea sînt adevărate, eu n-am nici o *putere !*

— Dacă vii acolo, poţi distruge într-o clipă birocraţia. Ceea ce fac şefii ăia acolo nu se poate face decît pe ascuns.

Sub presiunea vehemenţei lui Hal, Harrigan începea să cedeze ; fiul Regelui Cărbune devenea un tî-

năr oarecare, puțin încurcat. Dar în spatele lui era o forță mai puternică decît Hal. Dădu din cap.

— Asta-i treaba bătrînului, Hal. N-am nici un drept să mă amestec !

În situația lui disperată, Hal se întoarse spre ceilalți oaspeți. Trecînd de la un chip la altul privirea lui se opri asupra unuia demn de coperta unei reviste, cu ochi căprui larg deschiși, plini de mirare.

— Jessie ! Tu ce crezi despre toate astea ?

Fata tresări și pe fața ei se citi suferințe.

— Ce vrei să spui, Hal ?

— Spune-i că trebuie să salveze viețile acelea !

Lui Hal clipele i se păreau ani, în timp ce aștepta. Își dădea seama că o punea la o probă. Ochii căprui se lăsară în jos.

— Eu nu pricep asemenea lucruri, Hal !

— Dar, Jessie, le-am explicat ! Bărbații și băieții se sufocă în pragul morții pentru ca între timp să fie salvați niște bani. Nu-i clar ?

— Dar cum pot eu să *știu*, Hal ?

— Îți dau cuvîntul meu, Jessie. Poți fi sigură că n-aș apela la tine dacă n-aș ști.

Totuși ea mai ezita. În vocea lui apăru o mică nuanță sentimentală.

— Jessie, draga mea !

Ca sub puterea unui farmec, ochii fetei se ridicară spre ai lui ; văzu cum o roșeață de foc, provocată de încurcătura în care se afla i se întindea pe față și pe gît.

— Jessie, știu — pare că cer ceva de neînchipuit ! Tu n-ai fost niciodată nepoliticoasă cu un prieten ! Dar îmi amintesc că odată ai uitat de bunele maniere cînd ai văzut pe stradă un tip grosolan bătînd un bătrîn cal de corvoadă. Nu-ți amintești cum te-ai repezit la el — ca o fiară sălbatică ! Și acum — gîndeș-

te-te, draga mea, e vorba de acele ființe îmbătrînite de truda chinuitoare, și nu sînt cai — sînt muncitori!

Fata totuși continua să-l privească. Putea citi în privirea ei durere, neliniște; văzu cum din ochi i se furișau lacrimi, alunecînd pe obraz.

— Ah, nu știu, *nu știu!* strigă ea; își ascunse fața în mîini și începu să plîngă cu sughițuri.

§ 14. Urmă o pauză penibilă. Privirea lui Hal porni mai departe și se opri la o doamnă cu părul argintiu în rochie de seară neagră și cu un șirag de perle la gît.

— Doamna Curtis! Sînt sigur că *dumneavoastră* îl veți sfătui!

Doamna cu părul argintiu tresări — obrăznicia lui n-avea margini? Fusese martoră la torturarea lui Jessie. Dar Jessie era logodnica lui; nu putea avea asemenea pretenții și asupra doamnei Curtis. Ea îi răspunse cu un ton de gheață:

— Nu-mi pot asuma răspunderea să-i dictez gazdei mele într-o asemenea problemă.

— Doamnă Curtis! Ați creat o societate de caritate pentru ajutorarea pisicilor și cîinilor abandonați!

Aceste cuvinte îi veniră pe buze lui Hal; dar nu le rosti. Își plimbă privirea mai departe. Cine altcineva l-ar putea ajuta să îmboldească un Harrigan?

Alături de doamna Curtis ședea Reggie Porter, cu un trandafir la butoniera smochingului. Hal cunoștea rolul pe care-l avea acolo Reggie — un fel de doamnă de companie masculină, un ajutor de gazdă, un admirator al celor bogați, o consolare pentru cei plictisiți. Sărmanul Reggie, trăia viața altora, sufletul lui tremura tot timpul pentru emoțiile altora, pentru bîrfă, pentru pregătirea petrecerilor și elogierea petrecerilor trecute. Tot timpul, sufletul îi dădea ghes; făcînd calcule, măsurînd posibilitățile, înlocuind prin tact și

eleganță lipsa supărătoare de bani. Hal îi privi obrazul în fugă, mica mustăcioară ascuțită, neagră părea zburlită de emoție, și într-un moment de intuiție oribilă, Hal citi situația — Reggie se aștepta să fie întrebat, și avea un răspuns gata pregătit care să contribuie la sporirea capitalului său social la banca familiei Harrigan !

În partea opusă ședea Geneviève Halsey, înaltă, dreaptă, clădită pe măsura unei statui. Te gîndeai la o Iunonă cu ochi bovini și îți închipuiai că e capabilă de emoții solemne ; dar cînd o cunoșteai pe Geneviève, descopereai că avea o minte înceată și preocupată numai de ea însăși. Alături de ea era Bob Creston, ras proaspăt, cu obrajii rozalii, emanînd bună stare — ceea ce se numește „un tip cumsecade", cu o puternică ambiție de a cîștiga cupe pentru clubul său atletic, și de a ține sus steagul echipei sale de pușcași ai miliției de stat. Frumosul Bob ar fi putut vorbi din inima lui bună ; dar era îndrăgostit de Betty Gunnison, o verișoară a lui Percy, care ședea la masă în fața lui — și Hal văzu ochii ei negri strălucind, pumnii mici strînși și buzele albe de încordare. Hal o înțelegea pe Betty — făcea parte dintre Harrigani, străduindu-se să îndeplinească sarcina familiei Harrigan de a face din copiii unui vînzător ambulant, conducătorii „tinerei generații" !

Alături stătea „Vivie" Cass, care vorbea doar despre cai și cîini și alte asemenea teme lipsite de feminitate ; Hal mai discutase în prezența ei probleme sociale și îi auzise părerea exprimată într-o singură frază scurtă : „Dacă un om mănîncă cu cuțitul, eu îl consider dușmanul meu personal !" Peste umărul ei se zărea obrazul unui bărbat cu ochi deschiși și mustața galbenă — Bert Atkins, cinic și obosit de lume, pe care ziarele îl numeau „om de club" și pe care fratele lui Hal îl poreclise „pisica blîndă". Mai era „Dicky"

Everson, la fel ca și Hal, un favorit al femeilor, dar nimic mai mult, „Billy" Haris, fiul altui „om al cărbunelui" ; Daisy, sora lui, și Blanche Vagleman, al cărui tată era avocatul principal al bătrînului Pete și al cărui frate era consilierul local și editor al ziarului *Star* din Pedro.

Privirea lui Hal trecea de la un chip la altul iar mintea lui de la un caracter la altul. Era întocmai ca desfășurarea unui sul ; o panoramă a unei lumi pe care o uitase pe jumătate. N-avea timp să facă reflecții, dar o impresie atotputernică îl izbi dintr-o dată. Cîndva, trăise în această lume și o luase ca ceva de la sine înțeles. Îi cunoscuse pe acești oameni, umblase cu ei ; îi păruseră prietenoși, binevoitori, în totalitate, un soi de oameni buni. Și acum, ce schimbare ! Nu i se mai păreau prietenoși ! Oare ei se schimbaseră ? Sau Hal era acela care devenise cinic — încît îi vedea în lumina aceea nouă, îngrozitoare, reci și nepăsători ca stelele, față de oamenii care mureau la cîteva mile mai departe !

Privirea lui Hal reveni la fiul Regelui Cărbune, și descoperi că Percy era alb de mînie.

— Te asigur, Hal, că n-are rost să continui astfel. N-am intenția să mă las intimidat.

Privirea lui Percy se mută cu un scop imediat spre șerif.

— Cotton, ce spui despre asta ! Domnul Warner are dreptate în ce privește situația ?

— Percy, știi doar ce va spune un asemenea om întrerupse Hal.

— Nu știu, fu răspunsul. Vreau să știu. Cum e Cotton ?

— Greșește, domnule Harrigan. Vocea șerifului era ascuțită și sfidătoare.

— În ce sens ?

— Compania face totul ca să deschidă mina, şi a făcut asta de la început.

— Aha ! Vocea lui Percy era triumfătoare. Care-i motivul amînării ?

— Ventilatorul era stricat şi a trebuit să trimitem după unul nou. Este treabă nu glumă să-l instalezi — aşa ceva nu se poate face într-o oră

Percy se întoarse către Hal.

— Vezi ! Sînt cel puţin două păreri !

— Desigur ! strigă Betty Gunnison, ochii ei negri biciuindu-l pe Hal. Ar fi spus mai multe, dar Hal o întrerupse, apropiindu-se de gazdă.

— Percy, spuse el încet, vino te rog dincoace. Vreau să-ţi spun ceva între patru ochi.

În vocea lui Hal abia se făcea simţită o nuanţă de ameninţare ; privirea i se îndreptă spre capătul vagonului, un loc ocupat doar de doi chelneri negri. Aceştia se retraseră în grabă cînd tînărul se îndreptă spre ei ; astfel, fiind singur cu fiul Regelui Cărbune, Hal îşi continuă lupta.

§ 15. Hal îl cunoştea pe Percy Harrigan aşa cum un student îşi cunoaşte colegii de an. Nu era brutal ca bătrînul lui tată, veşnic încruntat ; era mai degrabă indulgent cu sine însuşi ca unul care a avut întotdeauna totul de-a gata ; era slab ca unul care nu a trebuit să ia niciodată o hotărîre îndrăzneaţă. Fusese crescut de femeile din familie ca să facă parte din ceea ce numeau ele „societate" ; proces în care i s-au imprimat idei înalte despre propria lui importanţă. Viaţa Harriganilor era dominată de o amintire dureroasă — aceea a unei lădiţe de vînzător ambulant ; şi Hal ştia că ţelul cel mai arzător al lui Percy era să fie privit ca un aristocrat adevărat şi liberal. Cunoscînd acest lucru, Hal îl folosea în lupta lui.

Începu cu scuze, încercînd să îmblînzească furia celuilalt. Nu avusese intenţia să facă o scenă ca aceasta ; cei care-l urmăreau cu revolverul în mînă, l-au forţat, punîndu-i viaţa în pericol. Era de-a dreptul îngrozitor să fii urmărit noaptea şi să se tragă în tine ! Îşi pierduse cumpătul, într-adevăr, uitase şi ultimele bune maniere pe care şi le mai păstrase ca ajutor de miner. Se dăduse în spectacol ; da, aşa e, îşi închipuia cum trebuie să fi arătat !

Şi Hal privi la salopeta lui murdară şi apoi spre Percy. Putea observa că, pînă aici — Percy era cu totul de acord — într-adevăr se făcuse de rîs, şi-l făcuse de rîs şi pe Percy ! Lui Hal îi părea rău de acesta din urmă, dar erau în încurcătură, şi acum era prea tîrziu. Povestea s-a spus — nu mai putea fi oprită ! Hal putea să închidă gura prietenului său reporterul, Percy putea închide gura chelnerilor şi a conducătorului, şi a şerifului şi a oamenilor lui — dar nu va putea închide gura tuturor prietenilor săi ! Săptămîni întregi nu vor mai discuta despre altceva ! Într-o zi, povestea va fi cunoscută în tot Western City — această poveste uimitoare, melodramatică, ieftină, despre un ajutor de miner în trenul particular al fiului Regelui Cărbune !

— Trebuie să înţelegi, Percy, continuă Hal, că ăsta-i genul de lucruri care se ţin scai de om. Este un lucru prin care fiecare îşi va face o idee despre tine, atît cît vei trăi !

— Am să risc critica prietenilor mei, spuse celălalt, încercînd oarecum să vorbească în maniera Harrigan.

— Poţi face să se spună orice despre povestea asta, continuă Hal implacabil. Lumea va zice : „A optat pentru dolari“ sau va spune „A optat pentru vieţile oamenilor“. Sînt sigur, Percy, că familia ta nu are

chiar atîta nevoie de dolarii aceia ! Doar ai cheltuit mai mult decît atît pe călătoria asta cu trenul !

Şi Hal aşteptă, ca să-i dea timp victimei sale să calculeze.

Rezultatul meditaţiei fu o întrebare demnă de bătrînul Peter.

— Ce profit ai *tu* din toate astea ?

— Percy, zise Hal, trebuie să *ştii* că n-am nici un profit ! Dacă nu poţi pricepe lucrurile altfel, spune-ţi că ai de-a face cu un om iresponsabil. Am văzut atîtea lucruri îngrozitoare — am fost urmărit atît de mult de şerifi — ai văzut Percy, omul ăsta, Cotton, are şase răbojuri pe revolver ! Sînt pur şi simplu nebun !

Şi în ochii căprui ai ajutorului de miner apăru o privire destul de sălbatică, în stare să convingă şi un om mai tare decît Percy Harrigan.

— Percy, am doar un singur gînd pe lumea asta — să-i salvez pe minerii ăştia ! Greşeşti dacă nu-ţi dai seama cît sînt de disperat. Pînă acum am făcut incognito toate astea ! Am fost Joe Smith, ajutor de miner. Dacă aş fi venit şi mi-aş fi spus numele adevărat — poate că i-aş fi determinat să deschidă mina, dar cel puţin aş fi provocat multe necazuri Companiei Generale de Combustibil. Dar n-am făcut-o ; ştiam ce scandal ar fi însemnat, şi aveam unele obligaţii faţă de tatăl meu. Dar dacă voi vedea că nu există altă cale, dacă e vorba să fie lăsaţi să piară oamenii aceia, n-o să-mi mai pese de nimic. Spune-i asta tatălui tău ; spune-i că am ameninţat că-i dau cetăţeanului ăsta, Keating, mînă liberă să spună deschis toată tărăşenia — să denunţe Compania, că fac apel la guvernator, că provoc tulburări ca să mă aresteze pe stradă, pentru a putea aduce faptele în faţa publicului. După cum vezi, cunosc faptele, Percy ! Am fost acolo şi am văzut cu ochii mei. Nu-ţi dai seama ?

Celălalt nu răspunse, dar era evident că-şi dădea seama.

— Pe de altă parte, iată cum poţi rezolva problema, dacă vrei. Erai într-o călătorie de plăcere, cînd ai aflat despre dezastrul acesta ; ai alergat sus şi ai preluat comanda, ai deschis mina şi ai salvat vieţile salariaţilor tăi. Aşa vor scrie ziarele.

Privindu-şi victima cu atenţie şi căutînd o cale de a-l convinge, Hal îşi dădu seama că o pornise greşit. Oricît de cruzi erau Harriganii, învăţaseră că nu era aristocratic să fii pitoresc.

— Foarte bine atunci, spuse Hal grăbit. Dacă preferi altfel, nu e nevoie să fii menţionat. Şefii de sus de la mină îi au pe reporteri la ordinele lor, ei pot să jongleze cu povestea cum vrei. Singurul lucru care mă interesează este să mergi cu maşina sus şi să poruncești să se deschidă mina. Nu vrei să faci asta, Percy ?

Hal se uita în ochii celuilalt, ştiind că de o înclinare a capului său atîrna viaţa sau moartea minerilor.

— Ei ! Care-i răspunsul !

— Hal, exclamă Percy, bătrînul o să-mi dea el mie !

— Adevărat ; dar pe de altă parte şi *eu* o să-ţi dau ; care va fi mai rău ?

Urmă din nou o tăcere.

— Hai, Percy ! Pentru Dumnezeu !

Tonul lui Hal era disperat, alarmant.

Deodată celălalt cedă.

— Bine !

Hal îşi trase răsuflarea.

— Dar bagă de seamă ! adăugă el. N-o să te duci acolo sus şi să-i laşi să te prostească ! Vor încerca să te înşele — pot să meargă pînă acolo încît să refuze să te asculte. Dar tu trebuie să te ţii tare pe poziţie

pentru că, după cum vezi, nici eu nu mă las şi voi obţine să se deschidă mina aceea. N-am să plec pînă cînd nu vor coborî salvatorii !

— Dar se vor duce, Hal ?

— Dacă se vor duce ? Doamne, Dumnezeule, omule, nu cer decît posibilitatea să se ducă ! Aproape că s-au revoltat pentru asta. Am să mă duc cu ei — şi tu, Percy — toată gaşca noastră de trîndavi o să mergem ! Cînd o să ieşim, o să ştim cîte ceva despre treaba asta a mineritului !

— Bine, sînt alături de tine, spuse fiul Regelui Cărbune.

§ 16. Hal n-a ştiut niciodată ce i-a spus Percy lui Cartwright în noaptea aceea ; află doar că atunci cînd au ajuns la mină directorul fu chemat la o consultaţie şi, o jumătate de oră mai tîrziu, Percy ieşi zîmbind, anunţînd că Hal Werner greşise în toate privinţele ; autorităţile miniere se grăbiseră pe cît posibil să pregătească ventilatorul, cu intenţia de a deschide mina cît mai repede. Lucrările se terminaseră şi, într-o oră sau două, ventilatorul urma să fie pus în funcţiune, iar dimineaţa va fi posibil ca salvatorii să intre înăuntru. Percy spuse toate astea cu atîta nevinovăţie încît pentru o clipă Hal se întrebă dacă nu cumva el însuşi nu le credea. Calitatea lui Hal, de oaspete, îi cerea bineînţeles să se prefacă în mod graţios a crede, consimţind să apară drept un nebun în faţa celorlalţi din grup.

Percy îi invită pe Hal şi pe Billy Keating să-şi petreacă noaptea în tren ; dar Hal refuză. Spuse că era prea murdar ; şi în afară de asta, voia să se trezească în zori, să fie unul dintre primii care vor coborî în galerie. Percy răspunse că directorul se opusese acestei propuneri — nu voia să coboare decît oameni experimentaţi, care pot să-şi poarte sin-

guri de grijă. Cînd sînt atîția dornici și gata pregătiți să meargă, nu era nevoie să se pună în pericol viețile unor amatori.

Chiar cu riscul de a părea lipsit de amabilitate, Hal declară că el se va „învîrti" pe acolo ca să vadă cînd se descoperă gura minei. În unele cabane se țineau adunări de doliu, femeile care nu puteau dormi erau strînse laolaltă și ar fi fost un act de milostenie să le aducă vestea cea bună.

Hal și Keating o porniră ; se duseră mai întîi la familia Rafferty, o văzură pe doamna Rafferty, sărind în sus și uitîndu-se la ei, apoi invocînd-o cu glas tare pe Sfînta Fecioară, și trezindu-i pe micuții Rafferty în zgomote înspăimîntătoare. Cînd femeia se asigură că știau într-adevăr ce vorbeau, alergă să anunțe știrea, și în curînd pe străzi apărură siluete grăbite și din nou se adună o mulțime de oameni la gura minei.

Hal și Keating se duseră mai departe acasă la Jerry Minetti. Dintr-un sentiment de lealitate față de Percy, Hal nu făcu altceva decît să repete anunțul lui Percy, că intenția lui Cartwright fusese tot timpul aceea de a deschide mina. Era nostim să vezi efectul acestei afirmații — mutra cu care Jerry se uita la Hal ! Dar nu-și pierdură timpul cu discuții ; Jerry își trase hainele pe el și se grăbi cu ei spre gura minei.

Bineînțeles, un grup începuse deja să rupă scîndurile și pînza de sac. Niciodată de cînd se afla la North Valley, Hal nu văzuse oameni lucrînd cu atîta rîvnă ! Curînd, marele ventilator începu să se miște, apoi să urle și să cînte ; și se afla acolo un grup de vreo sută de oameni care urlau și cîntau și ei.

Trebuiau să mai treacă cîteva ore înainte de a se putea face ceva ; deodată Hal își dădu seama că era sleit de puteri. El și Billy Keating se întoarseră la cabana lui Minetti și întinzîndu-și o pătură pe po-

dea, se culcară oftînd uşuraţi. Cît îl priveşte pe Billy, acesta începu să sforăie imediat ; dar Hal în urma tuturor acestor emoţii nu fu în stare să adoarmă.

Un noian de gînduri îi năvăli în minte : lumea din afară, lumea *lui*, pe care timp de cîteva luni o ignorase cu bună ştiinţă, şi de care fusese silit brusc să-şi amintească ! I se păruse atît de simplu ceea ce îşi propusese să facă în vara aceea ; să-şi ia alt nume, să devină membru al altei clase, să trăiască viaţa acesteia şi să gîndească întocmai ca ea, şi apoi să se întoarcă în lumea lui, avînd de povestit despre o aventură nouă şi fascinantă ! Posibilitatea ca această lume a lui, lumea lui Hal Warner, să-l poată descoperi pe Joe Smith, ajutorul de miner — era o posibilitate care nu-i trecuse niciodată prin gînd. Era ca un hoţ, care îşi face treaba în întuneric şi deodată se trezeşte într-o cameră inundată de lumină.

O pornise în această aventură pregătit să găsească lucruri care-l vor şoca ; ştiuse că într-un fel sau altul undeva va avea de luptat împotriva „sistemului". Dar nu se aşteptase niciodată să se găsească în mijlocul războiului de clasă, conducînd un atac împotriva tranşeelor propriilor săi aliaţi. Ştia că acesta nu este sfîrşitul ; acest război nu se rezolva prin cucerirea unei tranşei ! Stînd culcat acolo, în întuneric şi linişte, Hal îşi dădu seama în ce se băgase. Pentru a folosi o altă comparaţie, era un om care începe un flirt pe stradă şi se trezeşte a doua zi dimineaţa constatînd că e căsătorit.

Nu regreta atitudinea pe care o folosise faţă de Percy. Nici o altă atitudine nu era de conceput. Dar, în timp ce Hal îi cunoscuse pe oamenii din North Valley, timp de zece săptămîni, pe ocupanţii trenului lui Percy îi cunoştea de tot atîţia ani. Aşa încît, aceste personalităţi apăreau uriaşe în conştiinţa lui şi aici în întuneric părerile lor despre el, fie că era

vorba de o ostilitate înverşunată sau de o uimire plină de indiferenţă, îi năpădeau gîndurile.

Îşi dădu seama că, îndeosebi, se răfuia cu Jessie Arthur. În faţa lui apăru chipul ei atrăgător care-l implora. Avea un obraz perfect, din acelea care atrag în mod irezistibil sufletul unui bărbat. Ochii ei căprui, blînzi şi strălucitori, plini de tandreţe ; buzele ei tremurînd uşor la orice emoţie ; pielea, ca floarea de măr, părul cu reflexe aurii ! Hal era destul de cinic în ce-i priveşte pe speculanţii cărbunilor şi ocrotitorii minelor dar niciodată nu-i trecuse prin gînd că sufletul lui Jessie ar putea fi altul decît cel pe care-l implicau aceste farmece fizice. Era îndrăgostit de ea, era prea tînăr, prea lipsit de experienţă în dragoste ca să-şi dea seama că sub drăgălăşenia adolescenţei, atît de pură şi vrednică de dragoste, putea să zacă în adîncuri cruzimea inconştientă, neostoită şi instinctivă — cruzimea castei, asprimea prejudecăţilor mondene. Un bărbat trebuie să ajungă la maturitate şi să sufere mult, înainte de a înţelege că farmecele femeilor, acea perfecţiune rară şi magică a ochilor, dinţilor şi părului, acea moliciune a pielii şi delicateţe a trăsăturilor, a costat munca şi grija multor generaţii şi implică în mod inevitabil faptul că viaţa a fost brutală, că obiceiurile şi convenţiile au fost ucigătoare şi inumane.

Jessie nu fusese alături de Hal în situaţia lui disperată. Dar acum reveni asupra scenei şi îşi spuse că proba la care o supusese fusese nedreaptă. O cunoscuse din copilărie şi o iubise, niciodată înainte nu văzuse la ea un gest nepotrivit şi nu auzise din partea ei un cuvînt care să nu fie binevoitor şi drăguţ. Dar — îşi spunea el — ea îşi oferea simpatia celor pe care îi cunoştea : ce ocazie avusese ea vreodată să-i cunoască pe muncitori ? Trebuia să-i dea posibilitatea : trebuia să o oblige, chiar împotriva voinţei ei, să-şi lăr-

gească cunoştinţele despre viaţă ! Procesul putea fi dureros, îi putea strica moliciunea fără riduri a obrazului, dar îi va folosi totuşi — va fi o „durere de creştere" !

Stînd astfel culcat, în întuneric şi linişte, Hal se trezi cufundat într-o lungă conversaţie cu iubita sa. O însoţea prin orăşelul minier explicîndu-i lucrurile, introducînd-o într-o problemă şi în alta. Mai luase şi pe alţi prieteni ai săi din trenul particular şi le făcuse cunoştinţă cu prietenii săi din North Valley. Erau cetăţeni care aveau calităţi comune şi cu siguranţă că se vor înţelege ! De exemplu pe Bob Creston, care era bun la „dans şi muzică" — îl va interesa cu siguranţă „Blinsky" specialistul în vodeviluri al centrului minier. Doamna Curtis, căreia îi plăceau pisicile, ar găsi o legătură frăţească cu bătrîna doamnă Nagle, care locuia alături de familia Minetty şi ţinea cinci mîţe ! Chiar şi Vivie Cass, care ura oamenii care mănîncă cu cuţitul — ar fi îndemnată la crimă văzînd felul în care se mănîncă la cantina lui Reminitsky, dar ar fi încîntată de „Charlie", catîrul care mesteca tutun şi care fusese favoritul lui Hal ! Hal abia de mai putea aştepta să se facă ziuă, ca să-şi poată începe aceste eforturi de amalgamare socială !

§ 17. Spre zori, Hal adormind, fu trezit de Billy Keating, care se ridică şi căscă, mormăind şi lamentîndu-se în acelaşi timp. Hal îşi dădu seama că şi pe Billy îl frămîntaseră anumite gînduri neplăcute, în timpul nopţii. Nu avusese niciodată în cariera lui de ziarist o asemenea poveste ; nici un om n-a avut vreodată o asemenea istorie — şi trebuia trecută sub tăcere !

Cartwright îi adunase pe reporteri tîrziu noaptea trecută şi le comunicase ştirea : compania reuşise în

cele din urmă să pregătească mina pentru a fi deschisă ; tînărul Harrigan se afla acolo cu trenul său particular, mînat de interesul față de minerii îngropați. Reporterii puteau, bineînțeles, să menționeze sosirea lui dar li se cerea să nu „înflorească" și nici să nu menționeze numele oaspeților domnului Harrigan. Nu mai e nevoie să spunem că nu li s-a relatat faptul că ajutorul de miner care fusese alungat din centrul minier pentru nesupunere se dovedise a fi fiul lui Edward S. Warner, „magnatul cărbunelui".

Cădea o ploaie măruntă și rece și Hal împrumută o haină veche a lui Jerry și o îmbrăcă. Micul Jerry implora să meargă cu el, și după unele controverse, Hal îl înfășură într-un șal și-l ridică pe umăr. Abia se crăpa de ziua, dar toată populația orășelului se afla deja postată la gura minei. Oamenii cu măști coborîseră să facă probe, așa încît ora revelației finale era aproape. Femeile stăteau cu șalurile umede pe umerii încovoiați, cu fețele palide și obosite, emoția lor fiind prea mare ca să scoată vreun sunet. Era îngrozitor gîndul că poate, în timp ce ele dîrdîiau din cauza umezelii, bărbații lor mureau acolo jos din lipsa cîtorva stropi de apă !

Oamenii cu căști, venind sus, relatară că flacăra lămpilor poate să ardă în fundul puțului ; așa că oamenii puteau coborî fără măști și voluntarii primului grup de salvare se pregătiră. Toată noaptea se auzise zgomot de ciocane acolo unde dulgherii lucrau la o nouă colivie. Acum fu pivotată pe troliu și oamenii își ocupară locurile înăuntru. Cînd în cele din urmă troliul începu să se miște și grupul dispăru de la suprafața pămîntului, se putu auzi un oftat scos de o mie de gîtlejuri, ca vuietul vîntului într-un pin. Își lăsau sus nevestele și copiii, și totuși nici una din aceste femei nu le-ar fi cerut să rămînă — atît

de adîncă şi inconştientă era legătura de solidaritate care îi făcea pe aceşti muncitori din douăzeci de naţiuni să se simtă un singur trup şi suflet.

Coborîrea coliviei era un proces lent ; din cauza pericolului gazelor şi a coliviei noi, era necesar ca aceasta să nu poată fi coborîtă dintr-o dată la o adîncime mai mare decît cîteva picioare şi să se aştepte ca frînghia de semnal să fie trasă, semn că totul era în ordine. După ce vor atinge fundul, va trece mai mult timp, nimeni nu putea şti cît, pînă vor găsi supravieţuitori care să dea semne de viaţă. După relatările oamenilor cu căşti, se aflau trupuri aproape de intrarea în galerie, dar nu era de nici un folos să întîrzii cu aducerea lor sus, deoarece trebuie să fi fost morţi de zile întregi. Hal văzu un grup de femei făcînd gălăgie în jurul oamenilor cu căşti, încercînd să afle dacă aceste trupuri au fost recunoscute. Îi văzu deasemeni pe Jeff Cotton şi Bud Adams exercitîndu-şi vechea lor meserie, aceea de a împinge înapoi femeile.

Colivia se întoarse să ia o a doua încărcătură de oameni. Acum nu mai era nevoie de atîta atenţie ; troliul lucra repede şi, grup după grup, oameni cu chipuri tăcute, hotărîte, cu tîrnăcoape, răngi şi lopeţi în mîini, coborau în galeria groazei. Ei se vor împrăştia prin galerii, cercetînd totul în faţa lor cu lămpile de siguranţă şi căutînd barierele ridicate de oamenii închişi, pentru a se apăra de gaze. Cînd vor da cu tîrnăcoapele în barierele acestea, vor auzi poate semnalele oamenilor în viaţă aflaţi de partea cealaltă ; sau le vor străpunge în tăcere şi vor găsi oameni mult prea slăbiţi pentru a mai face vreun zgomot, dar în care mai pîlpîia poate o scînteie de viaţă.

Unul cîte unul, coborîră şi prietenii lui Hal : Jack cel mare, David şi Wresmak, boemianul, Klowoski

polonezul şi ultimul, Jerry Minetti. Micul Jerry îi făcu semn cu mîna de pe umărul lui Hal unde era cocoţat ; în timp ce Rosa, care ieşise şi li se alăturase şi ea, se ţinea de braţul lui Hal, tăcută, ca şi cînd sufletul ei cobora odată cu colivia. Se duse şi Tim Rafferty, cel cu ochii albaştri, să-l caute pe tatăl lui, şi „Andy" cel cu ochii negri, tînărul grec al cărui tată pierise cu ani în urmă într-un dezastru asemănător ; se duseră Rovetta, şi Carmino, şeful de abataj, vărul lui Jerry. Numele lor trecea unul cîte unul prin mulţime, ca numele eroilor care plăcă la bătălie.

§ 18. Privind în jur, Hal văzu cîţiva din oaspeţii grupului lui Harrigan. Era acolo Vivie Cass, stînd sub o umbrelă cu Bert Atkins ; era şi Bob Creston cu Dicky Everson. Aceştia doi aveau mantale de cauciuc şi pălării impermeabile şi vorbeau cu Cartwright ; oameni înalţi, imaculaţi, care arătau ca nişte fiinţe din altă lume alături de minerii chirciţi şi mînjiţi de cărbuni.

Văzîndu-l pe Hal, se îndreptară spre el.

— De unde ai copilul ? întrebă Bob, zîmbind cu obrazul lui rozaliu proaspăt ras.

— L-am găsit, spuse Hal, săltîndu-l pe micul Jerry şi lăsîndu-l jos de pe umăr.

— Salutare, puştiule, spuse Bob.

Răspunsul veni prompt.

— Salutare !

Micul Jerry ştia să vorbească americăneşte, se putea măsura cu orice om de lume !

— Tata a coborît cu colivia aia, spuse el, uitîndu-se în sus la străinul înalt, cu ochii lui negri luminoşi, strălucind.

— Aşa vasăzică ! Tu de ce nu te duci ? îi răspunse celălalt.

— Tata o să-i scoată afară. Nu se teme de nimic, tata !

— Cum îl cheamă pe tatăl tău ?

— Jerry cel mare.

— Oho ! Şi ce-o să te faci tu cînd o să fii mare ?

— O să fiu puşcător.

— În mina asta ?

— Sînt sigur că nu !

— De ce nu ?

Micul Jerry avea o mutră misterioasă.

— Doar n-o să spun tot ce ştiu, zise el.

Cei doi tineri rîseră. Aveau ce învăţa !

— Poate o să te duci înapoi în ţara de baştină ? interveni Dicky Everson.

— Nu, domle ! spuse micul Jerry. Eu îs american.

— Poate ai să fii preşedinte cîndva.

— Asta spune şi tata, replică băieţelul — preşedintele unui sindicat al minerilor.

Rîseră din nou ; dar Rosa şopti ceva nervoasă şi-l trase pe copil de mînecă. Nu era un lucru pe care să-l spui unor străini misterioşi şi, după cît se vede, bogaţi !

— Aceasta este mama micuţului Jerry, doamna Minetti, interveni Hal, pentru a o linişti.

— Bucuroşi de cunoştinţă, doamnă Minetti, spuseră cei doi tineri, scoţîndu-şi pălăriile cu înclinări studiate ; şi făcură ochii mari de mirare, deoarece Rosa era drăguţă cînd roşi răspunzînd timid. Era foarte încurcată, deoarece niciodată în viaţa ei bărbaţi de felul acestora nu-i mai făcuseră o asemenea plecăciune.

Şi iată că îl salutau pe Joe Smith ca pe un prieten vechi şi îi spuneau pe un nume necunoscut ! Îşi întoarse ochii negri de italiancă spre Hal în semn de întrebare, şi el simţi cum i se urcă roşeaţa în obraz. Era tot atît de neplăcut să fii descoperit de cei din North Valley ca şi de cei din Western City !

Oamenii discutau despre acțiunea de salvare, și despre ce spunea Cartwright despre desfășurarea ei. Într-una din galeriile principale era foc, ardea cheresteaua, focul întinzîndu-se rapid din cauza curentului produs de ventilatorul pus invers. În acea parte a minei erau prea puține speranțe de salvare, dar oamenii cu căști vor sfida căldura și fumul din galeriile arse. Știau că aceste părți ale minei se puteau prăbuși ; dar știau de asemeni că acolo au lucrat oameni înainte de explozie.

— Trebuie să spun că-s niște oameni grozavi ! remarcă Dicky.

Un grup de femei și copii se strînseră în jur ca să asculte, timiditatea lor fiind înfrîntă de nevoia chinuitoare de a afla știri. Te făceau să te gîndești la femeile din timpul războiului care ascultau zgomotul îndepărtat al armelor și așteptau să se aducă răniții. Hal îi observă pe Bob și Dicky privind din cînd în cînd la cercul de chipuri din jurul lor ; ajungea și la ei ceva din această atmosferă, și asta era o parte din ceea ce dorise el.

— Ceilalți nu ies și ei ? întrebă el.

— Nu știu. Presupun că iau micul dejun. E timpul să ne întoarcem, spuse Bob.

— Nu vii cu noi ? adăugă Dicky.

— Nu, mulțumesc, replică Hal. Am o înțelegere cu băiețelul ăsta. Și strînse mîna micului Jerry. Dar spuneți-le celorlalți să vină. O să-i intereseze lucrurile astea.

— Bine, spuseră cei doi, și plecară.

§ 19. După ce lăsă timp suficient grupului din vagonul restaurant să-și termine micul dejun, Hal coborî la liniile ferate, și îl hotărî pe paznic să-l anunțe pe Percy Harrigan. Spera să-l convingă pe Percy să vadă orășelul cu altă călăuză decît cea a

companiei. Află descurajat ştirea că grupul stabilise să plece peste cîteva ore.

— Dar n-ai văzut nimic ! protestă Hal.

— N-o să ne lase în mină ! replică celălalt. Ce altceva am putea face ?

— Voiam să vorbeşti cu oamenii şi să afli cîte ceva despre condiţiile de aici. N-ar trebui să pierzi ocazia, Percy !

— Ai dreptate, Hal, dar îţi dai seama că nu este momentul potrivit. Am o mulţime de oameni cu mine, şi n-am dreptul să le cer să aştepte.

— Dar n-ar putea să înveţe şi ei cîte ceva, Percy ?

— Plouă, fu răspunsul ; şi nu cred că pe doamne le-ar interesa să stea prin mulţimea de oameni şi să vadă cadavre scoase dintr-o mină.

Hal sesiză reproşul. Da, el devenise aspru de cînd venise la North Valley ; îşi pierduse delicateţea simţurilor, acea înţelegere intuitivă a sentimentelor doamnelor pe care acum cîtva timp ar fi arătat-o cu siguranţă. Era emoţionat din pricina dezastrului acesta ; pentru el era o chestiune personală şi pierduse din vedere faptul că pentru doamnele din grupul lui Harrigan nenorocirea aceasta era, în amănuntele ei, o chestiune mai degrabă sordidă şi respingătoare. Dacă ar ieşi afară în noroi şi ploaie, într-un orăşel minier, şi ar sta să privească, ar avea sentimentul că manifestă nu compasiune umană ci o curiozitate inutilă. Privelişte pe care ar vedea-o, le-ar chinui fără rost ; şi s-ar mai putea expune întîmplător la o publicitate nedorită. În ceea ce priveşte simpatia pe care o puteau oferi văduvelor şi orfanilor — majoritatea acestora erau străini, care nu puteau înţelege ce li se spunea şi care s-ar fi putut simţi mai degrabă jenaţi decît ajutaţi prin amestecul în durerea lor a unor persoane dintr-o lume străină.

Modul de a-ţi manifesta simpatia fusese redus la anumite norme precise, de către civilizaţia pe care aceste doamne o ajutau să se menţină ; şi, întîmplător, era prezentă printre ele una care era familiarizată cu aceste norme. Percy îl informă pe Hal că doamna Curtis acţionase deja ; ea făcuse o listă de subscripţie şi, în cîteva minute fuseseră adunaţi peste o mie de dolari. Ei vor fi plătiţi Crucii Roşii, sub formă de cec, iar reprezentanţii acesteia vor şti cum să distribuie ajutorul printre cei în suferinţă. Aşa încît membrii grupului lui Percy aveau sentimentul că au făcut un lucru curat şi delicat şi puteau să-şi vadă liniştit de drum, cu conştiinţa împăcată.

Lumea nu se poate opri în loc numai pentru că s-a întîmplat un dezastru minier, spuse fiul Regelui Cărbune. Oamenii au obligaţii pe care trebuie să şi le îndeplinească.

Şi continuă să explice în ce constau aceste obligaţii. Chiar el trebuia să se ducă în seara aceea la o recepţie şi abia dacă va avea timp să o facă, Bert Atkins avea de jucat un meci revanşă la biliard, iar doamna Curtis trebuia să participe la o şedinţă a comitetului unui club de femei. De asemeni, asta era ultima vineri a lunii ; Hal uitase, oare, ce însemna asta ?

După o clipă Hal îşi aminti — era „Noaptea tineretului", la clubul social din afara oraşului ! Îi apăru deodată imaginea clădirii mari, albe, în stil colonial, de pe coasta muntelui, cu uşile şi ferestrele larg deschise, şi sunetele orchestrei revărsîndu-se afară. În sala de bal vor apare doamnele din grupul lui Percy — printre ele şi Jessie, iubita lui — îmbrăcate în şifon subţire şi dantele, plutind într-un nor de parfum, culori şi muzică. Vor rîde şi vor pălăvrăgi, vor flirta şi vor urzi intrigi unele împotriva altora pentru a obţine titlul de „regina balului" — în timp ce aici

în North Valley văduvele înlăcrimate își vor strînge în brațe morții desfigurați ! Cît de stranii, cît de oribile i se păreau toate astea ! Aidoma scenelor din ajunul Revoluției franceze despre care citise cîndva !

§ 20. Percy voia ca Hal să vină cu grupul său. Mai întîi sugeră acest lucru cu tact, iar apoi, întrucît Hal nu luă în seamă sugestia, începu să insiste, dînd semne de enervare. Mina era acum deschisă — ce mai voia Hal ? Cînd Hal sugeră că domnul Cartwright ar putea ordona din nou închiderea ei, Percy îi dezvălui faptul că această problemă era în mîinile tatălui său. Directorul îi trimisese noaptea trecută o telegramă lungă și se aștepta din moment în moment răspunsul. Orice ordin va fi dat în acest răspuns, va trebui îndeplinit.

Pe chipul lui Hal apăru o privire severă, dar se strădui să vorbească politicos.

— Dacă tatăl tău dă vreun ordin care este împotriva salvării oamenilor — nu-ți dai seama, Percy, că va trebui să lupt împotriva lui ?

— Dar cum *poți* să te lupți cu el ?

— Cu singura armă pe care o am — publicitatea.

— Vrei să spui... Percy se opri și făcu ochii mari.

— Vreau să spun ce am spus și mai înainte — îi voi da mînă liberă lui Billy Keating și voi da publicității toată povestea asta.

— La naiba ! strigă tînărul Harrigan. Trebuie să spun că ar fi al dracului de murdar din partea ta ! Ai zis că n-ai s-o faci dacă am să viu aici și am să deschid mina !

— Dar la ce bun că ai deschis-o dacă o închizi din nou înainte ca oamenii să fie scoși ?

Hal făcu o pauză și cînd continuă, încercarea sa sinceră de a se scuza deveni evidentă.

— Percy, să nu-ți închipui că nu înțeleg dificultatea acestei situații. Știu că trebuie să-ți apar ca un ticălos — chiar mai mult decît mi-ai spus-o. Te-am considerat prietenul meu în ciuda tuturor certurilor noastre. Tot ce pot face este să te asigur că n-am intenționat niciodată să mă aflu într-o asemenea poziție.

— La ce dracu ai vrut să vii aici ? Știai că-i proprietatea unui prieten...

— Asta-i problema în discuție între noi, Percy. Ai uitat de disputele noastre ? Eu încercam să te conving ce înseamnă faptul că tu și cu mine deținem mijloacele de trai ale altora. Spuneam că noi n-avem habar despre condițiile în care sînt administrate proprietățile noastre, că sîntem un grup de paraziți și trîndavi. Dar tu rîdeai de mine, îmi spuneai că sînt un capricios, un anarhist, și că înghit orice cîrteală meschină mi-ar băga pe gît unul care „caută nod în papură". Așa încît mi-am spus : „Am să mă duc la una din minele lui Percy ! După aia, cînd o să încerce să discute cu mine, o să-l bag în cofă !". Așa au început toate astea, în glumă. Dar după aceea, am intrat în miezul lucrurilor. Nu vreau să fiu răutăcios, dar nici un om cu o picătură de sînge roșu în vine n-ar putea sta în locurile astea o săptămînă fără să devină dornic să lupte ! De asta vreau să rămîi — ar *trebui* să rămîi, să te întîlnești cu cîțiva oameni și să te convingi singur.

— Nu pot să rămîn, spuse celălalt cu răceală. Și tot ce-ți pot spune este că aș vrea să te duci în altă parte să-ți faci sociologia.

— Dar unde puteam să mă duc, Percy ? Totul aparține cuiva. Dacă e o proprietate mare, e aproape sigur că aparține cuiva pe care îl cunoaștem.

— Dacă îmi permiți să-ți fac o sugestie, spuse Percy, ai fi putut să începi cu minele de cărbuni ale Companiei Warner.

Hal rîse.

— Percy, poți fi sigur că m-am gîndit la asta. Dar înțelege situația! Dacă voiam să-mi realizez scopul, era esențial să nu fiu cunoscut. Ori eu întîlnisem cîțiva din directorii tatălui meu în biroul lui, și știam că m-ar recunoaște. Așa încît *a trebuit* să mă duc la alte mine.

— Din fericire pentru Compania Warner, replică Percy cu un ton răutăcios.

Hal răspunse grav.

— Să știi că nu intenționez să las în permanență Compania Warner în afara studiilor mele de sociologie.

— În cazul ăsta, replică celălalt, tot ce pot spune este că în drumul nostru de întoarcere voi trece pe lîngă una din aceste proprietăți și nimic nu mi-ar face mai multă plăcere decît să opresc trenul și să te las acolo!

§ 21. Hal se duse în vagonul salon. Acolo, doamna Curtis și Reggie Porter jucau brigde cu Genevieve Halsey și tînărul Everson. Bob Creston stătea de vorbă cu Betty Gunnison, povestindu-i fără îndoială ceea ce văzuse afară. Bert Atkins răsfoia căscînd ziarul de dimineață. Hal merse mai departe căutînd-o pe Jessie Arthur, și o găsi într-unul din compartimentele vagonului, privind afară pe fereastra spălată de ploaie — studiind centrul minier în maniera permisă tinerelor doamne din clasa ei.

Se așteptase s-o găsească într-o stare de tulburare și era pregătit să-și ceară scuze. Dar cînd îi întîlni privirea plină de durere pe care și-o îndreptă spre el, nici nu știu cu ce să înceapă. Încercă să spună ceva

obișnuit — auzise că pleacă. Dar ea îl apucă de mînă exclamînd :

— Hal, vii cu noi !

Nu-i răspunse pentru moment, dar se așeză lîngă ea.

— Te-am făcut să suferi mult, Jessie ?

Văzu că-i apar lacrimi în ochi.

— Nu *știai* că mă faci să sufăr ? Mă aflam aici ca invitata lui Percy ; și tu să-mi pui asemenea întrebări ! Ce puteam spune ? Ce știu eu despre felul cum ar trebui să-și conducă afacerile domnul Harrigan ?

— Da, draga mea, spuse el cu umilință. Poate că n-ar fi trebuit să te amestec în toate astea. Dar problema era atît de complicată și atît de neașteptată. Nu poți înțelege asta și să mă ierți ? Toate s-au terminat atît de bine !

Dar ea nu considera că toate s-au terminat cu bine.

— În primul rînd, faptul că tu ești aici, într-o asemenea situație ! Și eu, care credeam că vînezi capre de munte în Mexic !

El nu se putu stăpîni să nu rîdă, dar Jessie nici măcar nu zîmbi.

— Și apoi — să amesteci dragostea noastră în treburile astea, acolo în fața tuturor !

— A fost chiar atît de îngrozitor, Jessie ?

Ea îl privi mirată. El, Hal Warner, a putut face un asemenea lucru și nu-și dă seama cît de îngrozitor a fost ! Să o pună într-o situație în care trebuia să calce fie legile dragostei, fie legile bunei cuviințe! Echivala cu o ceartă în public. Se va bîrfi în tot orașul — această situație neplăcută nu se va sfîrși niciodată.

— Scumpa mea ! Încearcă să vezi realitatea acestui lucru — gîndește-te la oamenii aceia din mină. *Trebuia* neapărat să faci asta ! argumentă Hal.

Ea îl privi și observă liniile noi, severe, care îi apăruseră pe chipul tînăr. De asemeni, surprinse o notă

de pasiune înăbușită în vocea lui. Era palid și arăta obosit, cu haine murdare, părul neîngrijit și fața doar pe jumătate spălată. Era îngrozitor — ca și cum ar fi fost la război.

— Ascultă-mă, Jessie, insistă el. Vreau să cunoști toate lucrurile astea. Dacă ție și mie ne este dat să ne facem cîndva fericiți unul pe celălalt, trebuie să încerci să evoluezi odată cu mine. De asta eram bucuros să te am aici — ai fi avut posibilitatea să vezi cu ochii tăi. Acum îți cer să nu pleci pînă nu vezi.

— Dar trebuie să plec, Hal. Nu pot să-i cer lui Percy Harrigan să rămînă și să-i încurc pe toți !

— Poți să stai fără el. Poți să o rogi pe una din doamne să te însoțească.

Îl privi cu neliniște.

— Vai, Hal ! Ce propunere !

— De ce ?

— Gîndește-te, cum li s-ar părea !...

— Nu pot să mă gîndesc prea mult la ce li se pare, dragă...

Ea îl întrerupse.

— Gîndește-te la ce ar spune mama !

— Știu, nu i-ar face plăcere...

— Ar fi furioasă ! Nu ne-ar ierta-o niciunuia din noi. N-ar ierta niciodată pe nimeni care ar rămîne cu mine. Și ce ar spune Percy dacă, venind aici ca oaspetele lui, aș rămîne să-l spionez pe el și pe tatăl său ? Nu-ți dai seama cît de absurd ar fi ?

Da, își dădea seama. El sfida toate convențiile lumii ei, iar aceasta i se părea ei o atitudine nebunească. Îi strîngea mîinile într-ale ei și lacrimile îi curgeau pe obraz.

— Hal, strigă ea, nu pot să te las în locul ăsta înspăimîntător ! Arăți ca o fantomă și ca o sperietoare

de ciori ! Vreau să te duci şi să-ţi iei nişte haine decente şi să vii acasă cu trenul ăsta.

Dar el clătină din cap.

— Nu se poate, Jessie.

— De ce nu ?

— Pentru că am o datorie de îndeplinit. Nu poţi înţelege, draga mea ? Toată viaţa am trăit din munca minerilor şi nu m-am ostenit niciodată să mă apropii de ei, să văd cum erau obţinuţi banii mei !

— Dar, Hal ! Ăştia nu-s oamenii tăi ! Sînt oamenii domnului Harrigan !

— Da, dar e acelaşi lucru, spuse el. Ei trudesc şi noi trăim din truda lor, şi luăm asta ca un fapt de la sine înţeles.

— Dar ce se poate *face* în legătură cu aceasta, Hal ?

— Măcar să înţelegi, dacă nimic altceva. Şi, în cazul ăsta, vezi ce am reuşit să fac — să obţin deschiderea minei.

— Hal, nu pot să te înţeleg ! exclamă ea. Ai devenit atît de cinic, nu mai ai încredere în nimeni ! Eşti convins că funcţionarii aceştia au vrut să-i omoare pe muncitorii lor ! Ca şi cînd domnul Harrigan ar permite ca minele lui să fie conduse în felul ăsta !

— Domnul Harrigan, Jessie ? El trece de la unul la altul farfuria milelor la biserica St. George ! Este singurul loc unde l-ai văzut vreodată şi asta-i tot ce ştii despre el.

— Ştiu ce spune lumea, Hal ! Tata îl cunoaşte, şi fraţii mei, da, şi chiar propriul tău frate ! Nu-i aşa că fratele tău, Edward, n-ar fi de acord cu ce faci ?

— Da, dragă, mă tem că aşa-i.

— Şi tu, te-ai ridicat singur împotriva lor — împotriva tuturor celor pe care-i cunoşti. Este logic să-ţi închipui că cei mai în vîrstă greşesc cu toţii, şi că numai tu ai dreptate ? Nu există nici cea mai mică

posibilitate ca tu să fii acela care greşeşte ? Gîndeşte-te la asta — sincer, Hal, de dragul meu !

Îl privea rugător ; el se aplecă înainte şi îi luă mîna.

— Jessie, spuse el cu vocea tremurătoare, *ştiu* prea bine că muncitorii aceştia sînt oprimaţi ; o ştiu pentru că am fost unul din ei ! Şi ştiu că oameni ca Peter Harrigan, şi chiar propriul meu frate, sînt de condamnat ! Cineva trebuie să li se împotrivească — trebuie să fie determinaţi să vadă ! Eu am venit aici în vara asta să văd clar — asta-i treaba pe care o am de făcut !

Îl privea cu ochii ei larg deschişi şi frumoşi ; sub protestele şi groaza ei, fremăta de o teamă respectuoasă pentru omul acela ciudat pe care-l iubea.

— Or să te *omoare*, strigă ea.

— Nu, iubito — nu trebuie să fii îngrijorată — nu cred că or să mă omoare.

— Dar au tras în tine !

— Nu, au tras în Joe Smith, ajutorul de miner. N-au să tragă în fiul unui milionar — nu în America, Jessie.

— Dar într-o noapte întunecoasă...

— Fii liniştită, spuse el. L-am amestecat pe Percy în treaba asta şi toată lumea o ştie. Nu există nici o posibilitate să mă omoare fără ca toată istoria să iasă la iveală — aşa că sînt în siguranţă ca şi în patul meu de acasă !

§ 22. Hal mai era încă stăpînit de ideea că Jessie trebuie iniţiată — că trebuie să ia cunoştinţă de fapte cu de-a sila, fie că voia sau nu. Trenul nu urma să plece decît peste două ore şi el încerca să chibzuiască cum ar putea folosi acest interval preţios. Îşi aminti că Rosa Minetti se întorsese la cabana ei să-şi în-

grijească copilul. Avu brusc o imagine a lui Jessie în căsuța aceea.

Rosa era blîndă și bună, și cu siguranță micul Jerry era un „cuceritor".

— Iubito, spuse el, aș vrea să vii cu mine la o plimbare.

— Dar plouă, Hal!

— N-o să se întîmple nimic dacă o să-ți strici o rochie; ai o grămadă.

— Nu mă gîndesc la asta...

— Aș *vrea* să vii.

— Nu mă simt în largul meu, Hal. Sînt aici oaspetele lui Percy și s-ar putea să nu-i facă plăcere...

— Am să-l întreb dacă e împotrivă să faci o plimbare, sugeră el cu pretinsă gravitate.

— Nu, nu! Asta ar înrăutăți și mai mult lucrurile.

Jessie n-avea deloc umor în aceste probleme.

— Vivie Cass era pe afară, și alți cîțiva se duc și ei. El n-a avut nimic de obiectat.

— Știu, Hal. Dar el știe că ei n-au nici un amestec.

Hal rîse.

— Vino, Jessie. Percy n-o să-ți reproșeze păcatele mele! Ai înaintea ta o călătorie lungă cu trenul și puțin aer proaspăt o să-ți facă bine.

Ea înțelese că trebuie să-i facă unele concesii dacă voia să-și mențină o oarecare influență asupra lui.

— Bine, spuse ea cu resemnare, și dispăru revenind cu un voal gros pe obraz care s-o ascundă de ochii iscoditori ai reporterilor; de asemeni, cu un echipament complet împotriva ploii, haină cauciucată, umbrelă și galoși. Cei doi se strecurară afară din vagon, cu senzația că sînt o pereche de criminali.

Strecurîndu-se pe lîngă grupul adunat în jurul gurii minei, ajunseră în cartierul noroios, nepavat, în

care îşi aveau locuinţele italienii ; el o ţinea de braţ, conducînd-o printre bălţile şi rîuleţele miniaturale. Era emoţionant pentru el să fie astfel împreună cu ea, să-i vadă chipul dulce şi să-i audă vocea plină de dragoste. De multe ori se gîndise la ea aici şi îi povestise în gînd despre experienţele sale !

Acum îi povestea despre familia Minetti, cum i-a întîlnit pe stradă pe Jerry cel mare şi cel mic, cum l-au luat în gazdă şi apoi, împinşi de teamă, l-au lăsat să plece din nou. Îi spuse povestea cu controlorul la cîntar, şi tocmai îi relata cum l-a arestat Jeff Cotton ; dar ajunseră la cabana familiei Minetti şi această poveste îngrozitoare se sfîrşi brusc.

Micul Jerry veni să deschidă uşa, mai avînd încă pe obraz urmele micului dejun ; se uită cu mirare la misterioasa siluetă cu văl. Intrînd, o văzură pe Rosa şezînd pe un scaun şi alăptîndu-şi pruncul. Se ridică tulburată ; dar nu-i plăcea să se întoarcă cu spatele la oaspeţi aşa că stătu încercînd să-şi ascundă cît putu mai bine sînul, roşindu-se şi arătînd foarte tînără şi drăguţă.

Hal o recomandă pe Jessie ca o prietenă veche, interesată să-i cunoască pe noii săi prieteni, iar Jessie îşi dădu vălul pe spate şi se aşeză. Micul Jerry, la ordinul mamei sale, îşi şterse obrazul şi apoi veni într-un loc de unde putea privi această apariţie frumoasă şi de necrezut.

— I-am povestit domnişoarei Arthur cît de bine m-aţi îngrijit, îi spuse Hal Rosei. A vrut să vină să vă mulţumească.

— Da, spuse Jessie cu graţie. Oricine e bun cu Hal îşi cîştigă recunoştinţa mea.

Rosa începu să murmure ceva ; dar micul Jerry interveni cu vocea lui veselă.

— De ce-i spui Hal ? Numele lui e Joe !

— Sst ! strigă Rosa.

Dar Hal și Jessie începură să rîdă — și astfel procesul de americanizare a micului Jerry continuă.

— Am o mulțime de nume, zise Hal. Mi-au spus Hal cînd eram copil ca tine.

— Pe vremea aia *ea* te cunoștea? întrebă micul Jerry.

— Da, desigur.

— E iubita ta?

Rosa rîse timid și Jessie roși, arătînd minunat. Își dădu seama vag de deosebirea de maniere. Oamenii aceștia socoteau firească existența „iubitelor" și nu-și ascundeau interesul față de asemenea lucruri.

— E secret, îi atrase atenția Hal. Să nu ne spui!

— Pot să țiu un secret, spuse micul Jerry. După o scurtă pauză, adăugă în șoaptă: Trebuie să păstrezi secrete cînd lucrezi în North Valley.

— Asta așa e, poți fi sigur, spuse Hal.

— Tata-i socialist, continuă celălalt adresîndu-i-se lui Jessie; apoi, întrucît un lucru îl atrage pe celălalt, spuse: Tata-i pușcător.

— Ce-i aia pușcător? întrebă Jessie pentru a fi sociabilă.

— Isuse! exclamă micul Jerry. Nu știi chiar nimic despre minerit?

— Nu, zise Jessie. Spune-mi tu.

— Nu poți să scoți cărbuni fără un pușcător, declară micul Jerry. Și trebuie să ai unul bun că altfel poți să arunci mina în aer. Tata-i cel mai bun pe care-l au aici.

— Și ce face?

— Păi, au un burghiu, lung, lung, atîta cît de la un capăt la celălalt al camerei; îl învîrtesc și fac găuri în cărbune. Uneori aduc mașini de făcut găuri, numai că nouă nu ne plac mașinile alea, că iau slujba oamenilor. Cînd au făcut găurile, vine pușcătorul și pune dinamita. Trebuie să ai — și aici micul Jerry

vorbi rar pronunțînd cu foarte multă grijă fiecare silabă — dinamită a-u-to-ri-za-tă, care nu face flacără. Și trebuie să știi cîtă să pui. Dacă pui prea multă, fărămițezi cărbunele și minerul face scandal; dacă nu pui destul, are prea mult de lucru și iar face scandal. Așa că trebuie să ai un pușcător bun.

Jessie îl privi pe Hal și el o văzu cuprinsă de neliniște dar și de o veselie reală. Considera aceasta drept un bun mijloc pentru educarea ei așa că îl antrenă în continuare la discuție pe micul Jerry și în legătură cu alte aspecte ale mineritului: despre cîntăririle în minus și orele suplimentare, despre șefi șperțari și șerifi, despre magazinele companiei și pensiuni, despre agitatori socialiști și organizatori sindicali. Micul Jerry vorbi liber despre secretele orășelului minier.

— E foarte bine pentru dumneata să știi, observă el grav. Doar ești iubita lui Joe!

— Ești un îngeraș! exclamă Jessie.

— Ce-i aia îngeraș? fu răspunsul lui Jerry.

§ 23. Și astfel timpul se scurgea în mod plăcut. Jessie era cucerită complet de acest puști, fiu de miner italian, în ciuda vocabularului lui îngrozitor; Hal văzu că ea fusese cucerită și era încîntat de succesul lui în această experiență de amalgamare socială. Nu putea citi gîndurile lui Jessie ca să-și dea seama că dedesubtul încîntării ei reale se afla rezerva generată de prejudecăți, de instinctiva cruzime de castă. Da, micuțul miner era un îngeraș acum; dar cum va fi cînd va crește mare? Va fi urît și necioplit, în zece ani nu va mai putea fi deosebit de bărbații aspri și murdari din orășel. Jessie considera faptul că oamenii de rînd deveneau urîți cînd se maturizau drept o dovadă că sînt, într-un mod profund și permanent, inferiori celor de deasupra lor. Hal

își irosea timpul și forțele încercînd să-i transforme în ceva în care Natura, în mod clar, nu intenționase să-i facă ! Se hotărî ca la înapoiere spre tren, să-i spună lui Hal acest lucru. Își dădu seama că a adus-o acolo ca să o educe ; ca și celorlalți din lumea ei, nu-i plăcea educația forțată, și nutrea speranța că va putea inversa rolurile și îl va educa ea pe Hal.

În curînd, Rosa termină de alăptat copilul și Jessie remarcă ochișorii negri ai micuțului. Acest subiect înfrînse timiditatea mamei și discutau plăcut, cînd deodată auziră afară zgomote care îi făcură să tresară. Era murmurul unor voci de femei ; Hal și Rosa săriră la ușă. Era un moment critic, cînd toată lumea aștepta vești.

Hal deschise ușa și strigă către cei de afară :

— Ce s-a întîmplat ?

Un glas de femeie îi dădu răspunsul :

— L-au găsit pe Rafferty !

— Viu ?

— Nu se știe încă.

— Unde ?

— În galeria șaptesprezece. Erau unsprezece — Rafferty, și tînărul Flanagan, și Johansson, suedezul. Sînt aproape morți — se spune că nu pot vorbi. Nu lasă pe nimeni să se apropie de ei.

Intervenir și alte voci ; dar cea care-i răspunsese lui Hal avea o altă calitate ; era o voce caldă, bogată, irlandeză, fără îndoială, și îi atrase atenția lui Jessie.

— I-au dus în sala cîntarelor și femeile vor să știe ce-i cu bărbații lor iar ei nu vor să le spună. Le alungă ca pe cîini !

Se auzi un tumult de plînsete și Hal ieși afară din cabană iar peste aproximativ un minut reintră, ținînd de braț o fată, îmbrăcată cu o rochie de stambă albastră decolorată și avînd un cap cu păr roșu bă-

tător la ochi. Părea pe jumătate leşinată şi continua să geamă încît era oribil, oribil. Hal o conduse spre un scaun, ea se lăsă în el şi îşi ascunse faţa în mîini, suspinînd şi vorbind fără şir printre suspine.

Jessie stătea privind fata. Simţea intensitatea emoţiei ei şi o împărtăşea ; totuşi, în acelaşi timp, ceva în ea se indigna. Nu voia să se necăjească din pricina unor asemenea lucruri pentru care nu putea face nimic. Desigur, oamenii aceştia nefericiţi sufereau, dar ce gălăgie neplăcută făcea sărmana ! În parte, emoţia sărmanei fete se datora furiei şi Jessie îşi dădea seama de asta şi era şi mai indignată. Era ca un fel de provocare personală la adresa ei ; la fel ca şi cumplita pasiune socială a lui Hal, care o zăpăcise şi o şocase atît.

— Alungă femeile ca pe cîini ! repeta fata.

— Mary, spuse Hal încercînd s-o liniştească, doctorii vor face tot ce pot. Femeile nu se puteau aştepta să li se îngăduie să se înghesuie în jurul lor !

— Poate că nu e posibil ; dar nu-i numai asta, Joe, şi tu ştii ! Au adus trupuri moarte, unele găsite acolo unde a fost explozia — rupte în bucăţele. Şi nu lasă pe nimeni să-i vadă. Asta-i din cauza doctorilor ? Nu, nu-i ! Asta-i pentru că vor să spună minciuni despre numărul celor omorîţi ! Vor să socotească cîte patru, cinci picioare la un om ! Şi asta le înnebuneşte pe femei ! Am văzut-o pe doamna Zamboni încercînd să intre în baracă şi Pete Hanum a apucat-o de piept şi a alungat-o îndărăt. „Îmi vreau bărbatul !“ a strigat ea. „La ce-l vrei ? E bucăţele !“ „Vreau bucăţile !“, „Ce-o să-ţi folosească ? Vrei să-l mănînci ?“

Se auziră strigăte de groază, chiar ale lui Jessie ; şi fata cea stranie îşi ascunse obrazul în palme şi începu din nou să plîngă în hohote. Hal puse mîna blînd pe braţul ei.

— Mary, pledă el, lucrurile nu stau chiar așa de rău, cel puțin îi scot pe oameni afară.

— De unde știi ce fac? S-ar putea să sigileze părți ale minei acolo jos. De aceea este atît de oribil — nimeni nu știe ce se petrece! Ar fi trebuit s-o auzi pe sărmana doamnă Rafferty țipînd. M-a tăiat ca un cuțit, Joe. Gîndește-te, a trecut o jumătate de oră de cînd l-au adus sus și sărmanei femei nu i se poate spune dacă bărbatul ei este în viață.

§ 24. Hal stătu cîteva minute pe gînduri. Era surprins că asemenea lucruri se puteau întîmpla în timp ce trenul lui Percy Harrigan se afla în orășel. Se gîndea dacă ar trebui să se ducă la Percy, sau dacă ar fi suficient să le facă o aluzie, lui Cotton sau lui Cartwright.

— Mary, spuse el cu o voce calmă, nu trebuie să te necăjești așa. Sînt sigur că putem obține ca femeile să fie mai bine tratate.

Dar ea continua să suspine.

— Ce poți tu să faci? Ei îi dau înainte cum le place!

— Nu, zise Hal. Acum e altceva. Crede-mă, se poate face ceva. Mă voi duce acolo să vorbesc cu Jeff Cotton.

O porni spre ușă; dar se auzi un țipăt:

— Hal!

Era Jessie, pe care aproape că o uitase în ura lui bruscă față de șefi.

La protestul ei, se întoarse și o privi; apoi o privi pe Mary. Văzu mîinile acesteia din urmă căzînd de pe obrazul ud de lacrimi și expresia ei de durere făcu loc uneia de uimire.

— Hal!

— Scuzați-mă, spuse el grăbit. Domnișoara Burke, aceasta este prietena mea, domnișoara Arthur.

Apoi, nefiind prea sigur dacă era o formulă satisfăcătoare de a le face cunoştinţă, adăugă :

— Jessie, aceasta este prietena mea, Mary.

Educaţia lui Jessie nu o trăda în nici o situaţie dificilă.

— Domnişoara Burke, spuse ea şi zîmbi cu o politeţe perfectă. Dar Mary nu spuse nimic, şi chipul ei continuă să rămînă încordat.

Cuprinsă de emoţie la început, aproape că nu o observase pe această străină ; dar acum o privea şi începu să-şi dea seama treptat de aceasta. Iată o fată, frumoasă, cu o frumuseţe greu de conceput într-un orăşel miner ; rezervată dar preţioasă în mod vizibil, chiar şi în haină de ploaie şi galoşi. Mary era obişnuită cu preţiozitatea femeilor ca doamna O'Callahan, dar aici era vorba de un nou soi de preţiozitate, subtilă şi care te obligă, ciudat de inconştient. Şi ea avea pretenţii la Joe Smith, ajutorul de miner ! Îi spunea pe un nume necunoscut pînă acum prietenilor lui din North Valley ! N-avea nevoie de cuvintele micului Jerry ca să-i îndrume instinctul ; Mary ştiu într-o clipă că aceasta era „cealaltă fată".

Mary deveni deodată conştientă de rochia ei albastră de stambă, cîrpită la umăr şi pătată cu pete de grăsime ; de mîinile ei, mari şi aspre de muncă grea ; de picioarele ei, încălţate în pantofi cu tocurile scîlciate, care ameninţau să se rupă la vîrfuri. Iar în ceea ce o priveşte pe Jessie, avea şi ea instinct de femeie ; văzu şi ea o fată frumoasă, de o frumuseţe pe care ea nu o aproba, dar pe care nu o putea nega, frumuseţea sănătăţii robuste, a energiei animalice abundente. Jessie îşi dădea seama de natura farmecului său, căci fusese educată cu grijă ca să şi-l păstreze ; nu dădu greş în a face o listă a neajunsurilor celeilalte fete — rochia cîrpită şi pătată, mîinile mari şi aspre, pantofii scîlciaţi. Dar chiar şi aşa, îşi dădea seama că „Mary

roşcata" avea o calitate care ei îi lipsea — că pe lîngă acest trandafir sălbatic al unui orăşel minier, ea, Jessie Arthur, putea părea o floare de grădină, fragilă şi insipidă.

Îl văzuse pe Hal punînd mîna pe braţul lui Mary şi o auzise vorbindu-i. Îi spunea Joe ! Şi deodată inima i se strînse de teamă.

Ca multe fete care fuseseră crescute delicat, Jessie Arthur ştia mai multe decît recunoştea ea însăşi. Ştia destul ca să-şi dea seama că tineri bogaţi, cu multe mijloace şi fără ocupaţie, nu sînt totdeauna nişte sfinţi şi nişte asceţi. De asemenea, auzise de nenumărate ori observaţia că aceste femei din categoriile inferioare nu aveau „morală".

Ce însemna oare în realitate această observaţie ? Care este oare atitudinea unei fete ca Mary Burke — energică şi plină de viaţă, nesatisfăcută de soarta ei — faţă de un om cult şi plin de farmec ca Hal? L-ar dori, bineînţeles, nici o femeie care-l cunoaşte n-ar putea să nu-l dorească. Şi ar încerca să-l rupă de prietenii săi, de lumea căreia îi aparţinea, de viitorul fericit şi tihnit care i se cuvenea. Ar dispune de forţe pentru asta, forţe întunecate şi teribile, care pe Jessie o paralizau cu atît mai mult prin caracterul lor misterios. Oare ar fi ele în stare să-l facă să treacă şi peste asemenea neajunsuri — ca o rochie murdară de stambă, nişte mîini mari aspre şi pantofi scîlciaţi ?

Toate aceste gînduri, care au avut nevoie de multe cuvinte ca să fie explicate, îi trecură prin minte lui Jessie într-o sclipire de intuiţie. Înţelegea acum dintr-o dată fenomenul de neînţeles — că Hal şi-a lăsat prietenii, casa şi cariera ca să vină să trăiască în mijlocul acestei mizerii şi suferinţe ! Văzu vechea dramă a sufletului bărbatului, suflet pentru a cărui stăpînire se luptau cerul şi iadul ; şi ştia că ea era cerul şi că acea „Mary roşcata" era iadul.

Îl privi pe Hal. I se părea atît de frumos şi sincer ! faţa lui era deschisă, era întruchiparea cinstei. Nu, era imposibil să crezi că el a cedat unei asemenea tentaţii ! Dacă ar fi fost aşa, nu ar fi adus-o în această cabană, nu ar fi riscat ca ea s-o întîlnească pe fată. Nu ; dar s-ar putea ca tocmai acesta să fie modul lui de a lupta cu tentaţia, s-ar putea să fie chinuit de femeia asta, dar numai pe jumătate conştient de acest lucru. Era bărbat şi prin urmare era orb ; era un visător şi era în firea lui să-şi idealizeze iubita, spunîndu-şi că-i naivă şi primitivă, gîndindu-se că nu cunoaşte şiretlicurile ! Jessie venise tocmai la timp ca să-l salveze ! Şi va lupta ca să-l salveze, folosind şiretlicuri mai subtile decît acelea de care dispune orice femeiuşcă uşuratică dintr-un orăşel minier !

§ 25. În Jessie Arthur ieşi la iveală acea personalitate instinctivă, creaţie a cruzimii ereditare, de a cărei existenţă Hal nu avea cunoştinţă. Se trase înapoi şi cînd vorbi glasul ei era calm şi distant.

— Hal, vino aici, te rog.

Hal veni, şi ea aşteptă pînă cînd fu destul de aproape ca să existe intimitate între ei, şi apoi spuse :

— Ai uitat că trebuie să mă duci înapoi la tren ?

— Nu poţi să vii cu mine cîteva minute ? pledă el. Ar avea un efect bun dacă ai veni.

— Nu pot să mă duc în mulţimea aceea, răspunse ea ; şi deodată vocea îi tremură, şi lacrimile apărură în ochii ei dulci, căprui. Nu ştii, Hal, că n-aş putea suporta asemenea privelişti groaznice ? Această sărmană fată — e obişnuită cu ele — s-a asprit ! Dar eu — eu — ah, ia-mă de aici, ia-mă de aici, dragul meu Hal !

Acest strigăt de ajutor din partea unei femei avu o rezonanţă familiară în mintea lui Hal. Nu se opri să se gîndească — era impresionat în mod instinctiv. Da,

o expusese la suferințe pe fata care o iubea ! A vrut s-o facă spre binele ei, dar chiar și așa, a fost atît de crud !

Era aproape de ea și văzu lumina dragostei în ochii ei ; îi văzu lacrimile, tremurul bărbiei sensibile. Ea se aplecă spre el, iar el o prinse în brațe — și acolo, în fața martorilor, îl lăsă s-o strîngă la piept în timp ce suspina și își șoptea disperarea. Pînă atunci, urmărită și admonestată de o mamă experimentată, reacționa cu timiditate cînd era mîngîiată ; de bună seamă că niciodată nu se comportase față de el într-un fel care ar fi putut fi considerat, chiar și de cea mai teribilă imaginație, drept un mod de a-i face avansuri. Dar acum i le făcuse, și în sufletul ei apăru un strigăt de triumf văzînd că el îi răspunde. Mai era încă al ei — și oamenii aceștia inferiori trebuiau s-o știe, „fata cealaltă" trebuia s-o știe !

Totuși în toiul acestei bucurii exaltante, Jessie Arthur simțea cu adevărat durerea pe care și-o exprimase față de femeile din North Valley ; simțise cu adevărat oroare la povestea cu „bărbatul" doamnei Zamboni ; sufletul femeii e nespus de complicat ; și nespus de uimitoare e acea însușire, mai veche decît veacurile, care o face capabilă să fie isterică și în același timp în stare să-și folosească această isterie pe baza unor calcule profunde și care nu dau greș.

Dar ea îl făcu pe Hal să-și dea seama că era necesar să o ducă de acolo. Acesta se întoarse spre Mary Burke și spuse :

— Trenul domnișoarei Arthur pleacă în scurt timp. Trebuie să o duc înapoi, iar apoi voi merge cu tine la gura minei să văd ce pot face.

— Foarte bine, răspunse Mary ; vocea ei era dură și rece. Dar Hal nu observă lucrul ăsta. Era bărbat, și

nu era în stare să reziste nici emoțiilor unei singure femei, dar mi-te cînd e vorba de două femei deodată.

O scoase afară pe Jessie, și în tot cursul drumului de întoarcere la tren, ea duse o luptă disperată pentru a-l îndepărta de acolo. Nici măcar nu-i mai propuse să facă rost de haine decente ; voia să vină așa cum era, cu salopeta de miner murdărită de cărbuni, în trenul particular al fiului Regelui Cărbune. Îl rugă stăruitor, în numele afecțiunii lor. Îl amenință că dacă nu vine, aceasta ar putea fi ultima oară cînd se mai vedeau. Se prăbuși chiar în mijlocul străzii și îl lăsă să stea acolo în văzul soțiilor și copiilor de mineri și eventual al reporterilor de ziare, ținînd-o în brațe și consolînd-o.

Hal era foarte încurcat ; dar nu ceda. Ideea de a pleca în trenul lui Percy Harrigan îi apărea respingătoare din punct de vedere moral ; declară că ura trenul lui Percy Harrigan și pe însuși Percy Harrigan. Și Jessie își dădu seama că reușea cel mult să-l facă irațional — și că în scurt timp s-ar putea s-o urască. Cu un *savoir faire* [1] instinctiv, îi propuse că ar putea găsi ea pe cineva care s-o însoțească, astfel încît să stea cu el la North Valley pînă va fi gata să plece.

Inima lui Hal tresări ; nu-i putea citi gîndul — certitudinea că nici una din doamnele din grupul lui Harrigan nu va risca să-și ofenseze gazda rămînînd într-o asemenea situație.

— Vorbești serios, iubito ? strigă el fericit.

Ea răspunse.

— Doar te iubesc, Hal.

— Foarte bine, draga mea ! spuse el. Să vedem dacă putem aranja treaba asta !

[1] *Savoir faire* (fr.), arta de a ști cum trebuie să procedezi în orice împrejurare.

Dar în timp ce mergeau mai departe, Jessie reuşi, fără ca el să-şi dea seama, să-l facă să se gîndească la efectele rămînerii ei colo. Ea era gata s-o facă, dacă asta dorea el ; dar faptul ar putea provoca un rău şi poate un rău irevocabil poziţiei lui faţă de părinţii ei. Îi vor telegrafia să vină de îndată ; şi dacă nu îi ascultă, vor veni cu primul tren. Şi o ţinu tot aşa ; pînă cînd, în cele din urmă, Hal îşi retrase propria sa propunere. În fond, la ce bun să rămînă, dacă gîndul ei era la cei de acasă, dacă pur şi simplu îl va stingheri ? Înainte de a încheia discuţia, Hal se lămurise că North Valley nu era un loc potrivit pentru Jessie Arthur şi că fusese un prost să creadă că i-ar fi putut uni.

Ea încercă să-l facă să promită că va pleca de îndată ce ultimul om va fi scos afară din mină. El răspunse că intenţiona să plece atunci, dacă nu va apare vreun nou eveniment neprevăzut. Ea încercă să obţină o promisiune categorică şi fiindcă nu reuşi, cînd ajunseră aproape de tren, capitulă brusc. Să facă ce voia — dar să nu uite că îl iubeşte, că are nevoie de el, că nu poate trăi fără el. Orice ar face, orice ar spune lumea, ea avea încredere în el, ea va fi alături de el. Hal era adînc mişcat, o luă din nou în braţe şi, sub umbrelă, o sărută drăgăstos, urmărit de privirile mirate ale cîtorva puşti cu feţe murdare de cărbuni. Îşi mărturisi din nou dragostea pe care i-o purta, asigurînd-o că oricît de mult l-ar interesa orăşelul minier, acest lucru nu-l va răpi de lîngă ea.

Apoi o urcă în tren şi strînse mîinile oaspeţilor care plecau. Era atît de sumbru şi avea o faţă atît de hărţuită, încît tinerii se abţinură să-l „necăjească" cum altminteri erau dispuşi s-o facă. Stătea pe peronul gării, privind la trenul care pleca, şi simţea, spre propria sa uimire disperată, că îi ura pe aceşti prieteni ai copilă-

riei şi tinereţii sale. Raţiunea lui protesta împotriva acestui lucru ; îşi spunea că ei nu puteau face nimic, că n-aveau nici un motiv să rămînă — şi totuşi îi ura. Se grăbeau să plece să danseze şi să cocheteze la clubul din afara oraşului, — în timp ce el se întorcea la gura minei, pentru a încerca să obţină pentru doamna Zamboni dreptul de a cerceta bucăţile rămase din „bărbatul“ ei !

VOINȚA REGELUI CĂRBUNE

§ 1. Mina morții își dezvăluia secretele. Troliul funcționa și coliviile urcau la suprafață una după alta încărcate cu trupuri moarte, trupuri vii și trupuri care urmau să fie clasate după ce aparatele vor fi pompat aer în ele un timp. Hal stătea în ploaie privind mulțimea și se gîndea că nu asistase niciodată la o scenă care să te umple într-atît de milă și groază. Tăcerea care se lăsa cînd apărea cineva în măsură să aducă vești ! Strigătul brusc de neliniște al vreunei femei ale cărei speranțe se năruiau ! Gemetele de simpatie care străbăteau mulțimea, alternînd cu bucurie la auzul unor vești bune, mișcau inimile celor din mulțime așa cum o pală de vînt clatină cîmpul de trestii.

Și poveștile care circulau prin orășelul minier, aduse din lumea de sub pămînt, relatări ale unor suferinți de neînchipuit și ale unui eroism și mai de neînchipuit ! Oameni care după ce au stat patru zile fără hrană sau apă, refuzau acum să fie scoși afară din mină, propunînd să rămînă și să ajute la salvarea celorlalți ! Oameni care au zăcut împreună în întuneric și în tăcere, menținîndu-se în viață cu apa care se prelingea din piatra de deasupra capetelor lor, stînd cu rîndul cu fața în sus în locul unde cădeau picăturile, sau muind bucăți din hainele lor și sugînd umezeala din ele !

Membri ai grupurilor de salvare aveau să povestească cum băteau în bariere şi auzeau semnalele slabe de răspuns din partea oamenilor închişi : cît de nebuneşte lucrau ca să răzbată dincolo şi cum, în cele din urmă, cînd apărea o mică spărtură, auzeau strigătele de bucurie şi vedeau strălucind în întuneric ochii oamenilor care, abia trăgîndu-şi sufletul, aşteptau ca spărtura să se mărească şi să poată să li se dea apă şi hrană.

În unele locuri, se luptau împotriva focului ! Fură trimise jos furtunuri lungi şi oamenii înaintau pas cu pas, pe măsură ce ventilatorul aspira fumul şi aburii din faţa lor. Cei ce făceau această treabă, îşi riscau viaţa, şi totuşi se duceau fără să şovăie. Nutreau în permanenţă speranţa de a mai găsi oameni în locurile baricadate.

Hal îl căută pe Jeff Cotton la intrarea în camera cîntarului, care fusese transformată în spital temporar. Era pentru prima oară cînd cei doi se întîlneau după revelaţia din trenul lui Percy şi pe chipul şerifului apăru un zîmbet cam prostesc.

— Ei bine, domnule Warner, ai cîştigat, observă el ; după o scurtă discuţie, acceptă să dea voie cîtorva femei să intre în camera cîntarului, să facă o listă a răniţilor şi să ducă vestea mulţimii. Hal se duse la familia Minetti să o roage pe Mary Burke să se ocupe de lucrul acesta ; dar Rosa îi spuse că Mary ieşise după plecarea lui şi a domnişoarei Arthur şi nimeni nu ştia unde este. Aşa că Hal se duse la doamna David care consimţi să ia cîteva prietene şi să facă treaba fără să se constituie însă în „comitet".

— N-am nevoie de nici un fel de comitet afurisit ! declarase şeriful.

Astfel trecu noaptea şi o parte din ziua următoare. Un funcţionar de la birouri veni la Hal cu un plic sigilat, conţinînd o telegramă, adresată prin intermediul lui Cartwright :

Te rog foarte insistent să vii îndată acasă. Tata o să fie supărat dacă află ce s-a întîmplat şi n-o să fie chip să-i ascundem povestea multă vreme."

Citind, Hal se încruntă ; evident, familia Harrigan se agitase de îndată ! Se duse la birouri şi telefonă răspunsul :

Am de gînd să plec peste o zi sau două. Am încredere că veţi face eforturi să-l menajaţi pe tata pînă veţi auzi povestea mea."

Acest mesaj îl tulbură pe Hal. El declanşă în mintea lui discuţii lungi cu fratele său şi explicaţii şi scuze adresate tatălui. Îl iubea cu duioşie pe bătrîn. Ce ruşine ar fi dacă vreun trimis al familiei Harrigan s-ar duce la el să-l supere cu fel de fel de relatări mincinoase.

Toate aceste idei aveau darul să-i stîrnească dorul de casă ; îi aminteau cît se poate de viu despre lumea exterioară, cu atracţiile ei fizice — exista desigur o limită a numărului de mese nesănătoase, de paturi murdare şi de privelişti respingătoare pe care un om rafinat se putea sili să le suporte. Hal constată că era obsedat de viziunea unei sufragerii de club cu mirosuri de fripturi la grătar şi cornuri calde şi de culorile salatelor şi fructelor proaspete cu frişcă. Dintr-o dată, i se întări convingerea că misiunea lui în North Valley era pe terminate !

Mai trecu încă o noapte şi încă o zi. Ultimele trupuri fuseseră aduse sus iar cadavrele expediate la Pedro pentru o înmormîntare comună, caracteristică vieţii miniere. Focul se stinsese iar grupurile de salvare cedaseră locul unui roi de dulgheri şi tîmplari, care reparau stricăciunile şi asigurau securitatea minei. Reporterii plecaseră ; Billy Keating, strîngîndu-i mîna, îi promisese lui Hal să-l întîlnească la un aperitiv la club. Un agent al „Crucii roşii" se afla acolo şi îi hrănea pe cei flămînzi din lista de subscripţii a doamnei Curtis. Ce mai avea Hal de făcut acolo —

decît să-şi ia rămas bun de la prietenii săi şi să-i asigure de ajutorul său în viitor ?

Prima dintre aceşti prieteni era Mary Burke, cu care nu avusese ocazia să mai vorbească după întîlnirea cu Jessie. Îşi dădu seama că Mary îl ocolea în mod intenţionat. Negăsind-o acasă, se duse să se intereseze la familia Rafferty şi rămase la o discuţie de adio cu bătrîna căreia îi salvase soţul.

Rafferty avea să se însănătoşească. Soţiei i se permisese să-l vadă şi pe obrazul ei zbîrcit curgeau lacrimi în vreme ce povestea. Stătuse patru zile şi patru nopţi blocat într-un mic tunel, fără mîncare şi apă, cu excepţia cîtorva picături de cafea pe care le împărţise cu ceilalţi. Încă nu putea vorbi, abia de putea mişca o mînă ; dar în ochi îi licărea viaţa. iar privirea lui însemna un salut din inima pe care ea o iubise şi o servise în toţi aceşti peste treizeci de ani. Doamna Rafferty aducea osanale dumnezeului familiei Rafferty, care l-a scos teafăr din aceste pericole ; părea clar că El trebuie să fie mai puternic decît Dumnezeul protestant al lui Johannson, suedezul uriaş care zăcuse alături de Rafferty şi îşi dăduse duhul.

Dar doctorul afirmase că bătrînul irlandez nu va mai fi capabil să muncească, iar Hal văzu o umbră de groază întunecînd fericirea ce strălucea pe chipul doamnei Rafferty. Cum putea un doctor să spună un lucru ca ăsta ? Rafferty era bătrîn, desigur ; dar era rezistent, încăpăţînat — îşi putea oare închipui vreun doctor cît de greu e în stare să trudească un om care are o familie pe care trebuie să o hrănească? Nu încape îndoială că el nu era din aceia care să renunţe din pricina vreunei dureri cînd şi cînd ! În afară de el, doar Tim mai cîştiga ; şi cu toate că Tim era un băiat bun, şi muncea cu sîrg, orice doctor ar trebui să ştie că o familie mare nu poate fi întreţinută din salariul unui singur băiat de optsprezece ani, care lucrează în mină. În

ce-i privește pe ceilalți băieți, exista o lege care spunea că sînt prea tineri ca să muncească. Doamna Rafferty se gîndea că ar trebui ca cineva să bage mințile în cap celor care fac legile — căci, dacă voiau să interzică copiilor să lucreze în minele de cărbuni, trebuiau să asigure alte mijloace pentru a putea hrăni acești copii.

Hal asculta, aprobînd-o cu simpatie și în același timp o urmărea, învățînd mai mult din gesturile decît din vorbele ei. Ascultase de învățăturile religiei sale, să fie rodnică și să se înmulțească ; trei băieți mari îi fuseseră înghițiți de gîtlejul industriei și mai avea de îngrijit încă opt copii și un soț. Hal se întreba dacă s-a odihnit măcar o clipă cît e ziua de mare, în toți cei cincizeci și patru de ani ai ei. Desigur că nu, mai ales în timpul cînd el se afla în casă ! Chiar și acum, în timp ce-l lăuda pe Dumnezeul familiei Rafferty și îi critica pe făuritorii de legi capitaliști, pregătea masa de seară, mișcîndu-se repede, liniștit, ca o mașină. Era uscățivă ca un cal bătrîn care a traversat din greu un deșert ; pielea de pe obraji îi era întinsă ca un elastic, iar la încheietura mîinii avea vinele ca niște coarde de pian.

Și acum se îngrozea în fața spectrului sărăciei. O întrebă ce va face în acest caz și văzu din nou pe chipul ei umbra teroarei. Se părea că nu exista decît o singură soluție în fața pericolului foametei — să lase să i se ia copiii de lîngă ea și să fie dați la o instituție ! Amintindu-și de acest lucru, unul din cele mai negre coșmaruri ale celor săraci, bătrîna femeie începu din nou să suspine și să strige că doctorul nu avea dreptate ; o să vadă el, și Hal o să vadă — într-o săptămînă sau două, bătrînul Rafferty o să fie înapoi la lucru !

§ 2. Hal ieși din nou pe stradă. Era ora la care într-o regiune de șes ar fi fost apus de soare ; vîrfu-

rile munților erau mărginite de o lumină purpurie iar aerul era proaspăt și răcoros în această toamnă timpurie. În josul străzilor ce începeau să se întunece, văzu un grup de bărbați ; grupul se agita gălăgios și oamenii alergau într-acolo, așa că se grăbi, întrebîndu-se în gînd :

— Ce s-o mai fi întîmplat acum ?

Erau poate o sută de oameni care strigau, vocile lor amestecîndu-se ca zgomotele valurilor pe mare. Putea înțelege cuvintele : „Înainte ! Înainte ! Ne-ajunge ! Ura !"

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el pe cineva din margine ; omul, recunoscîndu-l, scoase un strigăt care pătrunse prin mulțime :

— Joe Smith ! Ăsta-i omul nostru ! Vino aici Joe ! Vorbește-ne !

Dar chiar în timp ce Hal punea întrebări, încercînd să clarifice situația, alte strigăte înăbușeau numele lui.

— Ne-ajunge de cînd ne calcă în picioare !

Cineva strigă și mai tare.

— Vorbește-ne despre asta ! Mai spune-ne odată ! Haide !

Într-o parte, pe treptele unei clădiri, stătea un om. Hal tresări de mirare ; era Tim Rafferty. Dintre toți oamenii din lume, tocmai Tim, cel cu inimă deschisă și simplă, Tim, cel cu chipul zîmbitor și ochi veseli, de un albastru-irlandez ! Acum, părul blond îi era zburlit și trăsăturile schimonosite de furie.

— El, aproape mort ! țipa el. El, cu glasul pierdut, nu putea nici să miște mîna ! Unsprezece ani a trudit pentru ei și aproape a fost omorît într-un accident care-i din vina lor — fiecare om din mulțimea asta știe că-i din vina lor, zău așa !

— Desigur ! Ai dreptate ! strigă un cor de voci. Spune tot !

— Ei îi dau douăzeci și cinci de dolari și cheltuielile de spital — și cît o să fie cheltuielile de spital ? o să-l dea afară pe stradă înainte de a putea să se țină pe picioare. Știți asta — așa i-au făcut și lui Pete Cullen !

— Ai dreptate, așa au făcut !

— Avocații ăia blestemați — îi pun să semneze hîrtii cînd încă nu știu ce-i cu ei. Și eu, care aș putea să-l ajut, nu pot să mă apropii de el ! Isuse, asta-i prea mult ! Ce, sîntem sclavi, sîntem cîini, că trebuie să îndurăm asemenea lucruri ?

— N-o să mai îndurăm nimic ! strigă cineva. O să mergem acolo înăuntru și o să ne îngrijim noi înșine de asta !

— Haideți ! strigă un altul. La dracu cu oamenii lor înarmați !

Hal își croi drum prin mulțime.

— Tim ! strigă el. De unde știi asta ?

— E un cetățean acolo înăuntru care a văzut.

— Cine ?

— Nu pot să-ți spun — l-ar da afară ; dar e cineva pe care-l cunoști tot atît de bine ca și pe mine. A venit și mi-a povestit. Vor să-l șteargă pe bătrînul meu tată de la despăgubiri !

— Așa fac întotdeauna ! strigă Wanchope, un miner englez de lîngă Hal. De asta nu ne lasă să intrăm acolo.

— Au făcut la fel și cu tatăl meu ! adăugă altă voce. Hal îl recunoscu pe Andy, tînărul grec.

— Și vor ca dimineață să dea drumul la mina numărul doi ! strigă Tim. Cine o să se ducă iar acolo jos ? Și încă cu Alec Stone, cel care lasă dracului oamenii și salvează catîrii !

— Nu ne întoarcem în minele alea pînă nu vor fi în siguranță ! urlă Wanchope. Să le presare cu lut sau o dăm dracului de treabă.

— Şi să ne dea greutatea adevărată ! strigă altul. O să avem un controlor la cîntar şi o să căpătăm ceea ce ni se cuvine să cîştigăm !

Se auzi din nou un strigăt :

— Joe Smith ! Vorbeşte-ne, Joe ! Atinge-i ! Tu eşti omul !

Hal stătea neputincios, descurajat. El considerase bătălia cîştigată — şi iată un nou început ! Oamenii se îndreptau spre el, îl chemau ca pe cel mai îndrăzneţ dintre rebeli. Numai cîţiva ştiau despre schimbarea bruscă ce intervenise în situaţia lui.

Chiar în timp ce el ezita, liniile de luptă trecură pe lîngă el ; englezul Wanchope sări pe trepte şi începu să vorbească mulţimii. Era unul din oamenii aceia încovoiaţi şi chirciţi, dar în această situaţie deosebită, dădu deodată dovadă de plămîni puternici. Hal ascultă uimit ; cetăţeanul acela tăcut şi cu aspect trist era ultimul pe care l-ar fi ales ca luptător. Tom Olson îl analizase şi anunţase că nici nu voia să audă de nimic, aşa că şi-l scoseseră din gînd. Şi iată-l, aruncînd acuzări teribile :

— Sînt o bandă de hoţi şi ucigaşi ! Ne fură pe fiecare în parte ! În ce mă priveşte, m-am săturat ! Dar voi ?

Se auzi un murmur scos de toţi cei care putuseră să-i audă vocea. Se săturaseră cu toţii.

— Foarte bine, atunci — o să ne luptăm cu ei !

— Ura ! Ura ! O să avem drepturile noastre !

Jeff Cotton veni în goană, cu „Bud" Adams şi doi sau trei oameni înarmaţi în urma lui. Mulţimea se întoarse spre ei, oamenii din margine strîngînd pumnii şi arătîndu-şi dinţii ca nişte cîini furioşi. Chipul lui Cotton era roşu de furie, dar văzu că are de a face cu o treabă serioasă ; se întoarse şi plecă după ajutoare — iar mulţimea urlă de satisfacţie. Îşi şi începuseră lupta ! Cîştigaseră de-acum prima victorie !

§ 3. Mulțimea se mișca în josul străzii, strigînd și înjurînd în timpul drumului. Cineva începu să cînte *Marseillaise*-a și alții o reluară și cuvintele se ridicau în delir.

La arme, cetățeni !
Porniți ! Porniți ! Să-i biruim !
Învingem sau murim !

În această mulțime se aflau obidiți din multe națiuni ; cîntau în fel de fel de limbi, dar era același cîntec. Cîntau cîteva versuri și țipetele celorlalți le acopereau : „*Porniți ! Porniți ! Să-i biruim !*“ Unii se grăbeau în diferite direcții să împrăștie vestea, și foarte curînd toată populația orășelului se afla în locul respectiv ; bărbații își fluturau șepcile, femeile ridicau mîinile și strigau — sau stăteau înspăimîntate, dîndu-și seama că pruncii nu putea fi hrăniți cu cîntece revoluționare.

Tim Rafferty fu ridicat pe umerii mulțimii și pus să-și repete povestirea. În timp ce o spunea, bătrîna lui mamă veni în fugă și urletele ei se ridicară deasupra zgomotelor :

— Tim ! Tim ! Dă-te jos de-acolo ! Ce-i cu tine !

Își frîngea mîinile îngrozită de moarte ; văzîndu-l pe Hal, se grăbi spre el.

— Scote-l de-acolo, Joe ! Desigur că a înnebunit băiatul ! O să ne alunge din orășel, n-o să ne dea nimic — și ce-o să se întîmple cu noi ? Sfîntă Fecioară, ce-i cu băiatul ăsta ?

Îl strigă din nou pe Tim ; dar Tim n-o luă în seamă, chiar dacă o auzise. Tim mărșăluia spre Versailles !

Unii strigară că se vor duce la spital să-i apere pe oamenii răniți de „blestemații de avocați“. Acesta era un obiectiv clar și mulțimea o porni în acea direcție, iar Hal o luă după ei împreună cu cei rămași în urmă, cu femeile și copiii și cu bărbații mai puțin curajoși.

Observă cîțiva funcționari și alți salariați ai Companiei ; îl văzu din nou pe Jeff Cotton și îl auzi dînd ordin acelor oameni să se ducă la birouri să ia revolvere.

„Jack cel Mare", David, veni împreună cu Jerry Minetti și Hal rămase în urmă să se consulte cu ei. Jerry era entuziasmat. Venise, în sfîrșit, revolta pe care o aștepta de ani de zile ! De ce nu se pronunțau discursuri, pentru a ține oamenii în mînă și a-i organiză ?

Jack David își exprimă nesiguranța. Trebuiau să reflecteze dacă această izbucnire putea însemna ceva trainic.

Jerry răspunse că va însemna ceea ce vor voi ei să însemne. Dacă ei își asumă răspunderea, ar putea îndruma oamenii și să-i țină uniți : Nu era asta tocmai ce dorise Tom Olson ?

Nu, spuse voinicul din Țara Galilor, Olson a încercat să organizeze oamenii în secret, ca o pregătire preliminară pentru o revoltă în toate centrele miniere. Asta era cu totul altceva față de o acțiune deschisă, limitată la un singur centru minier. Exista vreo speranță de succes pentru o asemenea acțiune ? Dacă nu, ar fi o nebunie să o pornească, n-ar obține altceva decît expulzarea.

Jerry se întoarse spre Hal. El ce părere avea ?

Așa că, în cele din urmă, Hal fu nevoit să vorbească. Spuse că era greu pentru el să judece. Știa atît de puțin în probleme de muncă ! Venise la North Valley tocmai ca să învețe despre asta. Era un lucru greu să dai sfaturi oamenilor să se supună unui astfel de tratament ca acela folosit față de ei ; dar, pe de altă parte, oricine înțelegea că o ieșire inutilă îi va descuraja pe toți și va fi mai greu ca oricînd să-i organizezi.

Hal spuse doar atît ; dar în mintea lui erau mult mai multe lucruri despre care nu putea vorbi. Nu putea să le spună acestor oameni :

„Vă sînt prieten, dar sînt prieten și cu dușmanul vostru și în această criză nu pot să mă hotărăsc cărei părți trebuie să-i rămîn credincios. Sînt legat printr-o datorie de politețe față de stăpînii vieții voastre ; de asemeni, sînt grijuliu să nu o supăr pe fata cu care vreau să mă însor !"

Nu, nu le putea spune asemenea lucruri. Se simțea un trădător numai pentru că le gîndea dar îi venea greu să se hotărască să-i privească în ochi pe oamenii aceia. Jerry știa că avea o oarecare legătură cu familia Harrigan ; probabil că le spusese celorlalți prieteni ai lui Hal și ei discutaseră și apreciaseră semnificația acestui lucru. Care ar fi putut gîndi că era un spion ?

Hal se simți ușurat cînd Jack David vorbi hotărît. Ar face doar jocul dușmanului dacă se vor lăsa atrași prematur în treaba asta. E necesar să ceară și sfatul lui Tom Olson.

Unde era Olson ? întrebă Hal ; și David arătă că, în ziua în care Hal fusese alungat din orășelul minier, Olson și-a luat „plata" și a plecat spre Sheridan, sediul local al sindicatului, să raporteze asupra situației. Probabil că nu se va întoarce ; își constituise micul său grup închegat, plantase deja sămînța revoltei în North Valley.

Discutară sub toate aspectele modul în care trebuiau să acționeze pentru a căpăta îndrumări. Era imposibil să telefoneze din North Valley fără ca să se asculte tot ce spuneau ; dar trenul de seară spre Pedro pleca în cîteva minute și „Jack cel Mare" declară că cineva trebuia să-l ia. Orașul Sheridan era doar la vreo cincisprezece, douăzeci de mile distanță de Pedro și acolo va exista o persoană oficială care să-i sfătuiască ; sau puteau folosi telefonul interurban și să convingă un

conducător sindical din Western City să ia trenul la miezul nopții și să vină a doua zi dimineață la Pedro.

Hal, nădăjduind într-una că ar putea să se retragă, dădu această sarcină lui Jack David. Își goliră conținutul buzunarelor, ca să aibă destule fonduri, și galul cel solid o porni să prindă trenul. Între timp, Jerry și Hal căzură de acord să rămînă în umbră și să-i caute și pe ceilalți membri ai grupului lor pentru a le atrage atenția să procedeze la fel.

§ 4. Programul acesta era convenabil pentru Hal ; dar, după cum constată aproape imediat, fusese adoptat prea tîrziu. El și cu Jerry o porniră după mulțimea care se oprise în fața uneia din clădirile companiei ; în timp ce se apropiau, auziră pe cineva ținînd un discurs. Era glasul unei femei, cu timbru clar și autoritar. Nu vedeau vorbitorul din cauza mulțimii, dar Hal îi recunoscu vocea, și îl apucă de braț pe tovarășul său.

— E Mary Burke !

Și într-adevăr, era Mary Burke ; și se părea că adusese mulțimea pînă la un fel de nebunie. Spunea o frază și din mulțime izbucnea un urlet ; mai spunea o frază și izbucnea alt urlet. Hal și Jerry își croiră drum pînă într-un loc de unde puteau să înțeleagă cuvintele acestei litanii de furie.

— Credeți că ar coborî chiar ei în mină ?

— Nu, n-ar coborî !

— Ar mai fi îmbrăcați în mătăsuri și dantele, ce credeți ?

— N-ar fi !

— Ar avea mîini așă fine și moi, ce credeți ?

— N-ar avea !

— S-ar mai ține așa mîndri, fără să vă bage în seamă ?

— Nu, n-ar face-o. N-ar face-o !

Şi Mary trecu mai departe :

— Dacă aţi rămîne uniţi, ar veni în genunchi, la voi să vă întrebe condiţiile ! Dar voi sînteţi laşi, şi ei se bazează pe frica voastră ! Sînteţi trădători şi ei vă cumpără ! Vă sfarmă în bucăţi, fac ce vor cu voi — după aia pleacă cu trenul lor particular şi îi lasă pe oamenii lor înarmaţi să vă bată şi să vă calce în picioare ! Cît o să mai răbdaţi ? Cît ?

Urletele gloatei se rostogoleau de-a lungul străzii şi se întorceau din nou.

— N-o să răbdăm ! N-o să răbdăm !

Bărbaţii ameninţau cu pumnii strînşi, femeile ţipau, pînă şi copiii trînteau înjurături.

— O să luptăm cu ei ! N-o să mai trudim pentru ei !

Mary găsi un cuvînt magic.

— O să avem un sindicat ! strigă ea. O să ne unim şi o să stăm uniţi ! Dacă ne refuză drepturile, o să ştim cum să le răspundem — o să facem *grevă* !

Se auzi un vuiet de parcă un trăsnet s-ar fi prăvălit în munţi. Da, Mary găsise cuvîntul ! De mulţi ani acest cuvînt nu fusese rostit cu glas tare în North Valley, dar acum alerga ca o flacără de praf de puşcă prin mulţime.

— Grevă ! Grevă ! Grevă ! Grevă !

Se părea că nu se vor sătura niciodată de el. Nu înţeleseră cu toţii discursul lui Mary dar cuvîntul acesta îl ştiau.

— Grevă !

Fu tradus şi rostit în poloneză, în boemiană, în italiană şi greacă. Bărbaţii îşi fluturau şepcile, femeile îşi fluturau şorţurile — în semiîntuneric mulţimea părea o vegetaţie stranie, scuturată de furtună. Bărbaţii îşi strîngeau mîinile, străinii mai expansivi se îmbrăţişau !

— Grevă ! Grevă ! Grevă !

— Nu mai sîntem sclavi ! strigă vorbitoarea Sîntem oameni şi vom trăi ca oamenii ! Vom munci ca oamenii sau nu vom munci de loc ! Nu vom mai fi o turmă de vite, pe care pot s-o mîne cum vor ! Ne vom organiza, vom fi uniţi, umăr la umăr ! Ori vom învinge împreună, ori vom flămînzi şi vom muri împreună ! Nici unul din noi nu va ceda, nici unul din noi nu va deveni trădător ! Este pe-aici cineva care va sparge greva tovarăşilor lui ?

Se auzi un urlet scos ca de o haită de lupi. Ia să încerce să-şi arate mutra murdară în mulţimea asta vreunul care ar vrea să fie spărgător de grevă !

— O să fiţi alături de sindicat ?

— O să fim !

— Juraţi ?

— Jurăm !

Îşi ridică braţele spre cer, într-un gest de legămînt pasionat.

— Juraţi pe viaţa voastră ! Să staţi alături de ceilalţi şi nici unul din voi să nu cedeze pînă n-om cîştiga ! Juraţi ! *Juraţi !*

Oamenii stăteau, imitîndu-i gestul, cu mîinile întinse spre cer.

— Jurăm ! Jurăm !

— Noi n-o să-i lăsăm să vă frîngă ! Voi să nu-i lăsaţi să vă înfricoşeze !

— Nu ! Nu !

— Să vă ţineţi cuvîntul, oameni buni ! Să vi-l ţineţi ! E singura şansă a soţiilor şi copiilor voştri !

Fata continuă, îndemnîndu-i cu cuvinte avîntate şi cu gesturi pasionate — o siluetă înaltă, mlădioasă, întruchiparea revoltei pline de mînie. Hal asculta discursul şi o urmărea pe vorbitoare minunîndu-se. Era un miracol al sufletului omenesc, din disperare se năştea speranţa. Şi mulţimea de oameni din jurul ei împărtăşea această renaştere minunată ; braţele lor

care se clătinau, siluetele lor mișcătoare îi răspundeau lui Mary așa cum o orchestră răspunde la bagheta dirijorului.

Hal fu scuturat de un fior — un fior de triumf! El fusese înfrînt, el voise să fugă din acest loc al frămîntărilor; dar acum, la North Valley se născuse speranța — acum se va putea obține victoria, libertatea!

De cînd venise în această regiune carboniferă, în mintea lui Hal își făcuse tot mai mult loc ideea că adevărata tragedie a vieții acestor oameni nu era suferința fizică ci depresiunea lor mintală — mizeria tristă, fără speranță, a gîndurilor. Devenise conștient de acest lucru, zi de zi, atît prin ceea ce văzuse cît și prin spusele altora. Tom Olson formulase pentru prima dată acest lucru:

— Greutățile voastre cele mai mari sînt în capetele oamenilor pe care încercați să-i ajutați!

Cum putea fi redată speranța oamenilor în aceste condiții de teroare? Chiar și Hal, tînăr și liber cum era, fusese adus la disperare. Provenea dintr-o clasă obișnuită să spună „Fă asta" sau „Fă aia", și lucrul se făcea.

Dar acești sclavi din mine nu cunoscuseră niciodată acest sentiment al puterii, al siguranței; dimpotrivă, ei erau obișnuiți ca eforturile să le fie zădărnicite de fiecare dată, fiecare impuls spre fericire să le fie sfărîmat de voința altuia.

Dar iată miracolul din sufletul omului! Iată speranța în North Valley! Iată că oamenii se ridicau — și în fruntea lor era Mary Burke! Viziunea lui se materializa — Mary Burke cu obrazul iluminat și părul strălucind ca o coroană de aur! Mary Burke călare pe un cal alb ca neaua, purtînd o rochie albă, moale și lucioasă — ca Ioana D'Arc, sau ca o conducătoare a unei parade electorale! Da, și ea era în fruntea unei

mulțimi, iar lui îi răsuna în urechi muzica acestui marș!

Sub cuvintele lui glumețe se ascundea o viziune reală, o încredere reală în această fată. Din ziua aceea în care o descoperise pentru prima dată, un trandafir sălbatic al orășelului minier, care strîngea rufele familiei, își dăduse seama că nu era doar o tînără muncitoare drăguță ci o femeie cu inteligență și personalitate. Ea vedea mai departe, simțea mai adînc decît majoritatea sclavilor aceștia salariați. Problema ei era aceeași ca și a lor și totuși mai complexă. Cînd el dorise să o ajute și se oferise să-i caute o slujbă, ea îi arătase clar că ceea ce dorea era nu numai să scape de corvoadă ci să ducă o viață cu preocupări intelectuale. De atunci încă îi venise ideea că Mary ar trebui să devină profesoară, conducătoare a concetățenilor ei. Ea îi iubea, suferea pentru ei și împreună cu ei, și în același timp avea o inteligență capabilă să descopere cauzele mizeriei lor. Dar cînd se dusese la ea cu intenția de a o antrena în conducerea luptei, ea îl întîmpinase cu disperarea ei distrugătoare; pesimismul ei părea a-și bate joc de visurile lui, disprețul ei pentru acești sclavi-mineri îi minimalizaseră eforturile în favoarea lor și a ei.

Și acum, iată că își asuma rolul pe care i-l hărăzise el! Se gîndea că în strigătul acestei mulțimi era însăși sufletul ei. Trăise viața acestor oameni, împărtășise cu ei fiecare rău, fusese împinsă la revoltă odată cu ei. Dar nefiind decît un bărbat ca toți bărbații, Hal omitea un element important al acestei schimbări neobișnuite; nu-și dădea seama că elocvența lui Mary se adresa nu numai unor Rafferty și Wanchope și celorlalți sclavi mineri din North Valley ci și unei oarecari fete cu chipul ca de pe-o copertă de revistă, îmbrăcată cu o haină cauciucată și o pălărie verde și un văl de

purtat în mașină, moale și transparent și groaznic de scump !

§ 5. Discursul lui Mary se sfîrși brusc. Un grup de oameni o porni în josul străzii și acolo avu loc un incident. Gălăgia deveni mai puternică și tot mai mulți oameni se îndreptau într-acolo. Mary se întoarse să privească și deodată întreaga mulțime o porni în josul străzii.

Incidentul se petrecuse la spital. În fața clădirii era o verandă, în ea stăteau Cartwright și Alec Stone, cu un grup de funcționari și angajați ai Companiei, printre care Hal îi observă pe Predovich, Johnson, șeful poștei și pe Si Adams. Lîngă trepte, stătea Tim Rafferty cu un grup de oameni hotărîți în spatele lui. El striga :

— Vrem să iasă avocații ăia de-acolo !

Directorul însuși își asumase sarcina să parlamenteze cu el.

— Nu sînt avocați înăuntru, Rafferty.

— Nu avem încredere în dumneata !

Și mulțimea reluă strigînd :

— Vrem să ne convingem noi înșine !

— Nu puteți intra în clădire, declară Cartwright.

— Vreau să-l văd pe tata ! strigă Tim. Am dreptul să-l văd pe tata, sau nu ?

— Poți să-l vezi dimineață. Poți să-l și iei dacă vrei. Nu dorim să-l reținem, Dar acum doarme, și nu poți să-i tulburi pe ceilalți.

— Nu v-a fost teamă să-i tulburați cu blestemații voștri de avocați !

Se auzi un vuiet de aprobare — atît de puternic încît dezmințirea lui Cartwright abia se auzea.

— Vă spun că n-au venit la el nici un fel de avocați.

— E o minciună, strigă Wanchope. Au fost acolo înăuntru toată ziua și voi știți asta. Vrem să-i scoatem afară.

— Du-te, Tim ! strigă Andy, tînărul grec, făcîndu-și loc în față.

— Du-te ! strigară ceilalți ; și astfel încurajat, Rafferty o porni pe scări.

— Vreau să-l văd pe tata !

Cînd Cartwright îl apucă de umăr, el țipă :

— Dă-mi drumul, îți spun !

Era evident că directorul făcea tot posibilul să nu folosească violența ; în timp ce-l ținea pe băiat, dădu ordin oamenilor săi să se dea înapoi. Dar lui Tim i se urcase sîngele la cap ; își făcu loc înainte iar directorul, fie lovindu-l, fie încercînd să se ferească de o lovitură, îl aruncă înapoi jos pe scări. Din mulțime veni un urlet de furie ; năvăliră înainte și în același timp cîțiva din oamenii de la poartă scoaseră revolverele.

Gravitatea situației era destul de clară. Încă o clipă și mulțimea va fi pe trepte și se vor auzi împușcături. Și odată începută, cine va putea ghici cum se va sfîrși toată treaba ? Înfierbîntată cum era, mulțimea ar fi putut să nu se oprească pînă nu dădea foc fiecărei clădiri a Companiei, ba poate pînă nu ucidea pe fiecare reprezentant al Companiei.

Hal luase hotărîrea să stea în umbră, dar își dădu seama că dacă rămîne în umbră în acel moment ar fi un act de lașitate, aproape o crimă. Sări înainte, strigătul lui ridicîndu-se deasupra tumultului :

— Opriți-vă ! Opriți !

Probabil că nu exista alt om în North Valley care să se poată face ascultat în acel moment. Dar Hal se bucura de încrederea lor, își cucerise dreptul de a fi ascultat. Nu stătuse în închisoare pentru ei, nu-l văzuseră în spatele gratiilor ?

— Joe Smith ! strigătul străbătu mulțimea agitată, de la un capăt la celălalt.

Hal își croi drum înainte, împingînd într-o parte oamenii, implorînd, cerînd liniște.

— Tim Rafferty ! Așteaptă !

Tim, recunoscîndu-i vocea, se supuse.

O dată eliberat de presiune, Hal sări pe treptele verandei unde Cartwright nu încercă să i se opună.

— Oameni buni ! strigă el. Așteptați un moment ! Nu asta e ceea ce vreți voi ! Voi nu vreți să vă luați la bătaie !

Se opri pentru o clipă ; dar știa că o simplă negație nu-i putea reține în momentul acela. Trebuia să li se spună ce voiau. Tocmai învățase acele cuvinte anume care i-ar fi mobilizat și le pronunță cît de tare putu :

— Ceea ce vreți este un sindicat ! O *grevă* !

Un urlet îi răspunse din mulțime și mai puternic. Da, asta voiau ! O grevă ! Și voiau ca Joe Smith să o organizeze, să-i conducă. Fusese odată conducătorul lor, fusese alungat din cauza asta din orășelul minier. Nu prea erau lămuriți cum s-a întors — dar era acolo, și țineau la el. Ură, să trăiască ! Îl vor urma pînă în pînzele albe.

Cine ar putea zice că nu era un băiat curajos !

Să stai aici, în veranda spitalului, chiar sub nasul patronilor și să ții un discurs despre sindicate, iar patronii care nu îndrăzneau nici să-l atingă ! Mulțimea, dîndu-și seama de situație, înnebuni de bucurie. Oamenii care vorbeau englezește scoaseră strigăte de aprobare la vorbele sale ; ceilalți, care nu puteau înțelege, strigau pentru că strigau și ceilalți.

Desigur, nu voiau să se ia la bătaie — bineînțeles că nu ! Nu le-ar fi de nici un folos să se bată. Ce i-ar putea ajuta ar fi să se unească, să alcătuiască o organizație solidă de oameni liberi. Va exista un comitet

al sindicatului, care va putea vorbi pentru toți și va spune că nici un om nu se va duce la lucru pînă cînd nu li se va asigura dreptatea ! Se va pune capăt concedierii oamenilor pe motiv că își cereau drepturile, se va termina cu listele negre și cu alungarea oamenilor din district din cauză că aveau îndrăzneala să ceară ceea ce le permiteau legile statului !

§ 6. Cîtă vreme putea sta un om pe treptele unei clădiri a Companiei, cu un director și un șef de mină în spatele lui și să organizeze un sindicat al minerilor ? Hal își dădu seama că trebuia să deplaseze mulțimea din locul acela periculos.

— Acum veți face ce vă spun eu ? întrebă el ; și cînd acceptară în cor, adăugă ca un avertisment :

— Să nu fie bătăi ! Și nici beții ! La noapte dacă vedeți un om beat, țineți-l și potoliți-l !

Rîseră și se veseliră. Da, vor rămîne treji. Asta era o treabă pentru oameni treji, fără doar și poate.

— Și acum, cu oamenii din spital, continuă Hal. Un comitet va merge să vadă ce-i cu ei. Fără zgomot — nu vrem să tulburăm oamenii bolnavi. Vrem doar să ne asigurăm că nimeni altcineva nu-i tulbură. Cineva va intra și va sta cu ei. Vă convine ?

Da, le convenea.

— Foarte bine, spuse Hal. Stați liniștiți un moment.

Se întoarse către director.

— Cartwright, vrem ca un comitet să intre și să stea cu oamenii noștri, zise el. Apoi, întrucît directorul începu să-l dojenească, adăugă în șoaptă : Nu fii prost, omule ! Nu vezi că încerc să-ți salvez viața ?

Directorul știa cît de păgubită va fi disciplina dacă-l lasă pe Hal să-și realizeze planurile, dar vedea de asemeni și pericolul imediat — și nu era sigur de curajul și îndemînarea contabililor și stenografilor în trasul cu arma.

— Grăbește-te, omule ! exclamă Hal. Nu pot să-i reţin prea mult pe oamenii ăştia. Dacă nu vrei ca iadul să se reverse, revino-ţi în fire.

— Bine, spuse Cartwright, călcîndu-şi demnitatea. Şi Hal se întoarse spre oameni şi anunţă concesia. Fu un urlet de triumf.

— Acum, cine merge ? întrebă Hal, cînd putu fi auzit din nou ; şi se uită la chipurile întoarse spre el. Erau Tim şi Wanchope, cei mai la îndemînă ; dar Hal hotărî să-i ţină sub supraveghere. Se gîndi la Jerry Minetti şi la doamna David — dar îşi aminti de înţelegerea lui cu „Jack cel Mare", ca să păstreze în umbră micul lor grup. Apoi se gîndi la Mary Burke ; îşi făcuse de-acum tot răul pe care şi-l putea face şi era o persoană în care mulţimea avea încredere. O chemă pe ea şi pe doamna Ferris, o americancă din mulţime. Cele două urcară pe trepte şi Hal se întoarse către Cartwright.

— Şi acum să ne înţelegem, spuse el. Femeile acestea vor sta cu bolnavii şi vor discuta cu ei dacă vor vrea şi nimeni nu le va da nici un ordin, decît doctorii şi surorile. E în regulă ?

— În regulă, spuse directorul mofluz.

— Bine ! spuse Hal. Şi pentru numele lui Dumnezeu, ai puţin bun simţ şi ţine-te de cuvînt ; mulţimea asta a înghiţit cît a putut îndura, dacă mai faceţi ceva ca s-o provocaţi, consecinţele vă privesc. Şi pentru că veni vorba, ai grijă să fie închise cîrciumile şi să stea închise pînă cînd se lămureşte situaţia. Şi ţine-ţi oamenii de o parte — nu-i lăsa să se învîrtă arătîndu-şi revolverele şi făcînd mutre.

Fără să mai aştepte răspunsul directorului, Hal se întoarse spre mulţime şi ridică mîna cerînd linişte.

— Oameni buni, avem de făcut o treabă serioasă — vom organiza un sindicat, spuse el. Nu putem s-o facem aici, în faţa spitalului. Şi aşa am făcut prea

mult zgomot. Să plecăm liniştiţi şi să ne ţinem adunarea pe maidanul din spatele uzinei electrice. Vă convine ?

Răspunseră că le convine ; şi după ce se încredinţă că cele două femei au intrat în siguranţă în spital, Hal sări jos de pe trepte ca să le arate drumul, Jerry Minetti veni lîngă el, tremurînd de fericire ; şi Hal îl apucă de braţ şi murmură emoţionat :

— Cîntă Jerry ! Cîntă-le un cîntec italienesc !

§ 7. Ajunseră la locul stabilit fără nici o încăierare. Între timp, Hal ticlui în minte un plan pentru a se putea înţelege cu hoarda aceea poliglotă. Ştia că jumătate din oameni nu înţelege o boabă englezeşte şi că cealaltă jumătate înţelegea foarte puţin. Era limpede că, pentru a le lămuri problemele, trebuiau grupaţi pe naţionalităţi şi trebuia găsit un interpret de încredere pentru fiecare grup.

Procesul de grupare se dovedi a fi lent implicînd o grămadă de strigăte şi glume binevoitoare — polonezii aici, boemienii dincolo, grecii în partea asta — italienii în cealaltă ! După ce treaba aceasta se făcu şi se găsi cîte un om pentru fiecare naţionalitate care să înţeleagă destulă engleză încît să poată traduce pentru tovarăşii lor, Hal începu să ţină un discurs. Dar înainte de a fi spus prea multe fraze, se dezlănţui haosul. Toţi interpreţii începură să traducă în acelaşi timp — cît îi ţineau plămînii ; totul amintea de o paradă cu fanfarele una lîngă alta ! Hal rămase mut ; apoi începu să rîdă, şi diferitele grupuri începură să rîdă ; vorbitorii se opriră perplecşi — apoi începură şi ei să rîdă. Val după val, veselia se rostogolea deasupra mulţimii ; starea de spirit a adunării se schimbă deodată, trecînd de la furie şi hotărîre la hazul cel mai nebun. Hal învăţă prima sa lecţie în manevrarea acestor hoarde de oameni copilăroşi, care îşi schimbau repede

starea de spirit și a căror mînie atîrna de un fir de păr.

Era necesar să-și țină discursul pînă la capăt și după aceia să despartă grupurile de auditori, cărora să li se adreseze apoi diferiții interpreți. Dar în cazul de față se ivi o altă dificultate. Cum puteau fi controlate aceste valuri de elocvență ? Cum să fii sigur că mesajul nu era deformat ? Hal fusese avertizat de Olson că existau detectivi ai Companiei care se dădeau drept muncitori, cîștigînd încrederea oamenilor pentru a-i incita la violență. Și desigur că unii dintre acești interpreți aveau niște mutre violente iar unele fraze sunau cam straniu în traducerile lor !

De exemplu, oratorul grec ; arăta ca un primitiv, cu părul și ochii sălbatici, un om care-și dădea frîu liber tuturor pasiunilor. Stătea pe un butoi, cu două lămpi de miner îndreptate spre el, și vreo patruzeci de compatrioți la picioarele sale ; își fiutura brațele, amenința cu pumnii, țipa, urla. Dar cînd Hal, care începuse să se simtă neliniștit se duse și întrebă un alt grec care vorbea englezește, ce spunea oratorul, răspunsul fu că le promitea că legea va fi impusă cu forța în North Valley !

Hal stătu și-l observă pe acest omuleț înfierbîntat, o adevărată școală a posibilităților de gesticulare. Acesta își trăgea înapoi umerii și își bomba pieptul, aproape aruncîndu-se înapoi de pe butoi : spunea că minerii vor putea să trăiască omenește. Se ghemuia și își lăsa în jos capul, gemînd : le spunea ce se va întîmpla dacă vor ceda. Își înfigea degetele în părul lung, negru și începea să tragă cu disperare ; trăgea și apoi întindea mîinile goale ; trăgea din nou, atît de tare că aproape te făcea să-i plîngi de milă privindu-l. Hal întrebă la ce serveau toate astea. Și i se răspunse :

— Spune : „Stați alături de sindicat ! Trage un fir de păr, se rupe ; trage tot părul, nu se rupe !"

Îţi amintea de vremea lui Esop şi de fabulele lui ! Tom Olson îi spusese lui Hal cîte ceva despre tehnica unui organizator, care voia să instruiască aceste hoarde ignorante. Trebuia să repeţi şi să tot repeţi, pînă cînd cel mai înapoiat dintre auditori înţelegea ce vrei să spui şi îşi băga în cap ideea salvatoare a solidarităţii. Cînd diverşi oratori îşi terminară cuvîntul şi ascultătorii se reîntoarseră la mormanul de zgură, Hal îşi reluă din nou tot discursul, în cuvinte monosilabice, într-un fel de jargon care se foloseşte în orăşelele miniere. Uneori se oprea să le întărească cu cuvinte greceşti, italieneşti sau slave pe care le prinsese. Iar uneori, elocvenţa lui înflăcăra din nou vreun interpret şi era nevoit să aştepte în timp ce omul striga cîteva fraze către compatrioţii săi. N-avea de ce să se gîndească la posibilitatea de a plictisi pe cineva, deoarece aceştia erau oameni răbdători, care suferiseră mult şi acum ajunseseră într-adevăr la disperare.

Vor avea un sindicat ; vor face treaba asta în formă legală, cu carnete de membru şi conducători aleşi prin vot. Aşa le explica Hal, pas cu pas. Nu avea rost să se organizeze dacă nu aveau de gînd să rămînă organizaţi. Îşi vor alege conducători, cîte unul din fiecare grup de limbi principale ; aceşti conducători se vor întruni şi vor schiţa o serie de revendicări care vor fi supuse într-o adunare de masă şi ratificate, şi după aceea vor fi prezentate patronilor, punîndu-li-se în vedere că pînă ce aceste condiţii nu vor fi asigurate, nici un singur muncitor din North Valley nu se va întoarce în mină.

Jerry Minetti, care ştia totul despre sindicate, îl sfătui pe Hal să-i înscrie pe oameni pe loc ; se baza pe efectul psihologic al faptului că fiecare om vine în faţă şi-şi spune numele. Dar se loviră de îndată de o dificultate de care se izbesc toţi viitorii organizatori — lipsa de fonduri. Pentru înscriere aveau nevoie de

creioane și hîrtie ; și Hal își golise buzunarele pentru Jack David ! Fu obligat să împrumute 25 de cenți și să trimită un mesager la prăvălie. Delegații votară ca fiecare membru care se înscrie în sindicat să plătească o cotizație de zece cenți. Vor avea nevoie să telegrafieze sau să telefoneze dacă vor voi să primească ajutor din lumea de afară.

Fu numit un comitet provizoriu format din Tim Rafferty, Wanchope și Hal, care să țină listele și fondurile și să conducă treburile pînă cînd avea să aibă loc o altă întrunire, a doua zi ; de asemeni, fură numiți o duzină din oamenii cei mai voinici și de încredere pentru a forma o gardă care să stea în preajma comitetului. Mesagerul se întoarse cu hîrtie și creioane și interpreții, șezînd pe jos la lumina lămpilor de miner, scriseră numele oamenilor care voiau să facă parte din sindicat, fiecare om dîndu-și pe rînd cuvîntul de onoare că va respecta solidaritatea și disciplina. Apoi se anunță amînarea întrunirii pînă în zorii zilei următoare, și muncitorii se împrăștiară pe la casele lor să se culce, cu o bucurie și un sentiment de forță pe care puțini le mai cunoscuseră vreodată în viața lor.

§ 8. Comitetul și garda lui se îndreptară spre cantina Reminitsky, unde se întinseră pe podea ; nimeni nu încercă să-i oprească, și în timp ce majoritatea sforăiau liniștiți, Hal cu un mic grup stăteau și scriau o listă de revendicări care urma să fie supusă patronilor în dimineața următoare. Fu stabilit ca Jerry să se ducă jos în Pedro cu trenul de dimineață, să ia legătura cu Jack David și conducătorii de la sindicat și să le aducă la cunoștință ultimele evenimente. Deoarece era sigur că șefii sindicatului erau urmăriți de detectivi, Hal îi atrase atenția lui Jerry să se ducă la MacKellar și acesta să-l aducă pe Jack cel Mare să se întîlnească cu el acolo. De asemeni, Jerry trebuia să-l pună pe

MacKellar să ia legătură telefonică pe interurban cu *Gazeta* şi să-i spună lui Billy Keating despre grevă.

Hal trebuia să se gîndească la o sută de asemenea lucruri ; era năuc de atîtea probleme, astfel încît cînd se culcă, nu fu în stare să adoarmă. Se gîndea la patroni, la ce ar putea să facă aceştia. Era sigur că patronii nu dormeau !

Apoi îl năpădiră gînduri despre prietenii săi din trenul particular ; despre situaţia stranie în care se băgase singur ! Rîse tare, într-un fel de disperare, amintindu-şi eforturile lui Percy de a-l îndepărta de acolo. Şi sărmana Jessie ! Ce putea el să spună acum ?

În noaptea aceea, şefii nu făcură nici o mişcare ; cînd se lumină de ziuă, greviştii se grăbiră spre locul de întîlnire, unii din ei fără a se mai opri pentru micul dejun. Veniră ciufuliţi şi nepieptănaţi, privind îngrijoraţi la tovarăşii lor ca şi cum li s-ar fi părut de necrezut amintirea actului de curaj înfăptuit cu o seară înainte. Dar găsind comitetul şi garda lui acolo, gata de acţiune, îşi reveniră, simţiră din nou sentimentul minunat al solidarităţii care făcuse din ei oameni. Curînd începură discursurile, veselia şi cîntecele, care îi făcură să se ivească şi pe cei înapoiaţi şi laşi. Astfel, într-un răstimp scurt, mişcarea era în plin avînt, reunind, practic vorbind, aproape toţi bărbaţii, femeile şi copiii din rîndul muncitorilor.

Mary Burke veni de la spital unde îşi petrecuse noaptea. Arăta obosită şi murdară, dar spiritul ei de luptă nu scăzuse. Relată că a vorbit cu unii dintre oamenii răniţi şi că mulţi dintre ei semnaseră „declaraţii" prin care Compania se apăra chiar şi împotriva unei ameninţări de dare în judecată. Alţii refuzaseră să semneze şi Mary le atrăsese atenţia cu vehemenţă să reziste pe poziţii. Alte două femei se oferiră voluntar să meargă la spital, ca ea să aibă posibilitatea

să se odihnească ; dar Mary nu voia să se odihnească, avea impresia că niciodată nu se va mai putea odihni.

Membrii sindicatului proaspăt organizat, începură să aleagă conducători. Se gîndiră să-l facă președinte pe Hal, dar el se jenă să se angajeze astfel în mod irevocabil și reuși să-i treacă onoarea lui Wanchope. Tim Rafferty deveni casier și secretar. Apoi fu ales un comitet care să meargă la Cartwright cu revendicările oamenilor. Din comitet făceau parte Hal, Wanchope și Tim ; un italian pe nume Marcelli, pentru care garantase Jerry ; un reprezentant al slavilor și unul al grecilor — Rusick și Zammakis, amîndoi oameni solizi și de încredere. În cele din urmă într-un val de rîsete și veselie, întrunirea votă să fie adăugată și Mary Burke la acest comitet. Era un lucru nou ca o femeie să aibă un asemenea rol, dar Mary era fiică de miner și sora unui muncitor la concasor și avea tot atîta drept să-și spună cuvîntul ca oricine altul în North Valley.

§ 9. Hal citi documentul care fusese pregătit în noaptea anterioară. Cereau dreptul de a avea un sindicat fără a fi dați afară pentru asta. Cereau un controlor la cîntar, care să fie ales de muncitori. Cereau ca minele să fie presărate cu lut, pentru a se preveni exploziile și să fie bine armate pentru a se preveni prăbușirile. Cereau dreptul de a face cumpărături în orice magazin care le convenea. Hal le atrase atenția că fiecare din aceste revendicări corespundea unui drept garantat de legile statului ; acesta era un fapt semnificativ și el îi îndemnă pe oameni să nu se mai includă alte revendicări. După unele discuții, fu respinsă propunerea radicalilor care voiau o mărire a salariilor cu zece la sută. De asemeni, fu respinsă propunerea unui sindicalist-anarhist, care explică într-o amestecătură de engleză și italiană, că minele le aparțineau lor și că

ar trebui să refuze orice compromis şi să-i alunge imediat pe patroni.

În timp ce se ţinea acest discurs, tînărul Rovetta îşi făcu loc prin mulţime şi îl trase de o parte pe Hal. Fusese jos în gară şi văzuse venind trenul de dimineaţă. Din el se dăduseră jos vreo treizeci, patruzeci de băieţi, toţi „bătăuşi", pe care fiecare miner din district îi putea recunoaşte de la prima ochire. Cu siguranţă că funcţionarii companiei ţinuseră firele telefonice ocupate în noaptea aceea ; ei aduceau acolo nu numai această încărcătură de paznici veniţi cu trenul, ci şi alţii aduşi cu maşinile din alte oraşele miniere — din Northeastern, din josul văii şi din Barela, o trecătoare laterală a muntelui.

Hal aduse la cunoştinţa adunării aceste ştiri care fură primite cu urlete de furie. Deci acesta era planul patronilor ! Cei cu capetele înfierbîntate săriră pe movila de zgură, o jumătate de duzină de oameni încercînd să ţină discursuri în acelaşi timp. Conducătorii fură nevoiţi să-i oprească cu forţa pe aceşti impetuoşi ; din nou Hal le atrase atenţia : „Fără bătăi !" Trebuiau să aibă încredere în sindicatul lor ; se vor prezenta în faţa companiei ca un front solid şi compania va învăţa că intimidările nu învinge o grevă.

Căzură de acord, şi comitetul o porni spre birourile Companiei, Wanchope ţinînd în mînă revendicările scrise ale întrunirii. În spatele comitetului mergea mulţimea în masă compactă ; ei umplură strada din faţa birourilor, în timp ce cei şapte eroi urcară treptele şi intrară în clădire. Wanchope întrebă de domnul Cartwright şi un funcţionar se duse să transmită mesajul.

Stăteau şi aşteptau ; între timp, unul dintre funcţionari, venind din stradă, îi făcu semn lui Hal. Avea în mînă un plic şi i-l predă fără nici un cuvînt. Era adresat lui „Joe Smith" şi Hal îl deschise şi găsi

înăuntru o micuță carte de vizită la care rămase cu ochii pironiți : „Edward S. Warner, junior" !

Pentru o clipă, lui Hal nu-i veni să creadă ceea ce vedea cu ochii. Edward la North Valley ! Apoi, întorcînd cartea de vizită, citi scrisul familiar al fratelui său : *„Sînt acasă la Cartwright. Trebuie să te văd. Problema îl privește pe tata. Vino imediat"*.

În inima lui Hal se furișă teama. Ce putea însemna un asemenea mesaj ?

Se întoarse iute spre comitet și le explică.

— Tata e un om bătrîn, și a avut o apoplexie acum trei ani. Mi-e teamă să nu fi murit sau să nu fie foarte bolnav. Trebuie să mă duc.

— E o înșelătorie ! strigă Wanchope emoționat.

— Nu, nu se poate, răspunse Hal. Cunosc scrisul fratelui meu. Trebuie să-l văd.

Celălalt declară :

— Atunci, o să așteptăm. Nu ne întîlnim cu Cartwright pînă nu te întorci.

Hal se gîndi la asta.

— Nu cred că-i înțelept, spuse el. Puteți face ce aveți de făcut tot atît de bine și fără mine.

— Dar voiam ca tu să discuți !

— Nu, asta-i treaba ta, Wanchope, replică Hal. Tu ești președintele sindicatului. Știi la fel de bine ca și mine ce vor oamenii ; știi ce doleanțe au. Și în afară de asta, n-o să fie nevoie să discutați cu Cartwright. Fie că vă aprobă revendicările, fie că nu.

Examinară problema pe o parte și pe alta. Mary Burke susținu că ei îl îndepărtează pe Hal tocmai la momentul critic ! Hal rîse în timp ce răspundea. Cînd era vorba de discuții în contradictoriu, Mary era la fel de bună ca oricare bărbat. Dacă Wanchope va da semne de slăbiciune, să vorbească ea !

§ 10. Hal plecă grăbit și urcă strada care ducea spre casa directorului, o vilă de beton așezată pe o mică înălțime de unde se vedea orășelul minier. Sună, ușa se deschise și apăru fratele lui.

Edward Warner era cu opt ani mai mare decît Hal ; tipul perfect al tînărului om de afaceri american. Avea o statură dreaptă, atletică, trăsături regulate și puternice, vocea, manierele, întreaga sa persoană îți vorbeau despre o hotărîre sigură, despre o energie precis îndrumată. De obicei era un model al realizărilor artei croitoriei, dar acum în îmbrăcămintea lui era ceva anormal, la fel că și în comportare.

Neliniștea lui Hal crescuse în timp ce urcase strada.

— Ce s-a întîmplat cu tata ? strigă el.

— Tata e bine, fu răspunsul, cel puțin deocamdată.

— Atunci ce...?

— Peter Harrigan se întoarce din Est. Mîine va fi în Western City. Îți poți da seama că dacă nu părăsești de îndată afacerea asta, i se va întîmpla ceva tatii.

După teama pe care o resimțise, Hal avu o reacție bruscă.

Fratele lui îl privea pe tînărul miner, îmbrăcat într-o salopetă albastră plină de funingine, cu dungi negre pe obraz și cu părul ondulat, în dezordine.

— Mi-ai telegrafiat că vei pleca de aici, Hal !

— Da, așa-i ; dar s-au petrecut lucruri pe care nu le puteam prevedea. Este o grevă.

— Da ; și ce-are a face ? Apoi cu exasperare în glas : Pentru Dumnezeu, Hal cît de departe ai de gînd să mai mergi ?

Hal stătu cîteva momente, privindu-l pe fratele său. Chiar și sub tensiunea în care se afla, nu se putu abține să nu rîdă.

— Știu cum ți se pot părea toate astea, Edward. E o poveste lungă ; nici nu știu cum să încep.

— Presupun că nu știi, spuse Edward sec.

Și Hal rîse din nou.

— În orice caz, pînă aici sîntem de acord. Speram doar să putem discuta totul în liniște, după ce vor fi trecut emoțiile. Cînd îți voi explica condițiile de pe aici...

Dar Edward îl întrerupse.

— Hal, asemenea discuții n-au rost. Nu mă interesează condițiile din orășelele miniere ale lui Peter Harrigan.

Zîmbetul dispăru de pe chipul lui Hal.

— Ai fi preferat să studiezi condițiile din orășelele miniere ale lui Warner ?

Hal încercase să-și stăpînească enervarea, dar nu exista nici o cale ca ei doi să se înțeleagă.

— Edward, noi am avut discuții în legătură cu aceste probleme, și tu ieșeai întotdeauna bine — îmi puteai spune că sînt un copil, era nepotrivit din partea mea să-ți pun la îndoială afirmațiile. Dar acum — acum nu mai sînt copil și va trebui să ne confruntăm pe o bază nouă.

Tonul lui Hal, mai mult decît vorbele sale, făcu impresie. Edward se gîndi înainte de a vorbi.

— Bine, și care-i noua bază ?

— Toți minerii sînt în plină grevă și nu mă pot opri să-ți explic.

— În toată nebunia asta, nu te gîndești la tata ?

— Mă gîndesc la tata, și la tine Edward, dar nu-i momentul acum...

— Dacă a existat vreodată vreun moment potrivit, atunci tocmai ăsta este !

Hal mormăi în sinea lui.

— Foarte bine, spuse el, stai jos. Am să încerc să te fac să-ți formezi o idee despre felul cum am fost atras în treaba asta.

Începu să povestească despre condițiile pe care le găsise în această fortăreață a Companiei Generale de Combustibil. Ca de obicei, cînd vorbea despre acest lucru, era în cele din urmă absorbit de aspectele umane ; în tonul lui își făcu loc pasiunea și fu purtat de val ca atunci cînd încercase să discute în contradictoriu cu oficialitățile din Pedro. Dar, la fel ca și atunci, fu întrerupt în elocvența sa ; descoperi că fratele lui era atît de exasperat încît nu putea asculta o relatare logică.

Era o poveste veche, veche de tot ; așa era de cînd își putea aminti Hal. Părea un mister al naturii, faptul că din aceiași părinți s-au putut naște două temperamente atît de deosebite. Edward era practic și pozitiv ; știa ce voia pe lumea asta, și știa cum să obțină ; nu-l chinuiau niciodată îndoielile, nici întrebările sau alte emoții inutile ; nu-i putea înțelege pe oamenii care permiteau o asemenea risipă de procese mintale. Nu-i putea înțelege pe oamenii care se lăsau „duși de val".

La început, avusese față de Hal prestigiul fratelui mai mare. Era frumos ca un tînăr zeu grec, era puternic și cu aere de stăpîn ; fie că zbura pe gheață cu mișcări sigure și puternice, fie că tăia apa cu umerii săi strălucitori sau dobora potîrnichea cu siguranța și repeziciunea unui fulger, Edward era întruchiparea succesului. Cînd spunea că ideile cuiva erau „păcătoase", cînd vorbea cu dispreț despre „molatici" — atunci acela suferea pînă în adîncul sufletului și trebuia să se reîntoarcă la Shelley sau Ruskin ca să-și recapete curajul.

Hal începuse foarte de timpuriu să-și pună întrebări despre viață ; ceva în natura lui îl obliga parcă

să meargă pînă la esența lucrurilor ; și oricît de mult îl respecta pe minunatul său frate, își dădea seama că existau anumite aspecte ale vieții față de care acest frate era orb. La început au existat îndoieli cu privire la religie ; amărăciunea psihică ce chinuiește pe un tînăr cînd își dă seama pentru prima dată că a fost crescut într-o credință care este un fel de poveste cu zîne mai deosebită. Pe cît se pare, Edward nu-și pusese niciodată asemenea întrebări. Se ducea la biserică pentru că așa trebuia făcut ; și în special pentru că unei tinere doamne cu care voia să se căsătorească îi plăcea să-l vadă îmbrăcat în haine elegante și s-o însoțească într-un loc frumos cu muzică, flori și parfumuri, unde își întîlnea prietenii îmbrăcați și ei în haine elegante. Cît de anormal i se părea lui Edward ca un tînăr să părăsească acest obicei plăcut, doar pentru că nu putea fi sigur că Ionas a înghițit o balenă !

Dar atunci cînd îndoielile lui Hal atacară religia cea de toate zilele a fratelui său — religia sistemului de a obține profit — atunci controversa dintre ei deveni de neîmpăcat. La început Hal nu știa nimic despre problemele practice, și fu de datoria lui Edward să-i răspundă la întrebări. Prosperitatea țării fusese creată de oameni tari, capabili ; acești oameni aveau dușmani — oameni răuvoitori, animați de gelozie și alte pasiuni josnice, care încercau să distrugă construcția aceasta puternică. La început, această teorie diabolică îl satisfăcu pe băiat ; dar mai tîrziu, cînd începu să citească și să observe, fu cuprins de îndoieli. În cele din urmă, ascultînd cele spuse de fratele său și citind totodată scrierile așa zișilor „negativiști" ajunse în mod necesar să înțeleagă că în această controversă existau două moduri de a gîndi : cei care se gîndeau la profituri și cei care se gîndeau la ființele umane.

Edward era alarmat de cărțile pe care le citea Hal; deveni și mai alarmat văzînd ce idei aducea Hal de la universitate. Probabil că la colegiul Harrigan se produseseră schimbări stranii în cîțiva ani ; cînd Edward studiase acolo, nimeni nu visa la asemenea idei ! Nimeni nu scrisese cîntece satirice despre facultățile sau despre donațiile unor filantropi eminenți !

Între timp, Edward Warner senior avusese un atac de paralizie și Edward junior preluase compania. Trei ani în această postură îi imprimară pentru totdeauna punctul de vedere aspru și solid al unui industriaș al cărbunelui. Treaba unui industriaș al cărbunelui era să cumpere ieftin mîna de lucru, să obțină cît mai mult produs într-un timp cît mai scurt și să vîndă produsul la prețul pieții acelora care se bucurau de un credit satisfăcător. Dacă o întreprindere proceda astfel, era o întreprindere reușită ; oricine pretindea că epuiza și distrugea oamenii care extrăgeau cărbunele, era vinovat de sentimentalism și impertinență.

Edward primise cu dispreț afirmația fratelui său că avea de gînd să studieze stările de lucruri din industrie petrecîndu-și vacanța ca simplu muncitor. Totuși, cînd o analiză, înclină să creadă că ideea nu era chiar atît de proastă. Poate că Hal nu va găsi ceea ce căuta ; poate că muncind cu brațele, îi vor ieși din cap unele prostii !

Dar acum, experiența fusese făcută și Edward fu copleșit de revelația că fusese un insucces groaznic. Hal nu ajunsese la concluzia că muncitorii erau turbulenți, leneși și incompetenți și că ar fi avut nevoie de o mînă forte care să-i conducă ; dimpotrivă, devenise el însuși unul din acești turbulenți ! Un apărător al celor leneși și incompetenți, un agitator, un ațîțător al prejudecăților de clasă, un dușman al pro-

priilor prieteni şi al asociaţilor de afaceri ai fratelui său !

Hal nu-l văzuse niciodată pe Edward atît de emoţionat. Îşi dădu seama că se petrece cu el ceva într-adevăr anormal ; asta îl cam nedumerea în timp ce vorbea, dar nu reuşi să înţeleagă care e cauza, pînă ce fratele lui nu-l lămuri cum ajunsese acolo. Fusese la o petrecere în casa unui prieten, şi, la ora unsprezece jumătate noaptea, Percy Harrigan l-a chemat la telefon. Percy primise un mesaj de la Cartwright, în legătură cu faptul că Hal conducea o răscoală în North Valley ; Percy descrisese situaţia în asemenea culori întunecate, încît Edward s-a repezit să prindă trenul de la miezul nopţii, îmbrăcat cu hainele de seară şi neluîndu-şi nici măcar o periuţă de dinţi cu el !

Hal abia se putea ţine să nu izbucnească în rîs. Fratele lui, fratele cel pus la punct şi demn, să coboare dintr-un vagon de dormit la ora şapte dimineaţă, purtînd frac şi cilindru ! Şi iată-l pe pretenţiosul Edward Warner junior, care n-a plătit niciodată mai puţin de o sută cincizeci de dolari pe un costum de haine, îmbrăcat în „haine de gata" pentru care plătise doisprezece dolari şi patruzeci şi opt de cenţi într-o prăvălie „evreiască" dintr-un orăşel minier !

§ 11. Dar Edward n-avea răgaz nici pentru un zîmbet ; toate facultăţile sale erau absorbite de sarcina pe care o avea în faţă, aceea de a-şi scoate fratele din această situaţie neplăcută, atît de periculoasă şi de umilitoare. Hal venise într-un oraş care aparţinea prietenilor de afaceri ai lui Edward, şi se apucase să se amestece în treburile lor, să le aţîţe muncitorii şi să le pună în pericol proprietatea. După cît se părea, Edward nu avea nici o îndoială că North Valley era

proprietatea Companiei Generale de Combustibil — şi nu numai minele şi casele, ci şi oamenii care trăiau în ele ; cînd Hal sugera vreun alt punct de vedere, cuvintele sale erau primite doar cu exclamaţii de nemulţumire. Ar fi existat oare vreun oraş la North Valley, dacă n-ar fi fost capitalul şi energia Companiei Generale a Combustibilului ? Dacă oamenilor din North Valley nu le plăceau condiţiile oferite de Compania Generală de Combustibil aveau o soluţie simplă şi clară — să se ducă să lucreze în altă parte. Dar ei stăteau ; scoteau cărbunele Companiei Generale de Combustibil, primeau salariu de la Compania Generală de Combustibil...

— Acum au încetat să mai primească, interveni Hal.

— Foarte bine, asta era treaba lor, replică Edward. Dar lasă-i s-o facă pentru că vor ei — nu pentru că nişte agitatori din afară îi instigă la asta. În orice caz, printre agitatori să nu fie membri ai familiei Warner !

Fratele mai mare şi-l imagină pe bătrînul Peter Harrigan întorcîndu-se din Est : furia de nedescris în care va sosi, furtuna pe care o va stîrni în cercurile de afaceri din Western City. Era de neînchipuit, aşa ceva nu se mai pomenise niciodată !

— Şi tocmai cînd deschidem o mină nouă, cînd avem nevoie de fiecare dolar de credit pe care-l putem obţine !

— Nu sîntem destul de puternici ca să-l ţinem la distanţă pe Peter Harrigan ? întrebă Hal.

— Avem destui alţi oameni pe care trebuie să-i ţinem la distanţă, fu răspunsul. Nu trebuie să ieşim în drum ca să ne facem duşmani.

Edward vorbea nu numai ca un frate mai mare ci şi ca omul de afaceri al familiei. Cînd tatăl lor fusese doborît de prea multă muncă şi într-o singură oră groaznică fusese transformat dintr-un om de afaceri activ într-un invalid copilăros şi patetic, Hal fusese

destul de bucuros că exista un membru al familiei cu spirit practic ; el fusese perfect de acord să-l vadă pe fratele său luînd asupra sa aceste greutăți, în timp ce el era plecat la universitate unde se distra cu cînteoe satirice. Hal nu avea răspunderi, nimeni nu-i ceruse nimic altceva — doar să nu pună bețe în roate mașinii pe care o conducea fratele lui.

— Trăiești din industria cărbunelui ! Fiecare dolar pe care-l cheltuiești provine de acolo...

— Știu asta ! Știu asta ! strigă Hal. Tocmai lucrul ăsta mă chinuie ! Faptul că trăiesc de pe urma mărinimiei unor asemenea sclavi salariați...

— Încetează ! strigă Edward. Nu la asta mă gîndesc !

— Știu — dar la asta mă gîndesc *eu* ! De acum încolo vreau să cunosc oamenii care muncesc pentru mine, și felul cum sînt tratați. Nu mai sînt fratele cel mic pe care-l duci cu banalități.

— Știi doar, Hal, că minele noastre sînt sindicalizate.

— Da, dar ce înseamnă asta ? Cum le conducem noi ? Le dăm oamenilor greutatea care o scot ?

— Desigur ! Au controlorii lor la cîntar.

— Și atunci, cum concurăm cu ceilalți patroni din district care plătesc pentru o tonă de trei mii de funzi ?

— Reușim — prin economii.

— Economii ? Nu văd ca Peter Harrigan să facă risipă pe aici ! Hal se opri pentru un răspuns, dar nu veni. Îi cumpărăm pe controlorii de la cîntar ? Îi mituim pe conducătorii sindicatului ?

Edward roși ușor.

— La ce bun să fii nesuferit, Hal ? Știi doar că nu fac o treabă murdară.

— Nu vreau să fiu nesuferit, Edward ; dar trebuie să știi că mulți oameni de afaceri pot spune că nu fac

treburi murdare, pentru că pun pe alții să le facă pentru ei. Cum e cu politica, de exemplu ? Noi sîntem aceia care conducem mașinăria și ne punem funcționarii și șefii noștri în funcțiile locale ?

Edward nu răspunse și Hal insistă,

— Vreau să știu lucrurile astea ! Nu vreau să mai fiu orb !

— Foarte bine, Hal — poți să știi tot ce vrei ; dar pentru numele lui Dumnezeu, nu acum ! Dacă vrei să fii considerat bărbat, dovedește un bun simț de bărbat ! Bătrînul Pete se întoarce mîine seară în Western City ! Nu știi că o să se repeadă la mine, urlînd ca un taur furios ? Nu știi că dacă îi spun că nu pot face nimic — că am venit aici și am încercat să te scot — nu știi că o să se ducă la tata ?

Edward încercase toate argumentele și acesta era singurul care conta.

— Trebuie să-l ții departe de tata ! exclamă Hal.

— Tu îmi spui asta ! replică celălalt. Și doar îl cunoști pe bătrînul Pete ! Nu știi că o să ajungă la el chiar dacă ar trebui să spargă ușa casei ? O să-și verse toată furia pe sărmanul bătrîn ! Ai fost avertizat clar ; știi că e o problemă de viață și moarte să-l ferim pe tata de emoții. Nu știu ce ar face ; poate s-ar înfuria pe tine, poate te-ar apăra. E bătrîn și slab, nu prea mai înțelege lucrurile. În orice caz, n-o să-l lase pe Pete să te batjocorească — și mai mult ca sigur va muri în timpul disputei. Vrei să ai așa ceva pe conștiință, alături de necazurile prietenilor tăi muncitori ?

§ 12. Hal ședea tăcut, privind fix înaintea lui. Era oare adevărat faptul că în viața fiecărui om exista ceva care îi paraliza mîna și îl lăsa neajutorat în lupta pentru dreptatea socială ?

Cînd vorbi din nou, o făcu în șoaptă.

— Edward, mă gîndesc la un tînăr irlandez care muncește în minele astea. Are și el un tată ; și tatăl lui a fost surprins de explozie. E un om bătrîn, cu o soție și încă șapte copii. E un om bun, și tînărul e și el un băiat bun. Să-ți spun ce le-a făcut Peter Harrigan !

— Orice ar fi, e în regulă, poți să-i ajuți, spuse Edward. Nu vor fi nevoiți să moară de foame.

— Știu, dar mai sînt încă mulți alții ; nu pot să-i ajut pe toți, zise Hal. Și în afară de asta, Edward, nu poți să înțelegi — nu mă gîndesc la milostenie, ci la *dreptate*. Sînt sigur că băiatul acela, Tim Rafferty, își iubește tatăl tot atît de mult cît îl iubesc și eu pe tatăl meu ; și mai sînt aici și alți oameni bătrîni cu fii care îi iubesc...

— Ah ! Hal, pentru Dumnezeu ! exclamă Edward de parc-ar fi făcut explozie. Nu găsea alte cuvinte ca să-și exprime nerăbdarea. Vrei să iei pe umerii tăi toate necazurile din lume ? Sări în sus și îl apucă pe celălalt de braț. Băiete, trebuie să pleci de aici !

Hal se ridică fără să răspundă. Părea nehotărît, iar fratele său începu să-l tragă spre ușă.

— Am o mașină aici. Putem prinde un tren peste o oră...

Hal văzu că trebuia să vorbească cu fermitate.

— Nu, Edward, nu pot veni tocmai acum, zise el.

— Îți spun că *trebuie* să vii !

— Nu pot. Le-am făcut o promisiune oamenilor acestora !

— Pentru numele lui Dumnezeu — ce sînt oamenii ăștia pentru tine ! Cum poți să-i pui în balanță cu propriul tău tată !

— Nu-ți pot explica, Edward. Am vorbit o jumătate de oră și cred că nici măcar nu m-ai auzit. E de ajuns să spun că îi văd pe oamenii ăștia prinși într-o capcană — una la crearea căreia a contribuit viața

mea întreagă. Nu-i pot lăsa în ea. Şi în plus, nu cred că tata ar dori să fac aşa ceva, dacă ar înţelege.

Celălalt făcu un ultim efort de a se stăpîni.

— N-am să te numesc un prost sentimental. Lasă-mă doar să-ţi pun o întrebare simplă. Ce crezi că poţi *face* pentru oamenii aceştia ?

— Cred că îi pot ajuta să obţină condiţii omeneşti.

— Dumnezeule milostiv ! strigă Edward, oftînd de disperare. În minele lui Peter Harrigan ! Nu înţelegi că o să-i prindă şi o să dea afară de aici, în brînci, toată gaşca, pînă la ultimul om din orăşel, dacă va fi nevoie ?

— Poate, răspunse Hal ; dar dacă oameni de la celelalte mine li se vor alătura — dacă sindicatul mare din afară va fi alături de ei, atunci...

— Visezi Hal ! Vorbeşti ca un copil ! Am stat de vorbă cu directorul de aici ; i-a telegrafiat bătrînului Peter despre situaţie şi tocmai a primit un răspuns. Fără îndoială că a şi acţionat.

— A acţionat ? repetă Hal. Ce vrei să spui ? Îl privea cu nelinişte pe fratele său.

— Bineînţeles, i-au dat afară pe agitatori.

— *Ce ?* Şi în timpul ăsta eu stau aici de vorbă ! Hal se întoarse spre uşă.

— Ai ştiut asta tot timpul ! exclamă el. M-ai ţinut aici în mod deliberat !

O porni, dar Edward sări şi îl prinse.

— Ce ai fi putut face ?

— Dă-mi drumul ! strigă Hal furios.

— Nu fi prost, Hal ! Am încercat să te scap de neplăceri. S-ar putea să se producă ciocniri.

Edward se aruncă între Hal şi uşă, şi avu loc o scurtă încăierare. Bărbatul mai în vîrstă nu mai era însă atletul, tînărul zeu bronzat ; stătuse la o masă într-un birou, în timp ce Hal făcuse muncă grea. Hal

îl aruncă într-o parte, şi o clipă mai tîrziu sări afară pe uşă şi alergă jos în pantă.

§ 13. Ajungînd pe strada principală a orăşelului, Hal văzu mulţimea în faţa birourilor direcţiei ! O singură privire îi spuse că se întîmplase ceva. Oamenii alergau în toate părţile, gesticulînd şi strigînd. Unii veneau în direcţia lui şi, cînd îl văzură, începură să strige la el. Primul care ajunse lîngă el, fu Klowoski, polonezul cel micuţ, fără suflu, gîfîind de emoţie.

— Dau afară comitetul nostru.

— Îi dau afară ?

— Îi dau afară ! Jos în vale !

Omuleţul îşi agita braţele în gesturi sălbatice ; ochii săi păreau gata să-i iasă din orbite.

— Îi duce ! Tot grupul — oameni înarmaţi ! Oamenii i-au văzut — au ieşit pe uşa din dos. Aveau mîinile legate. Oamenii înarmaţi îi ţineau, nu-i lăsau să zică nici pîs, nu puteau să facă nimic ! Aşteptau deja maşinile alea — cum le zice ?

— Automobile ?

— Da, erau trei ! I-au băgat pe toţi înăuntru, repede — au plecat pe şosea ca vîntul ! Jos în vale, s-au dus toţi ! Ne sparg greva !

Şi glasul micului polonez se sfîrşi cu un geamăt de disperare.

— Nu, nu ne vor sparge greva ! exclamă Hal. Nu încă !

Deodată, îşi dădu seama de faptul că fratele lui îl urmase — gîfîind din greu, deoarece alergătura îl ostenise. Îl apucă pe Hal de braţ, exclamînd :

— Nu te băga, îţi spun !

Aşa că, în timp ce îi punea întrebări lui Klowoski, Hal se zbătea, pe jumătate inconştient, să se elibereze din strînsoarea fratelui său. Dintr-odată problema îşi găsi în mod forţat o rezolvare, căci micuţul polonez

scoase un țipăt de pisică furioasă și se îndreptă spre Edward cu degetele întinse ca niște gheare. Fratele plin de demnitate al lui Hal ar fi trebuit să renunțe la demnitatea lui dacă Hal nu l-ar fi oprit din drum pe Klowoski cu celălalt braț.

— Lasă-l în pace ! E fratele meu ! spuse el.

La care omulețul se dădu înapoi și privi uimit.

Hal îl văzu alergînd spre el pe Androkulos. Tînărul grec fusese pe strada din spatele birourilor și văzuse cum fusese dus comitetul ; fuseseră luați nouă oameni — Wanchope, Tim Rafferty și Mary Burke, Marcelli, Zammakis și Rusick, și încă trei care fuseseră interpreți cu o seară înainte. Totul fusese făcut atît de repede, încît mulțimea abia dacă își dăduse seama ce se întîmplase.

Acum, după ce înțeleseseră sensul acțiunii, oamenii erau înnebuniți de furie. Amenințau cu pumnii, strigînd sfidător la un grup de funcționari și paznici care se vedeau în ușa clădirii direcției. Se auzeau strigăte furtunoase de răzbunare.

Hal își dădu seama pe moment de pericolul situației, era ca un om care privește fitilul aprins al unei bombe. Acum, mai mult ca oricînd, această hoardă poliglotă avea nevoie de o conducere — o conducere inteligentă, cu sînge rece și capabilă să se descurce.

Descoperindu-i prezența, mulțimea năvăli spre el ca un val. Se adunară în jurul lui, urlînd. Își pierduseră restul comitetului, dar îl mai aveau încă pe Joe Smith ! Joe Smith ! Ura pentru Joe ! Să pună mîna pe el oamenii înarmați, dacă pot ! Își fluturară șepcile și încercară să-l ridice pe umerii lor, ca toți să-l poată vedea.

Cerură zgomotos un discurs și Hal porni să-și facă drum spre treptele celei mai apropiate clădiri, cu Edward care se ținea de pulpana hainei lui. Edward era îmbrîncit ; fusese nevoit să renunțe la demnita-

tea lui — dar nu renunța la fratele său. Și cînd Hal fu gata să se urce pe trepte, Edward făcu un ultim efort disperat, strigîndu-i în ureche :

— Așteaptă o clipă ! Așteaptă ! Vrei să încerci să vorbești mulțimii ăsteia ?

— Desigur. Nu vezi că o să fie tulburări dacă n-o fac ?

— Or să te omoare ! O să provoci o luptă și o mulțime de nenorociți din ăștia vor fi împușcați ! Hal, folosește-ți bunul simț ; Compania a adus paznici înarmați pe cînd oamenii tăi nu sînt.

— Tocmai de asta trebuie să le vorbesc !

Discuția se ducea în condiții grele ; fratele mai mare se agăța de brațul celui mai tînăr, în timp ce tînărul voia să se elibereze, iar mulțimea striga într-un singur glas :

— Vorbește ! Vorbește !

Erau cîțiva prin apropiere cărora la fel ca și lui Klowoski nu prea le plăcea acest străin care îl împiedica pe apărătorul lor și dădea semne că erau dispuși să „intervină" ; așa că în cele din urmă, Edward renunță la luptă și oratorul se urcă pe trepte și privi în față mulțimea.

§ 14. Hal își ridică brațele, cerînd să se facă liniște.

— Băieți, strigă el, ne-au răpit comitetul. Ei cred că în felul ăsta ne vor sparge greva — dar își vor da seama că au greșit !

— Așa-i ! Ai dreptate ! urlară cîteva voci.

— Uită că avem un sindicat. Trăiască sindicatul nostru din North Valley !

— Ura ! Ura !

Pereții cheilor repetară strigătul.

— Să trăiască marele sindicat care ne va sprijini, Uniunea Minerilor din America !

Din nou răsună strigătul ; din nou și din nou.

— Trăiască sindicatul ! Trăiască Uniunea Minerilor din America !

Un miner american solid, Ferris, era în fruntea gloatei și vocea lui răsuna lui Hal în urechi ca o sirenă cu aburi.

În cele din urmă, cînd se putu face auzit, Hal reluă :

— Băieți, chibzuiți o clipă. V-am avertizat că vor încerca să vă provoace ! Nimic nu le-ar fi mai pe plac decît să înceapă aici o încăierare și să aibă motiv să ne distrugă sindicatul ! Nu uitați, băieți, că dacă reușesc să vă facă să vă bateți, vor distruge sindicatul, și sindicatul este singura noastră speranță !

Din nou se făcu auzit strigătul :

— Trăiască sindicatul !

Hal îl lăsă să strige în douăzeci de limbi, pînă cînd fură mulțumiți.

— Băieți, continuă el în cele din urmă, ne-au alungat comitetul. În același fel ar putea să mă alunge și pe mine...

— Nu, n-au s-o facă ! strigară voci din mulțime. Se auzi urletul de furie al lui Ferris.

— Să încerce numai ! O să le dăm foc în pat !

— Dar ei *pot* să mă expedieze ! replică Hal. *Știți* doar că în privința asta sînt mai tari ca noi. Pot să-l cheme pe șerif, pot chema soldații, dacă e nevoie ! Nu putem să ne opunem cu forța — dacă vor, pot să dea afară fiecare bărbat, femeie sau copil din orășel. Ce trebuie să ne fie clar însă e faptul că, pînă și în asemenea condiții, nu ne vor distruge sindicatul ! Și nici sindicatul mare din afară, care o să ne sprijine ! Putem rezista și putem să-i facem ca pînă la urmă să ne aducă înapoi.

Cîțiva din prietenii lui Hal, dîndu-și seama ce încerca să facă, îi veniră în ajutor.

— Fără bătaie ! Fără violență ! Să fim alături de sindicate !

Și el continuă să le bage în cap ideea ; deși Compania ar putea să-i dea afară, marele sindicat al celor patru sute cincizeci de mii de muncitori mineri din țară îi va hrăni, îi va chema pe ceilalți muncitori din district să-i sprijine. Astfel, patronii, care aveau de gînd să-i înfometeze ca să-i facă să se supună, vor constata că minele lor rămîn în permanență închise. Vor fi obligați să cedeze și tactica solidarității va triumfa.

Hal continuă astfel, amintindu-și lucrurile pe care i le spusese Olson și punîndu-le în practică, văzu din nou, pe chipurile lor, speranța luînd locul urii și mîniei.

— Acum, băieți, mă duc să discut cu directorul în numele vostru. Voi fi eu comitetul vostru, dacă pe ceilalți i-au îndepărtat.

Sirena cu aburi a lui Ferris urlă din nou :

— Tu ești omul potrivit, Joe Smith !

— Foarte bine, oameni buni — acum fiți atenți la ce vă spun ! Mă voi duce la director iar apoi voi coborî în Pedro unde se vor afla astăzi dimineață cîțiva activiști ai Sindicatului Minerilor. Le voi arăta situația și le voi cere să vă sprijine. Asta vreți, nu-i așa ?

Asta vroiau. Sindicatul cel mare !

— Bine. Voi face tot ce pot pentru voi, și o să găsesc vreun mijloc să vă trimit vorbă. Între timp, țineți-vă bine. Patronii vă vor spune minciuni, vor încerca să vă înșele, vor trimite printre voi spioni și provocatori — dar voi să stați pe poziții și să așteptați sindicatul cel mare.

Hal stătea și privea la mulțimea bucuroasă. Avu timp să observe cîteva chipuri ridicate spre el. Erau chipuri demne de compătimire, obosite de muncă, emanînd fiecare o chemare aparte, spunîndu-și propria poveste de lipsuri și înfrîngeri ! Erau din nou transfigu-

rați, radiind acea lumină nouă, minunată, pe care o văzuse pentru prima oară cu o seară înainte. Fusese înăbușită pentru o clipă, dar se aprinsese din nou ; nu va pieri niciodată în inimile oamenilor — odată ce au cunoscut puterea pe care o dă. Nimic din ce văzuse pînă acum nu-l mișcase într-atîta pe Hal, ca această reînviere a entuziasmului. Era un lucru minunat, teribil de frumos !

Hal îl privi pe fratele său, să vadă cît de mișcat fusese. Văzu pe chipul fratelui său satisfacție, o ușurare nemărginită. Treaba se terminase cu bine ! Hal pleca de aici !

Hal se întoarse din nou spre oameni ; într-un fel, după ce-l privise pe Edward, i se păreau și mai demni de compătimire ca oricînd. Căci Edward întruchipa puterea căreia i se opuneau — puterea nevăzută, de neînțeles, care voia să-i distrugă. Într-o clipă de emoție, lui Hal îi apăru posibilitatea eșecului, care îl copleși. Îi văzu așa cum vor fi atunci cînd nu vor avea lîngă ei un conducător care să le vorbească. Și-i închipui așteptînd în timp ce obișnuința de a se supune, veche de o viață întreagă, se străduia să iasă din nou la iveală ; îi văzu asaltați de temeri, chinuiți de o mie de zvonuri, ca de niște animale sălbatice asmuțite asupra lor de viclenii lor dușmani. Vor suferi, nu numai pentru ei înșiși ci și pentru soțiile și copiii lor — aceleași dureri iscate de spaimă pe care le simțea Hal cînd se gîndea la acel om bătrîn din Western City, căruia doctorii i-au atras atenția să se ferească de emoții.

Dacă se țineau tari, dacă se conformau înțelegerii cu conducătorul lor, vor fi dați afară din căminele lor, vor trebui să înfrunte frigul iernii ce se apropia, vor trebui să înfrunte foamea și lista neagră. Iar între timp — ce va face el ? Care era partea lui în această înțelegere ? Va sta de vorbă pentru ei cu directorul, îi va preda „sindicatului cel mare" — apoi se va îna-

poia la propria sa viață de bună stare și plăceri. Să mănînce fripturi și pateuri calde într-un club bine pus la punct, cu chelneri care se mișcă ușor și liniștit în spatele lui ! Să danseze la clubul din afara orașului cu ființe alese, alcătuite din mătase și satenuri, din parfumuri și zîmbete dulci, și din farmece fericite, lipsite de griji ! Nu, era prea ușor ! Putea să numească asta datoria lui față de frate și tată, dar în sufletul lui va ști că fusese o trădare față de viață, era diavolul care îl urca pe un munte înalt și îi arăta toate împărățiile pămîntului !

Împins de un impuls neașteptat, Hal ridică din nou mîinile.

— Băieți, spuse el, acum ne înțelegem unii cu alții. N-o să vă reîntoarceți la lucru pînă nu vă spune sindicatul cel mare. Iar în ceea ce mă privește, voi fi alături de voi. Cauza voastră este și cauza mea, voi continua să lupt pentru voi, pînă cînd vă veți căpăta drepturile, pînă cînd veți putea trăi și munci ca oamenii ! E bine așa ?

— E bine ! E bine !

— Atunci — să jurăm !

Și Hal își ridică mîinile, iar oamenii și le ridicară și ei, și, într-o furtună de strigăte și fluturări înnebunitoare de șepci, făcu jurămîntul care știa că îi lega propria-i conștiință. Îl făcu în mod deliberat, acolo, în prezența fratelui său. Nu era o simplă rafală asupra unei tranșei, era o înrolare la război ! Dar chiar și în acea clipă de avînt, Hal s-ar fi îngrozit dacă și-ar fi dat seama de durata înrolării, de anii de conflict obositor și disperat, pentru care își punea zălog viața.

§ 15. Hal se dădu jos de la tribună iar mulțimea îi făcu loc, și alături de fratele său coborî strada spre clădirea birourilor, pe veranda căreia stăteau străjile.

Înaintarea lui era triumfală ; voci aspre îi strigau în urechi cuvinte de încurajare, oamenii se împingeau și se înghionteau ca să-i strîngă mîna sau să-l bată pe spate ; îl băteau pe umăr chiar și pe Edward și încercau să-i strîngă mîna, pentru că era împreună cu Hal și se părea că acesta avea încredere în el. Mai tîrziu, Hal se gîndi la aceasta și se bucură. O asemenea aventură pentru Edward !

Bărbatul cel tînăr urcă treptele clădirii și vorbi paznicilor.

— Vreau să-l văd pe domnul Cartwright.

— E înăuntru, răspunse unul neprietenos. Cu Edward după el, Hal intră și fu îndrumat spre biroul particular al directorului.

Întrucît fusese muncitor și avea conștiință de clasă, Hal era atent la comportarea directorilor de mină ; el observă că acesta se înclină politicos în fața lui Edward, dar nu-l incluse și pe fratele lui Edward.

— Domnule Cartwright, am venit la dumneavoastră ca trimis al muncitorilor din acest orășel, spuse el.

Directorul nu păru impresionat de acest anunț.

— Sînt însărcinat să vă comunic că oamenii cer satisfacerea a patru revendicări înainte de a relua lucrul. Prima...

Aici Cartwright vorbi în felul lui repezit, ascuțit.

— N-are rost să continuați, domnule. Compania nu va discuta cu oamenii decît ca indivizi. Nu va recunoaște delegații.

Și răspunsul lui Hal fu la fel de rapid.

— Foarte bine, domnule Cartwright. În cazul acesta vin la dumneavoastră ca individ.

Pentru un moment directorul păru descumpănit.

— Vreau să cer patru drepturi care îmi sînt acordate de legile acestui stat. Mai întîi dreptul de a aparține unui sindicat, fără să fiu concediat pentru asta.

Celălalt își recăpătase atitudinea de autoritate calmă.

— Aveți acest drept domnule ; l-ați avut întotdeauna. Știți perfect de bine, Compania nu a concediat pe nimeni pentru că a aparținut unui sindicat.

Cetățeanul se uita la Hal și între ei avu loc o înfruntare din priviri. O furie rece îl năpădi pe Hal. Capacitatea lui de a îndura asemenea lucruri ajunsese la limită.

— Domnule Cartwright, sînteți slujitorul unuia din cei mai mari comedianți ai lumii ; și îl sprijiniți cu abilitate, spuse el.

Celălalt roși și dădu înapoi ; Edward interveni repede :

— Hal, n-ai nimic de cîștigat dintr-o asemenea discuție !

— Publicul lui e întreaga lume, insistă Hal. Joacă farsa cea mai prodigioasă — și el și toți actorii lui care își iau mutre atît de solemne !

— Domnule Cartwright, spuse Edward cu demnitate, sper că înțelegeți că am făcut tot ce pot ca să-l înduplec pe fratele meu.

— Desigur, domnule Warner, replică directorul. Trebuie să știți că, în ceea ce mă privește, am făcut totul ca să-i arăt considerație fratelui dumneavoastră.

— Iar ! Actorul acesta e un geniu ! exclamă Hal.

— Hal, dacă ai treabă cu domnul Cartwright...

— Mi-a arătat considerație trimițîndu-și oamenii cu revolvere să mă prindă noaptea, să mă scoată afară dintr-o cabană și aproape că mi-a sucit brațul ! Un asemenea umor n-a mai existat vreodată !

Cartwright încercă să vorbească — dar privind spre Edward nu spre Hal.

— În vremea aceea...

— Mi-a arătat considerație ținîndu-mă în închisoare și hrănindu-mă cu pîine și apă două nopți și o zi ! Poți să întreci un asemenea umor ?

— În vremea aceea nu știam...

— Plastografiindu-mi numele pe o scrisoare și făcînd-o să circule prin orășel ! Și în cele din urmă, lucrul cel mai de luat în seamă, spunîndu-i unui ziarist că am sedus o fată de aici !

Directorul se făcu și mai roșu.

— *Nu !* declară el.

— *Ce ?* strigă Hal. Nu i-ai spus lui Billy Keating de la *Gazeta* că am sedus o fată la North Valley ? Nu i-ai descris fata — o irlandeză roșcovană ?

— Domnule Warner, am spus doar că am auzit unele zvonuri...

— *Unele* zvonuri, domnule Cartwright ? De la dumneata emana numai certitudine. I-ai făcut domnului Keating o relatare sigură și explicită...

— Nu-i adevărat ! declară celălalt.

— Am să vă dovedesc în curînd ! Hal o porni spre telefonul de pe biroul lui Cartwright.

— Ce vrei să faci, Hal ?

— Vreau să-l chem pe Billy Keating la telefon și să-i auziți declarația.

— Prostii, Hal ! strigă Edward. Nu-mi pasă o iotă de ce spune Keating. Știi că atunci domnul Cartwright n-avea de unde să bănuiască cine ești.

Cartwright se grăbi să se agațe de acest sprijin.

— Desigur că nu, domnule Warner ! Fratele dumneavoastră a venit aici pretinzînd că e muncitor...

— Aha ! strigă Hal. Deci asta-i ! Consideri deci just să vehiculezi calomnii despre muncitorii tineri din orășelul dumitale.

— Ai stat destul de mult aici ca să cunoști moralitatea unor asemenea tineri.

— Sînt aici de suficient timp, domnule Cartwright, ca să știu că dacă vreți să analizați problema moralității din North Valley, trebuie să începeți în primul rînd cu șefii și paznicii cărora le-ați dat împuterniciri și cărora le permiteți să nu dea pace femeilor.

Edward interveni:

— Hal, n-ai nimic de cîștigat continuînd această discuție. Dacă ai vreo treabă aici, termin-o, pentru numele lui Dumnezeu!

Hal făcu un efort ca să-și recapete stăpînirea de sine. Reveni la cererile grevei — dar numai ca să constate că distrusese stăpînirea de sine a directorului.

— V-am dat răspunsul meu, declară Cartwright, refuz categoric orice altă discuție.

— Bine, spuse Hal, dacă refuzați să permiteți unei delegații a muncitorilor să discute cu dumneavoastră în mod deschis, ca în chestiuni de afaceri, trebuie să vă informez ca individ că toți ceilalți indivizi din orășel refuză să lucreze pentru dumneavoastră.

Directorul nu se lăsă impresionat de acest sarcasm elaborat cu atenție.

— Tot ce am să vă spun, domnule, este că mina numărul doi va relua lucrul dimineață și că oricine va refuza să muncească, va fi trimis jos în vale înainte de lăsarea nopții.

— Așa de repede, domnule Cartwright? Ei și-au închiriat casele de la Companie și știți că, în conformitate cu contractul Companiei, au dreptul la trei zile preaviz înainte de a fi evacuați!

Cartwright fu atît de nedibaci încît încercă să argumenteze. Știa că Edward asculta și voia să se dezvinovățească.

— Nu vor fi evacuați de Companie. Autoritățile din oraș se vor ocupa de ei.

— Al căror șef sînteți chiar dumneavoastră?

— Întîmplător, am fost ales primar în North Valley.

— Ca primar în North Valley i-ați dat a înțelege fratelui meu că mă veți da afară, nu?

— I-am cerut fratelui dumitale să te convingă să pleci.

— Dar i-ați spus clar că, dacă nu reușește, mă veți da afară?

— Da, asta-i adevărat.

— Și motivul pe care l-ați invocat a fost că ați primit instrucțiuni telegrafice de la domnul Peter Harrigan. Pot să întreb în ce funcție a fost ales domnul Harrigan în orașul nostru?

Cartwright își dădu seama de încurcătură.

— Fratele dumitale m-a înțeles greșit, spuse el supărat.

— L-ai înțeles greșit, Edward?

Edward, dezgustat, se dusese la fereastră: se uita la cutiile de conserve de roșii și la mormanele de zgură și nu considera necesar să se întoarcă. Dar directorul știa că el ascultă și consideră necesar ca în răspunsul său să îndrepte gafa.

— Tinere, ai violat mai multe ordonanțe ale acestui oraș, spuse el.

— Există vreo ordonanță împotriva organizării unui sindicat al minerilor?

— Nu; dar este una împotriva ținerii de discursuri pe străzi.

— Cine a dat această ordonanță, dacă-mi este permis să întreb?

— Consiliul orășenesc.

— Format din JOHNSON, șeful poștei și funcționar al magazinului Companiei; ELLISON, contabilul Companiei, STRAUSS, șef de galerie al Companiei; O'CALLAHAN, deținătorul cîrciumii Companiei. Lista e exactă?

Cartwright nu răspunse.

— Iar al cincilea membru al consiliului orășenesc sînteți dumneavoastră în persoană din oficiu — domnul ENOS CARTWRIGHT primar și directorul Companiei.

Din nou nici un răspuns.

— Aveți o ordonanță împotriva ținerii de discursuri pe străzi ; și în același timp Companiei îi aparțin clădirile cîrciumilor, pensiunilor, biserica și școala. Unde vreți să-și țină cetățenii discursurile ?

— Ai fi un bun avocat, tinere. Dar noi cei care avem funcții aici știm foarte bine ce înțelegi dumneata prin „discursuri" !

— Atunci nu sînteți de acord ca cetățenii să țină întruniri ?

— Vreau să spun că nu considerăm necesar să dăm posibilitatea agitatorilor să-i incite pe salariații noștri.

— Pot să vă întreb, domnule Cartwright, dacă vorbiți în calitate de primar al unei comunități americane sau de director al unei mine de cărbuni ?

Obrazul lui Cartwright devenea din ce în ce mai stacojiu. Adresîndu-se spatelui lui Edward, spuse :

— Nu văd nici un motiv să continuăm astfel.

Și Edward era de aceeași părere. Se întoarse.

— Adevărat, Hal...

— Dar bine, Edward ! Un om îl acuză pe fratele tău că încalcă legile ! Ai mai auzit pînă acum de tendințe criminale în familia noastră ?

Edward se întoarse din nou spre fereastră și își reluă studierea mormanelor de zgură și de conserve de roșii. Era o ceartă vulgară și prostească, dar își dăduse destul de bine seama de starea de spirit a lui Hal, ca să înțeleagă că va continua tot așa atîta vreme cît cineva va fi destul de nedibaci ca să-i răspundă.

— Domnule Cartwright, spuneţi că am încălcat ordonanţa care interzice ţinerea de cuvîntări pe stradă. Pot să întreb ce pedeapsă prevede această ordonanţă ?

— Ai să afli cînd o să ţi se aplice pedeapsa.

Hal rîse.

— Din cele ce aţi spus adineaori, îmi închipui că pedeapsa este expulzarea din oraş ! Dacă pricep procedura legală, ar fi trebuit să fiu adus în faţa judecătorului de pace — care întîmplător este un alt funcţionar al magazinului Companiei. În loc de asta, sînt condamnat de primar — sau poate de directorul Companiei ? Pot să întreb cum se poate una ca asta ?

— Din consideraţie pentru...

— Cînd am cerut eu consideraţie ?

— Consideraţie pentru fratele dumitale, vreau să spun.

— A ! În acest caz, ordonanţa prevede că primarul —sau directorul ? — poate arăta consideraţie fratelui unui om care a încălcat legea, schimbîndu-i pedeapsa de expulzare din oraş. Oare din consideraţie pentru Tommie Burke aţi trimis-o pe sora lui jos în vale ?

Cartwright îşi încleştă mîinile.

— M-am săturat pînă peste cap de toate astea ! Mai mult nu mai înghit în treaba asta !

Se adresa din nou spatelui lui Edward ; şi Edward se întoarse şi răspunse :

— Nu vă fac nici o vină, domnule.

Apoi către Hal ;

— Consider, într-adevăr, că ai spus destule !

— Sper că am spus destule, replică Hal, ca să te conving că pretenţia că în acest orăşel minier ar exista vreo legalitate americană este o farsă prostească, o insultă şi o umilire a oricărui om care respectă instituţiile acestei ţări.

— Dumneavoastră, domnule Warner, aveți experiență în conducerea minelor de cărbuni, îi spuse directorul lui Edward. Știți ce înseamnă să ai de-a face cu străini ignoranți, care habar n-au de legile americane...

Hal izbucni în rîs,

— Așa că dumneata îi înveți legile americane ! Îi înveți reducînd la zero fiecare lege a orașului și statului, fiecare garanție constituțională — și substituindu-le cu instrucțiuni telegrafice primite de la Peter Harrigan !

Cartwright se întoarse și se îndreptă spre ușă.

— Tinere, spuse el peste umăr, va trebui să părăsești North Valley în dimineața aceasta. Tot ce sper este că fratele dumitale să fie în stare să te convingă să pleci fără scandal.

Zgomotul ușii trîntite în urma lui fu unicul rămas bun al directorului.

§ 16. Edward se întoarse spre fratele lui.

— Și acum, la ce dracu ai vrut să mă faci să asist la o scenă ca asta ? Atît de lipsită de demnitate ! Atît de inutilă ! O ceartă cu un om atît de inferior tie !

Hal rămase acolo unde îl lăsase directorul. Privea chipul supărat al fratelui său.

— E tot ce ai înțeles din asta, Edward ?

— Toată povestea asta despre caracterul tău ! Ce-ți pasă ce crede despre tine unul de-alde Cartwright ?

— Nu-mi pasă de loc ce crede el, dar îmi pasă că folosește o asemenea calomnie. După cum spune Billy Keating, ăsta-i unul din procedeele lor obișnuite.

Edward răspunse cu răceală.

— Ascultă-mă pe mine și învață că atunci cînd dezminți un scandal, nu faci decît să-i dai mai mare circulație.

— Bineînțeles, răspunse Hal. Asta mă și supără. Gîndește-te la fată, cît rău i-a făcut !

— Nu-i treaba ta să te îngrijești de fată.

— Să presupunem că acest Cartwright a calomniat o prietenă de-a ta. Ți-ar fi fost la fel de indiferent ?

— N-ar fi calomniat nici o prietenă de-a mea ; eu îmi aleg prietenii cu mai multă grijă.

— Da, bineînțeles. Asta înseamnă că ți-i alegi dintre cei bogați. Dar, întîmplător, eu am gusturi mai democrate...

— Ah, pentru Dumnezeu ! strigă Edward. Voi reformatorii sînteți cu toții la fel — vorbiți și vorbiți și vorbiți !

— Pot să-ți spun și cauza, Edward — un om ca tine poate să-și închidă ochii dar nu poate să-și astupe urechile !

— Bine, dar nu poți să mă lași în pace un timp — destul ca să plec din locurile astea ? Mă simt ca și cum aș sta pe un vulcan fără să știu cînd ar putea să erupă din nou.

Hal începu să rîdă.

— Bine, spuse el. Bănuiesc că nu am apreciat cum se cuvine vizita ta. Voi fi mai sociabil acum. Am treabă la Pedro așa că pînă acolo voi merge cu tine. Mai e ceva..,

— Ce mai e ?

— Compania îmi datorează bani...

— Ce bani ?

— Pe care i-am cîștigat.

Fu rîndul lui Edward să rîdă.

— Destui ca să-ți ajungă pentru un bărbierit și o baie ?

Își scoase portofelul și scoase cîteva bancnote ; Hal, privindu-l, își dădu seama brusc de schimbarea ce apăruse în psihologia lui. Își însușise nu numai conștiința de clasă a omului muncitor, ci și conștiința

banului. Era preocupat de dolarii pe care i-i datora Compania ! Cîştigase aceşti dolari muncind din greu, trudindu-şi oasele, ridicînd în vagonete bucăţi de cărbune ; suma era suficientă ca să întreţină toată familia Rafferty o săptămînă sau două. Şi iată-l pe Edward, cu un portofel fin de piele, plin de hîrtii de zece şi douăzeci de dolari, pe care le scotea fără să le numere, ca şi cum banul ar creşte în pom sau ca şi cînd cărbunele ar ieşi singur din pămînt şi s-ar îndrepta spre furnale în sunete de vioară şi de flaut !

Desigur, Edward nici nu avea idee de aceste procese anormale care se desfăşurau în mintea fratelui său. El ţinea întinse hîrtiile.

— Ia-ţi nişte haine ca lumea, spuse el. Sper că nu-i nevoie să stai murdar că să te simţi democratic ?

— Nu, răspunse Hall ; şi adăugă : Cu ce mergem?

— Am o maşină care mă aşteaptă în spatele birourilor.

— Deci ai avut totul pregătit !

Dar Edward nu răspunse ; de teamă să nu aţîţe din nou vulcanul.

§ 17. Ieşiră prin uşa din dos a birourilor, se urcară în maşină şi ieşiră repede din oraş, fără să fie văzuţi de mulţime. Tot drumul prin chei, Edward insistă ca Hal să lase baltă controversa şi să vină acasă imediat. Ridică din nou problema tragică a tatălui ; cînd asta nu-i fu de nici un folos, începu să ameninţe. Dacă lui Hal i s-ar tăia resursele financiare ; dacă va constata că n-a fost inclus în testamentul tatălui său, ce-ar face atunci ? Hal răspunse fără nici un zîmbet.

— Pot oricînd să capăt o slujbă ca organizator la Sindicatul Minerilor.

Aşa că Edward renunţă la această linie de atac.

— Dacă nu vrei să vii, spuse el, am să stau cu tine pînă te vei hotărî.

— Foarte bine, zise Hal. Nu se putu abține să nu zîmbească la această amenințare cumplită. Dar dacă te iau cu mine și te prezint prietenilor mei, adăugă el, trebuie să fii de acord că ceea ce auzi este confidențial.

Celălalt făcu o mutră de dezgust.

— Ce dracu am eu să spun despre prietenii tăi ?

— Nu știu ce s-ar putea întîmpla, spuse Hal. O să te întîlnești cu Peter Harrigan și o să-i iei partea și nu știu ce-o să ți se năzărească că-i de datoria ta să faci.

Celălalt exclamă, ieșindu-și brusc din fire :

— Am să-ți spun chiar acum ! Dacă încerci să te întorci în orășelul acela minier, jur pe Dumnezeu că am să fac apel la tribunal și am să te închid într-o casă de nebuni. Nu cred că o să-mi fie prea greu să conving un judecător că ești nebun.

— Nu, în orice caz nu un judecător de prin părțile astea ale lumii ! spuse Hal rîzînd.

Apoi, după ce studie o clipă chipul fratelui său, se gîndi că ar fi poate mai bine să nu lase fără replică o asemenea idee în mintea lui Edward.

— Așteaptă, spuse el, pînă-l întîlnești pe prietenul meu Billy Keating, de la *Gazeta* și să auzi ce va scoate el dintr-o asemenea poveste ! Billy e înnebunit să-i dau mînă liberă să „relateze" disputa mea cu bătrînul Peter !

Conversația nu mai continuă — dar Hal era sigur că Edward „va rumega" toate astea.

Ajunseră în Pedro, acasă la MacKellar, și Edward așteptă în mașină în timp ce Hal intră înăuntru. Bătrînul scoțian îi făcu o primire călduroasă și îi spuse ce noutăți știe. Jerry Minetti fusese în dimineața aceea pe acolo și MacKellar telefonase, la cererea

acestuia, la birourile sindicatului din Sheridan şi se asigurase că Jack David transmisese, cu o seară înainte ştirea despre grevă. Ambele părţi avuseseră grijă să nu menţioneze nume, deoarece era cunoscută „interceptarea" convorbirilor, dar era clar cine fusese mesagerul. Ca urmare a mesajului, Johann Hartman, preşedintele sindicatului local al minerilor se afla acum în Pedro, la *„Hotelul American"*, împreună cu James Moylan, secretarul organizaţiei districtului — acesta din urmă sosise din Western City în acelaşi tren cu Edward.

Totul era satisfăcător ; dar MacKellar adăugă o mică informaţie de o importanţă deosebită — activiştii sindicatului au declarat că în momentul de faţă nu puteau sprijini o grevă ! Era prematură, nu putea duce decît la un eşec şi la descurajarea mişcării mai largi pe care şi-o propuneau.

Hal întrezărise o asemenea posibilitate încă de la început. Dar fusese martor la renaşterea libertăţii la North Valley, văzuse chipurile înfometate, trudite, ale oamenilor ridicîndu-se spre el, cerînd sprijin ; fusese mişcat de aceasta şi începuse să simtă că şi oficialităţile sindicatului trebuie să fie la fel de mişcate.

— Trebuie pur şi simplu să o sprijine ! exclamă el. Oamenii aceia nu trebuie dezamăgiţi ! Vor pierde orice speranţă, vor cădea într-o disperare cumplită. Sindicaliştii trebuie să înţeleagă asta — trebuie să-i fac să înţeleagă !

Bătrînul scoţian răspunse că şi Minetti gîndea la fel. Acesta renunţase la orice măsuri de precauţie şi alergase la hotel să se întîlnească cu Hartman şi Moylan. Hal se hotărî să-l urmeze şi ieşi afară la maşină.

Îi explică fratelui său cum stau lucrurile. Bineînţeles, replică acesta. Era aşa cum prevăzuse el. Sărmanii mineri, prost îndrumaţi, se vor întoarce la lucru şi pretinsul lor conducător va trebui să recunoască ne-

bunia acțiunii lui. Peste câteva ore, pleca un tren spre Western City ; ar fi o mare binefacere dacă Hal s-ar putea aranja să-l prindă.

Hal răspunse scurt că se duce la „Hotelul American". Fratele lui îl putea conduce pînă acolo dacă voia. Edward transmise dispoziția șoferului. Dar, ca din întîmplare, Edward începu să întrebe unde se aflau magazinele de confecții în Pedro. În timp ce Hal se afla la hotel, pledînd pentru viața sindicatului său nou născut, Edward urma să caute un costum în care să se „simtă ca o ființă omenească".

§ 18. Hal îl găsi pe Jerry Minetti cu cei doi activiști în camera lor de hotel : Jim Moylan, secretarul districtului, un irlandez înalt, solid, cu ochi negri și păr negru, repezit și sensibil, genul de om care îți inspiră încredere și îți place din primul moment ; și Johann Hartman, președintele local, un miner cu părul cărunt, de origine germană, rezervat și încet la vorbă, evident un om de mare forță, atît morală cît și fizică. Oricine își dădea seama că era necesar așa ceva, cînd ai în sarcină sediul unei uniuni sindicale în inima acestui „imperiu al lui Raymond".

Hal povesti mai întîi despre răpirea comitetului. Constată că acest lucru nu-i surprindea pe activiști, era un lucru pe care companiile îl făceau în mod frecvent ori de cîte ori exista vreo primejdie de răzvrătire în mine. De aceea eforturile de organizare legală erau atît de lipsite de speranță. Nu existau șanse decît pentru propagandă ilegală, menținută pînă cînd în fiecare mină va exista nucleul unei organizații.

— Deci nu puteți sprijini această grevă ! exclamă Hal.

— Nu e posibil, fu răspunsul lui Moylan. Ar fi pierdută de la început. Nu există nici cea mai mică

speranță de succes pînă nu se făceau o seamă de acțiuni de organizare.

— Dar, între timp, sindicatul din North Valley se va destrăma ! argumentă Hal.

— Poate, fu răspunsul. Va trebui numai să începem să organizăm altul. Așa-i mișcarea sindicală.

Jim Moylan era tînăr și observă starea de spirit a lui Hal.

— Nu ne înțelege greșit ! spuse el. Ni se rupe inima — dar nu stă în puterea noastră să vă ajutăm. Avem sarcină să punem pe picioare sindicatul și știm că dacă am sprijini orice se aseamănă cu o grevă, am da faliment într-un an. Nu-ți poți închipui cît de des se întîmplă asemenea lucruri — în fiecare lună sîntem chemați să ne ocupăm de o asemenea situație.

— Vă înțeleg, zise Hal. Dar mă gîndeam că în acest caz, îndată după dezastru, cu oamenii atît de porniți...

Tînărul irlandez zîmbi, cam trist.

— Ești novice în treaba asta. Dacă un dezastru minier ar fi suficient pentru a cîștiga o grevă, martor mi-e Dumnezeu că treaba ar fi ușoară. La Barela, jos mai la vale de voi, au avut loc trei explozii mari — au fost omorîți peste cinci sute de oameni anul trecut !

Hal începu să-și dea seama că, în lipsa lui de experiență, pierduse simțul proporțiilor.

Îi privi pe cei doi conducători sindicali și își aminti de portretul unei astfel de persoane pe care îl adusese cu el la North Valley — un agitator înflăcărat cu capul înfierbîntat, care-i sustrăgea de la muncă pe muncitorii cinstiți ! Dar aci situația se prezenta exact de-a-ndoaselea ! El era cel cuprins de flăcările emoției — iar doi conducători sindicali îndreptau spre el furtunul de incendiu ! Ei ședeau liniștiți, ca într-o discuție de afaceri, pronunțînd o sentință împotriva

sclavilor din North Valley. Înapoi cu ei, la temniţele lor întunecoase !

— Ce le putem spune oamenilor ? întrebă el făcînd un efort să-şi înfrîngă necazul.

— Nu putem să le spunem decît ce-ţi spunem şi dumitale — că sîntem neajutoraţi atîta vreme cît nu vom fi organizat tot districtul. Între timp, trebuie să ţină spinarea ; trebuie să facă tot ce pot ca să menţină o organizaţie.

— Dar toţi oamenii activi vor fi concediaţi !

— Nu, nu chiar toţi — rareori îi dibuie pe toţi.

Aici interveni bătrînul neamţ flegmatic. În ultimul an, Compania dăduse afară peste şase mii de oameni, din pricina activităţii lor sindicale sau fiindcă erau doar bănuiţi de aşa ceva.

— *Şase mii !* repetă Hal ca un ecou. Numai din districtul ăsta ?

— Da, aşa-i.

— Dar în district nu sînt mai mult de douăsprezece sau cincisprezece mii de oameni !

— Ştiu asta.

— Atunci cum puteţi menţine o organizaţie ?

Celălalt continuă liniştit.

— Pe cei noi îi tratează la fel ca şi pe cei vechi.

Hal se gîndi deodată la furnicile lui John Edstrom ! Erau aici — construindu-şi podul, reconstruindu-l din nou şi din nou, ori de cîte ori îl distrugeau şuvoaiele ! Nu aveau nerăbdarea iute a unui tînăr din clasa avută, obişnuit să facă ce vrea, obişnuit să gîndească la libertate şi decenţă şi dreptate ca la nişte necesităţi ale vieţii. Oricît de mult învăţase Hal din conversaţia cu aceşti oameni, învăţase şi mai mult din tăcerile lor — din modul liniştit, simplu în care priveau lucrurile care pe el îl scoseseră din ţîţîni de indignare. Începu să-şi dea seama ce va însemna dacă îşi va îndeplini promisiunea făcută acestor sărmani ne-

fericiți din North Valley. Va avea nevoie de ceva mai mult decît de flacăra emoției : va avea nevoie de inteligență și răbdare și disciplină, va avea nevoie de ani de studiu și de muncă grea !

§ 19. Hal se simți obligat să accepte hotărîrea conducătorilor sindicali. Ei aveau experiență, puteau judeca situația. Minerii vor trebui să se întoarcă la lucru iar Cartwright și Alec Stone și Jeff Cotton îi vor mîna ca și mai înainte ! Tot ceea ce puteau face răzvrătiții, era să mențină o organizație secretă în orășelul minier.

Jerry Minetti îl menționă pe Jack David. El plecase îndărăt în dimineața aceea, fără să se întîlnească cu conducătorii sindicali. S-ar putea să scape de bănuială, să-și mențină slujba și să ajute la munca sindicală.

— Dar tu ? întrebă Hal. Presupun că ai pus-o de mămăligă ?

Jerry nu mai auzise expresia aceasta dar îi înțelese sensul.

— Sigur ! spuse el. Am fiert-o tare !

— Nu i-ai văzut pe „sticleți" jos în hol ? întrebă Hartman.

— N-am învățat încă să-i recunosc.

— O să te înveți, dacă rămîi în treaba asta. Nu trecuse nici un minut de la deschiderea birourilor noastre, că erau deja vreo jumătate de duzină pe partea cealaltă a străzii. Fiecare om care vine la noi este urmărit cînd se întoarce la mină și este concediat în aceeași zi. Într-o noapte, mi-au spart sertarul și mi-au furat scrisorile și hîrtiile ; de o sută de ori ne-au amenințat cu moartea.

— Nici nu-mi dau seama cum de faceți vreun progres !

— Nu pot să ne oprească. Cînd mi-au spart sertarul, au crezut că vor găsi lista organizatorilor noştri. Dar vezi că eu am lista în cap !

— Nici asta nu-i o treabă uşoară, interveni Moylan. Vrei să ştii cîţi organizatori activi avem ? Nouăzeci şi şapte. Şi n-au prins nici măcar unul din ei !

Hal îl asculta uimit. Acesta era un aspect nou al mişcării muncitoreşti ! Acest bătrîn „nemţoi" liniştit şi hotărît, pe care-l puteai lua drept proprietar al unui magazin de delicatese ; acest tînăr irlandez cu ochii veseli, la care te-ai fi aşteptat să însoţească o doamnă la un bal al pompierilor — erau căpitanii unei armate de pionieri care subminau turnurile fortăreţei lăcomiei lui Peter Harrigan !

Hartman sugeră că Jerry ar putea încerca o asemenea muncă. Cu siguranţă că va fi concediat din North Valley, aşa încît putea trimite vorbă familiei sale să vină la Pedro. În felul acesta, se putea salva pentru munca de organizator ; aceşti „turnători" ai Companiei aveau obiceiul să urmărească omul îndărăt la mina lui şi acolo să-l identifice. Dacă Jerry va lua un tren spre Western City, ei îi vor pierde urma şi el se va putea duce într-un alt orăşel minier să facă muncă organizatorică printre italieni. Jerry acceptă propunerea cu vioiciune ; ea îndepărta ziua cea nefericită în care Rosa şi copiii ar fi lăsaţi în voia soartei.

Încă mai discutau, cînd sună telefonul. Era secretarul lui Hartman din Sheridan, care anunţa că tocmai primise veşti despre comitetul răpit. Tot grupul opt bărbaţi şi Mary Burke, fuseseră duşi la Horton, o staţie nu prea îndepărtată şi urcaţi în tren cu ameninţări cumplite. Dar ei se dăduseră jos din tren la prima staţie şi-şi manifestaseră intenţia de a veni la Pedro. În curînd, urmau să ajungă la hotel.

Hal dorea să fie prezent la această întîlnire şi se duse jos să-i spună fratelui său. Urmă bineînţeles o nouă ceartă. Edward îi aminti lui Hal că peisagiul din Pedro devenea monoton ; la care Hal nu-i putu răspunde decît oferindu-se să-i facă cunoştinţă cu prietenii săi. Erau oameni care-l puteau învăţa multe pe Edward, dacă va fi de acord să înveţe. Putea participa la şedinţa cu comitetul — opt bărbaţi şi o femeie care au făcut un act de eroism şi au devenit victimele unei crime. Nu erau plicticoşi, cum putea crede Edward ! Era, de exemplu, Tim Rafferty, cel cu ochi albaştri, un spiriduş tăcut cu chipul negru de cărbune, care ţîşnise din caverna lui neagră şi îşi desfăşurase neaşteptate aripi aurii de orator ; şi Mary Burke, despre care Edward putea citi în ediţia de după amiază a *Gazetei* din Western City — un articol despre „*Ioana d'Arc a minelor*" sau ceva la fel de pitoresc. Dar starea de spirit a lui Edward nu putea fi schimbată. Avea imaginea apariţiei în ziar a numelui fratelui său alături de această Ioană irlandeză !

Hal plecă împreună cu Jerry Minetti la ceea ce fratele lui denumea „un birt", în timp ce Edward o porni de unul singur spre restaurantul „Hotelului American". Dar nu fu lăsat singur ; foarte curînd un tînăr cu obrazul ascuţit fu îndrumat să ia loc alături de el şi începu o conversaţie. Era „comis-voiajor", îi spuse aceasta ; „branşa" lui erau vasele metalice de bucătărie, dar a lui Edward ?

Edward îi răspunse cu răceală că n-avea nici o „branşă", dar tînărul nu se dădu bătut — se părea că „branşa" lui îi metalizase sensibilitatea. Poate că Edward era interesat în mine de cărbuni ? Vizita centrele miniere ? Punea întrebări cu atîta insistenţă şi revenea atît de des la această temă, încît în cele din urmă Edward înţelese ce însemna asta — atrăsese

atenţia unui „turnător" ! Pare straniu, dar această împrejurare îi provocă lui Edward mai multă iritare împotriva regimului lui Peter Harrigan decît toată elocvenţa fratelui său cu privire la asuprirea din North Valley.

§ 20. Curînd după masă sosiră cei din comitetul răpit, murdari şi cu sufletul obosit. Întrebară de Johann Hartman şi fură trimişi sus în cameră, unde urmă o scenă dureroasă. Opt bărbaţi şi o femeie care se aventuraseră într-un act de eroism şi deveniseră victimele unei crime, nu puteau fi uşor convinşi să-şi vadă eforturile şi sacrificiile aruncate la lada de gunoi, nici nu erau timizi în a-şi exprima părerile despre cei care îi trădau.

— Ai încercat să ne scoţi la lumină ! strigă Tim Rafferty. Încă de cînd ai fost la ăl bătrîn ca să te ajute — şi acum, cînd facem ce ne ceri, ne laşi baltă !

— Nu v-am cerut niciodată să faceţi grevă, spuse Moylan.

— Nu, asta-i adevărat. Ne-aţi cerut doar să plătim cotizaţii, ca voi ăştia să aveţi salarii grase.

— Salariile noastre nu-s prea grase, răspunse cu răbdare tînărul conducător. Ai să constaţi asta dacă ai să cercetezi.

— Oricum ar fi, merg, pe cînd ale noastre s-au oprit. Noi sîntem pe stradă, s-a sfîrşit cu noi. Uite-te la noi — şi cei mai mulţi dintre noi au şi familii ! Eu am o mamă bătrînă şi o grămadă de fraţi şi surori, şi bătrînul bolnav şi nu mai poate lucra. Ce crezi că o să se întîmple cu noi ?

— O să te ajutăm puţin, Rafferty...

— Naiba să vă ia ! strigă Tim. Nu vreau ajutorul vostru ! Cînd o să am nevoie de pomană, o să mă duc la ţinut. Şi ăia sînt o grămadă de şperţari, dar nu pretind că-s prietenii muncitorilor.

Asta îi spusese Tom Olson lui Hal încă de la început — muncitorii confuzi, neştiind în cine să aibă încredere, îi suspectau chiar pe oamenii care doreau cel mai mult să-i ajute.

— Tim, interveni el, n-are rost să vorbeşti aşa. Trebuie să învăţăm să fim răbdători...

Băiatul se întoarse spre Hal.

— Ce ştii tu despre astea ? Pentru tine totu-i o glumă. Tu poţi să pleci şi să uiţi totul cînd ai terminat. Mi s-a spus că ai bani !

Hal nu se simţea indignat ; acelaşi lucru i-l spunea şi conştiinţa lui.

— Nu-i chiar aşa de uşor pentru mine cum crezi tu, Tim. Mai sînt şi alte moduri de a suferi în afară de lipsa de bani...

— Mult o să mai suferi — cu neamurile tale bogate ! rînji Tim.

Se auzi un murmur de protest din partea celorlalţi din comitet.

— Doamne dumnezeule, Rafferty ! interveni Moylan. N-avem ce face, omule — sîntem la fel de neputincioşi ca şi tine !

— Spuneţi că sînteţi neputincioşi — dar nici măcar nu încercaţi !

— *Să încercăm ?* Vrei să sprijinim o grevă care ştim că n-are şanse ? Poţi la fel de bine să ne ceri să ne culcăm jos şi să lăsăm să treacă peste noi un vagonet de cărbuni. Nu putem *cîştiga,* omule ! Îţi spun că nu putem cîştiga. N-am face altceva decît să distrugem organizaţia !

Moylan deveni deodată pasionat. Văzuse o duzină de greve sporadice în district şi multe duzini de tineri greviştі, fără cămin, dezolaţi, amăriţi, vărsîndu-şi focul asupra lui.

— Am putea să vă ajutăm cu fondurile noastre, spuneţi voi, am putea s-o facem, chiar şi atunci cînd

Compania ar lucra, în mină cu spărgători de grevă. Dar unde ne-ar duce asta, Rafferty ? Am văzut multe sindicate dînd faliment şi încă nu-s prea bătrîn ! Dacă am avea o bancă, am sprijini pe toţi minerii din ţară, n-ar fi nevoiţi să se mai ducă la lucru pînă nu şi-ar obţine drepturile. Dar banii pe care îi cheltuim sînt bani cîştigaţi de alţi mineri — care muncesc chiar acum, în fundul galeriilor, la fel ca tine, Rafferty, şi ca bătrînul tău. Ei ne dau banii şi ne spun : „Folosiţi-i ca să întemeiaţi sindicatul. Folosiţi-i ca să-i ajutaţi pe oamenii care nu sînt organizaţi — atrageţi-i, ca să nu devină spărgători de grevă şi să ne scadă salariile. Dar pentru Dumnezeu, nu-i risipiţi ; noi trebuie să muncim din greu ca să-i cîştigăm şi dacă n-o să vedem rezultatele, n-o să mai căpătaţi alţii de la noi. Nu vezi, omule, cum merge treaba asta ? Şi cît de greu ne mai apasă, chiar mai rău decît teama că ne-am putea pierde bietele noastre salarii — deşi poţi refuza să crezi aşa ceva despre noi ? Nu-i nevoie să-mi vorbeşti de parc-aş fi băiatul lui Peter Harrigan. Cînd aveam zece ani, am fost frînar şi n-a trecut chiar atît de multă vreme de cînd am ieşit din mină ca să fi uitat cum e. Te asigur că nu dorm noaptea nu de teama că-mi pierd slujba, deoarece mai învăţ cîte ceva, lucrînd noaptea, şi ştiu că oricînd aş putea cîştiga cît am nevoie ; dar mă frămînt şi mă întreb dacă cheltuiesc banii minerilor în modul cel mai potrivit, dacă n-aş fi putut să-i scutesc de o parte din mizerie în cazul cînd n-aş fi făcut asta sau aş fi făcut cealaltă. Noaptea trecută, cînd m-am întins pe bancheta aia, iată la ce m-am gîndit, Tim Rafferty — tot timpul cît ascultam trenul duduind. Acum o să văd alte suferinţe, o să trebuiască să las nişte oameni cumsecade să se întoarcă împotriva noastră, pentru că nu sînt în stare să înţeleagă de ce noi primim salarii în timp ce ei sînt concediaţi. Cum o să

le arăt că mă străduiesc pentru ei — muncind cît știu eu de greu — și că nu sînt eu vinovat de necazurile lor ?

Aici interveni Wanchope.

— N-are rost să mai vorbim. Văd că n-avem încotro. N-o să-ți facem greutăți, Moylan.

— Ba o să-mi faci, strigă Moylan, dacă nu sprijini mișcarea !

Celălalt rîse amar.

— N-o să știi niciodată ce fac. Nu mi-a mai rămas decît strada și tu știi asta !

— Oriunde te duci, o să fie același lucru ; ori ai să lupți pentru sindicat, ori ai să fii o povară pe care trebuie să o ducem.

Tînărul conducător se întorcea cînd la unul, cînd la altul din membrii comitetului, încercînd să-i convingă să nu fie amărîți de acest insucces, ci să-l întoarcă în favoarea lor, continuînd munca de făurire a solidarității minerilor. Fiecare om trebuie să facă sacrificii, să plătească partea lui din preț. Cel mai important lucru era ca fiecare om concediat să devină o scînteie a mișcării sindicale, să ducă flacăra revoltei într-o altă parte a țării. Să-și îndeplinească fiecare rolul și în curînd nu va mai exista nici un loc de unde stăpînii să-și culeagă spărgători de grevă.

§ 21. Printre membrii comitetului era cineva pe care Hal îl urmărea cu deosebită neliniște — Mary Burke. Ea nu rostise încă nici un cuvînt ; în timp ce ceilalți argumentau și protestau, ea stătea cu buzele strînse și pumnii încleștați. Hal știa cîtă ciudă trebuie să-i producă acest eșec. Ea se ridicase, luptase și sperase, și rezultatul a fost așa cum spusese ea totdeauna că va fi — nimic ! Acum o vedea, cu ochii mari și întunecați de oboseală fixați asupra acelui tînăr și arătos conducător sindical. Știa că în ea se ducea o luptă.

Oare acum o să abandoneze totul ? Era încercarea caracterului ei — după cum era şi încercarea caracterului tuturor.

— Dacă sîntem destul de puternici şi destul de curajoşi, spunea Jim Moylan, putem folosi înfrîngerile noastre ca să ne educăm oamenii şi să-i strîngem laolaltă. Chiar acum, dacă am putea să-i facem pe oamenii din North Valley să vadă ce întreprindem, nu se vor întoarce bătuţi, nu vor fi împotriva sindicatului, ci se vor întoarce doar ca să aştepte. Nu-i şi asta oare o cale de a-i învinge pe patroni — să ne păstrăm slujbele, să menţinem viu sindicatul pînă cînd îl vom avea în toate centrele miniere şi vom putea face grevă şi cîştiga ?

Urmă o pauză ; apoi vorbi Mary Burke.

— Cum aveţi de gînd să le-o spuneţi oamenilor ?

Vocea ei era lipsită de emoţie, totuşi inima lui Hal tresări. Fie că Mary avea sau nu vreo speranţă, ea rămînea în rînd, alături de celelalte furnici !

Johann Hartman îşi explică ideea. Va tipări circulare în mai multe limbi şi le va distribui în secret în orăşelul minier, spunînd oamenilor să se întoarcă la lucru. Dar Jerry întîmpină această sugestie cu un nu prompt. Oamenii nu vor avea încredere în circulare, îi vor suspecta pe patroni că le-au tipărit. N-au făcut patronii şi mai rău decît atît, „ticluind" o scrisoare de la Joe Smith pentru a dejuca mişcarea pentru un controlor la cîntar ? Singurul lucru care ar ajuta la ceva ar fi ca unii membri ai comitetului să se ducă în orăşelul minier şi să se întîlnească personal cu oamenii.

— Şi asta trebuie făcut repede ! insistă Jerry. Dimineaţă o să le ceară să meargă la lucru, iar cei care nu vin sînt daţi afară. Şi ăştia o să fie oamenii cei mai buni — tocmai aceia pe care vrem să-i apărăm.

Alți membri ai comitetului luară cuvîntul, declarîndu-se de acord, cu propunerea. Rusick, slavul cu mintea înceată și cu vorba lentă, spuse :

— Oamenii ăia vor fi foarte nenorociți dacă-și pierd slujba și nu fac nici grevă.

Iar Zammakis, grecul, iute și nervos :

— Noi spus grevă ; noi trebuie spus nu grevă.

Ce puteau face ? În primul rînd era greutatea de a ieși din hotelul păzit de „turnători". Hartman sugeră că dacă ar ieși cu toții deodată și s-ar împrăștia, detectivii nu i-ar putea urmări pe toți. Cei care scapă, ar putea să se ducă la North Valley ascunzîndu-se în vagonetele „goale" care urcă la mină.

Dar Moylan atrase atenția că Compania se va aștepta la așa ceva ; iar Rusick, care fusese cîndva vagabond, interveni :

— La sigur c-or să percheziționeze vagonetele alea. Ne dau ei pe dracu, dacă ne prind.

— Da, va fi o misiune periculoasă.

Mary vorbi din nou :

— Poate că o femeie ar putea-o face mai bine.

— Ar prinde ei ușor o femeie, spuse Minetti.

— Știu, dar poate că o femeie o să-i păcălească. Sînt aici cîteva văduve, la Pedro, pentru înmormîntări și ele poartă văluri care le acoperă obrazul. M-aș putea preface că sînt una din ele și să intru în orășelul minier.

Bărbații se uitară unul la celălalt. Era o idee ! Privirea posomorită de pe chipul lui Tim Rafferty, după cearta cu Moylan, făcu loc deodată unui zîmbet larg.

— Am văzut-o pe doamna Zamboni pe stradă, spuse el. Avea destule văluri negre ca să ne ascundă pe toți.

Și de data asta, Hal vorbi, pentru prima oară după ce Tim Rafferty îl făcuse să tacă.

— Știe cineva unde s-o găsească pe doamna Zamboni ?

— Stă cu prietena mea, doamna Swajka, spuse Rusick.

— Ei, spuse Hal, iată un lucru pe care voi nu-l știți în legătură cu această situație. După ce v-au dat afară pe voi, eu am vorbit din nou oamenilor și i-am pus să jure că vor rămîne în grevă. Așa că acum trebuie să mă întorc să-mi retrag cuvintele. Dacă recurgem la voaluri și alte asemenea lucruri, un bărbat le poate pune pe el la fel de bine ca și o femeie.

Se uitară la el.

— O să te omoare în bătăi, dacă te prind ! spuse Wanchope.

— Nu, spuse Hal. Nu cred. Oricum, asta-i treaba mea — privi spre Tim Rafferty — pentru că eu sînt singurul care nu am de suferit de pe urma eșecului grevei noastre.

Urmă o pauză.

— Îmi pare rău că am spus asta ! strigă Tim impulsiv.

— E în regulă, bătrîne, răspunse Hal. Ceea ce ai spus e adevărat și vreau să fac ceva ca să-mi ușurez conștiința.

Se ridică în picioare rîzînd.

— Mă fac o văduvă de toată frumusețea ! spuse. Mă duc sus să iau ceaiul cu prietenul meu Jeff Cotton !

§ 22. Hal propuse să se ducă să o caute pe doamna Zamboni, acolo unde stătea ; dar Moylan interveni, obiectînd că detectivii îl vor urmări cu siguranță. Chiar dacă ar ieși cu toți deodată din hotel, persoana de care se vor agăța cu siguranță detectivii va fi arhirebelul și turbulentul Joe Smith. În cele din urmă, hotărîră s-o aducă pe doamna Zamboni în cameră. Să vină cu doamna Swajka sau cu o altă

femeie care vorbește englezește, și să meargă la biroul de recepții să întrebe de Mary Burke, explicînd că Mary a împrumutat bani de la ea, și că are nevoie de ei ca să plătească dricarul pentru înmormîntarea soțului ei. Poate că funcționarul de la hotel n-o să știe cine e Mary Burke ; dar „turnătorii" care păzesc se vor aduna și vor asculta și dacă se va menționa că Mary e din North Valley, cineva va face legătura între ea și comitetul răpit.

L-au lămurit pe Rusick, care se grăbi să plece și, după o jumătate de oră, se întoarse anunțînd că femeile erau pe drum. Cîteva minute mai tîrziu, se auzi o bătaie la ușă și iat-o pe bătrîna văduvă îmbrăcată în negru, cu prietena ei. Intră — și urmară priviri neliniștite și exclamații de groază. Rusick îi cerea să-i dea lui Joe Smith veșmintele ei de doliu !

— Zice că n-are nimic altceva, explică slavul.

— Spune-i că-i dau destui bani să-și cumpere altele, și chiar mai multe, zise Hal.

— Aoleu, Isuse ! strigă doamna Zamboni, revărsînd un torent de bolboroseli.

— Spune că n-are nimic ce să pună pe ea. Spune că nu poate să umble fără rochie.

— N-are pe ea o cămașă ?

— Spune că e ruptă !

Adunarea rîse în hohote, și bătrîna femeie se roși pînă-n vîrful urechilor.

Hal spuse :

— Zi-i să se înfășoare în cearșaf. Mary Burke, cumpără-i lucruri noi.

Se dovedi a fi surprinzător de greu să o desparți pe doamna Zamboni de hainele de văduvă pe care le cumpărase cu atîta cheltuială de timp și de lacrimi. Niciodată, unei doamne respectabile care a născut șaisprezece copii, nu i s-a mai făcut o asemenea propunere ; să-și vîndă semnele durerii — și încă aici,

într-o cameră de hotel, cu o duzină de bărbaţi ! Sarcina nu era nicidecum uşurată din pricina veseliei necuviincioase a bărbaţilor.

— Aoleu ! Isuse ! strigă din nou doamna Zamboni.

— Spune-i că-i foarte, foarte important. Spune-i că trebuie să le am, zise Hal.

Apoi, văzînd că Rusick nu reuşea prea mare lucru, i se alătură, într-o engleză de compromis pe care o înveţi în centrele miniere.

— Trebuie să am ! La sigur ! Trebuie să mă ascund ! Repede ! Să fug de patron ! Înţelegi ? Mă omoară dacă nu plec !

În cele din urmă, bătrîna femeie, speriată, cedă.

— Spune să ne întoarcem toţi cu spatele, zise Rusick.

Şi toată lumea se întoarse, chicotind în şoaptă, în timp ce, avîndu-le drept paravan pe Mary Burke şi pe doamna Swajka, doamna Zamboni îşi scoase bluza şi fusta punîndu-şi în jurul umerilor ei roşii un cearşaf. Cînd Hal îşi îmbrăcă hainele, îi veneau cu vreo treizeci de centimetri mai largi de jur împrejur ; dar după ce îi îndesară în faţă două perne şi le strînseră în dreptul taliei, deghizarea fu apreciată ca mai satisfăcătoare. Îşi îmbrăcă pantofii largi, dar rupţi, ai doamnei, iar Mary Burke îi aşeză pe cap boneta văduvei şi îi aranjă numeroasele văluri ; după asta, însăşi progeniturile doamnei Zamboni nu ar fi bănuit deghizarea.

Timp de cîteva minute adunarea fu cuprinsă de veselie ; oricît de obosită şi fără aparenţă părea, Mary făcu şi ea haz. Dar rîsul încetă repede. Venise vremea acţiunii. Mary Burke spuse că va sta cu ceea ce mai rămăsese din doamna Zamboni ca să răspundă la uşă în caz că va veni cineva din personalul hotelului sau dintre detectivi. Hal îi ceru lui Jim Moylan să se întîlnească cu Edward şi să-i spună că Hal

scria un manifest către muncitorii din North Valley şi că nu va fi gata de plecare înainte de miezul nopţii.

După ce căzură de acord cu toate acestea, Hal strînse mîna tuturor şi cei unsprezece bărbaţi părăsiră toţi odată camera, coborîră scara şi trecură prin hol, împrăştiindu-se pe străzi în toate direcţiile. Doamna Swajka şi cu falsa doamnă Zamboni îi urmară un minut mai tîrziu — şi, după cum anticipaseră, găsiră holul golit de detectivi.

§ 23. Luîndu-şi rămas bun de la doamna Swajka, Hal o porni spre gară. Dar nici nu trecu bine de hotel, că-l văzu pe fratele său, venind drept spre el.

Chipul lui Edward avea un aer plictisit; însăşi felul în care ţinea o revistă sub braţ arăta că o alesese într-un ultim efort disperat împotriva monotoniei oraşului Pedro. Ce ironie a soartei, care luase un om cu afaceri importante şi-l ţinea imobilizat la bunul plac al unui maniac, într-un orăşel carbonifer uitat de Dumnezeu! Ce fac oamenii într-o asemenea văgăună? Dau un ban să vadă un film cu cow-boy şi cu falsificatori.

Aspectul lui Edward depăşea simţul umorului lui Hal. În plus, acesta avea o scuză valabilă; nu era normal să-şi încerce deghizarea înainte de a întîmpina adevăratul pericol din North Valley?

Se plasă în calea fratelui său şi începu cu tonul înalt, plîngăreţ, al doamnei Zamboni:

— Domnu!

Edward privi silueta neagră care-l acosta.

— Domnu, eşti fratele de la Joe Smith, nu?

Trebui să repete întrebarea înainte ca Edward să răspundă mormăit. Nu era mîndru de înrudire.

— Domnu, continuă vocea plîngăreaţă, bătrînul meu a sărit în aer în mină. Am găsit cinci bucăţi din

omul meu care am înmormîntat ieri la cimitir. Am plătit treizeci de dolari să mormîntez bucăţile, şi nu a rămas nici un ban. Nu luat bani de la oameni ăia de la Companie. Au venit la avocatu şi a spus la mine că poate dă bani ca să mormîntez bărbat, dacă nu pălăvrăgeşte eu mult. Da, domnu, am unsprezece copii de dat mîncare, şi nu mai am bărbat şi nu găseşte bărbat la femeie aşa bătrînă ca mine. Cînd mă duc acasă, aud copii plînge şi nu am mîncare, şi prăvăliia de la Companie nu dă mîncare. Poate dumneata fratele de la Joe Smith eşti om bun, poate pare rău de săracă femeie văduvă, poate dai ceva bani, domnu, să cumpăr ceva mîncare la copii.

— Bine, spuse Edward. Deschise portmoneul şi scoase o hîrtie care întîmplător era de zece dolari. Gesturile lui parcă spuneau: „Pentru Dumnezeu, poftim!"

Doamna Zamboni apucă hirtia cu degete flămînde, dar nu se potoli.

— Ai mulţi bani, domnu! Eşti om bogat, nu? Poate dai mie toate banii ăia, să am destul să hrănesc copii? Nu ştii prăvăliile de la Companie, domnu, preţurile e mari ca munţi; copiii ia este flămînzi, urlă toată ziua şi toată noaptea, o singură hîrtie nu ţine mult. Mai dă cîteva bani, domnu, ei?

— Îţi mai dau una. Am şi eu nevoie, spuse Edward. Mai scoase încă o hîrtie.

— Ce ai nevoie aşa multe, domnu? Nu ai aşa multe copii, nu? Poate ai încă destul mulţi bani acasă!

— Asta-i tot ce pot să-ţi dau, spuse omul. Făcu un pas într-o parte ca să ocolească piedica din calea sa.

Dar şi piedica făcu un pas — şi încă cu o agilitate surprinzătoare.

— Domnu, mulţumesc pentru bani. Am să spun la copii că a dat bani un om bun. Îmi place la tine domnu Smith, dat bani la femeie văduvă săracă — este om cumsecade.

Groaznica creatură întinse chiar una din labe, ca şi cînd ar fi vrut să-l mîngîie pe Edward pe obraz sau să-l ciupească de bărbie. Se dădu înapoi, ca de teama unei molipsiri, dar ea îl urmări hotărîtă să-i facă ceva, nu era sigur ce anume. Auzise că străinii ăştia aveau obiceiuri stranii !

— Bine ! N-ai pentru ce ! insistă el şi se dădu înapoi — privind nervos în jur totodată, să vadă dacă erau spectatori la această scenă.

— Domnu om cumsecade ! Om cumsecade ! strigă bătrîna femeie cu tot mai multă cordialitate. Dacă odată eu găsesc bărbat aşa ca domnu Edward Smith — nu mai stau femeie văduvă. Poate vrei să căsătoreşti femeie slavă, cumsecade, mulţi copii drăguţi ?

Edward, văzînd că situaţia începea să devină disperată, sări în lături. Era o săritură care ar fi trebuit să-l pună în siguranţă ; dar spre neliniştea sa, văduva slavă sări şi ea — laba ei îl apucă de sub braţ şi băgîndu-i-se în coaste, îi trase o ciupitură groaznică. După care, proprietara labei coborî strada, fără să privească înapoi, dar scoţînd nişte sunete stranii, care puteau fi plînsul unei sărmane văduve slave, sau puteau fi aproape orice altceva.

§ 24. Trenul spre North Valley plecă foarte curînd, şi Hal îşi făcu socoteala că va avea exact timpul să-şi îndeplinească misiunea şi să prindă ultimul tren înapoi. Îşi ocupă locul în vagon fără să atragă atenţia şi şezu acolo pînă se apropiară de destinaţie, ultima oprire în trecătoare. Erau mai multe soţii ale minerilor în vagon, şi Hal alese una care era de aceeaşi naţionalitate cu doamna Zamboni, şi se mută lîngă ea. Aceasta îi

făcu loc, spunînd ceva ; dar Hal se mulțumi să ofteze încet și femeia întinse mîna ca să-l consoleze. Cum el își ținea mîinile împreunate sub văluri, ea îl bătu încurajator pe genunchi.

La granița orășelului, care începea cu o estacadă, trenul se opri și Bud Adams veni prin vagon, uitîndu-se la fiecare pasager. Văzînd asta, Hal începu din nou să geamă și murmură ceva de neînțeles către tovarășa lui — aceasta o făcu să se aplece spre el vorbind volubil în limba ei natală. „Bud" trecu.

Cînd îi veni rîndul lui Hal să părăsească trenul, el o luă de braț pe tovarășa lui ; mai gemu, ea mai spuse ceva și astfel coborîră pe peron, chiar sub ochii lui Pete Hanum, „spărgătorul de dinți". Li se alătură încă o femeie și o porniră în jos pe stradă, femeile discutînd în slavă, fără a avea vreo suspiciune în privința lui Hal.

El își elaborase planul de acțiune. Nu va încerca să vorbească în secret cu oamenii — ar dura prea mult, și ar putea fi trădat înainte de a fi vorbit cu un număr suficient de mare. Avea nevoie de o singură lovitură îndrăzneață. Peste o jumătate de oră era timpul mesei de seară și oamenii se vor aduna în sufrageria lui Reminitsky. Acolo-și va transmite mesajul.

Cele două tovarășe ale lui Hal fură nedumerite că trecuseră de casa Zamboni, unde probabil copiii Zamboni erau îngrijiți de vecini. Dar el le lăsa să creadă ce voiau despre asta și se duse acasă la Minetti. Spre uimirea Rosei, își dezvălui identitatea și îi transmise mesajul soțului ei — să se ducă împreună cu copiii la Pedro și să aștepte liniștită pînă va avea vești de la el. Ea plecă grăbită și-l aduse pe Jack David, căruia Hal îi explică cum stăteau lucrurile. Se părea că nu bănuiau rolul lui „Jack cel Mare" în actuala tulburare ; el împreună cu soția lui, cu Rovetta, Wresmak

și Klowoski, vor rămîne ca un nucleu prin care sindicatul va putea influența oamenii.

Ora mesei sosise, iar falsa doamnă Zamboni ieși și o porni în jos pe stradă. Cînd intră în sufrageria pensiunii, oamenii o priviră, dar nici unul nu vorbi. Era acea parte a mesei în care fiecare apuca și devora într-un efort de a apuca ce era mai bun de la vecinii săi care apucau și devorau și ei. Silueta îmbrăcată în negru se duse spre capătul celălalt al camerii ; acolo era un scaun gol, îl trase mai departe de masă și se urcă pe el. Apoi un strigăt răsună în odaie :

— Băieți ! Băieți !

Mesenii ridicară ochii, văzură vălurile de văduvă zburînd și pe conducătorul lor, Joe Smith, uitîndu-se la ei.

— Băieți ! Am venit cu un mesaj din partea sindicatului !

Se auzi un urlet ; oamenii săriră în picioare, scaunele fură împinse îndărăt, căzînd cu zgomot pe podea. Apoi, aproape instantaneu, se făcu liniște ; s-ar fi putut auzi mișcarea maxilarelor unui om, dacă vreunul din ei ar fi continuat să le miște.

— Băieți ! Am fost la Pedro și m-am întîlnit cu cei de la sindicat. Știam că patronii n-au să mă lase să mă întorc, așa că m-am îmbrăcat după cum vedeți și iată-mă-s !

Înțeleseră semnificația acestei costumații fantastice ; se auziră încurajări, rîsete, urlete de satisfacție.

Dar Hal își întinse mîinile și se lăsă din nou tăcerea.

— Ascultați-mă ! Patronii nu mă vor lăsa să vorbesc prea mult și am ceva important să vă spun. Conducătorii sindicatului spun că nu putem cîștiga o grevă acum.

Pe chipurile din fața lui apăru consternarea. Se auziră strigăte de descurajare. Continuă :

— Noi sîntem un singur orășel minier și patronii ne vor da afară, vor aduce spărgători de grevă și vor face să funcționeze minele fără noi. Avem nevoie de o grevă a tuturor orășelelor miniere deodată. Un singur sindicat mare și o singură grevă mare ! Dacă am face grevă acum, am face pe placul patronilor ; dar noi o să-i păcălim — o să rămînem la lucru și o să ne păstrăm și sindicatul ! Sînteți membri ai sindicatului, o să continuați să activați pentru sindicat ! Trăiască sindicatul din North Valley !

Pentru o clipă nu se auzi nici un răspuns. Le era greu oamenilor să salute o asemenea perspectivă ! Hal văzu că trebuie să atingă o coardă diferită.

— Nu trebuie să fim lași, băieți ! Trebuie să știm să ne stăpînim firea. Eu îmi îndeplinesc partea mea — am avut nevoie să-mi stăpînesc bine nervii ca să intru aici ! Îmbrăcat în hainele doamnei Zamboni, și umflat cu două perne în față.

Bătu cu pumnii în perne și se auzi un hohot de rîs. Mulți din grup o cunoșteau pe doamna Zamboni — era ceea ce actorii comici numeau „o glumă locală". Rîsul se întinse și deveni un val de veselie. Oamenii începură să strige :

— Trăiască Joe ! Halal fată ! Vrei să te măriți cu mine, Joe ?

Și astfel, bineînțeles că lui Hal îi fu ușor să capete un răspuns cînd strigă :

— Trăiască sindicatul din North Valley !

Ridică din nou mîinile să se facă tăcere și continuă din nou.

— Ascultați, oameni buni. Mă vor da afară, dar voi să nu vă opuneți. Să mîncați și să vă păstrați slujbele și să fiți gata pentru greva cea mare. Și să spuneți și celorlalți oameni ce vă spun eu. Nu pot să le vorbesc tuturor, dar voi să le spuneți despre sindicat. Țineți minte că afară sînt oameni care chibzuiesc și luptă

pentru voi. Vom sta alături de sindicat, cu toții, pînă vom aduce înapoi în America aceste centre carbonifere !

Urmară urale care zguduiră pereții camerei. Da, asta voiau și ei — să trăiască în America !

Un grup de bărbați se adunaseră la intrare, atrași de zgomote ; Hal observă confuzia și busculada și văzu apărînd capul și umerii solizi ai dușmanului său, Pete Hanum.

— Vin paznicii înarmați, băieți ! strigă el ; și în mulțime se auzi un urlet de furie. Oamenii se întorceau, strîngeau pumnii, uitîndu-se la paznic. Dar Hal se grăbi.

— Băieți, ascultați ce vă spun ! Fiți liniștiți ! Nu pot să rămîn în North Valley, și voi știți asta ! Dar mi-am făcut treaba pentru care am venit, v-am adus mesajul sindicatului. Voi să-l transmiteți celorlalți oameni — să le spuneți să sprijine sindicatul !

Hal continuă să repete de cîteva ori în șir acest mesaj. Privind aceste chipuri muncite, își aminti jurămîntul pe care-l făcuse în fața lor și-l făcu din nou.

— Sînt alături de voi ! Continui lupta, băieți !

La ușă dezordinea devenise și mai mare, și deodată apăru Jeff Cotton, cu cîțiva paznici suplimentari, făcîndu-și drum în cameră, cu răsuflarea tăiată și roșu la față de atîta alergătură.

— A, iată-l pe șeriful minei ! strigă Hal. Nu-i nevoie să împingi, Cotton, n-o să fie nici un fel de tulburări. Noi cei de aici sîntem sindicaliști, știm să ne autocontrolăm. Băieți, noi nu cedăm, nu sîntem învinși, îi așteptăm doar pe cei din alte orășele miniere ! Avem un sindicat și trebuie să-l menținem ! De trei ori ura pentru sindicat !

Uralele răsunară însoțite de o anumită specificație : urale pentru sindicat, urale pentru Joe Smith, urale pentru văduvă și hainele ei de doliu !

— Aparţineţi sindicatului ! Fiţi alături de el orice s-ar întîmpla ! Dacă vă dau afară, o luaţi de la capăt în alt loc ! Învăţaţi-i treaba asta şi pe oameni mai noi, nu-l lăsaţi să dispară din inimile voastre ! În sindicat este forţă, în sindicat este speranţa ! Nu uitaţi niciodată aceasta — *Sindicat !*

Vocea şerifului minei răsună :

— Dacă vii, tînără doamnă, vino acum !

Hal făcu o mică reverenţă.

— Vai, domnule Cotton ! E atît de neaşteptat !

Mulţimea urlă ; iar Hal coborî de pe platforma sa. Cu gesturi cochete îşi acoperi faţa cu voalurile văduvei şi o porni cu paşi mărunţi, uşori, să traverseze sufrageria. Cînd ajunse lîngă şerif, îl luă elegant de braţ şi cu „spărgătorul de dinţi" de partea cealaltă şi cu Bud Adams încheind procesiunea, ieşi din sufragerie şi porni pe stradă în jos.

Oameni flămînzi îşi lăsară mîncarea ca să vadă această privelişte. Ieşiră afară din clădire, îi urmară, rizînd, ţipînd, zeflemisind. Alţii veneau din toate direcţiile — în timp ce grupul ajunsese la gară, o bună parte din populaţie era primprejur ; peste tot circulau vorbele :

— E Joe Smith ! A venit înapoi cu un mesaj de la sindicat !

Mineri solizi, cu feţele mînjite de cărbune, rîdeau pînă cînd lacrimile le lăsau dîre pe obraz ; îşi săreau unul altuia de gît de încîntare, văzînd farsa care le fusese jucată opresorilor lor.

Nici chiar Jeff Cotton nu se putu abţine să-şi dea tributul.

— Pe Dumnezeu, ai depăşit orice limită ! mormăi el.

Acceptă aspectul de „bîlci" al afacerii, ca modul cel mai uşor de a scăpa de musafirul nepoftit şi de a preîntîmpina posibilităţile de pericol. O escortă pe vă-

duvă la tren şi o ajută să se urce pe scară, postînd paznici la uşile vagonului ; atenţiile acestor cavaleri nu încetară pînă ce trenul n-o porni în jos prin trecătoare şi depăşi limitele estacadei care înconjura North Valley.

§ 25. Hal îşi scoase hainele văduvei, şi odată cu ele îşi lepădă şi veselia pe care o arborase în folosul oamenilor. Urmă o reacţie bruscă ; îşi dădu seama că era obosit.

Timp de zece zile, trăise într-un vîrtej de emoţii, rareori oprindu-se să doarmă. Acum şedea lăsat pe spate pe canapeaua vagonului, palid, sfîrşit ; îl durea capul şi îşi dădu seama că rezultatul experienţei sale din North Valley era un eşec. Nu-i mai rămăsese nici urmă din acel spirit de aventură cu care o pornise la „cursul de vară de sociologie practică". Îşi învăţase lecţiile, încercase să le spună pe dinafară, şi fusese „trîntit" la examen. Zîmbi amar, amintindu-şi de gluma lipsită de griji pe care o avusese pe buze cînd urcase prin aceeaşi trecătoare :

Tipul ăsta vesel îşi punea-n mişcare
Mîna, ce lucra
Zi de zi, să-i umple pipa şi castronul,
Pentru şcoala sa !

Trenul ajunse la Pedro şi Hal luă o trăsură de la gară şi se duse la hotel. Mai purta încă într-o legătură hainele de doliu ale văduvei. Ar fi putut să le lase în tren, dar impulsul spre economie pe care-l dobîndise în ultimele zece săptămîni devenise un obicei. Le va da îndărăt doamnei Zamboni. Banii promişi puteau fi folosiţi mai bine pentru hrana celor mici. Pernele le va lăsa în trăsură ; hotelul putea suporta pierderea !

Intrînd în hol, prima persoană pe care o văzu fu fratele lui, iar privelişte a acestui chip patrician umani-

zat de dezgust îl ușură în parte pe Hal de durerea sa de cap. Viața era aspră, viața era crudă ; dar iată-l pe Edward așteptînd obosit cu mutra lui caraghioasă care te făcea să uiți de toate.

Edward vru să afle unde naiba fusese ; și Hal îi răspunse :

— Am vizitat văduvele și orfanii !

— Ah ! spuse Edward. Și în timpul ăsta eu stau într-o asemenea văgăună și fierb în suc propriu ! Ce ai sub braț ?

Hal privi legătura.

— Am o amintire de la una din văduve, zise el și desfăcu hainele și le întinse în fața ochilor mirați ai fratelui său. O doamnă, pe nume Swajka, mi le-a dat. Aparțineau altei doamne, Zamboni, dar ea nu mai are nevoie de ele.

— Și ce nevoie ai *tu* de ele ?

— Se pare că doamna Zamboni se recăsătorește. Hal își coborî vocea, confidențial. E vorba de o idilă, Edward — ar putea să te intereseze ca o ilustrare a obiceiurilor acestor rase străine. A întîlnit pe stradă un bărbat, spune că un bărbat bine, bine de tot — și el i-a dat o grămadă de bani. Așa că s-a dus și și-a cumpărat haine noi, și vrea să dea hainele astea de doliu noului bărbat. Se pare că ăsta-i obiceiul în țara ei — semn că îl acceptă ca pretendent.

Văzînd privirea tot mai uimită a fratelui său, Hal fu nevoit să se oprească o clipă ca să-și păstreze propriul său chip serios.

— Edward, dacă omul acela nu a fost serios în intențiile sale, o să aibă de furcă, eu cunosc firea emotivă a doamnei Zamboni. O să-l urmărească peste tot...

— Hal, ființa aceea e nebună !

Edward privi nervos în jur, ca și cînd își imagina că văduva aceea, de origine slavă, ar putea să apară brusc în holul hotelului pentru a-și manifesta firea emotivă.

— Nu, replică Hal, este doar un obicei național specific.

Și deodată chipul lui Hal cedă. Începu să rîdă ; rîse, poate mai tare decît o permitea buna cuviință.

Edward era foarte supărat. Erau oameni în hol și se uitau la el.

— Termină Hal ! exclamă el. Glumele tale prosteşti mă plictisesc !

Totuși, Hal văzu o oarecare nesiguranță pe chipul fratelui său. Edward recunoscuse hainele de doliu ale văduvei. Și cum putea să fie sigur de „obiceiurile naționale" ale creaturii aceleea groteşti care îl ciupise între coaste pe stradă ?

— Termină ! strigă el din nou.

Hal, schimbîndu-și brusc vocea în tonalitatea Zamboni, exclamă :

— Domnu, am opt copii de hrănit, și nu mai are bărbat și nu găsește bărbat nou la femeie așa bătrîn ca mine !

Astfel, în cele din urmă, întreaga enormitate a adevărului începu să-i apară lui Edward. Consternarea și dezgustul său începură să se reverse ; iar Hal ascultă și rîsul lui încetă.

— Edward, nici acum nu mă iei în serios ! spuse el.

— Dumnezeule ! strigă celălalt. Cred că eşti cu adevărat nebun !

— Ai fost acolo sus, Edward ! Ai auzit ce le-am spus sărmanilor nenorociți ! Și ai crezut chiar că voi pleca cu tine și îi voi uita !

Edward ignoră toate astea. Repetă.

— Eşti cu adevărat nebun ! Te vor ucide, în ciuda a tot ce pot face eu !

Dar Hal se mulțumi să rîdă.

— Nu-i nici o șansă ! Ar fi trebuit să vezi ce maniere frumoase avea șeriful minei !

§ 26. Edward s-ar fi străduit să-l ia de acolo pe fratele său imediat, dar nu exista nici un tren pînă noaptea tîrziu; așa încît Hal se duse sus, unde-i găsi pe Moylan și Hartman cu Mary Burke și doamna Zamboni, cu toții gata să-i asculte povestea. Cum membrii comitetului, care fuseseră în oraș să ia masa de seară, veniră răzleți, povestea fu spusă de mai multe ori. Erau aproape tot atît de încîntați ca și oamenii de la Reminitsky. Dacă toate grevele care trebuiau contramandate ar putea fi contramandate atît de ușor!

Printre aceste explozii de mulțumire, discutară și despre viitorul lor. Moylan se întorcea la Western City, Hartman la biroul lui din Sheridan de unde va aranja trimiterea unor noi organizatori la North Valley. Fără îndoială că directorul Cartwright va concedia mulți oameni — pe cei care s-au remarcat în timpul grevei, pe cei care continuau să vorbească cu glas tare despre sindicat. Dar asemenea oameni vor trebui înlocuiți și sindicatul știa prin care agenții își recruta Compania muncitorii. Minerii din North Valley vor constata ei înșiși că sînt aprovizionați în mod misterios cu literatură sindicală în diferite limbi: le va fi strecurată sub pernă sau în coșulețele de mîncare, sau în buzunarele hainelor în timp ce ei se vor afla la muncă.

De asemeni, trebuia făcută propaganda printre cei care erau concediați; așa fel încît ori unde se vor duce, să ducă mesajul sindicatului. Hal află că la Barela fusese o mișcare de simpatie — care izbucnise spontan în dimineața aceea, cînd oamenii au aflat de cele întîmplate la North Valley. Douăzeci de muncitori fuseseră concediați și alții îi vor urma probabil în cursul dimineții. Iată o treabă pentru membrii comitetului răpit; de exemplu, Tim Rafferty — ar vrea să stea o săptămînă sau două la Pedro să se întîlnească cu ase-

menea oameni, să le dea literatură și să-i întărească în convingerile lor ?

Oferta fu bine primită ; căci în acel moment viața i se părea pustie tînărului irlandez. Nu mai avea slujbă, tatăl lui era o epavă, familia săracă și neajutorată. Bineînțeles că trebuiau să-și părăsească locuința ; nu era loc pentru nici un Rafferty în North Valley. Unde se vor duce, Dumnezeu știe ; Tom va deveni un pribeag, trăind departe de familia sa, suferind el însuși de foame ca să trimită acasă economiile sale mizere.

Hal se uita la băiat și îi citea gîndurile. El, Hal Warner, avea să joace rolul de *Deus ex machina* în acest caz și în alte cîteva la fel de vrednice de milă. Avea dreptul să-l semneze pe tatăl său pe cecuri, privilegiu pe care credea că și-l putea menține, chiar și în timp ce își asuma rolul de Harun al Rașid [1] într-un dezastru minier. Dar cum va fi cu dezastrele miniere și grevele eșuate acolo unde nu va fi la îndemînă nici un Harun al Rașid ? Ce se va întîmpla cu oamenii, chiar cu cei din North Valley, care n-au avut prilejul să-i vorbească lui Hal despre situația lor ? Își dădu seama că doar întorcîndu-se cu spatele și fugind va scăpa din această aventură cu ceva din autostăpînirea sa. Într-adevăr, această civilizație aspectuoasă și minunată era asemănătoare cu podeaua unui osuar sau cu un cîmp de bătălie ; oriunde înfigeai un hîrleț scormonind suprafața, descopereai orori, aveai în ochi asemenea priveliști și în nări asemenea duhori încît îți produceau greață !

Iată-l pe Rusick, de pildă ; avea soție și doi copii, și nici o lețcaie la viața lui. Într-un an și mai bine în care a muncit, cu credință și stăruință ca să scoată cărbuni pentru Peter Harrigan el n-a reușit niciodată să depășească suma din nota de cheltuieli strict nece-

[1] Personaj miraculos din *O mie și una de nopți.*

sare de la magazinul bătrînului Pete. Toată averea lui putea să o care într-o legătură în spinare, şi dacă avea să-şi mai vadă vreodată aceste boarfe, asta depindea de toanele şerifului şi ale paznicilor bătrînului Pete. Rusick o va porni la drum cu un bilet cumpărat de sindicat. Poate va găsi o slujbă, poate nu ; în orice caz, tot ce putea spera în viaţă era să lucreze pentru un alt Harrigan şi să facă datorii la magazinul unei alte companii.

Mai erau acolo Hobianish, un sîrb, şi Hernandez, un mexican, despre care se puteau spune aceleaşi lucruri, cu excepţia că unul avea patru copii şi celălalt şase. Bil Wanchope avea doar soţie — copiii, slavă Domnului, le muriseră, spunea el. Nu părea prea mişcat de pledoaria lui Jim Moylan ; el era dărîmat ; o va porni la drum şi se va îndrepta spre Est şi înapoi în Anglia. Şi mai spuneau că asta-i o ţară liberă ! Pe Dumnezeu, dacă ar povesti ceea ce i s-a întîmplat, n-ar găsi nici un miner englez care să-l creadă !

Hal le dădu oamenilor acestora numele său adevărat şi adresa şi ii făcu să-i promită că-i vor aduce la cunoştinţă cum se descurcă. Le spuse că îi va ajuta puţin; se întreba în gînd cît de mult ar trebui s-o facă. Oare cît de departe trebuie să meargă un om în uşurarea sărăciei din jurul lui, încît să-i poată tihni apoi mesele sale la un club bun ? Ce cazuist va clarifica această problemă — spunîndu-i în ce proporţie trebuie să uşureze cazurile de sărăcie pe care întîmplător le cunoaşte personal, ce procentaj din cele pe care le întîlneşti pe stradă, ce procentaj din cele despre care citeşte în rapoartele guvernului cu privire la creşterea costului vieţii. În ce măsură îi este permis să închidă ochii în timp ce merge pe stradă în drum spre club ? În ce măsură îi este permis să se ferească să citească rapoartele guvernului înainte de a ieşi la un dineu cu logodnica lui ? Rezolvarea unor asemenea probleme a fost neglijată

de profesorii de matematică superioară ; înțelepții academiei și oamenii sfinți ai bisericii au eșuat și ei în elaborarea formulelor ; iar Hal, încercînd să le obțină prin slaba sa aritmetică mintală, nu ajunse la un rezultat satisfăcător.

§ 27. Hal voia să aibă prilejul să vorbească cu Mary Burke : nu mai avuseseră o convorbire intimă de la întîlnirea cu Jessie Arthur, și el pleca acum pentru multă vreme. Voia să afle ce planuri de viitor avea Mary și, mai important chiar decît asta, care era starea ei de spirit. Dacă fusese în stare să o scoată pe această fată din starea de disperare, cursul său practic de sociologie din timpul verii nu fusese în întregime un eșec !

Îi ceru să meargă cu el să-și ia rămas bun de la John Edstrom, pe care nu-l văzuse de la despărțirea lor neceremonioasă de acasă de la MacKellar, cînd Hal alergase spre trenul lui Percy Harrigan. Jos în hol, Hal îi explică fratelui său, care-l aștepta, ce drum are de făcut, iar acesta nu făcu nici un comentariu, ci îi spuse doar că ar merge cu el dacă Hal nu avea nici o obiecție. Nu dorea să facă cunoștință cu acea Ioană d'Arc irlandeză și nu se va apropia atît încît să deranjeze conversația lui Hal cu doamna; dar voia să facă tot ce putea pentru protecția fratelui său. Așa că se porni o procesiune sub clar de lună — mai întîi Hal și Mary, apoi Edward și apoi tovarășul de masă al lui Edward, „comis voiajorul în vase de metal".

Hal nu știa cum să înceapă discuția de adio cu Mary. Nu știa ce simțăminte nutrește față de el și admitea cu un sentiment de vinovăție că se cam temea să afle ! Consideră că cel mai bun lucru era să fie vesel, așa încît începu să-i spună cît de frumoasă i s-a părut purtarea ei în timpul grevei. Dar ea nu răspundea la

aprecierile lui şi în cele din urmă el îşi dădu seama că ea era frămîntată de propriile ei gînduri.

— Am ceva să-ţi spun ! începu ea deodată. Acum cîteva zile, ştiam cum aveam de gînd să-ţi vorbesc, dar acum nu mai ştiu !

— Spune, cum aveai de gînd, rîse el.

— Nu ; era aspru — şi acum mă simt vinovată faţă de tine.

— Nu că aş vrea să fii aspră, spuse Hal rîzînd încă, dar eu sînt acela care ar trebui să mă simt vinovat faţă de tine. Nu am realizat nimic ; ştii asta.

— Ai făcut tot ce-ai putut — şi mai mult decît noi ceilalţi. Vreau să ştii că n-am să uit niciodată. Dar vreau să auzi şi celălalt lucru !

Ea mergea, privind înainte, strîngîndu-şi pumnii agitată.

— Ei, spuse el, încercînd mai departe să păstreze un ton vesel.

— Îţi aminteşti ziua aceea, îndată după explozie ? Îţi aminteşti ce-am spus — că vreau să plec cu tine ? Îmi retrag cuvintele.

— O, bineînţeles ! spuse el repede. Erai necăjită Mary — nu ştiai ce spui.

— Nu, nu ! Nu-i asta ! M-am răzgîndit ; nu vreau să mă arunc eu singură în prăpastie.

— Ţi-am spus eu că aşa vei vedea lucrurile. Nici un bărbat nu merită aşa ceva, spuse el.

— Ah, băiete ! zise ea. Spui cuvinte frumoase de mîngîiere — dar aş vrea mai bine să ştii adevărul. Am văzut-o pe fata cealaltă şi o urăsc !

Merseră un timp în tăcere. Hal avea destul bun simţ ca să-şi dea seama că avea de-a face cu un subiect dificil.

— Mary, nu vreau să fiu pedant, spuse el cu blîndeţe ; dar ai să-ţi schimbi părerea şi în privinţa asta. N-ai s-o urăşti ; o să-ţi pară rău pentru ea.

Ea rîse — un rîs răutăcios, aspru.

— Ce fel de glumă mai e şi asta ?

— Ştiu — aşa poate să pară. Dar îţi vei da seama într-o zi. Tu ai un lucru minunat pentru care să trăieşti şi să lupţi ; în timp ce ea — el ezită un moment, pentru că nu era sigur pe propriile sale idei în această privinţă — ea are atîtea lucruri de învăţat ; şi s-ar putea să nu le înveţe niciodată. O să piardă unele lucruri frumoase.

— Ştiu unul din lucrurile frumoase pe care nu are de gînd să-l piardă, spuse Mary sever ; şi ăsta-i domnul Hal Warner.

Apoi după ce mai merseră tăcuţi :

— Vreau să mă înţelegi, domnule Warner...

— Ah, Mary ! o rugă el. Nu mă trata aşa ! Eu sînt Joe.

— Bine, zise ea, fie şi Joe. O să-ţi amintească de o aventură drăguţă — ai fost muncitor cîteva săptămîni. Asta-i o parte din ce am eu să-ţi spun. Am şi eu mîndria mea, cu toate că nu sînt decît fata unui miner sărac ; zilele trecute mi-am dat seama care mi-e locul.

— Ce vrei să spui ? întrebă el.

— Nu înţelegi ? Sincer ?

— Nu, sincer, spuse el.

— Nu te pricepi la femei, Joe. N-ai văzut ce mi-a făcut fata ! Pentru ea, eram un fel de insectă. Nu era sigură dacă sînt de felul ălora care muşcă, dar n-a riscat — m-a azvîrlit, aşa.

Şi Mary pocni din degete cum faci cînd vrei să scapi de o insectă care te deranjează.

— Vai ! Eşti nedreaptă ! pledă Hal.

— Sînt atît de dreaptă cît pot să fiu, Joe. Am plecat şi m-am gîndit. Pot să înţeleg atîta lucru — poate nu-i vina ei — e clasa ei ; asta este totul şi pentru tine — ce ai mai bun, chiar tu însuţi, Joe Smith ?

— Da, Tim Rafferty a zis asta, răspunse el.

— Tim a zis prea mult — dar o parte era adevărat. Îți închipui că ai venit aici și ai fost unul dintre noi muncitorii. Dar propriul tău simț nu-ți arată deosebirea, atît de mare de parc-ar fi la un milion de mile de trecătoare — deosebirea dintre o simplă ființă sărmană dintr-un orășel minier și fiica unui om bogat, o doamnă ? O să-mi spui să nu-mi fie rușine de sărăcie ; dar m-ai pune pe mine vreodată alături de ea — cu toate sentimentele tale frumoase de prietenie pentru cei care sînt mai prejos decît tine ? N-ai arătat asta la familia Minetti ?

— Dar tu nu-ți dai seama, Mary... făcu un efort să rîdă. M-am obișnuit s-o ascult pe Jessie ! O cunosc cu mult timp înainte de a te fi cunoscut pe tine.

— Ah ! Joe. Ai o inimă bună, și vorbești frumos. Dar nu te-ar interesa să știi adevărul adevărat ? Ai spus că ai venit aici ca să afli adevărul !

Hal, răspunse, în șoaptă, da, și n-o mai întrerupse.

§ 28. Vocea lui Mary scăzu și Hal gîndi cît era de bogată și caldă cînd era adînc mișcată. Mary continuă :

— Am trăit toată viața în orășelele miniere, Joe Smith, am văzut oameni jefuiți și bătuți, și femei plîngînd și copii flămînzi. Am văzut Compania, ca un fel de fiară mare și rea care îi înghite. Dar niciodată n-am știut de ce sau ce înseamnă asta — pînă în ziua aceea, acolo, la familia Minetti. Citisem despre doamne frumoase în cărți ; dar niciodată nu-mi vorbise vreuna, și cum se spune, n-a trebuit să înghit vreuna. Dar acolo a trebuit s-o fac — și deodată am avut senzația că știu unde se duc banii zmulși de la mineri. Mi-am dat seama de ce ne jefuiesc, storcîndu-ne viața din noi — pentru doamne frumoase, ca aceea, ca să rămînă așa strălucitoare și fine ! N-ar fi fost prea rău

dacă n-ar fi venit chiar atunci, cu toți bărbații și băieții ăia care mureau jos în galerii — mureau pentru pielea aceea fină, albă, și pentru mîinile alea fine, albe și pentru toate mătăsurile alea pe care le foșnea în jur. Dumnezeule, Joe, știi cu ce mi se părea că seamănă ? Cu o pisică moale, linsă, care tocmai a mîncat un cuib plin de șoricei mici și are pe bot sîngele lor !

Mary se opri trăgîndu-și sufletul. Hal păstra tăcere și ea continuă :

— Am judecat eu singură, Joe ! Nu vreau să crezi că sînt mai bună decît sînt, și mi-am pus eu însămi întrebarea : Oare pentru bărbații din subterane o urăști de moarte ? Sau pentru singurul bărbat pe care îl dorești și pe care ea îl are ? Și am aflat răspunsul la asta! Și atunci mi-am pus mie însămi altă întrebare : Dacă ai putea, ai fi ca ea ? Ai face ceea ce face ea acum — ai lua asta pe sufletul tău ? Și martor mi-e Dumnezeu, Joe, îți spun numai adevărul — eu n-aș face-o ! Nu, de dragul nici unui bărbat care a existat vreodată pe acest pămînt !

În timp ce vorbea, își ridica pumnul încleștat. Îl lăsă să cadă din nou și merseră mai departe, fără să-i arunce măcar o privire.

— Poți să te străduiești o mie de ani, Joe, și n-ai să înțelegi sentimentele care m-au năpădit acolo la familia Minneti. Rușinea — nu cea care mi-a făcut-o ea — ci aceea pe care m-a făcut s-o simt pentru mine însămi ! Eu, fiica unui bătrîn miner bețiv, și ea — nu știu ce-i taică-său, dar ea e un fel de prințesă, și ea știe asta. Și ăsta-i lucrul care contează, Joe ! Nu-i vorba că are așa mulți bani, și așa multe lucruri frumoase ; că știe să vorbească și eu nu, și că vocea ei e dulce și a mea urîtă, cînd sînt furioasă ca acum. Nu — vorba e că e atît de *sigură !* Ăsta-i cuvîntul pe care l-am găsit : e sigură — sigură — *sigură !* Are lucruri frumoase, le-a avut întotdeauna, are dreptul să le

aibă ! Şi eu n-am drept la nimic decît la necazuri, mă urmăreşte toată ziua mizeria şi teama, am pierdut pînă şi acoperişul de deasupra capului. Joe, tu ştii că am ceva temperament, că nu sînt uşor de înfrînt ; dar cînd n-am mai putut suporta să mi se arate unde mi-e locul, am plecat şi m-am ascuns, mi-am îngropat faţa în noroi, de furie ! Mi-am spus mie însămi : E adevărat ! E în ea ceva mai bun decît în mine ! E un fel de creatură mai frumoasă. Uite-te la mîinile astea ! Le întinse în lumina lunii cu un gest rapid, pasionat. Aşa-i că are dreptul la omul ei, şi eu sînt o proastă că mi-am ridicat măcar ochii la el ? Trebuie să-l văd dus şi să mă tîrăsc înapoi în vechea mea cabană umedă ! Da, ăsta-i adevărul ! Şi cînd i l-am arătat omului acela, ce crezi că a spus ? Mi-a spus frumos şi blînd că ar trebui să-mi fie milă de ea ! Isuse ! ai mai auzit vreodată aşa ceva ?

Urmă o tăcere îndelungată. Hal n-ar fi putut spune nimic acum, chiar dacă ar fi vrut. Ştia că asta venise să caute ! Asta era esenţa luptei de clasă !

— Acum, încheie Mary, cu mîinile încleştate şi cu o voce potrivită, acum mi-am vărsat focul. Nu sînt o sclavă ; am acelaşi drept la viaţă ca orice doamnă. Ştiu că n-o să-l obţin niciodată ; desigur ; n-o să port niciodată haine bune, nici n-o să trăiesc într-o casă ca lumea, nici n-o să am bărbatul pe care-l doresc ; dar o să ştiu că am făcut ceva ca să-i ajut pe muncitori să se elibereze de ruşinea care se aruncă asupra lor. Asta a făcut greva pentru mine, Joe. Greva mi-a arătat calea. De data asta am fost înfrînţi, dar într-un fel, nu a avut atîta importanţă cît crezi tu. Am să mai fac multe greve pînă mor, şi nu vor fi toate înfrînte !

Se opri din vorbit ; şi Hal mergea alături de ea, tulburat de emotii contradictorii. Viziunea lui despre ea era adevărată; o să mai facă multe greve! Era bucuros şi mîndru de asta ; dar apoi îi trecu prin minte că, în

timp ce ea, o tînără fată, va continua războiul crud, el, un bărbat, va mînca fripturi la grătar la club !

— Mary, spuse el, mi-e rușine de mine...

— N-ai de ce, Joe ! N-are rost să-ți fie rușine. Nu depinde de tine unde te naști...

— Poate că nu, Mary. Dar cînd un om știe că n-a plătit niciodată pentru lucrurile de care s-a bucurat toată viața, cu siguranță că cel mai mărunt lucru pe care-l poate face este să-i fie rușine. Sper că ai să încerci să nu mă urăști ca pe ceilalți.

— Nu te-am urît niciodată, Joe ! Nici pentru o clipă ! Ți-o spun sincer și adevărat, te iubesc mai mult ca oricînd. Pot s-o spun pentru că acum nu te mai vreau ; am văzut-o pe fata cealaltă și știu că n-o să fii niciodată mulțumit de mine. Nu știu dacă ar fi trebuit să spun asta, dar mă gîndesc că nici cu ea n-o să fii pe deplin mulțumit. Oricum, o să fii nefericit — Dumnezeu să te ajute !

În ultima parte a discuției, fata citise adînc în sufletul lui ; atît de adînc, încît Hal nu putea avea suficientă încredere în el ca să răspundă. Treceau pe lîngă un felinar și ea îl privi, pentru prima oară de cînd o porniseră la plimbare și-i văzu chipul hărțuit. În vocea ei, apăru brusc o notă de tandrețe.

— Joe, spuse ea, arăți rău. E bine că pleci din locurile astea !

El încercă să zîmbească, dar efortul era slab.

— Joe, continuă ea, mi-ai cerut să-ți fiu prietenă. O să-ți fiu !

Și îi întinse mîna ei mare, aspră.

El o luă.

— N-o să ne uităm unul pe celălalt, Mary, spuse el.

Glasul i se frînse.

— Desigur, băiete ! exclamă ea. O să mai facem altă grevă într-o bună zi, la fel ca cea pe care am făcut-o la North Valley !

Hal îi strînse mîna mare ; dar, deodată, își aminti de fratele lui care mergea solemn în spatele lor, slăbi strînsoarea și nu mai reuși să spună toate lucrurile frumoase pe care le avea în minte. Se considera un rebel, dar nu suficient de rebel ca să fie sentimental de față cu Edward !

§ 29. Ajunseră la casa unde locuia John Edstrom. Soția muncitorului la care stătea le deschise ușa. Răspunzînd la întrebarea lui Hal, ea spuse :

— Bătrînul domn se simte cam rău.

— Ce-i cu el ?

— Nu știați că a fost rănit ?

— Nu. Cum ?

— L-au bătut, domnule. I-au rupt mîna, și erau să-i spargă capul.

Hal și Mary exclamară în cor :

— Cine a făcut asta ? Cînd ?

— Nu știm cine. Acum patru nopți.

Hal își dădu seama că trebuie să se fi întîmplat în timp ce el fugea de la MacKellar.

— Ați chemat un doctor ?

— Da, domnule ; dar nu putem face prea multe, pentru că soțul meu este șomer și eu am de îngrijit copiii și chiriașii.

Hal și Mary alergară sus. Bătrînul lor prieten zăcea în întuneric, dar le recunoscu vocile și îi salută cu un strigăt slab. Femeia aduse o lampă și îl văzură stînd culcat pe spate, cu capul înfășurat în bandaje și o mînă legată în altele. Arăta într-adevăr groaznic de rău, cu ochii lui bătrîni și blînzi, adînciți în orbite, cu privirile rătăcite și obrazul — Hal își aminti cum îl numise Jeff Cotton „bătrîn predicator cu obrazul de cocă".

Le relată ce se întîmplase în momentul fugii lui Hal spre trenul lui Percy. Edstrom îi avertizase pe fugari

strigînd şi o pornise să alerge după el, cînd unul din paznici, trecînd în goană pe lîngă el, i-a dat o lovitură sub ochi şi l-a trîntit jos. S-a lovit cu capul de pavaj şi a rămas acolo fără cunoştinţă multe ore. Cînd în cele din urmă a dat cineva de el şi a chemat un poliţist, l-au căutat în buzunare şi au găsit adresa casei unde stătea, scrisă pe o bucată de hîrtie. Asta era toată povestea — cu excepţia faptului că Edstrom s-a ferit să trimită după ajutor la MacKellar, pentru că era sigur că se străduiau cu toţii să deschidă mina, şi nu considera că avea dreptul să-şi arunce necazurile lui pe capul lor.

Hal ascultă declaraţiile pe care bătrînul le făcea cu voce slabă, şi îl cuprinse din nou un val din ura pe care o generase în el experienţa sa din North Valley. Poate era ridicol ; pentru că a lovi un bătrîn turbulent era comparativ, prea puţin din ce sînt în stare să facă paznicii de mină. Dar pentru Hal, aceasta părea cea mai caracteristitcă jignire pe care o văzuse ; era o expresie a orbirii totale a Companiei faţă de tot ce era mai bun în viaţă. Bătrînul acesta, atît de blînd, atît de răbdător, care suferise atît de mult şi nu învăţase să urască şi care îşi păstrase neatinsă credinţa ! Ce însemna această credinţă pentru ucigaşii de la Compania Generală de Combustibil ? La ce i-au slujit filozofia lui, sfinţenia, speranţele lui pentru omenire ? I-au dat o lovitură trecînd pe lîngă el şi l-au lăsat zăcînd — viu sau mort, era tot una.

Hal avusese o oarecare satisfacţie din mica sa aventură costumat ca văduvă şi, într-o măsură, din victoria lui Mary asupra ei înseşi ; dar aici, ascultînd istorisirea şoptită a bătrînului, sentimentul de satisfacţie îl părăsi. Înţelese din nou adevărul trist al experienţei sale de o vară — că rezultatul ei fusese o înfrîngere. Înfrîngere totală ! Produsese patro-

nilor neplăceri momentane ; dar nu le vor trebui multe ore să-şi dea seama că le-a făcut cu adevărat un serviciu, contramandînd greva în folosul lor. Vor porni din nou roata industriei şi muncitorii vor fi tot acolo unde se aflau înainte cu Joe Smith să fi venit printre ei ca grăjdar şi ajutor de miner. La ce bun toată vorbăria despre solidaritate, despre speranţe în viitor ; ce va însemna în viitor învîrtirea zilnică a roţilor industriei ? Muncitorii vor avea acelaşi drept pe care l-au avut întotdeauna — dreptul de a fi sclavi, şi, dacă nu acceptau aşa ceva, dreptul de a fi martiri !

Mary şedea, ţinînd mîna bătrînului, şi şoptind cuvinte de simpatie pasionată, în timp ce Hal se ridicase şi umbla prin mansarda mică, înfierbîntat de furie. Se hotărî brusc că nu se va întoarce la Western City ; va rămîne aici şi va chema un avocat şi va porni să pedepsească pe cei vinovaţi de acest ultragiu. Va pune la încercare legea pînă la limită ; dacă va fi nevoie, va începe o luptă politică, pentru a pune capăt, în această comunitate, rînduielilor Companiei Miniere. Va găsi pe cineva care să scrie despre aceste condiţii, va aduna bani şi va publica un ziar ca să le facă cunoscute ! Şi mai înainte ca valul de furie să se spulbere, Hal Warner se şi văzuse învingător în alegerile de guvernatori şi distrugînd maşina republicană — toate astea pentru că un detectiv neidentificat al Companiei lovise şi îmbrîncise în şanţ un bătrîn miner cu obrazul de aluat şi îi rupsese o mînă !

§ 30. În cele din urmă, Hal fu nevoit să revină la chestiunile practice. Se aşeză lîngă pat şi îi spuse bătrînului, cu tact, că fratele lui venise să-l vadă şi îi dăduse ceva bani. Fratele ăsta avea destui bani aşa că Edstrom va putea fi dus la spital ; sau, dacă prefera, Mary putea să se mute pe aproape şi să-l îngri-

jească. Se întoarseră spre proprietăreasă care stătuse la uşă ; ea avea trei chiriaşi în căsuţa ei, dar dacă Mary putea să împartă un pat cu cei doi copii ai proprietăresei, ar fi putut să se descurce. În ciuda protestului lui Hal, Marv acceptă oferta ; el înţelese ce avea ea de gînd — va lua ceva bani de la el, dat fiindcă bătrînul Edstrom avea nevoie, dar va lua cît va putea mai puţin.

John Edstrom nu mai ştia nimic despre evenimentele de după rănirea lui, aşa încît Hal îi spuse pe scurt povestea — totuşi nu menţionă transformarea care se petrecuse cu ajutorul de miner. Vorbi despre rolul lui Marv în grevă ; încercînd să-l distreze pe sărmanul bătrîn, îi povesti cum şi-o închipuise urcată pe un cal alb ca neaua, purtînd o rochie albă, moale şi lucioasă, ca Ioana d'Arc sau conducătoarea unei parade electorale.

— Sigur, zise Marv, mereu îmi atrage atenţia asupra rochiei ăsteia vechi !

Hal privi ; purta aceeaşi rochie albastră de stambă.

— Rochia asta are ceva misterios, spuse el. E una din acelea despre care citeşti în poveştile cu zîne, care se cîrpesc singure întotdeauna şi rămîn mereu noi şi scrobite. Un trup are nevoie doar de o singură rochie ca asta !

— Sigur, băiete, răspunse ea. În orăşelele miniere nu există zîne — doar dacă oi fi chiar eu aia, că o spăl noaptea, o usuc pe sobă şi o calc a doua zi dimineaţa.

Spuse asta cu o veselie neşovăitoare ; dar chiar şi bătrînul miner, care zăcea îndurerat pe patul lui, putu să-şi dea seama de tragedia unei fete tinere care are o singură rochie în anii de dragoste. Privi la cei doi tineri şi văzu interesul evident pe care-l aveau unul pentru celălalt ; după obiceiul bătrînilor, era dispus să ajute idilele.

— S-ar putea să aibă nevoie de niște flori de lămîiță, se aventură el slab.

— Fugi de-aici cu de-astea ! rîse Mary, încă neșovăitoare.

— Sigur, interveni Hal cu galanterie grăbită, e ea însăși ca o floare ! Un trandafir într-un orășel minier — în cărțile cu poezii e o dispută în legătură cu el. Unul spune să-l lași pe rămurica lui, altul spune să culegi bobocii de trandafir cînd poți, că timpul zboară !

— Le cam încurci, spuse Mary. Acum cîtva timp călăream pe un cal alb.

— Mi-amintesc că nu de mult erai o furnică, Mary, spuse bătrînul Edstrom.

Chipul ei deveni grav. Să glumești în legătură cu tragedia ei personală era una și să glumești în legătură cu greva era alta.

— Da, mi-amintesc. Ai spus că voi sta în rînd ! Ai fost mai înțelept ca mine, domnule Edstrom.

— Asta e un lucru care vine cu bătrînețea, Mary. El își mișcă mîna noduroasă, bătrînă, spre ea. Acum mergi înainte ? întrebă el. Acum ești sindicalistă, Mary ?

— Da, sînt ! răspunse ea prompt, cu ochii cenușii strălucind.

— Este o vorbă, cînd ai fost odată grevist rămîi toată viața. Mary, găsește o posibilitate să capeți o oarecare educație și cînd va veni greva cea mare, vei fi una din aceia la care minerii privesc cu încredere, spuse el. Știu că eu n-am să mai fiu aici — tinerii trebuie să-mi ia locul.

— Îmi voi îndeplini datoria ! răspunse ea. Vocea ei era joasă ; bătrînul îi dădea un fel de binecuvîntare.

Femeia coborîse să-și îngrijească copiii ; acum se întorsese să spună că era un domn la ușă care voia

să știe cînd vine fratele lui. Brusc, Hal își aminti — tot timpul ăsta Edward se învîrtise în sus și în jos, fără nici o tovărășie în afara „comisvoiajorului" ! Hotărîrea fratelui mai tînăr de a rămîne în Pedro începuse să slăbească într-o oarecare măsură și acum slăbi și mai mult ; își dădu seama că viața e complexă, că datoriile intră în conflict unele cu altele ! Îl asigură încă o dată pe bătrînul miner că are posibilitatea de a se îngriji să nu sufere lipsuri și apoi își luă rămas bun de la el pentru cîtăva vreme.

Ieși afară și Mary merse cu el pînă la capătul scării. Luă mîna mare și aspră a fetei în mîna lui — de data aceasta fără să-l vadă nimeni.

— Mary, vreau să știi că nimic nu mă va face să te uit ; și nimic nu mă va face să-i uit pe mineri, spuse el.

— Ah, Joe ! strigă ea. Nu-i lăsa să te răpească de lîngă noi ! Avem atîta nevoie de tine !

— Mă duc acasă pentru un timp, dar poți fi sigură că, indiferent ce se petrece în viața mea, am să lupt pentru cei ce muncesc. Cînd o să vină greva cea mare, care știm că o să vină în această țară a cărbunelui, voi fi aici să-mi îndeplinesc datoria ce-mi revine, spuse el.

— Sigur, băiete, zise ea privindu-l curajoasă în ochi, și la revedere, Joe Smith.

Ochii ei nu șovăiau ; dar Hal observă că vocea i se gîtuia și simți un îndemn de a o lua în brațe. Era foarte încurcat. Știa că o iubea pe Jessie Arthur ; își amintea întrebarea pe care i-o pusese cîndva Mary — dacă putea să fie îndrăgostit de două fete în același timp ? Nu era în conformitate cu nici un cod moral care i se impusese, dar se pare că putea !

§ 31. Ieși în stradă, unde fratele lui se plimba agitat în sus și în jos. „Comisvoiajorul în vasé de

metal" făcuse o nouă încercare de a intra în vorbă şi fusese trimis la dracu — nici mai mult, nici mai puţin !

— Ei, acum ai terminat ? întrebă Edward, descărcîndu-şi nervii pe Hal.

— Da, replică celălalt. Presupun că da.

Îşi dădu seama că pe Edward nu l-ar interesa mîna ruptă a lui Edstrom.

— Atunci, pentru Dumnezeu, puneţi nişte haine şi să mergem să mîncăm ceva.

— Bine, spuse Hal.

Dar răspunse distrat, iar celălalt îl privi atent. Chiar şi la lumina lunii, Edward putu să vadă ridurile de pe chipul fratelui său mai tînăr şi cearcănele din jurul ochilor. Pentru prima dată îşi dădu seama ce urme adînci lăsau aceste experienţe în sufletul băiatului.

— Sărman copil ! exclamă el, brusc sentimental.

Dar Hal nu răspunse ; nu voia simpatie ; nu voia nimic !

Edward făcu un gest de disperare.

— Dumnezeu ştie, habar n-am ce să fac pentru tine !

O porniră înapoi spre hotel, iar pe drum Edward căuta în minte un subiect inofensiv de conversaţie. Menţionă că prevăzuse închiderea prăvăliilor şi cumpărase un costum pentru fratele lui. Nu era nevoie să-i mulţumească, adăugă el morocănos ; nu avea intenţia să călătorească spre Western City în compania unui vagabond.

Aşa că tînărul miner făcu o baie, prima baie adevărată de multă vreme. (Niciodată nu vor mai avea posibilitatea doamnele să spună în prezenţa lui Hal Warner că sărmanul ar putea măcar să fie curat !) Se bărbieri, îşi tăie unghiile, îşi perie părul şi-şi îmbrăcă hainele, recăpătîndu-şi înfăţişarea de domn.

Constată, în ciuda voinței lui, că-i revenise parțial voia bună. O senzație stranie și minunată — să fii din nou îmbrăcat ca un domn. Se gîndi la vorbele bătrînului negru căruia îi plăcea să se lovească la degetul de la picior deoarece se simțea atît de bine cînd îi trecea durerea!

Ieșiră să caute un restaurant și pe drum Edward avu un ultim ghinion. Hal văzu un bătrîn miner trecînd pe lîngă el și se opri strigînd:

— Mike!

Uită deodată că era un domn; bătrînul miner uită și el. Privi uimit o clipă, apoi se repezi la Hal și-l apucă într-o îmbrățișare de urs cenușiu de munte.

— Ortacul meu! Ortacul meu! strigă el și îi dădu lui Hal un ghiont teribil în spate. La naiba! și îi mai dădu un ghiont cu mîna cealaltă. Hei! tu afurisitule! Și îi dădu o sărutare păroasă!

Dar în mijlocul acestor efuziuni, îi trecu prin gînd că se întîmpla ceva neobișnuit cu ajutorul lui. Se dădu înapoi, privindu-l.

— Ai haine bune! Te-ai îmbogățit?

Se vede că bătrînul nu auzise nici un zvon în legătură cu secretul lui Hal.

— Mă descurc, spuse Hal.

— Ce învîrți?

— Am organizat o grevă la North Valley.

— Cum așa? Faci bani organizînd o grevă?

Hal rîse, dar nu-i explică.

— Tu ce lucrezi?

— Și eu organizez o grevă — grevă de unul singur.

— N-ai slujbă?

— Am lucrat două zile la calea ferată. S-a stricat o linie, acolo sus. Mi-a plătit doi douăzeci și cinci pe zi. După asta ioc slujbă.

— Ai încercat la mine?

— Ce ? Eu ! Mă cunosc bine de-acum ! M-am dus sus la San Jose ! Şeful spune : „Cară-te la naiba de aici, bătrîn îmbufnat ! Nu mai capeţi tu nici o slujbă în districtul ăsta."

Hal se uită la Mike şi văzu că obrazul lui bătrîn şi murdar era tras şi palid, scoţînd în evidenţă falsa veselie a cuvintelor lui.

— Noi mergem să mîncăm ceva, spuse el. Vrei să mergi cu noi ?

— Bineînţeles ! spuse Mike cu vioiciune. Stau cam slab cu haleala acum.

Hal făcu prezentările,

— Domnul Edward Warner, spuse.

— Bună !

Acceptă cu grijă laba bătătorită pe care i-o întinse bătrînul slovac, dar nu putu să-şi ascundă aerul de enervare ce i se citea pe faţă. Răbdarea lui era la limită. Sperase să găsească un restaurant decent şi să mănînce o mîncare adevărată ; dar acum desigur nu putea avea nici o plăcere cu bătrînul ăsta mîncăcios în faţa lui.

Intrară într-un bufet deschis toată noaptea, unde Hal şi Mike comandară sendviciuri cu brînză şi lapte şi Edward şedea şi se minuna cum de putea fratele său să mănînce aşa ceva. Între timp, cei doi prieteni îşi spuseră povestea unul altuia şi bătrînul Mike se bătu peste genunchi şi urlă de încîntare auzind faptele eroice ale lui Hal.

— Ah ! ortacule ! exclamă el, apoi către Edward. Nu-i un tip grozav, ai ? Şi îi dădu lui Edward un ghiont în umăr.

— Pe naiba, nu-l înfrîng ei pe ortacul meu !

Hal îl văzuse pentru ultima oară pe Mike Sikoria de la geamul închisorii din North Valley, cînd acesta distribuia copii ale semnăturii sale şi cînd Bud Adams îl umflase. Paznicul de mină l-a dus la un

şopron în spatele uzinei electrice unde i-a găsit pe Kauser şi Kalovac, alţi doi cetăţeni care fuseseră arestaţi în timp ce ajutau la distribuire.

Mike relată amănunţit întîmplarea cu însufleţirea lui obişnuită.

— Ei, domnule Bud, i-am zis, dacă mă trimiţi jos în vale, vreau să-mi iau lucrurile. El zice: „Du-te la dracu cu lucrurile tale". Atunci i-am zis: „Domnule Bud, vreau să mi se plătească lucrul!" Şi el zice: „Îţi plătesc chiar aici să te saturi!" Şi-mi dă un pumn şi mă doboară. Apoi mă înşfăcă şi mă ridică iar şi mă împinge afară şi văd un automobil mare care aşteaptă şi zic: „Sfinte Sisoe! Mă plimb cu automobilul! Iată, sînt bătrîn de cincizeci şi şapte de ani şi nu m-am plimbat în viaţa mea cu automobilul. Credeam totdeauna c-o să mor şi n-o să mă plimb niciodată cu automobilul!" Coborîm prin trecătoare şi mă uit în jur şi văd munţii şi simt aerul plăcut, rece, pe obraz şi spun: „Bogdaproste, domnule Bud, n-am să uit automobilul ăsta niciodată. Nu petrec aşa bine în fiecare zi din viaţa mea." Şi el zice: „Tacă-ţi fleanca, macaronar bătrîn!" Apoi am ieşit în cîmpie, am urcat Dealul Negru şi s-au oprit şi au spus: „Daţi-vă jos aici, porcilor". Şi ne-au lăsat acolo singuri. Au zis: „Dacă mai veniţi înapoi, vă prindem şi scoatem măţele din voi". Au plecat repede, şi noi a trebuit să mergem şapte ore, noi ăştia, pînă am ajuns la o casă! Dar nu-mi pasă de asta, am cerşit ceva haleală, pe urmă am avut slujbă la reparat linia ferată; numai că n-am aflat dacă ai ieşit de la închisoare şi am crezut că poate mi-am pierdut ortacul şi n-am să-l mai văd.

Aici bătrînul se opri uitîndu-se cu dragoste la Hal.

— Ţi-am scris scrisoare la North Valley, dar n-am aflat nimic, şi a trebuit să merg tot drumul pe linia ferată ca să te caut.

Hal se întreba: Cum e cu putință? Întîlnise în această țară a cărbunelui adevărate grozăvii — și totuși stătea aici nu prea bucuros la gîndul că o părăsește! Îi va lipsi bătrînul Mike Sikoria, sărutarea lui păroasă și îmbrățișarea lui de urs cenușiu!

Îl lăsă mut pe bătrîn băgîndu-i în mînă o hîrtie de douăzeci de dolari. Îi dădu de asemeni adresa lui Edstrom și Mary și un bilețel către Johann Hartman, care putea să-l folosească la munca printre slovacii care veneau jos în oraș. Hal îi explică că trebuie să se întoarcă în noaptea aceea la Western City, dar că nu-l va uita niciodată pe bătrînul său prieten, și va avea grijă să aibă o slujbă bună. Încerca să-și imagineze o ocupație pentru bătrîn la tatăl său, la țară. Un urs cenușiu favorit!

Veni ora trenului, șirul lung de întunecoase vagoane de dormit intră în peronul gării. Era tîrziu, după miezul nopții, totuși bătrînul Mike era acolo. Acum avea o teamă respectuoasă față de Hal, cu hainele lui frumoase și hîrtiile de douăzeci de dolari; dar, cu toate astea, sub impulsul emoției îi mai dădu un ghiont și o sărutare păroasă.

— La revedere, ortacule! strigă el. Să vii înapoi, ortacule! N-o să-l uit pe ortacul meu!

Și cînd trenul începu să se miște, își flutură șapca jerpelită și alergă de-a lungul peronului să surprindă o ultimă imagine, să-și ia un ultim rămas bun. Cînd Hal se întoarse în vagon, avea în ochi nu puține urme de lacrimi.

SFÎRȘIT

POST—SCRIPTUM

Din experienţe anterioare, scriitorul a învăţat că mulţi oameni, citind un roman ca Regele Cărbune, *doresc să ştie dacă se bazează pe fapte reale. Ei trimit scrisori şi întreabă dacă lucrarea a fost concepută în aşa fel încît să fie considerată ca atare ; cer dovezi ca să se convingă ei înşişi şi să-i convingă şi pe alţii. Întrucît a răspuns la mii de asemenea scrisori în decursul vieţii sale, autorului i se pare că bunul simţ îi cere să răspundă unora cu anticipaţie.*

Regele Cărbune *este un tablou al vieţii muncitorilor din centrele miniere neorganizate din multe părţi ale Americii. Autorul s-a ferit să numească un loc anume, dat fiind că asemenea condiţii pot fi găsite în locuri atît de diferite ca Virginia de Vest, Alabama, Michigan, Minnesota şi Colorado. Majoritatea amănuntelor acestui tablou au fost adunate din ultimul stat amintit, pe care autorul l-a vizitat de trei ori în timpul şi imediat după marea grevă a cărbunelui din 1913 — 1914. Cartea redă un tablou real al condiţiilor şi evenimentelor observate de el în acel timp. Practic, toate personajele sînt persoane reale, şi fiecare întîmplare care are o semnificaţie socială este nu numai o întîmplare reală ci una tipică. Viaţa descrisă în* Regele Cărbune *este viaţa pe care o tră-*

ieșe sute de mii de bărbați, femei și copii în această „țară a libertății".

Cititorul care dorește dovezi le poate avea din abundență. Nici o grevă minieră n-a fost cercetată mai mult decît cea din Colorado. Materialul cu privire la această grevă aflat în posesia autorului are nu mai puțin de opt milioane de cuvinte, cea mai mare parte fiind declarații sub prestare de jurămînt, luate sub supravegherea guvernului. Există, în primul rînd, raportul Comitetului Congresului, un document guvernamental de trei mii de pagini bătute la rînduri strînse, vreo două milioane de cuvinte, o cantitate egală de mărturii depuse în fața Comisiei Americane pentru Relații Industriale, de asemeni un document guvernamental ; un raport special asupra grevei din Colorado, pregătit pentru aceeași comisie, un volum de 189 pagini care susține fiecare afirmație din această povestire ; vreo patru sute de mii de cuvinte de mărturii date în fața unui comitet numit la sugestia guvernatorului statului Colorado ; un raport al reverendului Henry A. Atkinson; care a cercetat greva ca reprezentant al Consiliului Federal al Bisericilor lui Cristos din America și al Comisiei Serviciului Social al Bisericilor Congregaționale ; raportul rezultat în urma unei investigații amănunțite făcute de miliția statului Colorado ; buletinele editate de ambele părți în timpul controversei ; mărturiile depuse în cadrul diferitelor anchete ale procurorului ; și în sfîrșit articole semnate de diverși scriitori care se pot găsi în colecțiile publicațiilor : Everybody's Magazine, Metropolitan Magazine, Survey, Harper's Weekly *și* Collier's Weekly, *toate din anul 1914.*

Autorul a pregătit o colecție de extrase din aceste diverse surse, cu intenția de a le publica în volumul de față ; dar, în timp ce manuscrisul se afla în mîna

editorilor, a apărut un document care, prin greutatea autorității sale, se pare că le depășește pe toate celelalte. Curtea Supremă a Statului Colorado a emis o hotărîre într-un caz care privea problema fundamentală printre toate cele ridicate în Regele Cărbune. *Nu se întîmplă prea des ca autorul unui roman din viața contemporană să fie atît de norocos încît adevărul din opera lui să fie acceptat și stabilit de către cel mai înalt tribunal juridic al statului!*

În alegerile din noiembrie 1914, în comitatul Huerfano din statul Colorado, J.B. Farr, candidatul republican propus să fie reales ca șerif, o persoană cunoscută în regiunea carboniferă ca „regele comitatului Huerfano", a fost ales cu o majoritate de 329 voturi. Rivalul său, candidatul democrat, a contestat alegerea, pe motiv de „arbitrariu, fraudă și corupție". Tribunalul districtului s-a pronunțat în favoarea lui Farr și s-a făcut apel la Curtea Supremă a statului. La 21 iunie 1916, după ce Farr aproape că-și încheiase perioada de funcționare, Curtea Supremă a emis o hotărîre care îl invalida atît pe el cît și pe întreaga listă aleasă odată cu el, pronunțîndu-se în favoarea listei opoziției, în toate cazurile și cu privire la toate capetele de acuzare.

Hotărîrea este lungă — vreo zece mii de cuvinte, iar amănuntele ei tehnico-juridice nu l-ar interesa pe cititor. Va fi de ajuns să redăm paragrafele esențiale. Cititorul este rugat să studieze atent aceste paragrafe, luînd în considerare nu numai ilegalitatea specifică denunțată de Curte, ci implicațiile ei mai largi. Ilegalitatea era atît de fără precedent, încît judecătorii curții, oameni aleși pentru cunoștințele lor în istoria călcării legalității, au fost nevoiți să spună:

„Nu există un exemplu precedent de asemenea fraudă, și trebuie să luăm litera și spiritul legii în-

tr-o orînduire liberă, drept instrument cu care să apreciem o asemenea comportare".

Şi să nu uităm că această „crimă nemaipomenită" nu era o crimă pasională ci una politică ; era o crimă plănuită în mod deliberat şi dusă la îndeplinire de corporaţii ce urmăreau profituri, şi a căror putere era enormă. Să-şi imagineze chiar cititorul psihologia oamenilor foarte bogaţi care au ordonat comiterea acestei crime cu gîndul că în felul acesta îşi vor menţine şi îşi mări averea ; să-şi imagineze care trebuie să fie atitudinea unor asemenea oameni faţă de muncitorii lor neajutoraţi ; şi apoi să se întrebe el singur dacă există vreun act descris în Regele Cărbune *pe care oamenii cu un asemenea caracter s-ar da înlături să-l ordone.*

Hotărîrea Curţii face mai întîi o descriere a cazului, folosind în cea mai mare parte declaraţia făcută de avocatul acuzatului, Farr ; aşa încît, practic, cele de mai jos pot fi luate drept o relatare proprie a Companiei miniere cu privire la domeniul ei :

„În jurul puţului fiecărei mine sînt îngrămădite cîntarul, birourile, magazinele, barăci şi construcţii anexe ; înghesuite în apropiere, la o aruncătură de băţ, se află căsuţele minerilor construite pe terenul companiei miniere şi aparţinînd acesteia. Toţi locuitorii oraşelului sînt salariaţi ai minei. Nu există altă industrie. Acesta este *«oraşelul minier»*. În toate cele opt *«oraşele miniere»* apropiate se pare că există aceleaşi condiţii, şi aceste condiţii însemnau în general că membrii sindicatului Uniunii muncitorilor mineri din America, organizatorii sau agitatorii săi, erau împiedicaţi să pătrundă în aceste oraşele, în măsura în care puteau fi ţinuţi departe şi, în acest scop, în jurul oraşelelor erau plasaţi paznici. Din cele opt *«oraşele închise»*, unul din ele, Walsen, a fost, şi mai

era încă și în timpul procesului, înconjurat cu un gard, ridicat la începutul grevei, în octombrie ; Rouse și Cameron fuseseră și ele închise parțial cu garduri, dar niciodată în întregime. Se recunoaște că se cerea de către Companie tuturor persoanelor care intrau în aceste orășele și delimitări să aibă permise, și se susține că aceasta era *«o necesitate industrială»*.

Curtea continuă apoi astfel :

„Trupele federale au pătruns în district în mai 1914, și mărturiile atestă că nu au avut loc, după aceea, acte serioase de violență și că a fost păstrată ordinea atît înainte cît și după alegeri, pînă în momentul acestui proces.

În aceste condiții, în iulie 1914, Consiliul Împuterniciților Comitatului modifică unele circumscripții electorale astfel încît fiecare orășel minier să constituie o circumscripție electorală aparte și, cu o singură excepție în care erau incluse și cîteva ferme, aceste circumscripții erau abătute astfel încît să coincidă cu gardurile și delimitările din jurul fiecărui orășel, apărate în unele cazuri de îngrădituri și în toate cazurile de paznici înarmați. Astfel, aceste circumscripții electorale, create printr-un act fără precedent al împuterniciților, erau plasate exclusiv în cadrul și în interiorul terenurilor particulare și sub controlul particular al unei corporații miniere, care în mod autocratic hotăra cine avea și cine nu avea dreptul să pătrundă pe teritoriul acestei entități politice a statului, delimitată cu un scop anume de împuterniciții comitatului.

Cu o singură excepție, toate pămînturile și clădirile din fiecare din aceste circumscripții electorale create după cum s-a văzut, aparțineau sau erau controlate de corporațiile miniere ; fiecare persoană care locuia în asemenea circumscripții era un salariat al acestor

corporații particulare sau al companiilor lor aliate, cu o singură excepție ; fiecare judecător, funcționar sau comisar al alegerilor, cu excepția unui cîrciumar și tovarăș al lui Farr, era salariat al companiilor miniere.

Secțiile de votare se aflau pe terenul și în clădirile acestor companii ; listele de alegători erau păstrate în birourile particulare sau în clădirile unor asemenea companii și erau folosite și considerate drept proprietate particulară.

Astfel, sectoarele de alegeri publice și mașina electorală publică au fost date pe mîna dominației absolute și a controlului imperial al corporațiilor miniere particulare, și au fost folosite de acestea tot atît de integral și particular ca și minele lor, în și pentru propriile lor scopuri particulare, iar pe acest teritoriu public nici un om nu putea pătrunde pentru scopuri publice sau private, decît cu permisiunea expresă a acestor companii particulare.

Din rapoarte reiese că acest drept de a hotărî cine poate să pătrundă în aceste așa numite circumscripții electorale a fost exercitat împotriva tuturor claselor ; negustori, oameni de afaceri, și oricare alții, și indiferent dacă treburile acestor persoane erau publice sau particulare. Într-adevăr, se pare că odată nu s-a permis intrarea într-unul din orășelele acestea închise nici chiar guvernatorului și comandantului militar al statului, aflați în misiune oficială. Și că, în ziua alegerilor, alegătorii și candidații Partidului Democrat din circumscripția de la mina Walsen, printre care se afla Neelley, candidatul democrat la funcția de șerif, au fost nevoiți să caute și să-și asigure o grupă de soldați federali care să-i escorteze în circumscripție și la urne, și că acei soldați au rămas de gardă în timpul zilei și o parte a nopții...

Dar dacă mai exista vreo îndoială cu privire la condițiile din orășelele și circumscripțiile închise și cu privire la excluderea reprezentanților Partidului Democrat de la discutarea problemelor companiei electorale în interiorul circumscripțiilor care cuprindeau orășelele închise, a fost risipită în întregime de mărturia martorului Weitzel, al apărării (Farr). El a mărturisit că locuia în Pueblo și era conducător al Companiei Combustibilului și Oțelului din Colorado ; că Rouse, Lester, Ideal, Cameron, Walsen, Picton și McNally sînt orășele sub jurisdicția lui. Că el avea în grijă orășelele și că nu mai exista nici un funcționar al Companiei mai mare decît el în această privință, cu excepția președintelui ; că directorul și alți funcționari sînt sub supravegherea lui ; că trupele federale au venit pe la 1 mai 1914 și au rămas pînă în ianuarie 1915. Că în toate aceste orășele miniere el a încercat să nu lase să pătrundă oameni care erau în contradicție cu interesele Companiei ; că aceste orășele erau proprietate particulară și tratate ca atare de Compania sa ; că prin el, Compania și oficialitățile ei își exercitau autoritatea cu privire la cine avea sau nu dreptul să intre ; că dacă persoanele puteau asigura sau convinge omul de la poartă sau pe director că nu aveau nici o legătură cu Sindicatul Unit al Minerilor și nu erau agitatorii acestuia, erau lăsați să intre în orășel. Că *«nici unul din cei împotriva cărora luptam nu a intrat în aceste orășele pentru întîlniri cu caracter social sau orice alt ceva»;* că el și oficialitățile subordonate lui și-au asumat dreptul să hotărască dacă persoana respectivă venea sau nu în scopuri de agitație. Că, după cît își amintea, domnul Mitchell, președintele comitetului democrat a fost inclus în aceeași categorie cu agitatorii, întrucît conducea un ziar și era legat, fie direct, fie indirect, de Sindicatul Unit al Minerilor ; că domnul

Neelley, candidatul democrat la funcția de șerif, a fost inclus în aceeași categorie cu greviștii, și că ar fi fost considerat un personaj indezirabil. Că atunci cînd au venit trupele federale, ele au restaurat liniștea și condițiile normale ; după aceasta n-au mai fost mișcări și atîta vreme cît soldații federali s-au aflat acolo, Compania n-a mai avut motive să se teamă de nimic, cu excepția agitației. Întrebat dacă a păzit centrul minier împotriva discuțiilor, împotriva celor ce ar fi îmbrățișat cauza Companiei, el a replicat : «*N-am încurajat-o !*» Compania nu încuraja organizatorii să vină în orășelul minier, indiferent cît de pașnic se comportau ; Compania nu permitea oamenilor să vină în orășel să discute cu salariații anumite principii sau să ducă discuții cu ei sau să facă apel la rațiunea lor, sau să discute cu ei anumite lucruri în mod rezonabil, deoarece se știa din experiență că dacă li se va permite să intre, ei vor recurge la amenințări de violență. Puteau să nu recurgă la nici un fel de violențe în momentul respectiv, dar se putea întîmpla ca oamenii să se sperie și să plece, or ei erau interesați să-și mențină salariații. Fu întrebat dacă depindea de hotărîrea persoanei oficiale răspunzătoare dacă cineva avea sau nu treabă acolo ; el răspunse că probabil directorul l-ar fi întrebat ce treabă avea. Că oricine pentru care Farr cerea permis de intrare în orășel, îl primea...

A existat o singură încercare de a se ține o întrunire politică în circumscripțiile închise. Joseph Patterson, care a încercat să țină această întrunire, mărturisește următoarele în legătură cu aceasta :

«*S-a întîmplat la o întrunire politică la Oakview. Fusese prieten bun, personal, al domnului Jones, directorul adjunct al minei Oakview, și îi scrisese o scrisoare prin care cerea permisiunea de a ține o întrunire politică. Sîmbătă seara a primit o scrisoare*

în care i se spunea că putea ține o asemenea întrunire. În ziua dinaintea întrunirii, martorul a primit un mesaj telefonic de la directorul adjunct, prin care acesta se interesa dacă nu cumva martorul venea acolo ca să provoace anumite tulburări, iar martorul i-a răspuns, că, în mod sigur nu are de gînd așa ceva și că dacă directorul avea această impresie, nu vor mai veni. Directorul a căzut de acord ca el și ceilalți să țină o întrunire politică pentru Partidul Democrat. Jones, directorul, a cerut ca martorul să vină la direcție în seara aceea, înainte de a se duce la școală pentru întrunire ; cînd martorul a sosit la întrunire, erau acolo vreo șase sau opt persoane de limbă engleză și vreo doisprezece, paisprezece mexicani. Directorul, domnul Morgan și domnul Price au stat afară la ușă aproape tot timpul. Martorul a observat că primii cîțiva oameni care au venit spre școală, au fost opriți de director care a stat de vorbă cu ei, după care aceștia s-au întors în orășel. Acest lucru s-a întîmplat de cîteva ori : de îndată ce vorbeau cu Morgan, se întorceau. După ce a văzut aceasta, martorul a intrat în clădirea școlii și a spus că n-are rost să se țină o întrunire ; că, după cît se pare, nu s-a permis nimănui să vină. Această întrunire urma să se țină într-o școală publică, proprietatea Companiei. Trebuia obținută permisiunea directorului Companiei miniere din Oakview pentru a se ține numita întrunire politică...».

Se pare că numărul votanților înregistrați în circumscripțiile închise depășea cu mult numărul de voturi date, și însuși acest lucru era suficient pentru a se cere o cercetare deschisă și cinstită cu privire la calificarea pretinșilor votanți.

Apare din depoziție că, în aceste circumscripții închise, mulți din cei care au votat nu știau să vor-

bească și să citească englezește și că, în numeroase cazuri, funcționarii îi ajutau, completînd în locul lor buletinele de vot, violînd astfel legea. Reiese de asemeni că buletinele de vot erau tipărite astfel încît... (*Hotărîrea continuă aici să explice în amănunt sistemul prin care erau tipărite buletinele, încît votarea putea fi controlată cu ajutorul unui sistem de fișe.*). În felul acesta, asemenea votanți nu alegeau candidați, ci, sub supravegherea Companiei, puneau pur și simplu o cruce acolo unde găseau pe buletin litera R [1], așa încît votul nu era o expresie a părerii sau judecății lor, nu era o exercitare inteligentă a dreptului de vot, ci pur și simplu un vot dictat de Compania minieră, întocmai cum ar fi fost dacă agenți ai acestei companii ar fi însemnat buletinele fără intervenția alegătorului. Nu este de conceput o prostituare mai frauduloasă și infamă a votului...

Avocatul afirmă că circumscripțiile închise erau «*o necesitate industrială*» și că, datorită unui asemenea motiv, comportarea companiilor miniere în timpul campaniei electorale a fost justificată. Oricum ar putea fi privită o astfel de comportare cînd ea se limitează la proprietatea privată a unor asemenea corporații în acțiunea lor particulară, rămîne totuși fapt că nu există nici o justificare cînd au de a face cu un asemenea teritoriu dat în folosință publică și în special cînd implică dreptul oamenilor de a-și exercita datoriile și drepturile ca alegători într-un stat popular.

Reiese faptul că toți membrii comisiei împuterniciților comitatului și toate oficialitățile comitatului erau republicani și după cum afirmă avocatul candidatului neales, succesul candidaților republicani era considerat de companiile miniere ca fiind vital inte-

[1] Prescurtare pentru *right* (engl.), drept, aici în sens de „ales".

reselor lor. Rezultă că legătura strînsă a companiilor miniere cu oficialităţile şi candidaţii republicani, atît înainte cît şi în timpul campaniei, a fost subliniată într-aşa măsură încît justifică concluzia că asemenea persoane oficiale priveau datoria lor faţă de companiile miniere mai presus decît datoria lor faţă de funcţia publică ce o îndeplineau. A pretinde că circumscripţiile închise au fost create în acest fel nu pentru a se conforma utilităţii şi intereselor acestor corporaţii, sau că nu au fost constituite la sfatul şi cu consimţămîntul acestor corporaţii, ar însemna o desconsiderare a inteligenţei omeneşti şi o negare a experienţei umane. Scopul clar al formării noilor circumscripţii era acela de a permite companiilor miniere să conducă şi să controleze alegerile în interiorul lor, exact aşa cum au fost conduse de fapt asemenea alegeri. Concluzia de netăgăduit este că aceste circumscripţii închise au fost constituite ca atare de împuterniciţii comitatului cu consimţămîntul reprezentanţilor companiilor miniere, dacă nu chiar la cererea lor expresă.

Nu pot exista alegeri libere, deschise şi cinstite, aşa cum sînt prevăzute în Constituţie, acolo unde corporaţiile industriale particulare gîtuiesc într-un asemenea mod opinia publică, interzic exercitarea liberă a votului de către alegătorii suverani, dictează şi controlează toţi funcţionarii electorali, nu permit dezbaterea publică a problemelor publice şi hotărăsc cu de la sine putere care cetăţeni au voie şi care nu au voie să intre în mod paşnic şi în scopuri legale pe teritoriul electoral sau public...

Nu există un exemplu precedent de asemenea fraudă şi într-o orînduire liberă trebuie să luăm litera şi spiritul legii drept instrument cu care să apreciem o asemenea comportare...

Interzicerea dreptului de întrunire pașnică, nu poate avea alt scop decît de a influența alegerile. Nu au fost nici un fel de tulburări în nici una din aceste circumscripții după crearea lor, atît pînă în momentul alegerilor cît și pînă în momentul acestui proces. Trupele federale au fost prezente tot timpul pentru a menține liniștea și a apăra viața și proprietatea. De asemeni, nu existau motive pentru a preîntîmpina vreo tulburare. Așadar, această interzicere îndrăzneață era o violare fără scuze și coruptă a drepturilor naturale și inalienabile ale cetățenilor.

Apărarea se bazează nu pe dovezi contrarii ci pe afirmația că modul în care au fost conduse alegerile a fost justificat de *«necesități industriale»*.

În ultimii ani, am auzit multe în acest stat, în sprijinul interzicerii drepturilor inerente și constituționale ale cetățenilor ca fiind justificată de *«necesități militare»*, dar credem că aceasta este prima oară în experiența noastră cînd s-a încercat justificarea violării drepturilor fundamentale ale oamenilor liberi, sub pretextul *«necesităților industriale»*.

Chiar dacă, teoretic, am admite că ar exista o justificare pentru pretinse necesități militare, asemenea acte sînt bineînțeles acte ale guvernului însuși, exercitate prin forța sa armată și cu scopul de a apăra pacea și securitatea publică ; dar că o corporație particulară, cu forțele ei armate particulare, poate viola cel mai sfînt drept al calității de cetățean al statului și să găsească o scuză legală sub pretextul *«necesităților industriale»*, aduce prea mult a anarhie ca să găsească aprobarea tribunalelor.

Cazul de față constituie în mod clar o altă excepție de la regulă și prin faptul că verdictul a fost influențat de prejudecata și prejudiciul judecătorului procesului.

O citire atentă a rapoartelor dezvăluie respingerea de către Curte a numeroase mărturii în mod evident juste şi competente, aduse de candidaţii opoziţiei în alegeri, ca să ne oblige la concluzia că judecătorul a fost influenţat de prejudecăţi şi prejudicii, cel puţin în măsura în care s-a cerut o schimbare a locului procesului, suficientă prin sine însăşi pentru a justifica o răsturnare a sentinţei...

Pentru motivele enumerate mai sus, sentinţa curţii în fiecare caz care se află în faţa noastră este contrarie, iar votul în întregime în numitele circumscripţii din Niggerhead, Ravenwood, Walsen Mine, Oakview, Pryor, Rouse şi Cameron este declarat anulat şi considerat nul iar alegerile din circumscripţiile amintite sînt prin aceasta infirmate.

Aceasta lasă o majoritate substanţială şi neîndoielnică pentru fiecare candidat al opoziţiei din comitat, şi care îi îndreptăţeşte pe fiecare din ei să fie declaraţi aleşi în funcţia pentru care au candidat.

Constatăm mai departe că, J. B. Farr, inculpatul în cauză, nu a fost şi nu este şeriful ales de drept în comitatul Huerfano, şi că E. L. Neelley, reclamantul în cauză, este şeriful ales de drept în numitul comitat. Se ordonă deci ca numitul comitat şi numitul E. L. Neelley, să vină şi să desărcineze, imediat şi de drept conform legii, din funcţia de şerif al comitatului Huerfano..."

Atît despre părerea Curţii cu privire la politica din centrele miniere. În legătură cu aceasta, scriitorul are doar un singur comentariu de făcut. Cititorul să nu abandoneze problema cu gîndul că, întrucît un grup de oficialităţi corupte au fost desărcinate din funcţii într-un comitat american, s-a făcut dreptate şi nu mai este nevoie să se preocupe de condiţiile descrise în Regele Cărbune. *Înfrîngerea „regelui din co-*

mitatul Huerfano" este doar un singur pas făcut pe drumul lung pe care trebuie să-l parcurgă minerii din Colorado dacă vor să fie cîndva oameni liberi. Forța industrială a marilor corporații rămîne neatinsă prin această hotărîre ; și această forță este mai mare decît orice forță politică deținută vreodată de guvernul din comitatul Huerfano sau chiar din statul Colorado. Această forță industrială este ca un fel de rădăcină cu ramificații adînci și întinse ; și atîta timp cît i se permite să prospere, ea va înălța mereu și mereu planta otrăvită a „arbitrarului fraudei și corupției" politice. Cetățenii și muncitorii unor asemenea comunități industriale, fie ele din Colorado, Virginia de Vest, Alabama, Michigan sau Minesota, de la ocolurile de vite din Chicago sau oțelăriile din Pittsburg, de la filaturile de lînă din Lawrence sau filaturile de mătase din Paterson, își vor da seama că nu vor avea nici pace nici libertate pînă nu vor aboli sistemul producției pentru profit și vor fi stabilit în domeniul industriei ceea ce se presupune că au deja în domeniul politicii — un guvern al poporului, prin popor, pentru popor.

Notă : În ziua în care autorul a terminat de citit corecturile la Regele Cărbune, *în ziarul lui a apărut* următoarea știre :

„Minerii din Colorado
cer să facă grevă
(Ultimele telegrame ale agenției Associated Press)

Denver — (Colorado), 14 iunie. — Conducători ai Uniunii Muncitorilor Mineri, reprezentînd membri ai acestei organizații care lucrează pentru Compania Combustibilului și Oțelului din Colorado, au telegrafiat conducerii naționale cerînd permisiunea să facă grevă.

În ședința de dimineață, s-a adoptat o rezoluție în care se exprimă dezaprobarea acțiunii lui J. F. Welborn, președintele Companiei Combustibilului, pentru că nu a participat la o întîlnire care constituia o parte a «programului de pace» pentru prevenirea diferendelor industriale în stat în timpul războiului.

Nemulțumirile oamenilor, după cum afirma John McLennan, purtătorul lor de cuvînt, se concentrează în jurul operației așa numitului «plan Rockefeller» în mine. Faptul că domnul Welborn n-a participat la întrunire și n-a discutat aceste nemulțumiri cu oamenii, susține Mc. Lennan, a precipitat agitația în favoarea grevei."

CUPRINS

Prefață V
Tabel cronologic XVII

CARTEA ÎNTÎIA

Domeniul Regelui Cărbune 3

CARTEA A DOUA

Sclavii Regelui Cărbune 96

CARTEA A TREIA

Călăii Regelui Cărbune 212

CARTEA A PATRA

Voința Regelui Cărbune 299

Redactor : BIANCA SCHÄCHTER
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Apărut 1969. Tiraj 60 175 broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 20,65. Coli tipar 14. A. nr. 6313/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 82—31=59.

Tiparul executat sub comanda nr. 90 469 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

upton sinclair

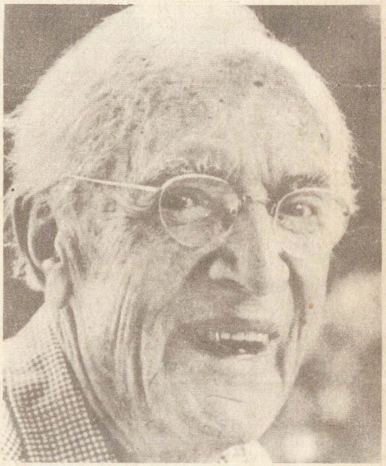

«*Regele Cărbune*, pe care-l veți citi acum, este definit de autor drept *un tablou al vieții muncitorilor... din multe părți ale Americii... (al vieții) care este trăită astăzi de sute de mii de bărbați, femei și copii din această* țară a omului liber»... Impresia care se formează din simpla lectură este una de puternică și convingătoare autenticitate. Și, chiar dacă nu se știe că punctul de plecare al autorului l-au format grevele din industria carboniferă a statului Colorado în anii 1913—1914, cititorul simte la fiecare pagină prezența apăsătoarei realități.»

NICOLAE MINEI

bibliotecă pentru toți
bpt
editura pentru literatură
Lei 5